ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
Institutul de Istorie

STUDII

Revistă de istorie şi filozofie

II

ANUL 7

APRILIE — IUNIE 1954

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

www.dacoromanica.ro

„STUDII" REVISTĂ DE ISTORIE ŞI FILOZOFIE
APARE TRIMESTRIAL

COMITETUL DE REDACŢIE

PROF. UNIV. V. CHERESTEŞIU şi CONF. UNIV. A. ROMAN (Redactori responsabili), PROF. UNIV. L. BANYAY (Cluj), ACAD. P. CONSTANTINESCU-IAŞI, CONF. UNIV. BARBU CÎMPINA, PROF. UNIV. C. I. GULIAN, PROF. UNIV. ATHANASIE JOJA, PROF. UNIV. I. IONAŞCU, CONF. UNIV. V. MACIU, CONF. UNIV. V. POPOVICI (Iaşi), PROF. S. ŞTIRBU, PROF. UNIV. D. PRODAN (Cluj), ACAD. MIHAIL ROLLER.

BUCUREŞTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN Nr. 1, TEL. 2-87-43

ABONAMENTE: OFICIUL SPECIAL DE EXPEDIERE A PRESEI, STR. CONST. MILLE Nr. 14. LA TOATE OFICIILE POŞTALE ŞI LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R., CALEA VICTORIEI 27, TEL. 4-08-50.

www.dacoromanica.ro

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
INSTITUTUL DE ISTORIE

STUDII

Revistă de istorie și filozofie

II

ANUL 7

APRILIE—IUNIE 1954

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMINE

www.dacoromanica.ro

„STUDII" REVISTĂ DE ISTORIE ŞI FILOZOFIE
APARE TRIMESTRIAL

COMITETUL DE REDACŢIE

PROF. UNIV. V. CHERESTEŞIU şi CONF. UNIV. A. ROMAN (Redactori responsabili), PROF. UNIV. L. BÁNYAY (Cluj), ACAD. P. CONSTANŢINESCU-IAŞI, CONF. UNIV. BARBU CÎMPINA, PROF. UNIV. C. I. GULIAN, PROF. UNIV. ATHANASIE JOJA, PROF. UNIV. I. IONAŞCU, CONF. UNIV. V. MACIU, CONF. UNIV. V. POPOVICI (Iaşi), PROF. UNIV. S. ŞTIRBU, PROF. UNIV. D. PRODAN (Cluj), ACAD. MIHAIL ROLLER.

BUCUREŞTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN Nr. 1, TEL. 2-87-43

ABONAMENTE : OFICIUL SPECIAL DE EXPEDIERE A PRESEI, STR. CONST. MILLE Nr. 14, LA TOATE OFICIILE POŞTALE ŞI LIBRĂRIA ACADEMIEI R.P.R., CALEA VICTORIEI 27 TEL. 4-08-50.

www.dacoromanica.ro

CUPRINSUL

Pag.

Ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 19 aprilie 1954 5

GH. GHEORGHIU-DEJ, Pentru întărirea continuă a muncii de partid. Expunere făcută la ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 19 aprilie 1954..... 7

★

B. F. PORȘNEV, Contribuții la caracterizarea situației internaționale în timpul războiului de eliberare dus de poporul ucrainean în anii 1648—1654..... 15

J. BENDITER, Din politica antipopulară și antinațională a burgheziei și moșierimii romîne între anii 1937—1939 33

GHEORGHE HAUPT, Luptătorul revoluționar N. P. Zubcu Codreanu 67

G. VAIDA, Lenin și coexistența pașnică între cele două sisteme — sistemul socialist și cel capitalist 99

★

DISCUȚII

M. LUPAN și GR. SMEU, Învățătura leninistă despre transformarea revoluției burghezo-democratice în revoluție socialistă — călăuză în lupta partidului nostru pentru făurirea regimului de democrație populară 121

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

N. CREȚU, M. FRUNZĂ și GH. HAUPT, Îmbunătățirea «Manualului de istorie a R.P.R.», o sarcină de cinste a istoricilor 135

RECENZII

M. A. BARG, Cromwell și epoca sa *(Nic. Copoiu)*..... 153

Trei studii noi despre revoluția husită *(Tr. I.-N.)*..... 158

A. V. MIȘULIN, Spartacus *(R. Voropanov)*..... 162

Materiale arheologice privind istoria veche a R.P.R., v. I *(D. P.)* 166

www.dacoromanica.ro

СОДЕРЖАНИЕ

Стр.

Пленарное заседание ЦК РРП 19 апреля 1954 г. 5

Г. ГЕОРГИУ-ДЕЖ, За дальнейшее укрепление партийной работы. Доклад на пленарном заседании ЦК РРП 19 апреля 1954 г. 7

★

Б. Ф. ПОРШНЕВ, К характеристике международной обстановки освободительной войны украинского народа 1648—1654 годов. 15

Ж. БЕНДИТЕР, В связи с антипопулярной и антинациональной политикой румынской буржуазии и помещиков между 1937—1939 гг. 33

Г. ГАУПТ, Революционный борец Н. П. Зубку Кодряну 67

Г. ВАЙДА, Ленин и мирное сосуществование двух систем — капиталистической и социалистической 99

★

ДИСКУССИИ

М. ЛУПАН и Г. ЗМЕУ, Ленинское учение о перерастании буржуазно-демократической революции в социалистическую — руководство в борьбе нашей партии за создание строя народной демократии 121

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

Н. КРЕЦУ, М. ФРУНЗЭ и Г. ГАУПТ, Улучшать и совершенствовать «Учебник по истории РНР» — почетная задача историков 135

РЕЦЕНЗИИ

М. А. БАРГ, Кромвель и его эпоха. *(Н. Копою)* 153

Три новых труда о гусистской революции *(Тр. И.—Н.)* 158

А. В. МИШУЛИН, Спартакус *(Р. Воропанов)*. 162

Археологические материалы по древней истории РНР, т. I *(Д. П.)* 166

www.dacoromanica.ro

ŞEDINŢA PLENARĂ A C.C. AL P.M.R. DIN 19 APRILIE 1954

In ziua de 19 aprilie a.c. a avut loc şedinţa plenară a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn, cu urmatoarea ordine de zi :

1. — Mersul aplicării hotărîrilor plenarei C.C. al P.M.R. din august 1953 şi măsurile în vederea realizării Planului de Stat şi a Bugetului de Stat pe 1954.

2. — Unele probleme organizatorice de partid.

La punctul 1 al ordinei de zi, plenara a ascultat dari de seamă prezentate de tovarăşii M. Constantinescu, D. Petrescu şi Gh. Apostol.

Plenara a aprobat dările de seamă prezentate.

La punctul 2 al ordinei de zi, plenara a ascultat expunerea facută de tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej. Plenara a aprobat expunerea prezentata.

Pe baza acestei expuneri, în scopul întăririi conducerii colective a întregii munci de partid şi de stat, al rezolvării operative a problemelor organizatorice de partid, al dezvoltării mai active a întregii vieţi de partid, al ridicării de noi cadre în conducerea partidului, plenara a luat următoarele hotăriri :

1. — Secretariatul C.C. al P.M.R. va fi compus din 4 membri care nu ocupă funcţiuni în guvern.

Secretariatul Comitetului Central se va ocupa de munca curentă operativă de partid, activitatea sa fiind îndrumată de Biroul Politic al Comitetului Central.

2. — Se primeşte propunerea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej de a se renunţa la funcţia de secretar general al Comitetului Central şi de a se înfiinţa funcţia de prim secretar al Comitetului Central.

Plenara a ales pe tov. Gheorghe Apostol în funcţia de prim secretar al Comitetului Central, iar pe tovarăşii Nicolae Ceauşescu, Mihai Dalea, Ianoş Fazekaş în funcţia de secretari ai Comitetului Central.

Plenara a ales pe tovarăşii N. Ceauşescu şi Al. Drăghici ca membri supleanţi ai Biroului Politic al C.C. al P.M.R.

Plenara a cooptat pe membrii supleanţi ai C.C. al P.M.R., tovarăşii M. Mujic şi M. Roşianu, şi pe tov. I. Fazekaş, ca membri ai Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn.

Plenara a hotărît convocarea la 30 octombrie 1954 a celui de al doilea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn.

www.dacoromanica.ro

PENTRU INTĂRIREA CONTINUĂ A MUNCII DE PARTID

Expunere făcută de tov. GH. GHEORGHIU-DEJ la şedinţa plenară a C.C. al P.M.R. din 19 aprilie 1954

Tovarăşi,

De la plenara lărgită a Comitetului Central din august 1953 au trecut 8 luni. In această perioadă, Comitetul Central şi-a concentrat toate eforturile asupra înfăptuirii sarcinilor puse de plenară cu privire la îndreptarea cursului politicii noastre economice, dezvoltarea proporţională a diferitelor ramuri ale economiei naţionale şi ridicarea continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii. In acest scop partidul şi guvernul au luat un şir de măsuri practice, iar altele sînt în pregătire. In cursul anului 1954 aceste măsuri vor trebui să dea rezultatele prevăzute în hotărîrile plenarei din august 1953.

Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din august 1953 a elaborat o hotărîre cu privire la îmbunătăţirea muncii de partid şi întărirea legăturii partidului cu masele, hotărîre ce a fost prelucrată de către organele şi organizaţiile de partid.

Hotărîrea plenarei lărgite a C.C. al P.M.R. cu privire la îmbunătăţirea muncii de partid se ocupă de un număr de probleme centrale ale muncii partidului: întărirea muncii colective în activitatea tuturor organelor de partid; desvoltarea criticii şi autocriticii şi întărirea democraţiei interne de partid; întărirea controlului de partid asupra activităţii economice şi de stat; crearea unui activ de partid puternic şi a unui larg activ fără de partid în jurul organizaţiilor de partid; întărirea prin toate mijloacele a legăturii partidului cu masele; întărirea alianţei între clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare, sub conducerea clasei muncitoare; mobilizarea întregului partid pentru realizarea sarcinilor economice, îndeosebi în domeniul creşterii producţiei agricole şi a producţiei bunurilor de larg consum.

Hotărîrea cu privire la problemele muncii de partid cuprinde o justă analiză a deficienţelor principale în munca noastră de partid şi a măsurilor ce trebuiesc luate pentru ridicarea ei la un nivel superior.

In perioada ce s-a scurs de la această plenară s-au obţinut rezultate pozitive în domeniul îmbunătăţirii activităţii organelor şi organizaţiilor de partid. Adunările de dare de seamă şi de alegeri care au avut loc la toate organizaţiile de bază [illegible] conferinţele raionale ce s-au ţinut

www.dacoromanica.ro

în marea majoritate a raioanelor au prilejuit o cuprinzătoare analiză a muncii de partid, au întărit spiritul critic și autocritic în rîndurile organizațiilor partidului, au dus la o mai mare activizare a masei membrilor de partid. In urma conferințelor de partid, organizațiile partidului au luat curs pentru îndreptarea numeroaselor lipsuri scoase la iveală în aceste conferințe. S-a întărit spiritul de muncă colectivă în activitatea multor comitete regionale, raionale, orășenești ale partidului. Un loc de seamă în educarea partinica a membrilor de partid si în întărirea rîndurilor organizațiilor de partid îl are acțiunea de preschimbare a carnetelor de partid, acțiune în curs. S-au luat o serie de masuri în vederea întăririi comitetelor raionale sătești ale partidului — factor însemnat în rezolvarea sarcinilor partidului în domeniul sporirii producției agricole și în munca de întărire a legăturii partidului cu masele țărănimii muncitoare. Au fost aduse îmbunătățiri organizatorice aparatului de partid. In campania de alegeri pentru sfaturile populare locale, ca și în alte acțiuni organizațiile partidului au dovedit din nou capacitatea lor de a duce în cele mai largi mase cuvîntul partidului și a le mobiliza la lupta pentru aplicarea politicii partidului și guvernului.

Organizațiile de partid și-au intensificat activitatea politică și organizatorică în lupta pentru sporirea producției agricole și a producției bunurilor de larg consum. In urma consfătuirii fruntașilor producției agricole, convocată în martie a. c. de partid și guvern, organizațiile de partid au inceput să se ocupe mai serios de răspîndirea metodelor înaintate folosite de fruntașii agriculturii.

Munca de agitație și de propagandă desfășurată de organizațiile de partid s-a îmbunătățit, a devenit mai multilaterală, se duce în mod mai calificat și la un nivel mai înalt ca înainte.

Cu toate acestea, noi nu ne putem declara mulțumiți cu rezultatele obținute. Munca organizatorică și politică de partid nu se află încă la nivelul sarcinilor mari pe care le-a stabilit plenara. Trebuie să spunem deschis și cu toată hotărîrea că un șir de prevederi ale plenarei cu privire la îmbunătățirea muncii de partid n-au fost traduse în fapte. Multe organizații de partid nu s-au mobilizat pentru a asigura aplicarea întocmai a acestor prevederi.

Astfel, comitetele regionale, raionale, orășenești n-au acordat atentia cuvenită hotărîrilor plenarei cu privire la strîngerea în jurul organelor conducătoare de partid din întreaga țară a unui activ de partid de 80—100.000 de tovarăși. Plenara preciza că în acest activ trebuie atrași cei mai buni membri de partid din întreprinderi, instituții, gospodării de stat, S.M.T.-uri, gospodării colective și sate, membrii de partid ce muncesc în organizații de masă, oameni devotați partidului, cu o bună pregătire profesională, fruntași în muncă.

Majoritatea comitetelor regionale, raionale și orășenești nu aplică aceste indicații ale plenarei, se ocupă mai mult de întocmirea de date statistice cu privire la activul de partid, neînțelegînd în suficientă măsură ce importanță mare prezintă pentru munca de partid un activ numeros, capabil să se orienteze în mod just, să ajute organele de partid de a mobiliza masa membrilor de partid, iar prin ei — masele largi de oameni ai muncii, pentru aplicarea în viață a politicii partidului. In fiecare organizație de bază există, în afară de membrii biroului, un număr însemnat

www.dacoromanica.ro

de membri ai partidului, care își îndeplinesc conștiincios sarcinile de partid, sînt iubiți și stimați de mase. Cum este folosit de către organizațiile de partid acest activ? Se dezbat cu el în mod sistematic problemele actuale ale politicii partidului? Se duce o muncă sistematică de lărgire a orizontului politic și ideologic al acestor cadre? Este antrenat acest activ la elaborarea și, îndeosebi, la aplicarea în viață a hotărîrilor luate de organizațiile de partid? La aceste întrebări trebuie răspuns că organizațiile de partid lucrează încă insuficient cu activul lor, îl atrag într-o măsură cu totul nesatisfăcătoare la realizarea sarcinilor pe care le au de îndeplinit.

Plenara lărgită din august 1953 a cerut organizațiilor de partid să îmbunătățească munca de primire a candidaților și membrilor de partid din rîndurile celor mai buni reprezentanți ai clasei muncitoare, țărănimii muncitoare și intelectualității, dintre oamenii muncii crescuți și călîți în luptele conduse de partid pentru cucerirea și consolidarea regimului democrat-popular, pentru construirea socialismului.

Lipsurile constatate de plenară în acest domeniu încă n-au fost înlăturate. Multe organizații de partid nu se preocupă de munca de primire a candidaților de partid. Datorită muncii lor slabe, oameni ai muncii care și-au demonstrat prin fapte devotamentul lor față de partid și care sînt dornici să facă parte din rîndurile partidului, rămîn vreme îndelungată în afara preocupărilor organizațiilor de partid.

In viața organizatorică și în activitatea propagandistică a multor organizații de partid n-au fost încă dezrădăcinate metodele de muncă formale, birocratice, n-a fost încă pus capăt șablonului în munca de partid, neluării în considerare a condițiilor specifice de activitate a fiecărei organizații de partid, numărului excesiv de ședințe de tot felul. Mai este mult de făcut pentru ca munca de propagandă și munca politică de masă să devină mai vie, mai concretă, mai strîns legată de problemele vitale ale politicii partidului și statului.

Organizațiile de partid utilizează slab variatele mijloace pe care le au la dispoziție pentru desfășurarea unei largi munci politico-educative în rîndul maselor (ziarul, cartea, conferințele pentru oamenii muncii, radioficarea, cinematograful, gazeta de perete etc.). Slabă este participarea personală a activiștilor de partid și de stat la munca politică în rîndurile maselor largi în vederea lămuririi problemelor principale ale politicii partidului și ale luptei pentru pace.

Există încă slăbiciuni foarte serioase în ceea ce privește controlul îndeplinirii hotărîrilor partidului, control pe care Lenin îl considera drept verigă hotărîtoare a întregii munci de partid. Slabul control al îndeplinirii hotărîrilor luate duce la micșorarea prestigiului organelor de partid, a autorității pe care trebuie s-o aibă hotărîrile partidului în ochii membrilor și nemembrilor de partid.

Persistă o serie de lipsuri și în ce privește selecționarea și repartizarea cadrelor. Comitetele regionale și raionale de partid, secțiile Comitetului Central, nu analizează în mod sistematic și aprofundat politica de cadre a organizațiilor de partid, a organizațiilor de masă și organelor de stat.

www.dacoromanica.ro

Organizațiile de partid vor putea să înlăture toate aceste deficiențe în munca numai însușindu-și în mod temeinic hotărîrile plenarei din august 1953 și luînd măsuri practice pentru îndeplinirea lor. Călăuzindu-se după aceste hotărîri, organizațiile de partid și organele conducătoare ale partidului trebuie să depună serioase eforturi în vederea întăririi rîndurilor partidului, sporirii continue a capacității organizațiilor de partid de a mobiliza masele de oameni ai muncii la lupta pentru înfrîngerea tuturor greutăților și traducerea în viață a politicii partidului, întăririi unității de nezdruncinat între partid, guvern și popor. Organele de partid trebuie să acorde cea mai mare atenție întăririi în rîndurile partidului a spiritului de vigilență împotriva oricăror uneltiri ale dușmanilor fățiși sau mascați ai partidului și ai regimului democrat-popular.

Trebuie să întărim încontinuu disciplina internă de partid, deopotrivă obligatorie pentru toți membrii de partid, indiferent de domeniul său de activitate sau de funcția pe care o ocupă. Membrii de partid trebuiesc educați în spiritul respectării neșovăitoare a hotărîrilor și directivelor partidului.

In activitatea tuturor organelor de partid trebuie consecvent aplicat principiul leninist al muncii colective. „Plenara cere tuturor comitetelor de partid — se arată în Hotărîrea plenarei din august 1953 — să respecte cu strictețe principiul conducerii colective, care este principiul suprem al conducerii de partid. Orice tendință de călcare a acestui principiu trebuie combătută cu severitate".

Trebuie dusă o luptă hotărîtă împotriva călcărilor democrației interne de partid, care mai sînt frecvente într-o serie de organizații de partid. Trebuie cultivată o curajoasă atitudine autocritică față de greșeli și stimulată critica de jos, în interesul întăririi partidului și statului democrat-popular. Orice încercare de a înăbuși părerile oamenilor muncii și a intimida pe cei care critică sînt cu desăvîrșire nepermise și trebuiesc sancționate de partid.

Călăuzindu-se de învățătura marxist-leninistă, plenara din august 1953 a cerut organizațiilor de partid să lichideze orice manifestare a cultului personalității. Membrii de partid și oamenii muncii nemembri ai partidului trebuiesc educați în spiritul devotamentului pentru partid, pentru Comitetul său Central, pentru clasa muncitoare, pentru popor — făuritorul istoriei. Trebuie să spunem cu toată hotărîrea că vom combate orice manifestare a cultului personalității din partea oricui ar veni ea și în orice domeniu s-ar manifesta. Oricine ar fi, oricare ar fi munca de răspundere pe care o are, o persoană sau alta nu poate înlocui partidul, nu poate înlocui forța și înțelepciunea colectivă a partidului. Cultul personalității trebuie lichidat cu desăvîrșire, ca incompatibil cu învățătura și ideologia marxist-leninistă.

Problemele economice se află în centrul preocupărilor partidului. Intărirea organizațiilor de partid din fabrici, uzine, mine, exploatări petrolifere este chezășia succesului în realizarea obiectivelor economice stabilite de plenara din august 1953.

Organizațiile de partid din industrie trebuie să-și concentreze toate forțele asupra îndeplinirii planului de stat pe anul 1954 la toți indicii, exercitînd un permanent control pentru ca să nu poată avea loc nici o

www.dacoromanica.ro

abatere de la prevederile planului. Organizațiile de partid trebuie să se afle în fruntea luptei de zi cu zi pentru mărirea producției, ridicarea productivității muncii, deplina folosire a capacității de producție a utilajelor, reducerea prețului de cost al produselor, îmbunătățirea calității lor, severe economii la mijloace bănești, materii prime, micșorarea cheltuielilor administrative — singura cale justă pentru ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii.

Nu poate fi bun membru de partid acel ce manifestă indiferență și nepăsare față de problemele gospodăririi socialiste a întreprinderilor, luptei pentru rentabilitate, asigurării rezervelor necesare de mărfuri, întăririi continue a leului. Trebuie cultivat la fiecare activist și membru de partid, la fiecare activist sindical, la cadrele conducatoare din întreprinderi și aparatul economic, la cadrele de ingineri și tehnicieni, interesul pentru studiul aprofundat al problemelor economice.

Documentele plenarei din august 1953 subliniază cu deosebită putere că întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, consolidarea rolului conducător al clasei muncitoare în această alianță constitue chezășia succesului în opera de construire a socialismului.

Plenara a cerut organelor și organizațiilor de partid să ia măsuri temeinice în vederea îmbunătățirii activității organizațiilor de partid de la sate și întăririi legăturii partidului cu masele de țărani muncitori. Trebuie spus că multe comitete regionale și comitete raionale de partid nu acordă încă un ajutor calificat, concret, organizațiilor de partid de la sate, în vederea ridicării nivelului muncii lor, sporirii rolului lor organizator și mobilizator, a combativității lor în lupta împotriva uneltirilor chiaburimii și ale altor dușmani ai țărănimii muncitoare. Organele de partid și aparatul de partid se preocupă în insuficientă masură de extinderea inițiativelor prețioase ale organizațiilor de partid în domeniul vieții organizatorice, al muncii politice de masă, al luptei pentru aplicarea regulilor agrotehnice, pentru extinderea experienței fruntașilor producției agricole. Nu s-a făcut decît prea puțin pentru organizarea în jurul fiecărei organizații de bază a unui larg activ fără de partid, care să constitue o puternică verigă de legătură între partid și măsele țărănimii muncitoare. Nu încape îndoială că un asemenea activ există în fapt în jurul organizațiilor de bază sătești. Deputați și agitatori fără de partid, utemiști și delegate de femei, țarani colectiviști, întovărășiți și țărani muncitori cu gospodărie individuală, fruntași ai producției agricole, învățători, agronomi, medici, oameni apropiați partidului, cadre cinstite și devotate partidului din aparatul de stat și cooperație, toți aceștia formează o puternică bază de sprijin a organizațiilor de partid. Este necesar ca organizația de partid să se ocupe cu dragoste și atenție de acest activ, să-l educe, să-l antreneze în acțiunile inițiate de partid.

In unele locuri comitetele regionale și raionale de partid tratează problema activului fără de partid în mod îngust și birocratic, preocupîndu-se mai mult de evidența activului fără de partid, de alcătuirea pentru acest activ a unor planuri pe hîrtie. Acolo însă unde organele de partid s-au ocupat în mod viu și concret de activul fără de partid, acolo acest activ acordă un neprețuit ajutor organizațiilor de bază de la sate în mobilizarea țărănimii muncitoare la executarea lucrărilor agricole, în acțiunea de contractare de vite și de cultivare a [illegible] punerea de către țărănimea

www.dacoromanica.ro

muncitoare a îndatoririlor către stat, pentru îmbunătățirea schimbului de mărfuri cu orașul, ajută la popularizarea în masa țărănimii a politicii partidului și guvernului, a realizărilor regimului de democrație populară, a luptei pentru pace duse de forțele păcii din întreaga lume în frunte cu Uniunea Sovietică.

Multe dintre organizațiile de partid nu desfășoară în mod sistematic munca în vederea transformării socialiste a agriculturii. O serie de comitete regionale și raionale de partid nu cunosc situația exactă din satele unde țărani muncitori se pronunță pentru înființarea de noi gospodării colective sau întovărășiri agricole, nu se preocupă de comitetele de inițiativă, nu se ocupă de întărirea economico-organizatorică a gospodăriilor colective și întovărășirilor existente, nu cunosc și nu rezolvă nenumărate probleme pe care le ridică practica construirii gospodăriilor colective și a întovărășirilor agricole. In multe regiuni munca de întărire a sectorului socialist al agriculturii este lăsată să meargă de la sine. Aceasta explică deosebirile izbitoare care există între regiuni cu condiții de muncă asemănătoare. Astfel, în regiunea Constanța suprafața ocupată de gospodăriile agricole colective și întovarăsirile agricole reprezintă 29,6% din totalul suprafețelor agricole, în regiunea Galați 18,1%, în regiunea Arad 14,5%, în același timp, în regiunea Craiova gospodăriile colective și întovărășirile agricole ocupă numai 3%, în regiunea Oradea 4,9%, în regiunea Iași 4,1% din totalul suprafețelor agricole. Sînt regiuni unde în decursul ultimelor luni n-au luat ființă decît cîteva gospodării colective și întovărășiri agricole cu toate că în aceste regiuni există un număr însemnat de țărani muncitori care își exprimă dorința de a forma gospodării colective și întovărășiri.

In același timp mai continuă să aibă loc căzuri de călcare grosolană a liniei partidului, de nesocotire a liberului consimțămînt al țăranilor muncitori, de ilegalități cu prilejul comasării pămînturilor etc.

Stațiunile de mașini și tractoare încă nu-și îndeplinesc pe deantregul rolul lor de pîrghie principală a transformării socialiste a agriculturii. Secțiile politice ale S.M.T.-urilor sînt încadrate cu activiști slab pregătiți și duc o activitate cu totul necorespunzătoare sarcinilor pe care le au.

Pe baza hotărîrilor plenarei din august, partidul și guvernul au luat o serie de măsuri care sporesc cointeresarea materială a țărănimii muncitoare la ridicarea producției agricole vegetale și animale. In fața organizațiilor de partid stă sarcina de a asigura mobilizarea țărănimii muncitoare pentru îndeplinirea în bune condiții a lucrărilor agricole și sporirea producției agricole, îmbunatățirea muncii politico-organizatorice în vederea întăririi continue, pe baza liberului consimțămînt al țăranilor muncitori, a sectorului socialist al agriculturii, consolidarea legăturilor partidului cu masele cele mai largi ale țărănimii sărace și mijlocașe. Lupta pentru ridicarea continuă a producției agricole vegetale și animale nu este o campanie trecătoare, ci o sarcină permanentă a partidului, unul din elementele fundamentale ale politicii sale economice.

Plenara din august 1953 s-a ocupat în amănunțime de activitatea organizațiilor de partid din aparatul de stat. Acele organizații de partid care au urmat indicațiile plenarei au obținut rezultate bune, contribuind la îmbunătățirea funcționarii organelor de stat, la educarea lucrătorilor din aceste

www.dacoromanica.ro

organe în spiritul devotamentului pentru cauza poporului muncitor. Toate organizațiile de partid și toți membrii de partid din aparatul de stat trebuie să se călăuzească în activitatea lor de indicațiile plenarei din august 1953, care arată că principala chezășie a întăririi statului democrat-popular și a succesului în munca organelor de stat este controlul efectuat asupra muncii lor de către partid.

Organizațiile de partid sînt datoare să asigure o conducere permanentă a activității organizațiilor sindicale în vederea lichidării deficiențelor constatate de plenara din august 1953 în munca sindicatelor — legatura nesatisfăcătoare cu masele de muncitori și funcționari, munca birocratica, greoaie, a unora dintre organele sindicale, insuficienta grijă pentru nevoile de zi cu zi ale oamenilor muncii.

Organizațiile de partid trebuie să asigure o conducere permanentă a organizațiilor Uniunii Tineretului Muncitor, care au înca foarte serioase slăbiciuni în munca politico-educativă și organizatorica desfășurată în masa de tineri de la întreprinderi, sate, școli.

Plenara din august 1953 a constatat că după demascarea și înlăturarea deviatorilor din conducerea partidului, activitatea organelor de conducere ale partidului s-a îmbunătățit, coeziunea lor s-a întărit.

In perioada ce a trecut de la plenara din august 1953, Biroul Politic a analizat în spirit colectiv, în ședințele sale, o serie de probleme fundamentale ale politicii partidului și statului, elaborînd măsurile practice necesare și mobilizînd forțele partidului pentru aplicarea acestor măsuri în viață.

Mergînd pe linia trasată în hotărîrile plenarei din august, Biroul Politic consideră că trebuiesc aduse îmbunătățiri organizatorice în funcționarea organelor de conducere ale partidului, pentru a asigura o cit mai bună organizare a activității C.C. și mai multă operativitate în rezolvarea sarcinilor curente.

Art. 33 al Statutului partidului nostru, adoptat la Congresul din 1948, stabilește următoarele:

„Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Romîn își constituie:

a) un birou politic, pentru munca politică și organizatorică;

b) un secretariat, pentru munca operativă;

c) o comisie de control".

Călăuzindu-se de experiența Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și de propria experiență a partidului nostru, plenara lărgită a C. C. al P.M.R. din august 1953 a hotărît desființarea Biroului Organizatoric al C.C. al P.M.R. înființat în anul 1951 și a cărui existență s-a dovedit a nu fi necesară, precizînd ca de conducerea muncii de partid între plenare să se ocupe Biroul Politic, iar de munca operativa curenta, de controlul îndeplinirii hotărîrilor partidului și de selecționarea cadrelor — Secretariatul C.C. al P.M.R.

Insă datorită faptului că 4 din cei 5 membri ai Secretariatului C.C. al P.M.R. au munci de răspundere în guvern și că toți secretarii C.C. al P.M.R. sînt în același timp și membri ai Biroului Politic, Secretariatul nu putea cuprinde rezolvarea tuturor problemelor operative ale muncii de partid.

www.dacoromanica.ro

Pentru a se asigura pe deplin rezolvarea operativă a problemelor curente ale muncii de partid este necesar ca Secretariatul să fie alcătuit din tovarăși liberi de sarcini pe linie de guvern.

Pentru a întări cît mai mult caracterul colectiv al conducerii de către Biroul Politic a muncii partidului, propun plenarei de față renunțarea la funcția de secretar general al C.C. și înființarea funcției de prim-secretar al C.C. al P.M.R.

De asemenea Biroul Politic propune să se stabilească, ca termen definitiv al ținerii Congresului partidului, data de 30 octombrie a.c. pentru ca în lunile ce vin organizațiile de partid să-și poată concentra toate eforturile în vederea realizării obiectivelor puse de partid și guvern în domeniul desvoltării economiei și ridicării nivelului de trai al celor ce muncesc.

www.dacoromanica.ro

CONTRIBUȚII LA CARACTERIZAREA SITUAȚIEI INTERNAȚIONALE ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI DE ELIBERARE DUS DE POPORUL UCRAINEAN ÎN ANII 1648—1654 *

DE

B. F. PORȘNEV

Nu trebuie să ne reprezentăm războiul de eliberare dus de poporul ucrainean împotriva jugului sleahtei poloneze pentru reunirea cu Rusia ca un eveniment de importanță locală. Trebuie să-l cercetăm în cadrul evenimentelor din întreaga Europă.

Poporul ucrainean a pornit războiul împotriva Poloniei panilor într-o epocă în care luase sfîrșit primul război de proporții europene cunoscut în istorie sub numele de Războiul de 30 de ani. Toate statele europene au participat într-o formă sau alta la acest război. El a lăsat urme adînci în istoria relațiilor internaționale din Europa, nu numai în Apus, ci și în Răsărit.

Nici Rusia nu a rămas străină de aceste evenimente. Ea a exercitat o însemnată influență asupra desfășurării Războiului de 30 de ani, mai ales în perioada „suedeză" a acestui război. Așa-numitul război ruso-polonez pentru Smolensk, din anii 1632—1634, trebuie considerat în strînsă legătură cu Războiul de 30 de ani, ca o parte componentă a acestuia. Consecința directă a războiului ruso-polonez din anii 1632—1634 a fost următorul război ruso-polonez, care a început în anul 1654 în legătură cu hotărîrile luate în anul 1653 în Rusia de Zemski Sobor și în 1654 în Ucraina de Rada din Pereiaslavl, privind reunirea acestor două țări într-un stat unic.

Pacea de la Poleanovka (Polanów) din anul 1634, încheiată între Rusia și Polonia, pace prin care s-a terminat războiul din anii 1632—1634, era nedreaptă și lipsită de trăinicie. În toți anii următori, au loc discuții cu privire la delimitarea ținuturilor Putivl, Cernigov, Kiev, Veliki-Luki și alte teritorii. În anul 1645, avînd nevoie de alianța Rusiei, mai ales pentru lupta împotriva tătarilor, guvernul polonez a acceptat să facă unele concesii Rusiei (redîndu-i orașul Trubcevsk cu împrejurimile și volostea

* Din: «Voprosî istorii», Nr. 5, 1954.

www.dacoromanica.ro

Viazovka), dar interesele egoiste ale magnaţilor şi ale şleahtei au pus capat acestei orientări a guvernului polonez. In a doua jumătate a deceniului al cincilea, relaţiile ruso-poloneze se înrăutăţesc din ce în ce mai mult, anularea păcii de la Polianovka şi reînceperea războiului devin tot mai probabile.

Dar înainte de acţiunea poporului ucrainean, Rusia nu se bucura de condiţii suficiente spre a duce un război împotriva Poloniei pentru teritoriile ruseşti, ucrainene şi bieloruse. La rîndul său, nici poporul ucrainean nu putea să rezolve prin propriile sale forţe sarcina imperioasă a eliberării sale naţionale.

Alături de înrăutăţirea relaţiilor ruso-poloneze, se observă în acelaşi timp o nouă apropiere între Rusia şi Suedia. In anii 1649—1650, ca şi în deceniul al 4-lea, guvernul rus a acordat în mod indirect guvernului suedez sprijin material procurîndu-i grîne ieftine. Totuşi, între Rusia şi Suedia nu s-a realizat o apropiere mai importantă. Deoarece pe acea vreme (1648—1653) flăcările Războiului de 30 de ani se stinseseră, terenul pentru o alianţă ruso-suedeză nu mai era atît de propice ca în deceniul al 4-lea. Suedia se pregătea să-şi îndrepte armele împotriva Poloniei, după aceea şi împotriva Rusiei.

In Europa a mai existat, la sfîrşitul deceniului al 5-lea, un alt focar de război. Acesta era alimentat de agresivitatea Turciei sultanilor. Cu toate eforturile depuse de coaliţia anti-habsburgică şi de cea habsburgică de a o atrage în Războiul de 30 de ani, Turcia nu a luat poziţie nici pentru o parte, nici pentru cealaltă. Aceasta se explică prin faptul că în anii 1621—1639 era ocupată cu lupta împotriva Iranului. Numai hanatul tătar din Crimeea — vasal al Turcilor — avea pe acea vreme posibilitatea de a se deda la jafuri în răsăritul Europei. Incursiunile tătarilor din Crimeea prezentau un pericol permanent pentru Rusia, Ucraina, Polonia şi Moldova. Din această cauză Rusia a fost nevoită în anul 1635 să nu se mai preocupe de problemele apusene şi să-şi concentreze atenţia asupra întăririi graniţelor de sud[1]. Totodată, Rusia era în mod permanent ameninţată de o agresiune din partea Turciei sultanilor. Dar aceasta din urmă a dobîndit posibilitatea de a-şi îndrepta agresiunea spre apus abia din anul 1645. La început, obiectul agresiunii turceşti a fost insula Creta, care aparţinea Veneţiei. Războiul pe mare dintre Turcia şi Veneţia pentru Creta a ţinut mulţi ani.

In acelaşi timp agresiunea turcă era îndreptată şi în alte direcţii: privirile Turciei sultanilor s-au aţintit în special asupra Ucrainei. La Constantinopol se pregătea poporului ucrainean soarta celorlalte popoare slave care gemeau sub jugul turcesc. Poarta spera că va putea înfrînge împotrivirea Poloniei; Turcia nu se speria de „planurile războiului turcesc" ale lui Vladislav al IV-lea, dar se temea de amestecul Rusiei. Războiul de eliberare dus de poporul ucrainean şi intrarea Ucrainei în componenţa Statului rus au zădărnicit toate aceste planuri. Politica lui Bogdan Hmelniţki în raporturile cu Hanatul Crimeei a avut o importanţă imensă pentru zădărnicirea acestor planuri.

---

[1] Vezi A. A. Novoselski, Lupta Statului moscovit împotriva tătarilor în sec. XVII, 1948, cap. 5—8.

www.dacoromanica.ro

Polonia şleahtei reprezenta pe atunci cel mai mare pericol pentru Rusia şi Ucraina. Polonia, împreună cu Spania şi cu „Sfîntul Imperiu Roman" făceau parte din grupul agresiv şi reacţionar al puterilor care au format tabăra habsburgico-catolică din Războiul de 30 de ani. Victoria acestei tabere ameninţa toate statele europene cu triumful reacţiunii catolice feudale, cu includerea lor în „imperiul universal", condus de casa de Habsburg şi de curia papală. E adevărat că spre sfîrşitul Războiului de 30 de ani, în anul 1645, Polonia s-a apropiat întrucîtva de Franţa, care făcea parte din tabăra antihabsburgică, dar nu a rupt alianţa cu Habsburgii. Războiul de eliberare dus de poporul ucrainean împotriva jugului panilor, război care ameninţa să izbucnească încă din 1645—1646, alături de lupta politică internă din Polonia, a angajat întregul potenţial militar al Poloniei şi prin aceasta a scos-o din rîndul forţelor internaţionale active.

Schimbările intervenite în politica externă a Poloniei au exercitat o mare influenţă asupra poziţiei internaţionale a Suediei la sfîrşitul Războiului de 30 de ani şi în anii imediat următori păcii din Westfalia. Acestea sînt verigile prin care razboiul de eliberare dus de poporul ucrainean şi reunirea Ucrainei cu Rusia au înrîurit indirect întregul sistem european al statelor, influenţînd chiar o ţară atît de îndepărtată de Ucraina ca Franţa ; la rîndul ei, situaţia internaţională a Franţei depindea în acea clipă în foarte mare măsură de oscilaţiile din politica externă a Suediei.

Încă din anii 1645—1646 cîrmuitorul Franţei, cardinalul Mazarin, care avea de gînd să folosească forţa militară atît pentru a acorda ajutor absolutismului englez în agonie, cît şi pentru a întări orînduirea feudală absolută din propria sa ţară, în care Fronda era iminentă, a început să se orienteze spre o pace cu Habsburgii, fie chiar cu preţul renunţării la multe cuceriri obţinute în Germania şi la speranţele atrăgătoare de noi cuceriri. Această orientare, uneori cu ezitări, cu tatonarea altor posibilităţi, a constituit, în ansamblu, linia generală a politicii franceze la Congresul de la Münster, unde au avut loc tratativele Franţei cu Imperiul [1].

Diplomaţia imperială nu putea să nu năzuiască spre pace. Din punct de vedere militar, situaţia împăratului Ferdinand al III-a şi a armatei sale era, după anul 1645, disperată. Deoarece singura lui aliată, monarhia spaniolă, era ea însăşi sleită de puteri, împăratul Germaniei nu avea pe cine să se bizuie. Războiul de 30 de ani se îndrepta încet spre sfîrşitul inevitabil pentru casa de Austria : înfrîngerea definitivă. De aceea, graba neaşteptată de a încheia pacea cu orice preţ, a fost cu adevărat pentru curtea de la Viena — după cum s-a exprimat Mazarin — colacul de salvare întins unui naufragiat. Incetineala solemnă a delegaţiei imperiale de la Congresul din Westfalia, condusă de Trautmannsdorf, nu avea alt scop decît să silească Franţa care şi-a trădat nerăbdarea prin însuşi faptul că s-a declarat de acord să înceteze războiul, să renunţe treptat la cuceririle şi pretenţiile sale şi să consimtă la o pace pe cît posibil fără anexiuni şi contribuţii.

Franţa a dus războiul împotriva Imperiului fiind aliata Suediei. Ea trebuia să obţină neapărat pacea împreună cu Suedia. Prin potenţialul său

[1] Vezi B. F. Porşnev, Republica Engleză, Fronda franceză şi pacea din Westfalia, Culegerea «Evul Mediu», fasc. III (1951).

www.dacoromanica.ro

economic și politic, Franța era mult mai puternică decît Suedia. De altfel, Suedia luptase în Germania fiind subvenționată în mare măsură de Franța.

Și totuși, Franța a devenit dependentă de Suedia : pentru a încheia această pace absolut necesară Franței, se impunea ca Suedia să fie și ea de acord să încheie pacea cu împăratul tocmai în momentul în care Suedia, după încheierea păcii cu Danemarca în anul 1645, ar fi putut din nou să-și îndrepte toate forțele spre teatrul de luptă german, cînd începuse o nouă serie de succese ale armelor suedeze în Germania. In mai 1646 ambasadorul francez din Suedia, Chanut, scrie : „In Suedia se crede că Franța vrea să obțină pace cu orice preț, lucru de care suedezii sînt ferm convinși. După spusele majorității, Franța este într-atîta doritoare de pace, încît nu se vor ivi dificultăți în satisfacerea pretențiilor ei și, prin urmare, întreaga greutate a acestei păci constă în a-i satisface pe suedezi“ [1]. Tratativele franco-imperiale de la Münster au trecut, firește, pe planul al doilea, față de tratativele suedezo-imperiale de la Osnabrück. Contemporanii subliniau că suedezii nu mai depindeau de Franța, ci dimpotrivă : astfel, ambasadorul elvețian Cantarini, care a participat la Congres în calitate de mediator, afirmă în scrisorile sale scrise de la Congres între sfîrșitul anului 1645 și începutul anului 1646 altui diplomat venețian, anume Nani, care se găsea la Paris, că ambasadorii francezi la congres depind cu totul de ambasadorii suedezi [2].

In cercurile conducătoare ale Suediei se luptau pe atunci două grupuri : unul dintre ele (în frunte cu regina Cristina) era pentru încetarea războiului în Germania, celălalt grup (al cancelarului Oxenstierna și a unei părți a consiliului de stat oligarhic), insista să se continue războiul, care deschidea suedezilor perspective de cuceriri în Germania sleită. Dacă urmărim istoria acestei lupte, după protocoalele consiliului de stat suedez [3], după documentele congresului din Westfalia [4], după documentele prințului elector de Brandenburg [5], după rapoartele rezidentului francez din Stockholm, foarte bine informat [6] și după alte izvoare, constatăm că unul din motivele care au slăbit treptat poziția partizanilor continuării războiului în Germania și care au făcut ca Suedia să fie la început de acord cu un compromis în problema Pomeraniei, iar apoi să respecte pacea de la Westfalia, a fost perspectiva unui război cu Polonia. La început, în 1646—1647, această perspectivă se manifesta prin amenințarea de a fi tîrîtă „într-un al doilea război“ în legătură cu pregătirile militare ale lui Vladislav al IV-lea, iar apoi era propria ei tendință agresivă de a subjuga Rzecz Pos-

---

[1] Linage de Vauciennes, Mémoires de ce qui s'est passé en Suède et aux provinces voisines, depuis l'année 1645 jusque en l'année 1655. Ensemble de démêlé de la Suède avec la Pologne. Tirés des dépêches de Monsieur Chanut, Ambassadeur pour le Roy en Suède, T. I — III, Paris, 1675—1676, p. 32.

[2] C. T. Odhner, Die Politik Schwedens im Westphälischen Friedenskongress und die Gründung der Schwedischen Herrschaft in Deutschland, Gotha, 1877, S. 129.

[3] « Svenska rikarådets protokoll », dd. VII—XVI ; cf. *Arckenholtz*, Mémoires concernant Christine, reine de Suède. Amsterdam-Leipzig, T. I—IV, 1751—1760.

[4] Vezi de pildă « Négociations secrètes touchant la paix de Münster et d'Osnabrück (1642—1654) », T. I—IV, la Haye, 1726.

[5] « Urkunden und Aktenstücke zur Geschichte des Kurfürsten Friedrich Wilhelm von Brandenburg », Bd. I—IV, Berlin, 1864—1867.

[6] Linage de Vauciennes, Mémoires...

www.dacoromanica.ro

polita slăbită, sau cel puțin de a o sili ca sub amenințarea războiului să încheie o pace cît mai favorabilă pentru Suedia.

La această tendință s-a adăugat și dorința nobilimii suedeze de a sugruma lupta de eliberare a maselor populare care a început în Rzecz Pospolita; Rzecz Pospolita a devenit „casa în flăcări a vecinului"; nobilimea suedeză se temea că incendiul se va întinde și asupra propriei ei case.

Protocoalele consiliului de stat suedez, corespondența cancelarului Oxenstierna și alte documente de stat conțin informații numeroase și foarte variate despre lupta de eliberare dusă de poporul ucrainean. Incă din anul 1646 guvernul suedez era informat despre izbucnirea răscoalei (rebellion) în Polonia. La sfîrșitul anului 1648, guvernul suedez a ratificat tratatul de pace din Westfalia și în același timp a trimis lui Carol-Gustav, vărul reginei, care comanda armata suedeză în Germania, o instrucțiune secretă în care i se cerea să urmărească cu atenție conflictele interne care sfîșie Polonia și să retragă forțele principale ale armatei suedeze prin Silezia și Saxonia spre răsărit, spre granița poloneză, pentru a avea posibilitatea de a invada Polonia dinspre Germania, în cazul cînd acest lucru va fi necesar sau util intereselor suedeze [1].

In februarie 1649, solii guvernului polonez au arătat la Pereiaslavl Cazacilor că această armată suedeză va fi folosită în primul rînd pentru înăbușirea răscoalei poporului ucrainean. Hmelnițki a răspuns: „N-aveți decît să mă amenințați cu suedezii — vor fi și ei cu mine! Și chiar de nu nu ar fi așa, chiar de ar fi 500—600 mii, suedezii nu ne vor înfrînge" [2].

In același timp, Suedia pregătea un atac împotriva Poloniei și sub această amenințare a dus în anii 1649—1652 tratative „de pace" cu Ioan Cazimir, dar ea nu a reușit să obțină capitularea totală la care se aștepta [3]. In același timp, Suedia mizînd pe contradicțiile dintre rege și „republică", a încercat să intre în tratative secrete cu Hmelnițki, să supună influenței și controlului său căpeteniile cazacilor. E adevărat că în anii 1651—1652 atenția Suediei a fost în parte atrasă de problemele din apusul Europei. Dar în anul 1653, ezitările au încetat, deoarece s-a văzut clar că Rusia, mergînd întru întîmpinarea dorinței poporului ucrainean, se pregătea să susțină cu armele reunirea împotriva șleahtei poloneze. Incepînd din luna mai 1653 consiliul de stat al Suediei studia cu atenție perspectivele viitorului război ruso-polonez [4].

In octombrie, iar apoi în decembrie 1653, guvernul rus a comunicat Suediei în mod oficial hotărîrea sa de a porni războiul împotriva Poloniei. Impresia produsă la curtea suedeză de această comunicare se oglindește în memoriile ambasadorului englez Whitlocke și ale ambasadorului francez Chanut, aflați atunci în Suedia. Amîndoi era neliniștiți de faptul că întreaga atenție a Suediei era îndreptată exclusiv asupra problemelor din răsăritul Europei, în dauna problemelor din apusul Europei (războiul

[1] C. T. Odhner, op. cit., p. 299.
[2] Citat după N. V. Molcianovski, Arhiva Rusiei de sud-vest, partea III, vol. IV, (1908), p. 54.
[3] H. Edén, Grunderne för Karl X Guxtavs anfall på Polen. «Hist. Tidskrift», 1906, s. 11—12.
[4] «Svenska rikarådets protokoll», D. XV, s. 406, 421.

www.dacoromanica.ro

anglo-olandez)[1]. Din această clipă Suedia a început să se pregătească cu hotărîre pentru o invazie în Polonia, ceea ce a făcut ca trupele suedeze să fie rechemate din Germania. Cu aceasta se încheie în anul 1653 epilogul Războiului de 30 de ani. Așadar, războiul de eliberare dus de poporul ucrainean și reunirea Ucrainei cu Rusia au exercitat o influență considerabilă asupra ultimei etape a istoriei Războiului de 30 de ani din Europa, cu care se încheie o perioadă întreagă din istoria relațiilor internaționale.

Războiul șleahtei Poloniei împotriva poporului ucrainean răsculat a fost sprijinit de trupe străine. La acțiunile militare au participat unități suedeze, trupele prințului elector de Brandenburg, mercenarii Franței și ai împăratului german.

In articolul „Polonia și sfîrșitul Războiului de 30 de ani", istoricul polonez burghez Czermak afirma că toate nenorocirile Poloniei din a doua jumătate a secolului al XVII-lea ar fi provenit din faptul că în ultimii ani ai Războiului de 30 de ani nu a luat o poziție destul de energică împotriva Suediei, adică de partea coaliției habsburgice[2]. Această concepție este diametral opusă adevărului. In realitate, alianța cu forțele reacționare ale Europei a fost fatală Poloniei; ea avea nevoie de o alianță cu tabăra antihabsburgică.

Războiul de eliberare dus de poporul ucrainean a coincis cu anii de cotitura din istoria statului polonez[3]. La sfîrșitul domniei lui Vladislav al IV-lea în Polonia se întărește deosebit de mult tendința de consolidare a autorității regale și de înlăturare a autocîrmuirii magnaților. Vladislav al IV-lea a încercat să găsească sprijin și în interiorul țării — la o parte din șleahtă, la căpeteniile cazăcimii, precum și înafara țării, în dobîndirea unei „votcina"[4] care să-i acorde o independență materială și juridică față de „republică". Printre diferitele sale proiecte și planuri, el a încercat și această orientare politică, care în caz de succes, ar fi deschis o eră nouă în istoria statului polonez. In anul 1645, folosind situația creată de Războiul de 30 de ani, Vladislav al IV-lea a obținut de la împăratul german alipirea la Polonia a două principate din Silezia (Ratibor și Opole) vechi teritorii poloneze din apus; în același timp, el a cedat statului rus în răsărit orașul Trubcevsk cu împrejurimile sale și volostea Viazovka, vechi teritorii rusești, acaparate de Polonia. Această coincidență a celor două acte politice ale lui Vladislav al IV-lea nu este o întîmplare. Pentru a putea duce o politică activă în apus, trebuia să aibe pacea asigurată la hotarele răsăritene, prin urmare, trebuia să obțină o reglementare a litigiilor cu statul rus. In documentele Departamentului afacerilor externe din Moscova, am găsit informații sosite din Polonia, în care se arată că Vladislav al IV-lea a despăgubit pe șleahticii expropriați de pămînturile care trebuiau

[1] B. Whitlocke. A Journal of the Swedish Embassy. T. II, London, 1855, p. 81; Linage de Vauciennes. Mémoires... T. III, p. 280.

[2] W. Czermak. Polska wobec wyniku wojny 30-letniej. Studya historyczne. Kraków, 1901, str. 235.

[3] Istoricul polonez K. Szajnocha a înțeles acest lucru în mod vag în deceniul al 7-lea al secolului XIX. K. Szajnocha. Dwa lata dziejów naszych (1646, 1648). T. I—II, Lwow. 1869. Ulterior această perioadă a atras în mod deosebit atenția unor cercetători. Deosebit de importante sînt două lucrări capitale: L. Kubala, Jerzy Ossoliński, Warszawa, 1924; W. Czermak, Plany wojny tureckiej Wladyslawa IV. Kraków, 1895.

[4] Votcina — domeniu ereditar, spre deosebire de pomestie care este o feudă (Nota trad.)

www.dacoromanica.ro

redate Rusiei, cu posesiuni egale în noile teritorii sileziene „lîngă Breslavl“ [1].

Desigur că aceasta nu a fost decît începutul politicii care ar fi putut întoarce Polonia pe calea unei dezvoltări sănătoase, progresiste. Izvoarele dovedesc că Vladislav al IV-lea a încercat să obţină ca şi restul Sileziei să fie redat Poloniei, precum şi întreaga Pomeranie orientală, adică să mute graniţa apuseană a Poloniei spre apus pînă la fluviul Oder [2]. Dar, pentru a putea trăi pe pămîntul care fusese totdeauna al lor, polonezii trebuiau să înapoieze teritoriile străine cotropite de ei. Trebuia eliberat Smolensk-ul, Belorusia, Ucraina. Dar Wiśnowiecki, Potocki, Radziwiłł şi alţi magnaţi cu numeroasa lor clientelă de şleahtici, care se statorniciseră puternic pe aceste pămînturi străine şi exploatau popoarele asuprite, nu doreau să plece de bună voie. Bazîndu-se pe „privilegiile“ lor, ei împiedicau întărirea autorităţii centrale. In lupta împotriva magnaţilor, Vladislav al IV-lea a încercat să folosească pe cazacii zaporojeni. Din anul 1645, el duce o politică de apropiere faţă de aceştia, considerînd că detaşamentele de cazaci vor constitui forţa de şoc pentru ocuparea Sileziei şi Pomeraniei orientale, şi forţa cu care putea fi speriat seimul. Dar cînd în spatele cazacilor au început să se contureze masele nenumărate ale ţărănimii, care se ridicase împotriva jugului feudal, şi cînd s-au ivit temeri că exemplul ţăranilor ucrainieni ar putea fi urmat şi de ţăranii polonezi, regele a început să acţioneze împreună cu întreaga clasă nobiliară împotriva pericolului principal: mişcarea de eliberare a ţărănimii, amînînd toate planurile şi proiectele sale. După moartea sa, în timpul lui Ioan Cazimir, aceste temeri s-au dovedit cu totul întemeiate [3].

Totodată, cotitura menţionată în politica poloneză putea fi realizată şi înfăptuită pe scară mare numai cu condiţia ca Polonia să intre în război împotriva Imperiului şi în alianţă cu duşmanii Imperiului: nu numai cu Franţa, cu care s-a încercat într-adevăr o alianţă în anul 1645, dar şi cu Suedia, fără a mai vorbi de necesitatea unei alianţe strînse cu Rusia. Dar elementele reacţionare şi, în primul rînd, biserica catolică care era o mare forţă în această ţară, se împotriveau ieşirii Poloniei din tabăra habsburgică şi catolică. Interesele egoiste ale magnaţilor, anarhia şleahtei, puterea clerului catolic, au împiedicat dezvoltarea progresistă a ţării. Incepînd din anul 1645, Rzecz Pospolita, care fusese nu de mult un stat puternic, o forţă europeană de primul rang, începuse să dea dovadă de slăbiciune internă şi externă, şi mergea tot mai mult spre decădere. Ea a suferit în nord înfrîngeri zdrobitoare din partea Suediei, în sud din partea Turciei şi numai Statul Rus — diplomaţia rusă şi trupele ruse — au salvat-o de cîteva ori de a fi distrusă şi ocupată în a doua jumătate a secolului al XVII, deoarece Statul Rus avea interes ca Polonia să opună rezistenţă atît agresiunii suedeze, cît şi celei turceşti.

---

[1] ŢGADA (Ţentralnîi Gosudarstvennîi arhiv drevnîh aktov). Arhiva centrală de stat a actelor vechi, fond 79, Relatiile cu Polonia, 1645, coloana 2.

[2] «Urkunden und Aktenstücke», Bd. IV S. 412—471; Bd. I. S. 211—212; «Svenska rikarådets protokoll», D. XI, s. 310, 371; W. Czaplinski. Władysław IV, str. 93; de acelaşi autor: Polska a Baltyk... str. 135—136; Linage de Vauciennes, Mémoires... T. I, p. 78, 128—129.

[3] Vezi I. S. Miller, Războiul de eliberare în anii 1648—1654 şi poporul polonez. «Voprosî istorii», 1954, nr. 1.

www.dacoromanica.ro

Al doilea focar internațional de război in perioada luptei de eliberare dusă de poporul ucrainean se găsea, după cum am spus mai sus, în sud-estul Europei și era legat de problema agresiunii turcești. In timp ce Turcia sultanilor ducea pe mare o luptă de lungă durată împotriva Veneției pentru insula Creta, în Balcani începe să crească mișcarea de eliberare a popoarelor subjugate din Moldova, Muntenia, Transilvania și din alte teritorii. Războiul poporului ucrainean împotriva dominației poloneze a exercitat o mare influență asupra dezvoltării acestei mișcări. Principii Transilvaniei Gheorghe I, Gheorghe al II-lea și fratele acestuia Sigismund Rakoczy, au avut posibilitatea să ducă o politică externă independentă și activă, să lupte pentru tronul Poloniei și să nu țină seama de fapt de Poartă, nu numai pentru că Turcia era ocupată cu războiul, ci și pentru că erau în relații cu Hmelnițki și se bizuiau pe sprijinul acestuia [1]. Expedițiile cazacilor în Moldova au contribuit la avîntul luptei de eliberare a poporului moldovean care, călcînd din acea epocă pe urmele poporului ucrainean, și-a dat seama că nu poate scăpa de jugul turcesc decît dacă este sprijinit de Rusia.

★

Războaiele și relațiile diplomatice nu constituie nici pe departe singurele evenimente din situația internațională în care s-a desfășurat războiul de eliberare dus de poporul ucrainean. In acei ani, în Europa nu izbucneau numai războaie, ci aveau loc și mari mișcări sociale. Revoluția burgheză engleză ajunse atunci la punctul culminant sub conducerea lui Cromwell. Incepînd din anul 1648, în Franța bîntuia Fronda, care în prima etapă a avut caracterul unei serioase mișcări revoluționare. In Spania, în decursul deceniului 5 și la începutul deceniului al 6-lea al sec. XVII-lea, Catalonia a fost arena luptei populare („Războaiele secerătorilor"). Din anul 1640 Portugalia a fost centrul unor comploturi republicane, al unor frămîntări sociale. In sudul Italiei și în Sicilia, între 1647—1648 s-a desfășurat o largă mișcare populară antifeudală și antispaniolă. La Neapole se proclamase republica. In 1648 s-au răsculat țăranii din Austria, în 1648—1651 cei din Polonia, în 1650—1653 cei din Suedia, în 1653 Elveția era cuprinsă de flăcările războiului țărănesc. In cursul anului 1648, un mare val de răscoale orășenești a ajuns pînă în Rusia și a culminat în anul 1650 prin răscoalele de la Novgorod și Pskov și prin mișcările țărănești din aceste regiuni.

Contemporanii erau uimiți de caracterul simultan al acestor evenimente și se străduiau să le explice în felul lor. Deși vedeau deosebirea dintre aceste mișcări concomitente din diferite țări, ei își dădeau totuși seama că le pot compara și le pot lega între ele. In anul 1661 un autor francez scria: „Nu intenționez să spun nimic despre moravurile secolului în care trăim. Pot doar să vă încredințez că nu este unul dintre cele mai bune... Totuși, este remarcabil în felul său prin acele mari și uimitoare

[1] S. Szilágyi, Erdély és az északkeleti hábor, I. kötet. Budapest, 1890; K. Zaklinski, Raporturile cazacilor cu suedezii și cu principele Gheorghe Rakoczy al II-lea. Lwow, 1833 (în limba ucraineană).

www.dacoromanica.ro

revoluții care au avut loc... In acest secol, răscoalele au fost frecvente atît în Răsărit, cât și în Apus..." [1].

Autorul primei cărți despre istoria războiului de eliberare dus de ucrainieni, apărută în Franța, lăudînd în prefață vitejia zaporojenilor, numește pe Bogdan Hmelnițki „un Cromwell rus". In fruntea curajoaselor și numeroaselor armate zaporojene — scrie el — stă un om „care pune în mișcare acest imens mecanism și care înfricoșează un regat, pe care nu l-au putut zdruncina toate puterile lumii creștine și nici puterea turcească; într-un cuvînt, Cromwell, reeditat în Rusia, tot atît de ambițios și de curajos, tot atît de bun politician cum era englezul Cromwell" [2].

Vice-cancelarul polonez Radziejowski, plîngîndu-se de loviturile teribile date de masele populare regimului feudal absolut, a spus interlocutorului său, un francez: „Am văzut Danemarca și Anglia la un pas de pieire, apoi molima s-a întins în Franța și dezordinile voastre încă nu s-au potolit, cînd ele trecuseră deja în Polonia" [3]. Imputernicitul suedez la Congresul de pace din Westfalia, Salvius, scria în anul 1648 într-unul din rapoartele sale către guvern: „Este socotit ca o mare minune faptul că în întreaga lume se aude despre răscoalele poporului împotriva domnilor, în Franța, Anglia, Germania, Polonia, Moskovia, Turcia, Tătaria Mare, China. Oare cauza acestor evenimente să fie o anumită dispoziție comună a stelelor de pe cer sau ceva în genul unui complot universal al popoarelor împotriva domnitorilor nepricepuți — numai dumnezeu știe" [4].

Autorul uneia dintre „mazarinade" — pamflete din epoca Frondei din Franța — scrie despre „războaiele civile care izbucnesc sub ochii noștri aproape în toate monarhiile Europei... Nu numai Franța luptă astăzi pentru libertatea ei, ci și o mare parte din Răsărit, Apus și Nord. Neapole, Catalonia și Anglia i-au luat-o înainte" [5].

Ambasadorul olandez Konrad Burch, care a stat la Moscova cîteva luni, tocmai în timpul răscoalei din 1648, întorcîndu-se în patrie a comunicat în raportul său nu numai amănunte despre evenimentele din Moscova (afirmînd că „un astfel de început amenință imperiul cu pieirea inevitabilă..."), ci se și văita că din nu știu ce cauze astrologice „molima s-a întins aproape în același timp asupra orașelor Londra, Paris, Neapole, Messina și Constantinopol, iar urmările ei funeste le-au simțit atît regele Angliei cît și sultanul Ibrahim..." [6]. Alții renunțau la stele în explicațiile lor. Unul din conducătorii statului suedez, Peer Brahe, a scris cancelarului A. Oxenstierna în 1648: dacă tulburările de la Moscova vor continua, aceasta va însemna cu adevărat că dumnezeu a hotărît să nimi-

---

[1] R. Mentel de Salmonet, Histoire des troubles de la Grande Bretagne. Avant-propos, Paris, 1661, citat după Merriman. Six contemporaneous revolutions. Oxford, 1938, p. IV.

[2] P. Chevalier, Histoire de la guerre des Cosaques contre la Polcgne, avec un discours de leur origine, pays, moeurs, gouvernement et religion, et un autre des Tartares Precopites. Paris, 1663.

[3] P. Linage de Vauciennes, L'Origine véritable du soulèvement des cosaques contre la Pologne, Paris, 1674, p. 7.

[4] C. T. Odhner, op. cit. p. 273.

[5] Tiθeion de la maladie de L'Estat. Paris, 1649, p. 1.

[6] A. de Wicquefort, Histoire des Provinces-Unies des Pays-Bas. publ. par Leuting, T. I. Amsterdam, 1861, p. 209.

www.dacoromanica.ro

cească pămîntul prin neînțelegeri interne, „doamne, fie-ți milă de turma ta". Iar ceva mai tîrziu, într-o altă scrisoare către cancelar, el a pus alături vestea uluitoare despre executarea regelui Carol I în Anglia, cu știrile despre Fronda din Franța și despre răscoala lui Hmelnițki din Polonia, explicînd toate aceste răscoale populare, pe de o parte prin nepriceperea oamenilor de stat de a-și conduce supușii, pe de altă parte prin începutul unei nebunii [1].

Toate aceste păreri ne arată că și personalitățile de la jumătatea sec. XVII își dădeau seama de puterea imensă a mișcărilor populare care s-au desfășurat în acea vreme în întreaga Europă — de la munții Pirinei și insulele britanice pînă în stepele ucrainene. În cancelariile de stat se adunau numeroase știri despre „rebeliunile" populare, știri care veneau din diferite țări. Rapoartele lui Chanut, ambasador francez la curtea suedeză, ne uimesc, date fiind simpla lor ordine cronologică, prin alternarea caleidoscopică a acestor subiecte, care preocupau curtea suedeză între anii 1648—1649; se primesc și se discută știrile despre răscoalele care au loc cînd în regatul Neapolului, cînd în Statul Moscovit, cînd în Anglia, cînd în Franța, cînd în Polonia [2]. Acest izvor poate fi verificat cu ajutorul protocoalelor consiliului de stat suedez. Ne convingem că în 1648 și 1649 cei de aici se interesau în mod permanent, mult și amănunțit de mersul „dezordinilor" și „turburărilor" social-politice.

În corespondența cancelarului suedez A. Oxenstierna găsim în aceeași scrisoare din iunie 1648 adresată fiului său Johan (delegat la Congresul de pace din Westfalia), scurte știri despre conflictul dintre Curtea franceză și parlamentul parizian, adică despre începutul Frondei, precum și date mai amănunțite despre răscoala „poporului de jos" (menigheten) din Moscova [3]. Aristocratul suedez Bengd Schütte avea destule motive ca să scrie în august 1748 viitorului rege suedez Carol-Gustav: e de mirare că se aude pretutindeni despre răscoale și că ele învinge [4].

Statele olandeze, Congresul de pace din Westfalia, guvernul revoluționar englez, prințul elector de Brandenburg precum și publicistica franceză din timpul Frondei care, pentru însuflețirea francezilor, a publicat multe date despre mișcările sociale din alte țări, dispuneau de numeroase informații asupra mișcărilor populare. Găsim aici mențiuni despre „răscoala țăranilor ruși", despre Bogdan Hmelnițki, despre cazacii zaporojeni. Uneori aceste comunicări sînt presărate cu glume în spiritul multor „mazarinade". Astfel, pamfletistul Cendricourt în broșura „Situația actuală a soartei tuturor potentaților și a tuturor puterilor din Europa" (1652) folosește pentru caracterizarea unei persoane sau a unui eveniment, un proverb sau o zicătoare care se aplică situației. Pentru caracterizarea „țăranilor ruși care s-au răsculat din cauza asupririi exercitate împotriva lor de către nobili", el utilizează proverbele: „Cine se poartă ca o oaie pe acela îl mănîncă lupii, dar oile răsculate sînt mai periculoase decît lupii", „Mai bine să mori o

[1] Rikskansleren Axel Oxenstierna Skrifter och Brefvexling, Senare avdelning d. 3, s. 536, 544. Aceste materiale ca și alte cîteva date din izvoarele suedeze mi-au fost comunicate de A. S. Kan căruia îi mulțumesc pe această cale.

[2] P. Linage de Vauciennes, Mémoires...

[3] Bref ifrån Grefve Axel Oxenstierna till Grafve Johan Oxenstierna ...1642—1649, d. II, Stockholm, 1819, d. II d. 498—499.

[4] Lövgren. Standsstundens uppkonest, s. 76.

www.dacoromanica.ro

sigură dată, decît sa te chinuiești atîta". El găsește proverbe pentru a caracteriza atît pe „Hmelniţki, șeful răsculaților din Rusia", cît și pe „marele cneaz al Moscovei" [1]. In aceste afirmații ale lui Cendricourt se poate observa, de altfel, că opinia publică franceză nu făcea o deosebire netă între răscoalele țăranilor din Ucraina și răscoalele concomitente din interiorul statului rus; toți străinii numeau pe țăranii ucrainieni „ruși".

Alături de pamfletele scrise după teme care erau la ordinea zilei, au apărut în Franța lucrări mai mult sau mai puțin temeinice, care se străduiau să satisfacă interesul cititorilor pentru furtuna revoluționară dezlănțuită în Ucraina. Cunoscuta lucrare a lui Guillaume Levasseur de Beauplan „Descrierea Ucrainei" s-a publicat pentru prima dată la Rouen în anul 1651, îndată după întoarcerea autorului din Polonia, unde a participat la operațiile militare în calitate de inginer militar. Incă înainte, în anul 1648, a publicat la Gdansk harta Ucrainei, pe care o întocmise și care a fost apoi anexată la ediția întîia a operei sale [2]. Cu greu putem da crezare prefeței editorului la ediția a doua din anul 1660 în care spune că ediția întîia a fost publicată doar într-o sută de exemplare, pe care autorul le-ar fi împărțit prietenilor. Aceasta este o încercare vădită de a ascunde, în anii reacțiunii, un fapt atît de nefavorabil pentru autor ca acela al apariției cărții lui, întîmpinate „cu multă bunăvoință" de către cititori în toiul Frondei într-unul din principalele ei centre, Rouen.

Opera lui Beauplan este închinată în mod prevăzător regelui polonez Ioan Cazimir, dar prin apariția acestei opere și-a găsit expresia interesul societății franceze din perioada Frondei pentru răscoala ucraineană. Cartea nu conține aproape nimic despre răscoală, este o lucrare cu caracter etnografic și geografic. Dar, afirmația redactorului traducerii ruse a cărții este absolut greșită, atunci cînd spune că Beauplan s-a întors în patrie, și și-a scris cartea încă înainte de începerea răscoalei sub conducerea lui Bogdan Hmelniţki [3]. Insuși Beauplan desminte această afirmație. Infațișînd tabloul grelei dependențe feudale a țăranilor din Ucraina, el conchide: „...Iată cît de mari sînt privilegiile nobilimii poloneze, care trăiește ca în rai, în timp ce țăranii trăiesc ca în purgatoriu... Această robie este cauza principală a numeroaselor fugi; cei mai curajoși dintre țărani se salvează în Zaporojie, care este un refugiu pentru cazacii de pe Nipru... Asemenea fugi măresc în permanență armata zaporojeană, lucru dovedit concret și de actuala răscoală, deoarece după înfrîngerea polonezilor numărul cazacilor s-a ridicat la peste 200.000 de oameni; aceștia au rezistat timp de o campanie întreagă și au pus stăpînire pe un ținut lung de peste 120 de mile și lat de 60 de mile" [4].

---

[1] «L'Estat présent de la Fortune de tous les potentats et toutes les puissances de l'Europe. En proverbes», Paris, 1652.

[2] Descriptions des contrées du royaume de Pologne, contenues depuis les confin, de la Moscovie jusques aux limites de la Transilvanie, par le sieur de Beauplan. A. Rouen 1651. Vezi în cartea *V. Kordt*, Călători străini în Europa de răsărit, pînă în anul 1700. Kiev, 1926, p. 97—101, trecerea în revistă a reeditărilor și traducerilor ulterioare în diferite limbi ale «Descrierii Ucrainei» a lui Beauplan. In 1650, s-a publicat la Gdansk la comanda lui Beauplan, un atlas al Ucrainei conținînd 8 hărți (de același cartograf Gondius, care a întocmit harta Ucrainei în 1648).

[3] «Memorii referitoare la istoria Rusiei de sud», fasc. II, Kiev, 1896, p. 290.

[4] Ibidem, p. 304.

www.dacoromanica.ro

Din aceste cuvinte reiese că Beauplan nu numai că a „prevăzut" răscoala, dar a și văzut-o. Ele exprimă și simpatia pentru țăranii ucraineni asupriți care luptă. Deoarece nu s-a păstrat nici un exemplar din ediția întîia a cărții lui Beauplan, nu știm dacă nu a conținut și alte păreri analoage, căci editorul nu face decît să anunțe pe cititor că ediția a doua apare „revizuită". Opera lui Beauplan, tradusă în numeroase rînduri în limba rusa, este bine cunoscută cititorilor. In schimb, o altă lucrare apărută în același timp în Franța, a rămas pînă astăzi neobservată. E interesant sa ne oprim ceva mai amănunțit asupra acestei cărți.

Este vorba de cartea lui Pierre Chevalier „Istoria războiului cazacilor împotriva Poloniei". Autorul ei este un ofițer francez care a participat la recrutarea unităților poloneze pentru armata franceză, la sfîrșitul Războiului de 30 ani și a comandat aceste unități care cuprindeau și cazaci zaporojeni. S-ar putea ca el să fi cunoscut personal pe Bogdan Hmelnițki. El ne comunică că Hmelnițki a fost în Franța (incontestabil că înainte de 1645), unde s-a întîlnit cu contele de Bregy, care a fost numit apoi ambasadorul Franței în Polonia. Bregy aprecia mult meritele lui Hmelnițki și l-a ajutat să capete o anumită popularitate în Franța. Deoarece cartea lui Chevalier este dedicată contelui de Bregy, trebuie să considerăm că datele din text sînt incontestabile [1]. Faptul că această carte este dedicată unui mare diplomat francez, cunoscător al Poloniei și martor ocular al tuturor evenimentelor descrise, constituie o anumită garanție cu privire la exactitatea și temeinicia informațiilor date de autor care, pare-se, a și servit în Polonia sub comanda și protecția lui Bregy. Prin ea însăși, opera lui Chevalier ne dă impresia că autorul este un om cult și bine informat asupra problemei pe care o tratează. S-a susținut că el ar fi luat de la Beauplan datele despre Ucraina [2]. Intr-adevăr, unele date se aseamănă. Dar înainte de a vorbi de împrumuturi, trebuie să ținem seama de faptul că Beauplan și Chevalier au servit împreună în Polonia, s-au întors aproape în același timp în Franța și este incontestabil că se cunoșteau și poate că și-au împărtășit pur și simplu observațiile sau le-au extras din izvoare comune. Nici nu putem spune exact care lucrare a fost publicată mai întîi [3].

---

[1] « Hmelnițiki, care a venit din adîncul Rusiei în Franța, a fost sfătuit, pentru a se face cunoscut aici, să vi se adreseze Dvs., Monsieur, care puteți confirma vitejia lui...» *P. Chevalier*, op. cit., p. I—II.

[2] D. Bantîș-Kamenski, Istoria Rusiei Mici. Ediția a 4-a, 1903, p. VI.

[3] Cartea lui Chevalier, publicată în anul 1663, adică cu 12 ani mai tîrziu decît ediția întîia a cărții lui Beauplan, și care, după cît se pare descrie post-factum istoria răscoalei lui Hmelnițki, este de fapt o prelucrare și o reeditare a lucrării sale, publicată cu mult înainte. Expunerea evenimentelor se oprește la cea de a doua jumătate a anului 1651; mai tîrziu, autorul cunoștea atît de puține lucruri despre cele întîmplate în răsăritul Europei, încît se pare că în 1663 el nici nu știa cum s-au sfîrșit evenimentele din Ucraina: în textul său el și-a păstrat considerațiile cu privire la cauzele care împiedică reunirea Ucrainei cu Statul Moscovei etc. Reeditarea din deceniul al 7-lea a fost pentru el, ca și pentru Beauplan, un mijloc de a se reabilita, deoarece avusese legături cu presa Frondei. In prefață, Chevalier relatează că la întoarcerea din Polonia în Franța el a arătat însemnările sale unor prieteni care le-au tipărit într-un Recueil de diverses relations de voyage, dar de oarece, așa cum spune, au existat numeroase greșeli de tipar din cauză că tipograful nu cunoștea limbile poloneză și rusă, autorul consimte să le publice din nou. In ediția a doua, Chevalier a adus modificări esențiale, probabil să fi lărgit cadrul cronologic al povestirii, în comparație cu prima « expunere scurtă » (Abregé), dar el se scuză totuși că nu dispune decît de informații pe care le-a obținut « cu zece ani în urmă ».

www.dacoromanica.ro

Cartea lui Chevalier, care a apărut în toiul Frondei (prima ediție a văzut lumina tiparului între anii 1650 și 1652), a fost a relatare directa și amănunțită a răscoalei lui Bogdan Hmelnițki. In ediția a doua au ramas multe pasaje care ne permit să bănuim care era textul inițial. Cartea este străbătută de un sentiment de admirație față de bărbăția și vitejia cazacilor, a căror armată este comparată de autor cu armatele celor mai puternice popoare de cuceritori [1]. Prima parte care tratează despre origina, istoria, viața și obiceiurile ucrainienilor zaporojeni este scrisă nu numai cu mare simpatie, dar pe alocuri și cu entuziasm. Autorul descrie în felul următor cititorului francez pe ucrainienii care luptă pentru eliberarea lor: „în prezent (în timpul răscoalei — *B. P.*), locuitorii Ucrainei își zic cu toții cazaci și consideră că este o cinste să poarte acest nume; ei sînt oameni bine făcuți, viteji, puternici, pricepuți în toate, darnici și se îngrijesc foarte puțin să strîngă avere, își prețuiesc foarte mult libertatea, nu pot să suporte nici un jug, sînt neobosiți, curajoși și îndrăzneți" [2]. Putem să ne închipuim ce răsunet avea o asemenea apologie a ucranienilor răsculați, în rîndurile francezilor care fremătau pe atunci de bucurie, gîndindu-se la ideile de libertate, neajunse încă la maturitate, dar animatoare, la ideile despre unitatea popoarelor, care luptă pretutindeni pentru răsturnarea tiraniei!

In această primă parte a cărții sale, Chevalier face istoricul răscoalelor din trecut ale cazacilor ucraineni împotriva Poloniei. Răscoala din anul 1637 [3] este descrisă destul de amănunțit și cu o simpatie vădită pentru cazaci. Expunînd evenimentele, autorul subliniază în așa fel violarea tratatelor și a angajamentelor de către polonezi, încît simpatiile cititorului trebuie să se îndrepte în mod vădit de partea cazacilor. Deoarece autorul își întrerupe expunerea în prima parte a cărții, care a fost mai puțin prelucrată cu ascensiunea lui Bogdan Hmelnițki, putem presupune că varianta inițială a cărții era o argumentare și o motivare a justeței răscoalei ucrainenilor în ochii opiniei publice din Franța. In Franța, valul mișcărilor populare antifeudale atinsese apogeul în acea vreme. Cititorul francez nu putea să rămînă nepăsător față de o asemenea descriere a asupririi feudale a ucrainenilor: „Țăranii din Ucraina și din provinciile învecinate sînt ca niște robi, ca în cele mai multe din celelalte provincii ale Poloniei, fiind siliți să lucreze trei-patru zile pe săptămînă în folosul seniorilor lor, fie cu caii lor, fie cu brațele lor. Inafară de aceasta, ei sînt impuși la multe dări în grîne și păsări pentru pămîntul pe care-l dețin, sînt obligați să plătească dijmă din oi, purcei și din toate fructele, ba să mai care lemne și să îndeplinească multe alte corvezi; se adaogă la aceasta persecuțiile din partea „otkupșic"-ilor pămînturilor nobiliare, care înaintea războiului storceau cu mare cruzime toate aceste dări și care, de altfel, arendaseră dreptul de a face bere și rachiu, astfel încît nu trebuie să ne mirăm de frecventele lor răscoale (ale ucrainenilor — *B.P.*) și de faptul că în aceste din urmă războaie, și-au apărat libertatea cu atîta dîrzenie; dar această robie grea a făcut să se ridice toți vitejii cazaci zaporojeni al căror număr a crescut mult în decurs de cîțiva ani, din cauza disperării în care

[1] P. Chevalier, op. cit., p. VII—VIII.
[2] Ibidem, p. 32—33.
[3] Idem, p. 7—8.

www.dacoromanica.ro

prigoana nobililor și otkupșicilor a aruncat masele populare ale acestei regiuni de graniță, și care l-a silit să-și caute libertatea și sfîrșitul nenorocirilor printre cazaci" [1].

Partea a treia a cărții lui Chevalier are un caracter mai ales descriptiv, istorico-militar. Este o trecere în revistă valoroasă, amănunțită a tuturor evenimentelor mai importante din 1648—1651. Pe primul plan apar aici polonezii; Chevalier tratează multe evenimente din punctul lor de vedere. Dar și aici putem menționa cu aproximație unele pasaje care s-au păstrat, după cît se pare, din textul inițial „prescurtat", deoarece concordă cu prima parte. Astfel, după descrierea ascensiunii lui Bogdan Hmelnițki și a ciocnirii sale cu Czaplinski, autorul spune că Hmelnițki a hotărît pe loc să se folosească de „starea de spirit pe care a găsit-o în rîndurile rușilor pentru a se elibera, deoarece ei nu se puteau bucura de pacea care, în loc de a le asigura liniștea, nu făcea decît să ajute nobilimii să-i țină în robie și asuprire. Intreținînd nemulțumirea lor și bizuindu-se pe cazacii săi, s-a îndreptat la începutul anului 1648 spre Praguri sau Insulele rîului Boristhene (Niprul — *B.P.*) pentru a se ascunde de nedreptatea care i-ar putea face polonezii, și să se întărească acolo". Așa începe istoricul operațiunilor militare din 1648 și 1649 dintre „cazacii și țăranii răsculați" pe de o parte, și armata poloneză, pe de altă parte. Chevalier menționează că și țărani înarmați au făcut parte din armata lui Hmelnițki; Hmelnițki era gata să pătrundă în interiorul Poloniei „cu această gloată întreagă rusă, formată din nu mai puțin de 100.000 de oameni"; armata lui Hmelnițki s-a apropiat de Zamosicie, o cetate bine întărită „care în acea perioadă era singurul adăpost al nobilimii ruse alungate de pe pămînturile sale de țăranii răsculați". Chevalier menționează că războiul țărănesc s-a extins din Ucraina în Bielorusia: „Răscoala cazacilor și a țăranilor ruși a cuprins chiar de la începutul acestui război și Lituania, și cu atît mai ușor cu cît populația acestei provincii seamănă foarte mult prin obiceiuri și religie cu rușii". Se citează episoade strălucite din lupta poporului bielorus [2].

Concepția lui Chevalier care era bazată pe simpatia pentru răsculați și care exprima dorința sa de a-i vedea victorioși, și-a găsit expresia și în tratarea evenimentelor petrecute lîngă Zborow, prezentate ca un fel de „minune", ce a salvat armata poloneză de inevitabila distrugere completă. Chevalier explică reînceperea războiului după pacea de la Zborow în primul rînd prin cauze de natură socială: „Țăranii care nu fuseseră trecuți în listele cazacilor, dar care erau sprijiniți de aceștia, nu au vrut să primească pe nobilii lor care se prezentau pentru a-și relua în stăpînire averile; dimpotrivă, ei îi maltratau și chiar ucideau pe mulți dintre ei. Acest fel de a se comporta precum și încercarea împotriva domnului Moldovei, ar fi silit pe generalisimul Potocki care se întorsese de puțin timp din captivitatea sa la tătari, să așeze tabăra armatei poloneze lîngă Kamieniețk" [3]. Au început tratativele cu Hmelnițki. „In acest timp, în Ucraina nobilimea era tot atît de prost tratată ca și cînd ar fi fost încă în război, astfel că majoritatea nobililor erau nevoiți să se retragă, iar proprietarii de pămînt, care aveau acolo domenii întinse, și printre alții și prințul Wisnowiecki,

[1] P. Chevalier, op. cit., p. 30—32.
[2] Idem, p. 6—7, 11, 24, 28, 76, 79—80.
[3] Idem, p. 96.

www.dacoromanica.ro

nu încasau aproape nici un venit. Plîngerile neîncetate pe care le adresau regelui l-au determinat să scrie lui Hmelniţki caruia îi reproşa ca a început războiul împotriva domnului Moldovei fără încuviinţarea sa şi jignirile aduse nobililor, poruncindu-i ca să-şi retragă armata zaporojeană în taberele sale şi să-i pedepsească pe ţăranii care ridicasera armele împotriva seniorilor lor. Hmelniţki a primit acest mesaj cu mare respect în aparenţă, dar a dat dovadă de o încetineală extremă în executarea dorinţelor regelui ; dimpotrivă în acea vreme grija lui era să intre în relaţii cît mai strînse cu marele cneaz al Moscovii" [1].

Chevalier subliniază că Hmelniţki dorea deosebit de mult o alianţă cu Statul Rus, mai ales din cauză că ruşii şi ucrainenii aveau aceeaşi religie. Tot aici el face o interesantă analiză a politicii Moscovei, afirmînd că, la început, Alexei Mihailovici a ezitat, „deoarece se temea ca răscoala cazacilor şi a ţăranilor ruşi să nu se întindă în ţara sa unde patrunseseră cîteva scîntei ale pîrjolului care cuprinsese Polonia" [2]. Mai departe, Chevalier menţionează motivele care au determinat Seimul polonez să reînceapă în 1650 războiul împotriva cazacilor : „Dacă Hmelniţki rămîne stăpîn al regiunii de dincolo de Nipru, atunci nici un posesor de pămînt sau nici un nobil polonez nu va mai avea vreo putere asupra ţăranilor din această regiune, iar dacă nobilii vor dori să rămînă acolo, vor trebui să muncească la fel cu ţăranii..." [3].

Urmează apoi o relatare destul de exactă şi amănunţita a operaţiunilor militare din 1650 şi 1651. Eroismul, bărbăţia de care a dat dovadă armata zaporojeană lîngă Beresteciko (Beresteczko) sînt foarte viu prezentate, Relatarea se încheie cu pacea de la Bielaia Ţerkov din (18) 28 septembrie 1651 [4]. Şi din aceste rînduri de încheiere reiese că autorul îşi dă seama că măreaţa forţă a mişcării ţărăneşti constituie esenţa tuturor acestor evenimente. In timpul tratativelor, spune el, împuterniciţii polonezi erau mereu expuşi violenţelor „ţăranilor, care nici nu voiau să audă de propuneri de pace, deoarece bănuiau că printre articolele din tratat se va găsi neapărat un articol care să-i readucă în starea de robie" [5] ; acest lucru corespunde într-o anumită măsură adevărului, dar Hmelniţki a obţinut în acelaşi timp şi un articol în care se spune că trupele poloneze nu vor fi încartiruite în Ucraina, declarînd împuterniciţilor polonezi că acest articol este necesar „pentru a satisface pe ţăranii răsculaţi care, după părerea sa, nu trebuie aţiţaţi, deoarece au rămas înarmaţi şi formează o unitate importantă" [6].

Am stăruit atît de amănunţit asupra cărţii lui Chevalier pentru că această lucrare ne arată felul în care opinia publică franceză înaintată a primit răscoala ucraineană. E interesant că Chevalier a menţionat şi legătura directă dintre evenimentele din Ucraina şi cele din Franţa. In armata

[1] P. Chevalier, op. cit., p. 99—101.
[2] Idem, p. 101—104.
[3] Idem, p. 203.
[4] Faptul că la sfîrşit se menţionează moartea lui Potocki, ne permite să considerăm că ultimele informaţii ale autorului asupra legăturilor polono-ucrainene datează din luna noiembrie 1651 ; s-ar putea ca el să fi primit aceste informaţii după întoarcerea sa în Franţa chiar după publicarea primei ediţii.
[5] P. Chevalier, op. cit., p. 203.
[6] Idem, p. 208.

www.dacoromanica.ro

franceză se găseau mulți mercenari polonezi; în ciuda situației interne și externe extrem de încordate a Franței, guvernul francez a trimis o parte a acestor trupe în Polonia, pentru înăbușirea răscoalei ucrainene: „Aici trebuie să menționăm ajutorul pe care regele prea-creștin (francez) l-a acordat Republicii polone care, deși focul războiului civil începuse atunci sa se aprindă în Franța, a permis ca 800 de oameni, recrutați pe contul său de polcovnicul Christofil Przyjemski, care comanda un regiment polonez, în armata sa din Flandra, să plece pentru a se alatura armatei poloneze de sub comanda acestui polcovnic, care a făcut un bun regiment din acest efectiv“ [1]. Aici nu este destul de clar dacă regele Franței a continuat să plătească solda acestui regiment și în Polonia. In orice caz este incontestabil că adepții Frondei au primit această știre ca o dovadă că, departe în răsărit, s-a mai ridicat un dușman amenințător împotriva taberei absolutiste pe care o urau și că curtea franceză a fost nevoită să disloce o parte din forța sa militară care ar fi putut fi trimisă pentru înăbușirea Frondei, și s-o trimită pentru înăbușirea unei răscoale cu totul diferite în altă țară. Aceasta a confirmat părerea că izbucnirea concomitentă a răscoalelor popoarelor pentru „libertate“ amenință cu pieirea inevitabilă pe „conducătorii nepricepuți“ și pe „tirani“.

Informațiile despre răscoala populară din Ucraina — uneori adevărate, alteori denaturate — s-au împletit în gîndirea politică, în conștiința socială și a altor țări. Un exemplu diametral opus cărții lui Chevalier, este cartea lui Ioachim Pastorio, tipărită în 1652, la Gdansk, inspirată de guvernul polonez, dar destinată a fi răspîndită în toate țările europene. Este un pamflet istorico-didactic, pseudo-științific, care relatează despre lecția aspră pe care înspăimîntătorii răsculați au primit-o de la viteazul rege Ioan Cazimir. Cartea este scrisă în limba latină și este adresată vîrfurilor culte ale societății europene. Ea se numește „Războiul scito-căzăcesc sau conjurația tătarilor, cazacilor și plebei rusești împotriva regatului polonez, distrusă de invincibilul rege al Poloniei și Suediei Ioan Cazimir, narațiune publicată înainte de istoria completă“ [2]. Pe coperta cărții este o reprezentare alegorică a unor holopi [3] rebeli înlănțuiți și pedepsiți. Autorul dă povestirii sale o aparență științifică, dar de fapt este o operă extrem de tendențioasă, care exprimă temerile autorului: rușii, ucrainenii sînt „sciții groaznici“; Europa n-a mai văzut o armată asemănătoare armatei lui Hmelniți din timpul năvălirii hunilor și a lui Tamerlan [4] etc. Pentru opera sa, îndeosebi pentru acest „Război scito-căzăcesc“, Pastorio, orășean din Gdansk, a primit apoi titlul de nobil polonez și onoruri înalte, a fost numit secretar al regelui Ioan Cazimir.

Toate aceste exemple ne arată că lupta de eliberare a poporului ucrainean a fost urmărită atît de forțele înaintate, cît și de forțele reacționare din țările europene, de unele cu simpatie și atenție, de altele cu ură și frică. Diferitele popoare erau informate unele despre celelalte. Bazîndu-se

[1] P. Chevalier, op. cit., p. 29.

[2] Bellum Scythico-Cosacorum, seu de conjuratione Tartarorum, Cosacorum et plebis Russicae contra Regnum Poloniae ab invictissimo Poloniae et Sveciae Rege Ioanne Casimiro profugata. Narratio plenioris historiae operi praemissa. Auctore Ioachim o Pastorio. Dantisci, 1652.

[3] Țărani iobagi — N. T.

[4] E. Haumant, La guerre du Nord et la paix d'Oliva. Paris, 1893.

www.dacoromanica.ro

pe informațiile tipărite și orale, mulți oameni din diferite țări ale Europei și-au manifestat o profundă simpatie pentru lupta de eliberare a poporului ucrainean. Politica externă a lui Bogdan Hmelnițki arată că și ucrainenii erau informați la rîndul lor despre mișcările sociale înaintate care aveau loc pe atunci în diferite țări. Guvernele diferitelor țări, în special cele învecinate cu Polonia, au culeș date importante despre evenimentele din Ucraina. In actele de stat ale prințului elector de Brandenburg, Frederic-Wilhelm, există informații amănunțite despre aceste evenimente. Guvernul suedez le urmărea cu aceeași atenție. Toate aceste informații au exercitat o influență asupra politicii statelor europene.

★

Desfășurarea victorioasă a războiului de eliberare a poporului ucrainean și în special reunirea Ucrainei cu Rusia, au avut însemnate urmări pe tărîm internațional. In noua etapă a relațiilor internaționale europene, care a început după Războiul de 30 de ani, rolul Rusiei a crescut. Istoricul francez Haumant, unul dintre cercetătorii relațiilor internaționale din a doua jumătate a sec. XVII-lea, a afirmat cu bună credință și cu deplin temei că noua criză europeană care a luat locul războiului de 30 de ani și care și-a găsit expresia în așa numitul „Prim război al nordului", își are începuturile în răscoala ucrainenilor de sub conducerea lui Bogdan Hmelnițki și se încheie abia cu pacea de la Andrusovo, din 1667, care pecetluiește reunirea Ucrainei de pe malul stîng al Niprului și a Kievului cu Rusia[1]. Intr-adevăr, toate evenimentele care au avut loc în Europa de nord și de răsărit, în relațiile reciproce dintre Suedia, Danemarca, Polonia, Brandenburg, Imperiu etc., s-au desfășurat pe fundalul războiului îndelungat și îndîrjit al Statului Rus împotriva Rzecz Pospolitei, război care apăra marea cauză a reunirii popoarelor rus și ucrainean. Acest război a continuat în general din 1654 pînă în 1667. Există o întrerupere numai în 1656—1658, cînd Statul Rus a luptat împotriva trupelor suedeze, care în 1655 au invadat vechile teritorii poloneze și au ocupat chiar capitala. Prin acest război împotriva Suediei care corespundea năzuințelor și nădejdilor maselor populare din Polonia, Statul Rus a ajutat poporul polonez să-și apere independența.

Intrînd în componența statului rus, poporul ucrainean a fost salvat de jugul sleahtei Poloniei și de amenințarea robiei turcești. Alianța de stat dintre popoarele rus și ucrainean a pus stavilă în mare măsură agresiunii turcești și agresiunii tătarilor din Crimeea. Așa se explică faptul că aflînd despre hotărîrea Radei de la Pereiaslavl, hanul Crimeei a fost cuprins de disperare. In deceniul al 9-lea al sec. XVII are loc ultimul război dus cu succes de Turcia sultanilor în Europa. Puternica coaliție, în care Rusia și Polonia ocupau un loc important, a respins această agresiune. Din acea clipă, decăderea puterii agresive turcești se accentuiază în fiecare deceniu. La baza acestei decăderi se aflau cauze interne, dar un factor important care a zdruncinat Turcia sultanilor a fost și lupta de eliberare a popoarelor de sub stăpînirea turcească. Marea victorie a poporului ucrainean din 1648—1654 a pus o pecete de neșters pe istoria și desfășurarea acestei

[1] E. Haumant, La guerre du Nord et la paix d'Oliva, Paris, 1893.

www.dacoromanica.ro

lupte. Razboiul de eliberare dus de poporul ucrainean are o însemnătate deosebit de mare pentru țari ca Moldova, Muntenia, Transilvania. Strînsele legături politice cu Ucraina le-au atras chiar în focul luptei. A început o noua pagină în istoria lor, strîns legată de istoria Rusiei. Lupta lor împotriva jugului turcesc a intrat într-o nouă fază.

Așadar, cea mai importantă dintre urmările internaționale ale intrării Ucrainei în componența Rusiei, a fost aceea că „reunirea Ucrainei cu Rusia a contribuit în mare măsură la întărirea Statului rus și la creșterea prestigiului sau internațional" [1].

Acest fapt este evident pentru orice cercetător al relațiilor internaționale din sec. XVII. Chiar și în ceea ce privește istoria relațiilor ruso-franceze, cunoscutul istoric Rambaud consideră anul 1654 drept punct de cotitură: din acest moment relațiile internaționale ale Rusiei și influența ei crește simțitor datorită reunirii Ucrainei cu Rusia și începutului victorios al războiului ruso-polonez. Drept indiciu interesant al acestui fapt, poate servi diplomația prințului elector de Brandenburg, Frederic Wilhelm, înainte de 1654 el nu considera că ar fi necesar să recunoască Rusia, dar în anul 1654 a trimis soli la Moscova, a intrat în strînse legături cu ea și s-a purtat atît de slugarnic, încît cîrmuitorii de la Moscova au socotit ca pot să-i propună să recunoască suzeranitatea rusă [2].

Intărirea rolului internațional al Statului Rus s-a vădit curînd în războaiele sale victorioase împotriva Poloniei, Suediei și Turciei din a doua jumătate a sec. al XVII-lea, în care popoarele rus și ucrainean au luptat împreună, cot la cot. Reunirea a înzecit forțele popoarelor rus și ucrainean în lupta lor comună împotriva cotropitorilor străini. Ea a constituit una din premisele îndeplinirii sarcinilor progresiste din punct de vedere istoric, ale Statului Rus: lupta pentru ieșirea la mare în nord și în sud. Fără această premisă nu se pot înțelege glorioasele fapte de arme ale Rusiei din sec. XVIII: marele Război al nordului, inclusiv victoria de la Poltava, victoriile din Marea Baltică și Marea Neagră, eliberarea Crimeei și a Regiunii Baltice, izbînzile militare ale armatei și flotei ruse, sub conducerea lui Suvorov șiUșakov.

[1] «Tezele despre cea de a 300-a aniversare a reunirii Ucrainei cu Rusia» (1654—1954), «Pravda», 12 ianuarie 1954; Scînteia, 13 ianuarie 1954.

[2] Vezi *F. Hirsch*, Die ersten Anknnüpfungen zwischen Brandenburg und Russland unter dem Grossen Kurfürsten. Bd. I—II, 1885-1886; *A. Hedenström*, Die Beziehungen zwischen Russland und Brandenburg während des ersten Nordischen Krieges, 1655—1660. Marburg, 1896, cf. *ȚGADA*, Raporturile cu Brandenburgul, 1654 și anii următori.

www.dacoromanica.ro

DIN POLITICA ANTIPOPULARĂ ŞI ANTINAŢIONALĂ A BURGHEZIEI ŞI MOŞIERIMII ROMÎNE ÎNTRE ANII 1937—1939 *

DE

J. BENDITER

In anul 1936, Comitetul Central al P.C.R., studiind rolul care i-a fost rezervat Romîniei în cadrul planurilor imperialismului internaţional, arăta că „România are pentru imperialismul german o importanţă colosal de mare. Ca sursă de grîu şi petrol şi ca vecină a Uniunii Sovietice, ea poate fi furnizoarea Germaniei pentru pregătirea războiului, iar în caz de război ea poate uşura atacul imperialismului german contra Uniunii Sovietice prin participarea activă sau prin permiterea trecerii prin teritoriul ei a trupelor germane. Ca o ţară compusă din mai multe teritorii şi naţionalităţi străine, Romînia poate servi imperialismului german drept obiect de recompensare teritorială a aliaţilor acestuia. Romînia, în sfîrşit, este o ţară situată la gurile Dunării, la Marea Neagră ; planurile imperialiste germane în Europa centrală şi contra Uniunii Sovietice (ruperea Ucrainei şi ieşirea la Marea Neagră) pot fi realizate cu succes numai prin transformarea Romîniei de către Germania într-un stat vasal care să fie străjerul intereselor imperialismului german la gurile Dunării şi la ţărmul Mării Negre“ [1].

In preajma anului 1937, imperialismul german, sprijinit şi întărit de cel anglo-franco-american, a socotit că a sosit timpul pentru punerea în aplicare a planului dinainte stabilit în vederea instaurării dominaţiei fascismului german în statele Europei, ca una din etapele cele mai importante şi necesare pentru atacul împotriva Uniunii Sovietice. In primul rînd, s-a hotărît să fie atacate Austria, Cehoslovacia, Polonia şi ţările balcanice.

In prezenta Comunicare nu tratăm decît unele aspecte ale acestei probleme. Vom dezvolta problemele în lucrarea « Rolul Romîniei în planurile antisovietice de la München », lucrare în curs de pregătire.

[1] Documente din Istoria Partidului Comunist din Romînia. Ed. P.M.R., 1951, p. 266.

www.dacoromanica.ro

Toate aceste state, înafară de Austria, făceau parte din blocul militaro-politic creat după tratatul de la Versailles.

Pentru realizarea acestui obiectiv, Germania hitleristă — căreia Anglia, Franța și America îi dăduseră mandatul de jandarm al Europei în lupta împotriva U.R.S.S. și a mișcărilor de eliberare de sub jugul capitalist — stăruia să atragă Romînia în planurile sale antisovietice, și pe de altă parte considera Romînia drept obiect de cucerire și de supunere. Trebuie să ținem seama — spunea dr. Walter Funk, ministrul economiei Reichului, la 14 octombrie 1938, la Sofia — că „cu ajutorul Dunării noi trebuie să ne creăm o linie de comunicație naturală între Germania și sud-estul Europei. In acest scop, Viena va deveni unul din cele mai importante centre de tranzit economic. Crearea canalului Rin-Main-Dunăre va însemna o cale naturală de comunicație între Marea Nordului și Marea Neagră, fiind de folos pe de o parte din punct de vedere tehnic, iar pe de altă parte la punerea în valoare a țărilor din sud-estul european"

In vederea realizării acestui plan — care însemna, de fapt, protectoratul german asupra țărilor dunărene și balcanice, renunțarea la întîietatea Angliei și Franței în această zonă, substituirea Comisiei internaționale a Dunării printr-un control al Germaniei — era nevoie de acordul marilor puteri capitaliste. Politica de concesiune în fața nazismului, abdicarea de la principiul securității colective, politica de trădare a imperialismului anglo-franco-american față de statele mici, Anschluss-ul și tot ce a urmat după el au dovedit că, peste contradicțiile ce existau între Anglia și Franța, Germania și Anglia, America și statele capitaliste europene, toate aceste state erau hotărîte să sprijine și să se plece în fața imperialismului german, care trebuia — după socotelile lor — să lovească în Statul Sovietic, să lovească în lupta propriilor popoare ce năzuiau după pîine, pace și libertate.

★

Intreaga politică a cercurilor militaro-fasciste din Romînia dovedea că acestea erau hotărîte să participe, alături de Germania hitleristă, la atacul împotriva U.R.S.S. Planurile antisovietice ale acestora, ca și năzuința de a lărgi pe această cale granițele țării pe seama U.R.S.S., erau în contrazicere cu interesele naționale ale poporului român, cu interesele păcii și ale popoarelor din Romînia. Prin politica lor, cercurile militaro-fasciste din Romînia înlesneau înrobirea poporului romîn și acapararea tuturor bogățiilor țării de către imperialismul german. Pentru realizarea planurilor sale, Germania hitleristă avea în primul rînd nevoie de Polonia împotriva U.R.S.S. și de Ungaria împotriva Cehoslovaciei. Lor le promitea compensarea teritorială pe socoteala Romîniei și astfel — după cum arată Plenara

www.dacoromanica.ro

a V-a a P.C.R. — „Romînia poate deveni numai obiect de reîmpărţire noua imperialistă a Europei, iar nu un subiect“ [1].

Interesele de dezvoltare a Romîniei, a independenţei ei politice şi economice, impuneau, în preajma celui de-al doilea război mondial, o politică bazată pe o forţă puternică, care să ţină în frîu forţele războinice ale fascismului agresiv, o politică de alianţă cu Uniunea Sovietica, cel mai puternic vecin al nostru şi cel mai sigur stîlp al păcii în lume. Aceasta politică ar fi fost în interesul strict naţional al Romîniei, în interesul apărării ei efective împotriva atacului imperialismului german. Reacţiunea burghezo-moşierească, însă, nu vedea că primejdia unui atac împotriva U.R.S.S. însemna un pericol pentru independenţa Romîniei. Burghezia şi moşierimea romînă vroiau să înăbuşe glasul P.C.R. care răsuna: „cine ridică mîna contra Uniunii Sovietice sapă groapa independenţei naţionale şi politice a Romîniei şi pregăteşte împărţirea imperialistă a poporului romîn“ [2].

Interesele poporului romîn cereau stabilirea unor relaţii de strînsă prietenie cu Uniunea Sovietică, încheierea unui tratat de asistenţă mutuală pentru a înlătura pericolul unui război. In locul acestei politici de salvare a independenţei naţionale, capitalul financiar romîn — care, cu ajutorul statului, îşi crease o serie de noi posibilităţi de dezvoltare în condiţiile de creştere a sărăciei maselor populare — a instaurat o politică de jaf şi teroare, o politică de aventură militară în interesul vîrfurilor burgheziei şi ale boierimii, reprezentate de partidele istorice, precum şi de puzderia de partide şi grupuleţe politice fasciste. Aceasta a determinat guvernele din perioada de care ne ocupăm, începînd cu guvernul Tătărescu şi continuînd cu celelalte guverne — Goga-Cuza, Miron Cristea, precum şi Frontul Renaşterii Naţionale — să conducă ţara prin permanentizarea stării de asediu şi a cenzurii, elaborînd legi excepţionale în vederea înăbuşirii sîngeroase a oricăror manifestări democratice şi muncitoreşti, a gîtuirii drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti, creînd, cu toată grija, condiţiile necesare pentru dezvoltarea fascismului şi a organizaţiilor sale.

Contrar încercărilor unora de a prezenta fascismul romînesc ca o simplă marfă importată sau o imitaţie a celui german şi italian, dezvoltarea politicii interne a Romîniei în preajma celui de al doilea război mondial a fost o politică antipopulară, antinaţională, îndreptată cu totul împotriva luptei clasei muncitoare şi a poporului. Politica partidelor guvernamentale — a partidului naţional-ţărănesc şi partidului liberal — în complicitate cu aparatul de stat, a pregătit în mod conştient fascismul, încurajînd şi sprijinind făţiş organizaţiile sale. De mult îşi pierduseră aceste

[1] Documente din Istoria Partidului Comunist din Romînia. Ed. P.M.R., 1951, p. 267.
[2] Ibidem, p. 269.

www.dacoromanica.ro

partide popularitatea. Sprijinindu-se mai mult pe grupuri răzleţe şi nu pe pături sociale, ele nu mai aveau o bază de masă. Lupta pentru recîştigarea popularităţii, şi mai ales pentru ascunderea adevarului, însemna o deşănţată demagogie, care trebuia să acopere, printre altele, faptul că între doua razboaie nici unul din aceste partide nu a rezolvat vreo problemă vitală a poporului romîn.

Mişcările de extremă dreaptă s-au dezvoltat în ţara noastră în cadrul politicii guvernamentale reacţionare. Burghezia şi moşierimea romînă şi-au găsit un punct de sprijin în fascism şi de aceea au grăbit procesul de fascizare a ţării şi instaurare a dictaturii fasciste făţişe. Sub ameninţarea mereu amintită a „pericolului comunismului", mişcarea fascistă din Romînia — a cărei situaţie se consolidase în urma venirii la putere a hitlerismului — era un instrument de manevră politică la dispoziţia reacţiunii, a partidelor istorice, folosit mai ales împotriva mişcării democratice şi muncitoreşti. In fruntea acestei politici stătea regele şi camarila sa. Carol al II-lea era strîns legat de industria internaţională de armament şi de trusturile internaţionale de petrol, cu ajutorul cărora revenise chiar la tron. In interiorul ţării regele era legat de cele mai mari bănci, deţinea suprafeţe imense de teren, fiind unul din cei mai mari moşieri, unul din cei mai mari acţionari în industria grea şi de armament, unul dintre marii proprietari în industria uşoară. Familia regală deţinea 150.000 ha, iar Carol era principalul acţionar al Băncii de credit romîn, al Băncii de scont, alături de Brătianu, era mare acţionar la Banca romînească şi Banca naţională. Industria grea şi de armament făcea parte în mare măsură din averea personală a lui Carol şi a familiei regale. Regele stăpînea o treime din acţiunile uzinelor Malaxa şi cam tot atîtea la fabrica I.A.R., Astra, Reşiţa, Titan-Nadrag-Calan. El participă la Astra Română, alături de Royal-Dutch-Shell, la Concordia, alături de trustul Petrofina, la Steaua romînă, alături de anglo-francezi, la Creditul minier, I.R.D.P., Redevenţa, Generala petroliferă, Subsolul romîn şi Mica. Patru din fabricile de zahăr erau aproape în întregime în stapînirea regelui: Giurgiu, Roman, Chitila şi Sascut. Regele era proprietarul fabricii de bere Azuga şi a pivniţelor Rhein. Monarhia controla Societatea pentru industria textilă din Buhuşi. Era cel mai mare acţionar la fabrica de cauciuc Banloc, la S.A.R.-Telefoane, S.R.G., S.T.B., M.F.R., la Societatea romînă de sticlărie şi la Societatea de asigurări Dacia-Romînia. Domeniile coroanei deveniseră un mare consorţiu industrial, comercial şi agricol. Aproape toate întreprinderile, la care regele sau membrii familiei regale erau interesaţi, erau cartelate şi beneficiau de avantaje speciale. Ele erau scutite de impozite şi primeau comenzi masive din partea statului, obţinînd preţuri foarte mari. Această imensă avere facea ca interesele industriei de armament şi de petrol, ca şi

www.dacoromanica.ro

cele ale industriei uşoare şi ale băncilor, să fie şi interesele regelui. Susţinut de către partidele istorice — partidul naţional-ţărănesc şi partidul liberal — regele slujea şi era parte din vîrfurile cele mai reacţionare, şovine şi aventuriere ale burgheziei şi moşierimii romîne, în scopul garantarii posibilităţilor lor de guvernare neîngrădită şi înăbuşirii prin violenţă a luptei maselor populare.

Partidul naţional-ţărănesc pierduse de mult popularitatea. Guvernările national-ţărăniştilor, între 1928—1931 şi 1932—1933, au fost falimentare. In primii patru ani de guvernare, partidul naţional-ţărănesc a savîrşit atîtea abuzuri, jafuri şi crime, a provocat atîtea nemulţumiri, încît a devenit tot mai urît de mase.

In acest partid se grupau în primul rînd burghezia şi o bună parte a moşierimii din Ardeal. El se sprijinea pe chiaburime, care ţinea sub influenţa sa o parte a ţărănimii sărace şi mijlocii. In Moldova şi Muntenia, partidul naţional-ţărănesc cuprindea elemente ale burgheziei mari şi mici interesate în industria creată după război, sprijinitoare ale pătrunderii capitalului străin în ţară, căruia i se concesionaseră întreprinderi importante ale statului. In timp ce fabricile din ţară îşi închideau porţile, iar muncitorii erau lăsaţi pradă foametei, guvernul manist repartiza comenzi mari uzinelor din străinatate. In ţară, în perioada primei guvernări naţional-ţărăniste domnea o cruntă mizerie. Peste 20% din totalul muncitorilor întrebuinţaţi în industrie erau fără lucru. Din 1929 pînă în 1932, salariile au scăzut cu 35%, iar în industria extractivă au scăzut şi mai mult. Producţia de cereale a fost în continuă scădere. Scăderea producţiei în aceasta perioadă şi restrîngerea consumului — ca urmare a micşorării puterii de cumpărare a populaţiei — lovea puternic în comerţ, unde falimentele şi concordatele se ţineau lanţ. Cu toate că sarcinile fiscale erau din ce în ce mai mari şi cu toate că se contractaseră peste graniţă împrumuturi costis toare (peste 100 miliarde lei), bugetele se încheiau cu deficite uriaşe. Situaţia maselor erau din ce în ce mai grea. Au fost pensionaţi 20.000 de funcţionari, dar în schimb au fost subvenţionaţi 47.000 de agenţi electorali. Nu mai conteneau curbele de sacrificiu şi reducerile de salarii, la care se adăuga şi faptul că nici acestea nu erau plătite cu lunile. In timp ce muncitorii primeau salarii de mizerie sau umblau fără de lucru, iar funcţionarii, învăţătorii, profesorii şi pensionarii suportau mereu curbe de sacrificiu, naţional-ţărăniştii ofereau cele mai optime condiţii de aservire a ţării capitalului străin. Unităţile de bază ale economiei au fost concesionate străinilor, culminînd cu „Acordul de colaborare tehnică consultativa cu Societatea Naţiunilor pentru redresarea economică şi financiară a Romîniei", care, de fapt, însemna legalizarea controlului străin asupra administraţiei finanţelor Romîniei. Prin acest acord, naţional-ţărăniştii au

www.dacoromanica.ro

acceptat ştirbirea suveranităţii naţionale şi întărirea procesului de aservire a ţării. Incheierea acordului avea în vedere transformarea Romîniei într-o bază de atac împotriva Uniunii Sovietice. Aceasta se adăuga la pregătirile serioase pe care le făceau naţional-ţărăniştii pentru războiul antisovietic şi constituia oferta Romîniei ca avantpost al agresiunii antisovietice. Subliniind că Romînia „a îndepărtat şi bolşevismul din Ungaria, fapt care i-a adus întregii Europe centrale un serviciu ce nu poate fi apreciat îndeajuns", Maniu socotea că în viitor „Romînia este o spadă ascuţită, gata oricînd şi capabilă să servească vechiul nostru continent". In vederea acestui ţel, parlamentul naţional-ţărănesc votează în grabă legi pentru completa reorganizare a armatei, elaborează o serie de planuri, de comun acord cu şefii statelor majore ale statelor aliate. Guvernul lui Maniu, care se sprijinea pe finanţa anglo-franceză, a jucat un rol important în planurile de pregătire a agresiunii împotriva primului Stat Socialist din lume. Strîmtoarea în care au fost aduse finanţele, economia ţării, situaţia grea a gospodăriei agricole, foametea ce bîntuia, în 1929—1931, regiuni întregi, criza puternică a regimului din Romînia, asigurau capitalurilor străine avantaje din cele mai mari. Căpătînd astfel, datorită împrumuturilor, mînă liberă în ţara noastră, statele imperialiste îşi puneau în primul rînd problema jefuirii bogăţiilor ţării şi folosirii teritoriului şi a maselor din Romînia în războiul antisovietic. Vizita generalului francez Le Rond şi a mareşalului Pilsudschi în Romînia, precum şi tratatul secret romîno-polon, îndreptat împotriva U.R.S.S., au dovedit încotro îşi îndreptau atenţia statele majore ale ţărilor imperialiste, devenite stăpîne în Romînia. Sprijiniţi de social-democraţii de dreapta, naţional-ţărăniştii contribuiau cu perseverenţă la grăbirea dezlănţuirii focului împotriva U.R.S.S. Toţi experţii străini care mişunau prin ţară şi a căror întreţinere costa milioane, jefuite de pe spinarea muncitorilor, aveau ca obiectiv principal intensificarea pregătirilor de război, prin intensificarea exploatării şi a jefuirii maselor populare şi pregătirea lor pentru atacarea Uniunii Sovietice.

Politica de duşmănie faţă de Uniunea Sovietică dusă de guvernul naţional-ţărănesc şi-a găsit o manifestare concretă în lungirea cu orice preţ a tratativelor de încheiere a pactului de neagresiune propus de Uniunea Sovietică. Această tergiversare era dictată în primul rînd de industria grea franceză şi de Deterding, care avea tot interesul să împiedice iscălirea pactelor de neagresiune încheiate de U.R.S.S. cu Polonia şi Franţa.

Guvernarea naţional-ţărănistă dintre anii 1928—1931 a contribuit în mod hotărîtor la adîncirea şi creşterea contrazicerilor dintre capitalul financiar şi cel agrar, dintre diferitele grupări ale burgheziei, precum şi la intensificarea luptei clasei muncitoare.

www.dacoromanica.ro

Creşte lupta clasei muncitoare, care era în fruntea luptei celorlalte categorii sociale. In conformitate cu directivele date de Congresul al V-lea al P.C.R., care combătea tendinţa de subapreciere a luptelor parţiale ale proletariatului şi ale maselor muncitoare, în condiţiile sfîrşitului stabilizării relative a capitalismului, cînd lupta pentru nevoile de fiecare zi ale maselor duce la ciocnirea lor cu înseşi bazele existenţei capitalismului, Partidul Comunist din Romînia a acordat în această perioadă toată atenţia acţiunilor maselor muncitoare, care îşi exprimau în mod activ protestul împotriva politicii de jaf şi asuprire dusă de burghezia şi moşierimea romînă. Incercarea de a înăbuşi lupta muncitorilor şi a ţăranilor, politica de jaf faţă de pensionari, învăţători şi funcţionari, birurile grele asupra ţăranilor, erau toate necesare pentru susţinerea cheltuielilor de pregătire a războiului şi pentru anularea plăţii cupoanelor. Atingerea acestui obiectiv impunea o politică de distrugere a tuturor organizaţiilor muncitoreşti. Susţinut de liberali şi de social-democraţi de dreapta, guvernul naţional-ţărănesc pregăteşte încă din 1929 scoaterea în afara legii a Sindicatelor unitare şi a Blocului muncitoresc-ţărănesc, începe confiscarea presei revoluţionare, iar demonstraţiile sînt oprite şi înăbuşite în sînge de către armată, jandarmi, poliţie şi siguranţă.

Duşman de moarte al mişcărilor muncitoreşti, Maniu era unul dintre naşii şi proteguitorii Gărzii de fier. Garda de fier a fost o creaţie manistă cu scopul de a o folosi ca o masă de manevră şi o rezervă în executarea planurilor antinaţionale, antidemocratice şi antisovietice. Pactul de „neagresiune", încheiat de Maniu în 1937 cu Garda de fier, a fost pregătit de întreaga politică dusă de naţional-ţărănişti, mai ales după instaurarea hitlerismului în Germania.

Cea de a doua guvernare naţional-ţărănistă, din 1931—1933, avea ca sarcină să pună în aplicare aşa-zisul plan „de înzdrăvenire" a Romîniei, plan elaborat de către imperialismul franco-englez, împreună cu Liga Naţiunilor. După indicaţiile acestui plan — arată C.C. al P.C.R. — în martie 1933 „Guvernul... trebuie să scadă salariile muncitorilor şi funcţionarilor de stat, lefurile învăţătorilor, pensiile pensionarilor, să concedieze în masă muncitori din instituţiile statului, pe funcţionarii inferiori, pe învăţători, să mărească impozitele muncitorilor, ţăranilor şi micilor meseriaşi şi negustori, să stoarcă de la aceştia toate dările neplătite, să lichideze o mulţime de şcoli, spitale şi orfelinate etc." [1].

Se introduce starea de asediu în centrele muncitoreşti, organizaţiile de luptă ale muncitorimii sînt dizolvate, arestările curg lanţ. In fruntea luptei împotriva teroarei burghezo-moşiereşti stăteau muncitorii ceferişti,

[1] Documente din Istoria Partidului Comunist din Romînia. Ed. P.M.R., 1951, p. 178.

www.dacoromanica.ro

care au dat un răspuns hotărît ofensivei politice a clasei stapînitoare în frunte cu regele, trecînd la contraofensivă şi dovedind eă ei sînt luptători nu numai pentru drepturile politice şi libertăţile proletariatului, ci şi ale tuturor celor ce muncesc în Romînia. Cu toată teroarea, atacul capitalului a fost întîmpinat cu o rezistenţă îndîrjită din partea maselor muncitoare Nimic nu a putut frînge spiritul de luptă al ceferiştilor şi petroliştilor conduşi de partidul comunist, care reuşise să mobilizeze în jurul acestor lupte o bună parte a oamenilor muncii din ţară.

Planul „de înzdravenire" a Romîniei — aşa cum a fost conceput de imperialismul internaţional — însemna, de fapt, asigurarea profitului unui mănunchi de capitalişti şi moşieri romîni, asigurarea plăţii anuale a dobînzilor cămătarilor străini şi controlul asupra felului cum folosea Romînia împrumuturile acordate. adică garanţia că ele erau îndreptate spre investiţii pentru pregătirea războiului antisovietic. El lovea în toate categoriile sociale prin creşterea şomajului, a scumpetei, îngreunarea impozitelor, exproprierea pămîntului ţărănesc, restrîngerea instrucţiunii publice şi a ocrotirilor sociale. El duce în mod inevitabil la lărgirea şi creşterea mişcarii revoluţionare de la oraşe şi sate.

Ceea ce a caracterizat activitatea partidului naţional-ţărănesc după cea de a doua guvernare — tot atît de falimentară ca şi prima — pînă la desfiinţarea sa de către dictatura regală, a fost încurajarea şi colaborarea la instaurarea fascismului în ţară, prin acordul total cu politica trădătoare şi antisovietică a guvernelor Tătărescu, Goga-Cuza, precum şi a dictaturii regale.

Capitularea ideologică şi politică a Partidului naţional-ţărănesc a fost sistematic pregătită. Incă din 1931, noua orientare a partidului naţional-ţărănesc spre fascism a dus la discreditarea sa în ochii maselor. In anul 1935, după doi ani de guvernare liberală, extrema dreaptă se bucura de toată bunăvoinţa guvernului, precum şi de cea a naţional-ţărăniştilor. Politica de jaf şi trădare a lui Tătărescu reuşise să ridice împotriva sa masele populare, care, mobilizate de Partidul Comunist din Romînia, se împotriveau totodată şi politicii guvernamentale şi demagogiei Gărzii de fier. Era un moment deosebit de prielnic ca prin lupta unită a maselor să se dea o lovitură politicii de fascizare a ţării, pentru a tăia drumul militarismului şi fascismului. Partidul Comunist a arătat că singura cale este unirea tuturor forţelor potrivnice fascismului, în vederea creării unui front larg antifascist, care să cuprindă pe toţi cei nemulţumiţi de situaţia de atunci, pe cei loviţi de criza economică şi de măsurile guvernamentale.

In noiembrie 1935, datorită puternicii presiuni a maselor, conducerea naţional-ţărănistă este forţată să organizeze o mare demonstraţie de pro-

www.dacoromanica.ro

test, care urma să aiba loc la 15 noiembrie. Cu trei zile înainte, demonstraţia este contramandata fară termen.

Speriata de amploarea demonstraţiei şi îngrijorată de ceea ce ar fi putut urma, conducerea partidului naţional-ţăranesc în cîrdaşie cu regele, îşi dezvăluie adevărata sa faţă, de sprijinitoare a fascismului. Contramandarea demonstratiei a constituit o lovitură dintre cele mai puternice pentru partidul naţional-ţărănesc, în ceea ce priveşte baza sa de masă. De altfel, încă din 1934 — aşa cum arată documentele Partidului Comunist din Romînia — Madgearu la Berlin şi Mihalache la Roma, anunţau planurile de modificare fascistă musoliniană a constituţiei, dovedind punctele comune programatice atît în politica internă, cît şi în cea externă, cu partidele fasciste germane şi italiene. „...De la Goga şi Codreanu, pînă la Mihalache şi Maniu şi Micescu... *lucrează cu rîvnă la depărtarea Romîniei din grupul statelor care nu sînt interesate acum la dezlănţuirea războiului şi legarea ei de Germania hitleristă în frontul contra U.R.S.S.*" [1].

Partidul naţional-liberal a avut de făcut faţă, după 1934, la serioase frămîntări înăuntrul său. O parte din liberali vedea izbăvirea în grabirea războiului împotriva U.R.S.S. a cărei politică de pace nu le convenea, în forţarea fascizării ţării. Această grupare socotea că „ora H — e ora fascismului deschis — a şi sunat"[2].

Ea era încă din 1934 promotoarea apropierii de politica externa hitleristă, de politica războiului împotriva Uniunii Sovietice.

Una din importantele trăsături ale politicii liberale între anii 1934—1937 a fost grăbirea fascizării ţării.

Inspăimîntată de politica consecventă de pace a U.R.S.S. şi de întărirea colosală a puterii sale economice, ca şi a celei militare, de intensificarea mişcării revoluţionare în toate ţările capitaliste şi a dragostei maselor muncitoare faţă de U.R.S.S., de greutăţile foarte mari create imperialiştilor de ascuţirea contradicţiilor dintre interesele lor, ţările imperialiste erau hotărîte să rezolve situaţia pe calea războiului antisovietic. Criza economică adîncă prin care trecea capitalismul, criză care a adîncit toate contradicţiile d ntre puterile imperialiste, precum şi lupta înverşunată pentru pieţe de desfacere, duceau şi mai mult pe capitalişti pe drumul agresiunii antisovietice. De aceea nu e greu de înţeles de ce primul lucru pe care l-a făcut guvernul liberal în 1934 a fost înfiinţarea unui nou minister pentru armament şi material de război. Punctul princ pal al programului liberal în cîrdăşie cu regele îl constituiau înarmările şi plătirea dobînzilor creditorilor străini, punct a cărui îndeplinire a fost conditia princ pală pentru aducerea la cîrma ţării a guvernului liberal

[1] Documente din Istoria Partidului Comunist din Romînia. Ed. P.M.R., 1951, p. 240.
[2] Ibidem p. 224.

www.dacoromanica.ro

Guvernul liberal venise la putere în 1934, în condiții grele pentru burghezie și moșierime. Era la un an după luptele din februarie, care înspaimîntaseră clasa stăpînitoare. Regimul burghezo-moșieresc s-a simțit amenințat, ceea ce a grabit încheierea frontului comun în lagărul burghezo-moșieresc, iar pe de altă parte a determinat guvernul să facă toate eforturile pentru a împiedica crearea Frontului unic al clasei muncitoare și mai ales alianța revoluționară de luptă între muncitori și țărani.

Asasinatul de la Sinaia — apreciază C.C. al P.C.R. — a folosit guvernului ca pretext pentru introducerea stării de asediu în centrele proletare, putînd astfel să se conducă mai ușor atacul împotriva maselor muncitoare de la orașe și sate, pentru a introduce regimul fascist sub lozinca întăririi statului.

In 1935, în Romînia, jumătate din bugetul statului — peste 10 miliarde de lei — costa întreținerea aparatului militaro-polițist. Aproape 2 miliarde și 8 sute de milioane de lei din impozite, în același an numai, s-au plătit creditorilor interni, în majoritate moșierilor, pentru pămîntul luat în timpul reformei agrare. In același an guvernul liberal pentru a doua oară reduce salariul ceferiștilor, învățătorilor și micilor funcționari, pensiile funcționarilor, nu plătește salariile și pensiile pentru 1931, închide o serie de școli, spitale, aziluri și nu dă nici un ajutor șomerilor.

In schimb, însă, guvernul Tătărescu a comandat armament în valoare de miliarde; numai comanda de mitraliere trebuia să coste 1800 milioane lei. Capitalul investit în înarmări avea aprobarea întregii burghezii și moșierimi. Național-țărăniștii criticau chiar pe liberali că „nu s-a făcut acea străduință de a comprima bugetul, pentru a ne îngădui să facem cheltuielile extraordinare pe care le cere situația", dat fiind că „armata trebuie să fie gata nu peste doi ani, trei ani, ci imediat" [1].

La sfîrșitul anului 1935 și la începutul lui 1936, guvernul fascizant Tătărescu, inspirat de rege, cu sprijinul grupărilor de dreapta, dezlănțuie o campanie turbată, care dovedea că grupările fasciste, cu aprobarea burgheziei și moșierimii, se pregăteau să preia puterea. Intreaga campanie se îndrepta, plină de ură, împotriva forțelor democratice, în frunte cu comuniștii, și a P.C.R. Campania urmărea răpirea ultimelor libertăți, continuarea înfometării maselor, lichidarea oricărei prese democratice. Cu toată ofensiva fascistă, prestigiul P.C.R. crescuse și se adîncise mult în mase. Deși după 1 Mai 1936 a avut loc în țară o concentrare a forțelor fasciste, în scopul luptei împotriva „ofensivei comunismului", în alegerile parțiale de la Mehedinți și Hunedoara, la alegerile comunale și în camerele de muncă, forțele democrate, în frunte cu P.C.R., au realizat frumoase

[1] Discurs rostit în ședința Senatului din 25 noiembrie 1936 — răspuns la mesajul tronului.

www.dacoromanica.ro

succese. Creşterea P.C.R., faptul ca spre el se îndreptau speranţele maselor, a determinat hotărîrea reacţiunii de a stăvili cu orice preţ influenţa crescînda a partidului, precum şi stavilirea oricărei tendinţe de lupta împotriva fascismului. Teroarea cea mai aspră a fost dezlănţuită împotriva antifasciştilor şi comuniştilor. Trebuie arătat că politica cercurilor militaro-fasciste ale Romîniei în timpul guvernării liberale a ridicat uneori proteste chiar în sînul burgheziei. Vorbind despre caderea guvernului liberal, în alegerile din 1937, un fruntaş liberal arăta că „regimul poliţist ignobil, însoţit de acte de teroare puţin obişnuite în istoria contemporană a Romîniei, a contribuit mult la golul de popularitate în jurul fostului guvern", iar mai departe subliniază că „nimic nu ajunge pentru a ne explica resentimentele atît de profunde manifestate pretutindeni de masa alegătorilor împotriva fostului guvern" [1]. Chiar dacă aceste afirmaţii au avut pentru autor un scop de propagandă, merită totuşi, prin adevărul ce-l conţin, să fie luate în seamă. Acelaşi autor arată cu îngrijorare că „instinctul de apărare al maselor a reacţionat cu o vigoare neaşteptată. Şi dacă explozia de indignare nu-şi găsea acum drumul şi ţinta pe calea paşnică a votului, fierberea ar fi fost din ce în ce mai mare şi riscurile pentru organismul nostru de stat din ce în ce mai grave".

După ce bandele fasciste au asasinat pe I. G. Duca, guvernul Tătărescu îşi punea ca sarcină principală pregătirea Romîniei — atît pe plan intern, cît şi pe plan extern — pentru a participa la războiul antisovietic. Măsurile excesive protecţioniste acordate marii industrii, întărirea permanentă a chiaburimii, politica sălbatică antimuncitorească, sărăcirea maselor de la oraşe şi sate, practica poliţienească, permanentizarea stării de asediu şi a cenzurii, ajutorarea şi încurajarea făţişă a huliganismului, îndreptat împotriva mişcării muncitoreşti, asuprirea sălbatică naţională a popoarelor conlocuitoare, însoţite de aţîţări şi provocări, toate acestea au făcut guvernarea liberală odioasă şi cu totul nepopulară.

Pe plan extern, politica lui Tătărescu era o politică de aservire sistematică a ţării faţă de fascismul german, în cadrul unei politici de duplicitate faţă de imperialismul anglo-franco-american. El a dus o politică externă de izolare a Romîniei de aliaţii ei fireşti, în primul rînd de Uniunea Sovietică, încercînd să ascundă faptul că burghezia este hotărîtă să deschidă graniţele ţării trupelor germane pentru a uşura fascismului atacul împotriva U.R.S.S., punîndu-se astfel în slujba imperialismului internaţional, duşmanul neîmpăcat al independenţei naţionale a popoarelor mici.

Jefuirea sălbatică a maselor, ca rezultat al înfeudării din ce în ce mai adînci a ţării capitalului străin şi mai ales celui german, sprijinul acordat

[1] V. Papacostea, Problema partidului liberal, p. 4.

www.dacoromanica.ro

de burghezie şi moşierime, precum şi de social-democraţii de dreapta, promovării planurilor de dictatură fascistă, regimul de sălbatică represiune au facut ca lupta clasei muncitoare şi a celorlalte pături să crească. Lupta pentru revendicările de fiecare zi capătă un caracter pronunţat antifascist, iar îndrumările partidului găseau ecou tot mai viu în sînul clasei muncitoare, gata să apere libertatea de vot, presa democratică, sediile organizaţiilor de masă şi siguranţa personală a activiştilor democraţi împotriva atacurilor fasciştilor. Acţiunile de masă care au avut loc în această perioada trebuie socotite ca etape în vederea realizării Frontului popular antifascist. Astfel au fost crearea frontului meseriaşilor, care a răsturnat primul proiect reacţionar al legii meseriaşilor, acţiunea avocaţilor democraţi şi apărarea barourilor din ţară faţă de soarta celui de la Ilfov, acţiunea mişcării democratice şi antifasciste a studenţimii care a respins legea avocaţilor şi a împiedicat greva după Congresul de la Tg. Mureş, organizarea unor comitete cetăţeneşti săteşti, comitete de apărare a victimelor teroarei, organizaţiile femeilor contra războiului şi fascismului. P.C.R. a dat, între anii 1935—1940, un imbold deosebit curentului de unitate şi unificare a mişcării sindicale, creînd, în 1936, o serie de sindicate şi asociaţii, pe care conducerea social-trădătoare nu voia să le recunoască. Conştient de importanţa unităţii muncitoreşti a Frontului unic în lupta contra fascismului, P.C.R. a avut o serie de importante înfăptuiri pe linia crearii Frontului unic muncitoresc, care trebuia să devină şira spinării a Frontului popular antifascist. Conducerea social-democraţiei romîne continua, cu toată presiunea de jos, să saboteze Frontul unic. Or, era clar pentru oricine că poziţia faţă de Frontul unic a social-democraţiei, în acele momente, concretizează atitudinea ei faţă de fascism şi subliniază încă odată rolul ei de trădător al clasei muncitoare. P.C.R. arăta fără încetare că victoria fascismului poate să fie împiedicată numai dacă se va realiza unitatea de acţiune şi luptă a clasei muncitoare.

Succesele realizate de către P.C.R., în condiţiile unei terori sălbatice, erau dovezi ale luptei partidului şi ale justeţei liniei sale politice, care, la sfîrşitul anului 1936, punea în faţa maselor problema luptei pentru asigurarea păcii şi libertăţii, apărarea ţării împotriva atacului militar din partea fascismului german, neîntîrziata crearea a frontului împotriva instigatorilor la război, alianţa cu U.R.S.S., cel mai sincer apărător al independenţei noastre naţionale.

La sfîrşitul anului 1936, burghezia şi moşierimea trecuse, prin întreaga ei politică, la ofensiva deschisă împotriva luptei maselor şi mai ales împotriva partidului clasei muncitoare, la pregătiri intense de război

www.dacoromanica.ro

In 1937, situaţia din ţară era din cele mai grele. Procesul de sărăcire a maselor atinsese proporţii foarte mari. Salariile mici, faţă de scumpetea traiului, făceau cu totul precară asigurarea unui minim de existenţă pentru muncitorii din industrie. Situaţia funcţionarilor era jalnică. O oarecare creştere a salariilor, impusă de valul de greve care avusese loc în 1937, nici pe departe nu satisfăceau nevoile minime ale muncitorimii. Către sfîrşitul anului 1936 şi începutul lui 1937, existau în ţară puternice elemente de criză, care adînceau conflicte sociale şi întăreau lupta. Drept raspuns, la această situaţie, guvernul liberal, de comun acord cu întreaga burghezie şi moşierime, trece la întărirea aparatului represiv şi la încurajarea pe faţă a tuturor organizaţiilor fasciste din ţară.

Grevele de lungă durată, turburările cu caracter agrar accentuate în Moldova, atmosfera încordată din rîndurile slujbaşilor creează o serioasă îngrijorare în cercurile conducătoare.

„Ministerul — spune un ordin trimis de ministerul de interne catre inspectoratele de poliţie — a fost sezisat destul de des de fapte petrecute în diferite părţi ale ţării, cînd autoritatea a fost înfrîntă. Cu ocazia unor manifestaţiuni s-a cerut şi s-a acordat ajutorul forţelor jandarmereşti şi totuşi autoritatea nu s-a putut impune“ [1].

Este vorba de acţiunile de protest ale muncitorilor, ţaranilor şi funcţionarilor, care reuşiseră în mare măsură să împletească în lupta lor revendicările imediate cu lupta pentru îndepărtarea primejdiei fasciste şi a războiului, devenite ameninţătoare. Lozinca acestor lupte, conduse de P.C.R., era : înlăturarea primejdiei imediate, care venea de la extrema dreaptă şi crearea unui fond popular antifascist.

„Tendinţa de sindicalizare a lucrătorilor se impune destul de puternic, avînd acelaşi obiectiv, care consistă în convingerea lucrătorilor că patronii exploatează şi calcă legislaţia muncii“ [2].

„Starea de spirit a sătenilor din judeţele Moldovei este îngrijorătoare. A crescut atmosfera de îngrijorare printre săteni, privitoare la un nou război. Ei menţionează mereu că nu ar dori să mai fie un nou război“ [3].

„In general, în Moldova starea de spirit este încordată, atenţia tuturor fiind aţintită asupra evenimentelor externe, care, cum spune lumea, va decide atitudinea Romîniei într-un eventual război“ [4].

---

[1] Arh. St. Iaşi. Confidenţiale. Dosar nr. 11 1937, Ordin nr. 18.018 din 24 martie. Vom folosi mai multe exemple din Istoria luptelor din Moldova, după materialul existent la Arh. St. Iaşi.

[2] Arh. St. Iaşi, Confidenţiale, 1937, Dosar, v. II.

[3] Ibidem.

[4] Arh. St. Iaşi, Dosar nr. 4, Consiliul de război.

www.dacoromanica.ro

„La Atelierele C.F.R.-Nicolina, Iaşi, ca şi la cele din Paşcani, atmosfera este foarte încordată".

Guvernul reacţionar Tătărescu hotărîse crearea unui nou statut a C.F.R.-ului, care avea ca scop să intensifice apăsarea şi mizeria muncitorimii şi a funcţionarimii ceferiste. Noul statut ca şi o serie de revendicări nesatisfăcute de Direcţia generală C.F.R., a produs o frămîntare care amintea de anii grevei din 1933. Comitetul Central al Federaţiei C.F.R. a hotărît ca în ziua „cînd parlamentul va ratifica noul statut C.F.R., toate trenurile şi locomotivele să arboreze zăbranic negru, iar întreg personalul C.F.R. să poarte doliu în semn de protest. Muncitorii ceferişti din întreaga ţară pun din nou problema grevei generale, în caz de nesatisfacere a doleanţelor. 80.000 de muncitori şi funcţionari de la C.F.R. trăiau în foarte grele condiţii.

In rîndul învăţătorilor şi profesorilor domnea o atmosferă încordată. Condiţiile mizerabile de salarizare, precum şi măsurile ilegale şi abuzive, făceau din această importantă categorie socială o masă de manevră înfometată şi umilită. La începutul anului 1937, la Iaşi, corpul didactic, în lupta contra măsurilor samavolnice, preconiza greva.

„Faţă de intenţia guvernului de a suspenda, prin noul buget, plata gradaţiilor şi a definitivarilor, drepturi consacrate de lege, corpul didactic din Iaşi protestează cu toată energia împotriva acestor măsuri ilegale şi abuzive. De asemenea, ne ridicăm cu hotărîre în contra persecuţiei sistematice îndreptate împotriva corpului didactic ori de cîte ori se alcătuieşte un nou buget. Corpul didactic este hotărît să ducă lupta fără preget pentru a obţine o salarizare conformă cu pregătirea şi rolul său în societate. Se vor lua măsuri în vederea ralierii, în numele profesorilor secundari din Iaşi, la propunerea suspendării demonstrative a cursurilor în caz cînd cererile corpului didactic nu vor fi satisfăcute" [1].

In sprijinul luptei juste a corpului didactic, comitetul judeţean de partid-Iaşi lansează un manifest în care explică scopul acţiunii guvernului Tătărescu-Inculeţ.

„Guvernul fascizant Tătărescu-Inculeţ loveşte cu furie în voi, ca şi în masele largi populare, pentru a-şi rezolva planurile de înfometare a poporului şi de pregătire a războiului. Lovitura îndreptată împotriva voastră este o verigă din întregul cortegiu de măsuri reacţionare îndreptate împotriva întregului popor muncitor" [2].

In întreaga ţară se concretiza un puternic curent care, sub diferite forme, îşi exprima atitudinea potrivnică guvernului liberal. Presa străină recunoaşte că guvernul Tătărescu „a reuşit să-şi atragă cele mai violente

[1] Arh. St. Iaşi, Dosar cu acţiunea corpului didactic.
[2] Arh. St. Iaşi, Dosar, februarie 1936.

www.dacoromanica.ro

invective din partea forţelor democratice“ [1] şi socotea că perioada sa de conducere se apropie de sfîrşit. Revista „Les Balkans“ („Balcanii“) arata că Romînia este ameninţată să ajungă în mîinile unui guvern autoritar.

Situaţia îngrijorează chiar pe o parte a burgheziei şi unele cercuri ale capitalului financiar legate de capitalul din occident care „priveau cu foarte mare îngrijorare spre eventuala instaurare a unei dictaturi militaro-fasciste, în frunte cu regele“ [2]. Nu era, bineînţeles, vorba de ura împotriva fascismului, ci diferenţa de interese între diferitele grupări ale burgheziei şi, mai ales, de contradicţiile existente între vîrfurile stăpînitoare, în legătură cu tempo-ul de fascizare a ţarii, cu crearea dictaturii fasciste, precum şi cu orientarea politicii externe. Nimeni nu poate spune de exemplu, că liberalii sau că familia Brătianu au avut ceva împotriva fascismului. Brătienii nevoind să cedeze regelui monopolul dictaturii ce-l deţinuseră, se declarau pentru menţinerea regimului parlamentar. Ba chiar grupa Fotino se declara partizana încheierii unui pact de ajutor reciproc cu Uniunea Sovietică. Grupa Tătărescu, însă, care reprezenta cele mai reacţionare, mai şoviniste, mai agresive grupe ale capitalului financiar şi ale vîrfurilor marilor proprietari, era „partizana instaurării regimului militaro-fascist în Romînia“ [3].

Asistăm, astfel, la lupta dusă de către capitalul investit în industria bunurilor de producţie, împotriva capitalului din industria grea, ale căror tendinţe de acaparare erau mereu crescînde, alarmînd o serie de cercuri ale burgheziei. Această luptă constituia un moment deosebit de important pentru viitoarea desfăşurare a politicii interne. Pe de o parte era situaţia precară a guvernului Tătărescu, înconjurat de ura maselor muncitoare, ţărăneşti şi orăşeneşti, la care nu trebuie neglijate nici nemulţumirile unor cercuri burgheze, iar pe de altă parte lupta mereu mai activă a maselor pentru crearea unui front comun antifascist, pentru o serie de revendicări imediate şi împotriva războiului. Această atmosferă trebuia să fie folosită. Partidul naţional-ţărănesc ar fi avut ocazia să fi luat poziţie, să sprijine lupta contra pericolului de dreapta, al Gărzii de fier, al gogacuziştilor. Dimpotrivă, Partidul naţional-ţărănesc continua să mearga pe linia trădării şi a demascării sale ca un partid profascist, hotărît să colaboreze cu Garda de fier şi camarila regală la instaurarea unui guvern „de mînă forte“, care să apere burghezia şi moşierimea pe plan intern de pericolul ce-l prezentau nemulţumirile din ce în ce mai mari ale maselor subjugate, iar pe de altă parte să deschidă un drum nou de îmbogaţire a lor, prin înregimentarea ţării în tabăra războiului antisovietic.

---

[1] «Les Balkans», nr. 3, 1937.
[2] «Internaţionala Comunistă», nr. 9, 1937.
[3] Ibidem.

www.dacoromanica.ro

O condiție esențială pentru înlăturarea dictaturii militaro-fasciste era unirea forțelor comune într-o mișcare puternică populară de masă. Din nou, P.C.R. pune problema creării unui front comun de luptă. Conducătorii social-democrați de dreapta, și de data aceasta, trădează. Ei joacă rolul, de altfel, ca de mai multe ori mai înainte, de simple și corupte slugi ale Ministerului Muncii, pentru înfrînarea eforturilor combative ale muncitorimii. In aceste momente, conducerea social-democrației de dreapta, împreună cu elementele trotkiste, căutau să îndrepte masele prin organul „Lumea nouă", nu în lupta împotriva guvernului Tătărescu, nu împotriva reacțiunii, ci împotriva Partidului Comunist.

Politica de trădare a social-democrației de dreapta a avut serioase influențe asupra slăbirii mișcării muncitorești, în acele momente deosebit de importante pentru viitoarea desfășurare a politicii interne a țării. In timpul frămîntărilor politice atît de accentuate, sabotarea sistematică a Frontului unic muncitoresc, socotită de vîrfurile conducătoare ale social-democrației ca o formă „perimată", a făcut ca forțele proletariatului să fie divizate, slăbindu-le puterea și împiedicînd aplicarea consecventă a politicii de front popular. Aceasta a contribuit în mod hotărîtor la politica de sabotare a frontului popular de către celelalte partide, precum și la întărirea și grăbirea instaurării dictaturii fasciste.

Conducătorii național-țărăniști, care socoteau pe Hitler și Mussolini „exemple sugestive", își puneau speranțele în favorurile regelui și ale camarilei și nu puteau să se declare de acord cu crearea unui front popular antifascist. Ei preferau, oricărei victorii democratice, victoria extremei drepte.

★

Țara se găsea în preajma alegerilor. Imperialismul internațional privea cu atenție desfășurarea evenimentelor, înregistrîndu-se chiar o oarecare neliniște. Este lesne de înțeles că nu era vorba de grija pentru soarta poporului romîn și nici de apărarea țarii de pericolul subjugării de către fascism. Neliniștea provenea din lupta ce se dădea în lagărul puterilor imperialiste — strîns unite numai atunci cînd era vorba de războiul antisovietic — pentru petrolul și grînele romînești. Se pare că Franța socotea ca în Romînia „lucrurile au mers prea departe și într-un tempo mult prea rapid". Nu de aceeași părere era Anglia, deși fățiș, guvernul englez încerca să salveze aparențele.

Activitatea partidelor fasciste manifestă în această perioadă o puternica intensitate. Cele două grupări politice născute nu mult după primul război imperialist, care de la început nu au fost partide, Garda de fier și Liga apărării naționale creștine, reprezentau pionii mișcării fasciste în

www.dacoromanica.ro

Romînia. Imbrăcînd o mască religioasă, a unui creştinism bătăios şi răzbunător, ele au devenit cei mai fideli exponenţi ai reacţiunii romîneşti, un instrument în vederea pregătirii războiului antisovietic şi în lupta pentru împiedicarea acţiunii maselor pentru o viaţă mai bună. In 1922, Cuza, cu ajutorul direct al partidului liberal, a înfiinţat Uniunea naţional creştină cu scopul apărării marilor capitalişti, mari moşieri şi chiaburi, îndreptînd nemulţumirile ţăranilor împotriva evreilor. Era după primul război şi ţăranii cereau exproprierea moşierilor, cereau pămînt.

Una din cele mai importante caracteristici, atît a Gărzii de fier, cît şi a Ligii creştine, era ura sălbatică împotriva democraţiei şi a partidului clasei muncitoare. Gh. Cuza, Zelea Codreanu, Corneliu Codreanu şi bandele lor de huligani erau în primul rînd spărgători de grevă, agenţi ai siguranţei, agenţi ai gestapoului. Nimic din ceea ce se punea la cale în cercurile conducătoare legionare sau cuziste nu era făcut fără ajutorul siguranţei.

Primele lor acţiuni le-au început la Iaşi, fiind apoi extinse şi în restul ţării. Prin acţiunile de spargere a grevelor şi schingiuire a muncitorilor (Iaşi, Reşiţa, Bucureşti), legionarii şi cuziştii şi-au valorificat „meritele" lor. Garda de fier a fost de la început o organizaţie poliţienească. Vaida Voevod a declarat, în 1930, în calitate de martor, scopurile către care îndruma el însuşi Garda de fier: eu însumi am contribuit la controlarea ţelurilor gărzii de fier, ...îndreptînd atenţia organizaţiei spre combaterea comunismului şi a curentelor dizolvante".

Garda de fier, oficină hitleristă în Romînia, datorită sprijinului primit, a lăsat mult în urmă pe cuzişti. Sprijinită cu toată bunăvoinţa de burghezia şi moşierimea romînă, a căpătat totodată din partea Germaniei hitleriste misiunea de a submina statul romîn în interior, de a pregăti terenul invaziei germane în Romînia, de a contribui la înlesnirea expansiunii germane spre Balcani şi U.R.S.S. Astfel, Garda de fier deveni fruntea coloanei a V-a a hitlerismului german în Romînia. Conducătorii gărzii erau în strînse legături cu conducătorii hitlerişti, primind fonduri însemnate, sub oblăduirea cercurilor guvernamentale şi a camarilei regale. In ţară erau ajutaţi de marii industriaşi romîni, maghiari şi evrei, de puternice întreprinderi bancare şi de o bună parte a cercurilor moşierimii. Sprijinul cel mai însemnat i l-a dat oficialitatea. Este cunoscut că, odată revenit în ţară, Carol dicta toate acetele şi măsurile guvernamentale mai însemnate. Sprijinul unor cercuri foarte influente anglo-franceze, ale căror interese avea obligaţia să le apere în cîrdăşie cu o parte a burgheziei romîne, i-au permis să îndepărteze de la guvernare pe toţi acei care se opuneau dictaturii sale. Or, în asemenea condiţii, nu se poate concepe libertatea de care s-a bucurat Garda de fier fără aprobarea regelui, care s-a arătat mai mult

www.dacoromanica.ro

decît mărinimos faţă de bandele legionare. Toate acţiunile partidelor istorice, de oblăduire a Gărzii de fier şi a cuziştilor, erau de comun acord cu regele. De pildă, cum au protestat liberalii împotriva uciderii lui Duca, care era fruntaş al partidului liberal şi prim ministru? In primul rînd, asasinarea s-a făcut de comun acord cu Vaida Voevod cu acordul tacit al lui Maniu, în deplină înţelegere cu siguranţa generală a statului la ordinul regelui. „Intîmplător", în clipa cînd descindea primul ministru în gara Sinaia, nu se afla pe peron nici un reprezentant al forţei publice. La proces Codreanu a fost achitat, iar Garda de fier, la mai puţin de un an, a fost autorizată să funcţioneze — după sugestia regelui — sub un alt nume: Totul pentru ţară. Ea, însă, a rămas cu aceiaşi şefi, cu aceleaşi cadre, cu aceleaşi metode teroriste. Trei ani după aceasta, Tătărescu în calitate de prim ministru, într-o cuvîntare rostită la Constanţa, dădea certificat de cuminţenie grupărilor huliganice, vorbind în termenii cei mai elogioşi despre ei. La alegerile comunale, guvernul Tătărescu a tolerat, la Mehedinţi şi Suceava, dezmăţul dezlănţuit de bandele cuziste, fixînd alegerile în zile diferite, cu scopul de a da posibilitate de deplasare acestor bande. Ba mai mult chiar. La Mehedinţi guvernul nu a pus nici un candidat, dînd ordin ca liberalii să voteze cu goga-cuziştii.

In 1936, încurajaţi de oficialitate, conducătorii Gărzii de fier pun la cale Congresul studenţesc de la Tg.-Mureş, congres la care se formează aşa zisele „echipe ale morţii", după modelul aceleia care asasinase pe Duca. Ministerul de Interne a dat Gărzii de fier un stoc de foi de drum, i-a pus la dispoziţie vagoane şi trenuri întregi, ştiind foarte bine că congresul este al unei grupări teroriste.

Guvernul Tătărescu a tolerat în mijlocul capitalei devastări, organizate sub ochii poliţiei, care avea ordin să nu se amestece. Este vorba, mai întîi, de atacurile huliganice cu ocazia alegerii conducerii baroului din Bucureşti. Aceste alegeri s-au desfăşurat într-o atmosferă de teroare, care a asigurat succesul listei huliganice. Şefii partidului naţional-ţărănesc, însă, declarau că „fiind vorba de chestiuni profesionale, partidul înţelege să păstreze neutralitatea". A urmat apoi campania de ardere a presei democratice şi împiedicarea vinderii ei. Şi aici naţional-ţărăniştii, ca şi social-democraţii de dreapta, n-au socotit ncesar să se amestece, iar partidul liberal conducea din umbră întreaga acţiune. Nici atunci conducătorii social-democraţi nu au văzut „primejdia reală". Singur P.C.R. şi organizaţiile muncitoreşti au fost active în combaterea bandelor huliganice. Numai cînd guvernul Tătărescu a socotit că aceste acţiuni ar putea să aibă consecinţe puţin plăcute pentru guvernare, a dat dispoziţie să se oprească anarhia.

www.dacoromanica.ro

In semn de solidaritate cu fascismul din Spania, Garda de fier a trimis, pentru paradă, şapte legionari în Spania. Doi din ei au murit şi, după cît se ştie, nu pe front. Cu aprobarea guvernului Tătărescu, sicriile lor au făcut un adevărat turneu în toată ţara. La înmormîntare, deşi guvernul romîn n-a luat parte în mod oficial, legaţiile şi misiunile militare ale Germaniei, Italiei, Japoniei şi Spaniei franchiste au fost reprezentate oficial. C.C. al P.C.R. aprecia că guvernul Tătărescu, prin politica lui fascistă, a creat „o astfel de atmosferă în ţară, încît ambasadorii guvernelor fasciste — german, italian, portughez, franchist şi japonez — au crezut că e timpul să renunţe la agitaţia din umbră şi să se coboare în stradă" [1]. Acest gest avea o semnificaţie deosebită, exprimînd pe de o parte amestecul deschis al statelor fasciste în chestiunile interne ale statului, iar pe de altă parte constituind o încălcare a uzanţelor diplomatice. Gestul devenea semnificativ şi pentru Franţa şi Anglia, de al căror ajutor economic, capitalul romînesc mai avea încă nevoie. Aşa se explică de ce în parlament se constată fierbere. Guvernul este interpelat în această chestiune, iar un număr de membri ai parlamentului iscălesc o adresă, prin care cer măsuri imediate. Tătărescu răspunde interpelării : „Dacă faptele politice aduse la cunoştinţa guvernului se vor dovedi întemeiate, evident, guvernul se va găsi în faţa unei situaţii serioase". El adaugă, însă : „Mă grăbesc să arăt că această situaţie, creată de acte cu caracter personal, nu poate să aibă nici o repercusiune asupra raporturilor dintre ţara noastră şi ţările reprezentate, pe care le dorim din ce în ce mai strînse" [2].

Tătărescu este obligat să „cedeze", şi în ultimele zile ale lui februarie, face o remaniere parţială a guvernului, aducînd o serie de elemente mai înfeudate fascismului, cum e cazul lui Gabriel Marinescu. El însuşi îşi asumă răspunderea ministerului de interne şi, în vederea executării programului militar al guvernului său, contopeşte ministerul armamentului cu cel al apărării naţionale. Cu aceasta s-a terminat acţiunea de „protest" a guvernului Tătărescu.

La Iaşi, rectorul Universităţii, prof. Bratu, a fost măcelărit din ordinul legionarilor. Cîteva zile după aceasta, profesorul Costăchescu, fruntaş al partidului naţional-ţărănesc, vorbind la Iaşi, contra extremismului, îşi începe astfel discursul : „Avem de luptat cu comuniştii ; să nu daţi aparenţa de comunitate sau ajutor comuniştilor". Despre criminalii ce atentaseră la viaţa rectorului Bratu, tăindu-i urechea, despre legionarii care organizau tribunale de inchiziţie medievale şi asasinau şefi politici, fruntaşul naţional-ţărănesc n-a spus prea multe. Drept răspuns la crima legio-

[1] Documente din Istoria Partidului Comunist din Romînia. Ed. P.M.R., 1951 p. 290.

[2] « Dimineaţa », februarie 1937.

www.dacoromanica.ro

narilor, guvernul Tătărescu se năpustește asupra studenților, închide Universitatea și căminele, făcînd astfel „o manevră de acoperire a lui Zelea Codreanu, Zizi Cantacuzino, Goga și Cuza, ferindu-i de orice răspundere pentru crimele lor" [1]. Procesul s-a tărăgănat mult timp, în cele din urmă fiind clasat pentru lipsă de probe.

Lucrurile nu s-au oprit însă aici. Incă din 1935 se înregistrează o tot mai fățișă cotitură spre dreapta, în programul partidului național-țărănesc. Astfel, o serie de lozinci demagogice, așa zise democratice, au dispărut din program, și în locul lor au apărut o serie de formule legionare („Romînia romînilor", „protecția muncii romînești" ș. a.). Virgil Madgearu, în calitatea sa de secretar general al partidului, declara că „soluționarea chestiei evreești se impune ca o necesitate națională" și că evreii pierduseră dreptul cetățenesc de a mai fi aleși. Drumul spre care se îndrepta partidul național-țărănesc era lesne de prevăzut. Pe linia „tacticii Maniu", el se îndrepta spre pactul de neagresiune cu Garda de fier, încheiat în 1937, pact care a dat un credit public fasciștilor și a avut un rol hotărîtor în descompunerea partidului național-țărănesc.

★

Alegerile, care urmau să aibă loc în 1937, aveau pentru cercurile militaro-fasciste romînești o importanță deosebită. Valul nemulțumirilor populare era în creștere. Autoritatea P.C.R. era în creștere, justețea liniei sale politice atrăgea mase din ce în ce mai largi, încadrate în diferite organizații legale ale partidului.

După socoteala regelui și a lui Tătărescu, instaurarea dictaturii fasciste trebuia făcută mai repede pentru a înăbuși astfel nemulțumirile din ce în ce mai mari, pentru a lichida cu ultimele fărîme ale libertății și drepturilor cetățenești și, mai ales, pentru a continua febrilele pregătiri de război.

Politica de trădare a național-țărăniștilor, respingerea propunerilor făcute de către P.C.R., faptul că iunianiștii și social-democrații de dreapta au făcut jocul camarilei, mergînd separat, în locul unui front unit, au avut drept rezultat instalarea guvernului Goga-Cuza.

„Instalarea guvernului Goga-Cuza — arată C.C. al P.C.R. — a fost posibilă fiindcă clasa muncitoare nu a reușit încă să refacă unitatea sa de acțiune" [2].

Condițiile în care guvernul Goga-Cuza a fost numit, după ce în alegerile din 20 decembrie era clar că național-creștinii nu au reușit să

[1] Documente din Istoria Partidului Comunist din Romînia. Ed. P.M.R., 1951, p. 290.
[2] Ibidem.

www.dacoromanica.ro

întrunească decît un număr infim de voturi, au determinat păreri contradictorii în opinia publică europeană. In Italia şi Germania ştirea a produs, după cum era de aşteptat, satisfacţie generală; Anglia şi Franţa s-au arătat mai rezervate.

Răspunzînd ziarului francez „Candide", cîteva zile după instaurarea lui Goga, regele a spus: „Ştiu că sînt unele nelinişti în Franţa; nu văd prea bine de ce. In ce vă priveşte, nimic nu este schimbat".

Guvernul Goga a fost socotit de rege şi de camarilă ca unul ce deschidea un regim „nou". „Guvernul Goga-Cuza — a spus regele ziarului „Daily Herald" — este guvernul meu şi trebuie să aibă aprobarea mea. In ziua în care nu aş mai fi mulţumit de felul cum guvernează, voi cere schimbarea". Este evident că guvernul Goga-Cuza era o simplă marionetă în mîinile regelui şi a camarilei regale, necesară înainte de instaurarea deschisă a dictaturii regale.

Dacă în materie de politică externă, guvernul Goga a încercat să convingă opinia publică de faptul că „simpatia sa pentru ţările totalitare nu merge în detrimentul tradiţionalelor prietenii", ascunzînd politica de duplicitate dictată de interesele marelui capital din ţară, în politica internă, însă, de la primul consiliu s-a exprimat clar punerea în aplicare a programului fascist. Ziarele „Adevărul" şi „Dimineaţa" au fost imediat suspendate şi s-au luat o serie de măsuri contra minorităţilor naţionale. S-a trecut la revizuirea naturalizărilor obţinute de către minoritari după tratatul din 1919. Incepe o puternică prigoană în ţară contra a tot ce încerca să protesteze. Guvernul nu pomeneşte nici un cuvînt de făgăduiala împroprietăririi ţăranilor. Se întăreşte starea de asediu şi cenzura. „Cenzura — arată regele unui ziarist englez — nu este un lucru nou în Romînia. Ea este necesară".

In întreaga ţară domnea un adevărat haos. O parte a ţărănimii înşelate aştepta, nu tocmai cu braţele încrucişate, noua împroprietărire făgăduită înainte de alegeri. Mizeria devenea din ce în ce mai mare, iar nemulţumirile se îndreptau atît împotriva guvernului, cît şi împotriva regelui. Chiar şi o parte a burgheziei mari era nemulţumită de această guvernare, care dădea întîietate intereselor dictaturii regale. Se vorbea cu spaimă chiar, în unele cercuri ale burgheziei, despre consecinţele dezastruoase economice ale guvernării, care „pune în pericol proprietatea deschizînd apetituri care ating pe ori şi cine". De altfel, acestor cercuri provenite din rîndurile celor ce nu aveau investiţii în industria grea, nu prea le convenea nici dictatura regală, care spunea deschis: „suveranul este în Romînia singurul element stabil. El trebuie să fie baza, în mijlocul fluctuaţiunilor politicii" (Interview acordat ziarului „Daily Herald").

www.dacoromanica.ro

Devenise clar că guvernul Goga-Cuza era doar o etapă în realizarea planurilor dictatoriale ale acelor cercuri monopoliste, interesate în înlăturarea vechiului sistem de guvernămînt. Pe de altă parte, acest guvern a fost necesar să înlăture pentru o bucată de vreme pericolul dictaturii legionare, care ar fi prejudiciat mult interesele trustului în fruntea căruia stătea regele, care dorea ca el să fie exponentul dictaturi şi nu legionarii.

La începutul anului 1938, cercurile militaro-fasciste nu puteau să aducă o guvernare legionară, care ar fi însemnat ruperea tuturor vechilor alianţe, înlăturarea Micii Înţelegeri, a înţelegerii balcanice, a legăturilor cu Anglia, Statele Unite şi Franţa, de care politica cercurilor militaro-fasciste mai avea încă nevoie.

Regele sabota politica deschisă alături de Franţa frontului popular de atunci care avea un tratat de alianţă cu U.R.S.S. Atît Tătărescu, cît şi Goga, refuzau să încheie pactul romîno-sovietic despre care se vorbea de vreo patru ani. Trebuie subliniat că politica de duplicitate a guvernului Tătărescu nu era determinată numai de interesele unor cercuri financiare. Este vorba şi de faptul că opinia publică cunoştea poftele imperialiste ale statelor revizioniste, cu privire la unele revendicări teritoriale asupra ţării noastre, pofte care, de bine, de rău, erau stăvilite de tratatele de la Versailles şi Trianon. A rupe cu ele însemna aprobarea făţişă a politicii revizioniste a Ungariei. Cercurile militaro-fasciste socoteau că încă nu sosise momentul pentru această politică, care coincidea cu o guvernare deschis legionară.

La 19 ianuarie 1938, guvernul dizolvă Parlamentul ieşit din alegerile de la 20 decembrie şi fixează noi alegeri pentru Cameră şi Senat. Incepe propaganda electorală. Garda de fier se declară în dezacord cu guvernul Goga-Cuza, „care pune în pericol adevăratele principii naţionaliste", părere la care se asocia şi Vaida Voevod. Garda de fier, în complicitate cu aparatul de stat, desfăşura o intensă activitate poliţisto-teroristă în directă şi neacoperită legătură cu ambasadele statelor Axei : Berlin-Roma-Tokio.

Naţional-ţărăniştii şi liberalii s-au declarat nu atît împotriva politicii guvernului Goga-Cuza, cît, mai ales, împotriva politicii regelui de ale cărui favoruri nu se bucurau ei în primul rînd.

Dizolvarea Camerei a provocat proteste. Fracţiunea dizidentă a partidului liberal, condusă de fascistul Gh. Brătianu, s-a reîmpăcat cu partidul liberal, „înaintea necesităţii de a realiza de urgenţă regruparea forţelor liberale, în interesul însuşi al naţiunii".

Aşa-zisa acţiune de protest a liberalilor şi a naţional ţărăniştilor s-a rezumat la povestea cu Elena Lupescu, pe care ei o socoteau un sfetnic prost al regelui, pentru că atît liberalii, cît şi naţional-ţărăniştii, care continuau să-şi îndrepte speranţele lor spre rege şi politica sa tîlhărească, au

www.dacoromanica.ro

format toate guvernele existente în timpul dictaturii regale. Deci, în ce priveşte orientarea politică a ţării, nu era vorba despre vreun dezacord de fond între dictatura regală şi partidele istorice.

Cu trei săptămîni înainte de data fixată pentru alegeri, ministerul de interne s-a grăbit să arate că „ţara este la două degete de anarhie". Vorbind despre guvernul Goga-Cuza, ministrul de Justiţie, Iamandi, arăta că „guvernul Goga, neputînd stăpîni situaţia alegerilor ce se pregăteau, ar fi fost un adevărat război civil, fiindcă forţele dezlănţuite nu mai puteau fi înfrînte" [1].

Masele erau agitate; ura împotriva samavolniciilor creştea, mizeria era mereu mai mare. Salariile de mult nu mai erau în stare să asigure un minimum de existenţă muncitorului, pregătirile febrile pentru război storceau ultimul ban al cetăţeanului, pericolul războiului era din ce în ce mai evident, mai ales după ocuparea Austriei. Toate acestea indicau că Romînia va cădea pradă imperialismului german şi că poporul romîn va servi drept carne de tun în războiul antisovietic, obiectiv central al politicii imperialismului internaţional.

La 10 februarie, regele convoacă şefii de partide: Brătianu, Iorga, Iunian, Averescu, Vaida Voevod, Maniu, Mironescu, Goga. In faţa pericolului pe care îl prezenta valul nemulţumirilor, vîrfurile capitalului financiar s-au grăbit din nou să-şi dea mîna. „Un personaj care a căpătat un nume istoric — spune V. Iamandi — s-a prezentat suveranului, solicitîndu-i să ia răspunderea şi să salveze ţara. Aşadar — continuă el — clasa conducătoare a cerut regelui să ia iniţiativa salvatoare la 10 februarie, cînd în adevăr, toţi bărbaţii de stat şi-au dat adeziunea. 10 februarie nu este deci o lovitură de stat, în sensul că nu a trebuit să învingă vreo rezistenţă a păturii conducătoare la reformele votate" [2]. Social-democraţi de dreapta nici de data asta nu au lipsit de la posturile lor de slugi ale burgheziei, ci s-au pus direct în serviciul dictaturii regale, ocupînd o serie de posturi în aparatul de stat.

După căderea guvernului Goga-Cuza, Romînia este din nou solicitată să colaboreze cu grupe de financiari străini, care caută posibilităţi de plasament pe piaţa romînească. Soseşte în ţară Thomas Watson, membru în consiliul de administraţie al băncii americane Federal Reserve Bank şi conducător al trustului Business Machines Corp. Vine de asemenea şi conducătorul trustului Royal Dutch, preşedintele camerei internaţionale de comerţ din Paris.

★

[1] «Semnalul», 1 iulie 1938.
[2] Ibidem.

www.dacoromanica.ro

Noul guvern are în frunte pe patriarhul Miron Cristea şi vice-preşedinte pe Tătărescu, care era şi la externe. In cuvîntul său adresat noului cabinet, Carol a spus că acest guvern este chemat să deschidă „o eră nouă în istoria patriei, o eră de rectificări, o eră în care erorile trecutului trebuie să fie corectate cu cea mai mare energie şi cu o profundă adîncime. El nu mai trebuie să fie un regim democrat — sublinia un om politic — pentru că regimul democrat nu mai putea fi sprijinit — întrucît el nu avea legătură cu structura organică a poporului nostru, ci devenise un oportunism" [1].

Prima măsură luată de guvern, probabil în vederea „corectării erorilor trecute", a fost extinderea stării de asediu în întreaga ţară, pînă atunci ea existînd numai în centrele mari. Se suspendă campania electorală, funcţiile de prefecţi sînt încredinţate comandanţilor militari, inamovibilitatea magistraturii şi autonomia universitară sînt suspendate. Regimul cenzurii este întărit prin interzicerea ziarelor de a publica declaraţiile oamenilor politici, şi în general, informaţii asupra partidelor, de a critica membrii guvernului, de a reproduce fotografiile oamenilor politici care nu fac parte din guvern, de a critica instituţiile statului.

Programul noului cabinet era: redresarea nivelului etic al vieţii publice, afirmarea ideii naţionale în toate domeniile vieţii de stat, reparaţia nedreptăţilor istorice către elementul romînesc dominant, epurarea instituţiilor de interes general de orice caracter politic, redresarea claselor prin asistenţa mîinii de lucru romîneşti, îndepărtarea tuturor consiliilor municipale şi comunale. Noile consilii au fost compuse din persoane „neangajate" în viaţa politică, din ofiţeri de rezervă şi funcţionari superiori. O proclamaţie a regelui anunţa în acelaşi timp „modificări constituţionale care corespund noilor nevoi şi aspiraţii ale naţiunii" [2].

Constituţia din 1938 oglindeşte, în modul cel mai limpede, fascizarea orînduirii de stat, suprimarea drepturilor şi libertăţilor democratice, lipsirea de drepturi a clasei muncitoare şi interzicerea organizării ei politice şi sindicale. Regele este proclamat şeful statului şi deţine atît puterea legislativă — pe care o exercită prin Parlament — cît şi puterea executivă. Numai el are iniţiativa legilor, iar legile nu sînt valabile fără sancţiunea regală. Miniştrii sînt numiţi de rege şi nu sînt responsabili decît faţă de el. Astfel, nerăspunzînd faţă de Parlament şi Parlamentul neputînd răsturna guvernul, toată puterea este concentrată în mîinile capului statului, trăsătură care caracterizează regimul fascist. Drepturi electorale au numai cei trecuţi de 30 de ani, cu condiţia să exercite efectiv o profesiune. Aşadar,

[1] Cuvîntările regelui Carol al II-lea, 1930—1940, p. 307.
[2] Ibidem, p. 310—312.

www.dacoromanica.ro

şomerii sînt excluşi de la vot şi nu pot fi aleşi. Nu exista nici o garanţie a drepturilor cetăţenilor, arătîndu-se că aceste libertăţi se exercită în condiţiile prevăzute prin legi. Este oprită propovăduirea luptei de clasă, iar întrunirile şi manifestaţiile sînt supuse regulamentării poliţieneşti. Senatul este de tip corporatist ; el are aceleaşi drepturi ca şi Camera, ceea ce dovedeşte că regele avea complet în mîna sa aşa-numita „reprezentanţă naţională".

Garda de fier este dizolvată. Codreanu pronunţă dizolvarea ei. Asta nu înseamnă, însă, că îşi încetează activitatea. Au loc o serie de atentate, iar în urma percheziţiilor făcute se descoperă la legionari armament şi uniforme militare. Conducătorii Germaniei hitleriste nu prea aveau încredere în politica lui Carol al II-lea şi de aceea urmăreau ca prin legionari să-şi asigure aplicarea planurilor lor.

Pentru a-şi asigura lui conducerea dictaturii fasciste, regele organizează procesul legionarilor şi condamnarea lui Codreanu care-i era concurent. După proces, guvernul decretează lichidarea bunurilor aparţinînd tuturor partidelor şi grupărilor politice. Se instituie pedeapsa cu moartea. Sînt împuşcaţi o serie de legionari, ceea ce creează posibilitatea de a se lua noi măsuri represive pentru menţinerea ordinei. Jandarmii capătă aprobarea de a aresta pe oricine li s-ar părea suspect, somările fiind considerate ca inutile. De fapt, însă, măsurile împotriva Gărzii de fier au fost pentru dictatura regală o nouă ocazie de a lovi în proletariat, în ţărănimea săracă şi în mişcarea muncitorească şi partidul comunist. Nenumăraţi antifascişti şi comunişti au fost arestaţi, judecaţi şi aruncaţi în închisori. Aceste măsuri consolidau condiţiile de desfiinţare a votului universal, a ultimelor prevederi relative la libertăţile şi drepturile cetăţeneşti, loveau în organizaţiile muncitoreşti şi întăreau sălbatica prigoană contra comuniştilor şi a P.C.R.

Numai în aceste condiţii era posibilă prelungirea dominaţiei capitalului monopolist.

Politica lui Carol al II-lea, atît cea internă cît şi cea externă, era urîtă de moarte de masele largi, care vedeau că ea avea ca obiectiv înfeudarea ţării Germaniei hitleriste. Masele nu uitaseră ce a însemnat ocupaţia germană încă din primul război imperialist şi, mai ales, nu uitaseră condiţiile păcii de la Buftea.

Ea era urîtă pentru că se îndrepta în mod provocător împotriva Uniunii Sovietice, a cărei politică de pace şi prietenie pentru poporul romîn era cunoscută şi îndeaproape urmărită. Nu odată se găsesc, în rapoartele siguranţei către ministerul de interne, informaţii ca acestea : „Se comentează în mod favorabil discursul lui Molotov ; sau : „Propaganda comuniştilor

www.dacoromanica.ro

este favorizată de faptul că masele vorbesc cu simpatie de Uniunea Sovietică".

Dictatura regală a adîncit puternic mizeria. Ca rezultat al politicii autarhice, viața s-a scumpit colosal: se ridicase prețul pîinii negre, pentru care se plătea un nou impozit. Prețul textilelor se ridicase cu 10 pînă la 20%. Intr-o conferință guvernamentală a fost prelungită ziua de muncă cu încă 2 ore. Salariile erau salarii de foamete.

Condițiile de muncă erau din cele mai proaste. „Patronii, din dorința de îmbogățire, în dorința ca cîștigurile lor să fie din ce în ce mai mari, au făcut din noi niște sclavi, care lucrăm 12—16 ore pe zi. Femeile și copiii lucrează noaptea, deși există o lege de proteguire a minorilor și femeilor, plus că sînt forțate să lucreze 20—30 ore încontinuu" (din „Apelul către muncitorimea din industriile textile din Iași") [1].

„...Vă raportăm că starea de spirit în Atelierele C.F.R. Nicolina este îngrijorătoare. Nemulțumirea în rîndurile muncitorilor crește mereu. Muncitorii socotesc că toate nenorocirile sînt în legătură cu preparativele de război. Muncitorii de la Nicolina manifestă vizibil împotriva autorităților. Toate sînt puse pe seama lipsei de interes pe care o poartă regimul problemelor muncitorești" [2].

Organul Comitetului Regional de Partid din Moldova, „Moldova Roșie", scria: „In Atelierele C.F.R. Iași lucrează peste 2000 de lucrători. Sînt ținuți sub călcîiul jandarmilor. Teroarea s-a înăsprit și mai mult de cînd dictatura regală face turbate pregătiri de război. Salariile sînt de mizerie și se plătesc cu ora din care se reține pentru taxe, impozite și alte angarale aproape jumătate" [3].

In aceste condiții, legea electorală, votată la sfîrșitul anului 1938, venea să răpească poporului libertatea de a-și alege reprezentanții săi adevărați. Sutelor de mii de muncitori și țărani ținuți în mod intenționat în stare de neștiutori de carte, li s-a răpit dreptul la vot. „Votul universal — a spus Iamandi în Senat — la noi în țară a dus la discreditarea reciprocă a tuturor oamenilor care alcătuiau clasa noastră conducătoare. Dacă mai adăugăm—continuă el—neajunsurile firești ale crizei economice, unele reacțiuni împotriva abuzurilor și a deviațiunilor morale ale cîrmuitorilor au mărit în conștiința mulțimilor haosul și neîncrederea în clasele conducătoare. Rămăsese un larg cîmp liber de exploatat la sat, ca și la orașe, mai ales în mijlocul mulțimilor dezamăgite și neștiutoare" (29 iunie 1939, Discurs rostit la Senat).

Situația țărănimii era și mai grea. Pe lîngă lipsa de pămînt și greutățile create de rămășițele feudale (arenzi, dijmă la tarla), boli și foamete

[1] Arh. St. Iași, Dosar nr. 231, 1938.
[2] Arh. St. Iași, Dosar nr. 26, 28, Buletin informativ, 1940.
[3] «Moldova Roșie», nr. 2—3, iunie—august 1940.

www.dacoromanica.ro

cronică, dictatura regală a mai adăugat o serie de sarcini militare, concentrări prelungite, prădalnice rechiziţii, introducerea muncii forţate prin generalizarea prestaţiei în natură şi tot felul de impozite mărite.

Raportîndu-se ministerului, de către ţinutul Iaşi, rezultatele anului agricol, se subliniază: „Din cauză că sătenii sînt lipsiţi de mijloacele necesare însămînţărilor, s-a întîrziat mult cu însămînţările. Recoltele au fost angajate sub diferite forme cămătarilor sau sînt vîndute cu preţuri de nimic negustorilor“ [1].

„Sătenii sînt foarte nemulţumiţi de armata concentrată şi spun că statul are armată să şi-o întreţină, iar nu să o trimeată pe capul nostru. Populaţia sătească este foarte nemulţumită din cauza concentrării barbaţilor valizi, a existenţei pe zona ţinutului a unităţilor armatei, ca şi din cauza situaţiei internaţionale“ [2] — raportează conducerea ţinutului Iaşi, Ministerului de Interne.

Datorită protestului hotărît cu care ţărănimea răspundea modului banditesc de a încasa impozitele, Ministerul de Intrene este obligat să dea un ordin special, în care arată: „Fiind informaţi că populaţia de la sate este nemulţumită de modul cum se încasează impozitele, dispun ca pe viitor să înceteze vexaţiunea şi presiunea cu prilejul încasării impozitelor agricole“ [3].

La mizeria ţăranilor mai trebuie adăugată şi corupţia care stăpînea întregul aparat de stat şi care, sub dictatura regală, luase proporţii.

Funcţionărimea ducea o viaţă de cruntă mizerie, de umilinţe. In aceste condiţii a apărut la 13 decembrie 1938, „Frontul Renaşterii Naţionale“, „partidul monopoliştilor“, aşa cum îl numeşte organul Internaţionalei Comuniste [4].

„Frontul Renaşterii Naţionale“ îşi punea ca sarcină să continuie şi să adîncească asuprirea poporului romîn.

Obligaţiile pe care forţele reacţiunii le trasau dictaturii regale şi Frontului Renaşterii în vederea războiului antisovietic alături de Germania — cu aprobarea anglo-americanilor — erau: întărirea cît mai mult a legăturilor economice şi politice cu Anglia, Germania, Italia şi Spania franchistă, continuarea politicii de duplicitate în susţinerea alianţelor cu Franţa şi Cehoslovacia, şi de păstrare a relaţiilor cu Uniunea Sovietică, stoarcerea de noi miliarde de lei de pe spinarea muncitorilor, ţăranilor şi micii burghezii de la oraşe, în vederea grăbirii înarmărilor, curăţirea aparatului de stat şi a rîndurilor armatei de toţi acei care nu erau de acord

[1] Arh. St. Iaşi, Dosar nr. 712, 1938, Rezidenţa Iaşi.
[2] Ibidem, nr. 1748.
[3] Ibidem, Confidentiale, Dosar 1938, v. II.
[4] «Internaţionala Comunistă», nr. 7, iulie 1939.

www.dacoromanica.ro

cu politica dictaturii regale, înăsprirea urgiei fiscale, înlesnirea plasării capitalurilor germane, engleze în industria de petrol, concesionîndu-se pămînturile petrolifere în condiții cît mai favorabile, exproprierea micilor proprietăți țărănești și trecerea lor în mîinile chiaburilor, moșierilor și băncilor, grăbirea construirii noilor drumuri strategice, refacerea celor existente, asigurarea predominației trustului creat în jurul palatului asupra întregii vieți economice.

Dictatura regală era susținută de partidele istorice, de cercurile cele mai reacționare și mai agresive ale marilor capitaliști și moșieri, de șefii social-democrați de dreapta, trotkiști și ghelerteriști.

In condițiile de ilegalitate și teroare, pe care nu le-a cunoscut nici un alt partid din țara noastră, P.C.R. a fost singurul partid care nu a încetat să lupte împotriva dictaturii regale, pentru salvarea națională a țării. El a arătat maselor care este soarta Romîniei, ca și a celorlalte țări de pe valea Dunării, care vor fi rezultatele dezastruoase în cazul războiului antisovietic. El a fost singurul partid care nu a încetat acțiunea de luptă și demascare a mișcării legionare, contribuind în mod hotărît la izolarea ei de mase, la descompunerea ei.

In ce privește agricultura, dictatura regală era hotărîtă să întărească proprietatea mare, prin formarea unei chiaburimi puternice. La șase săptămîni după instalarea guvernului prezidat de Miron Cristea, Garoflid, unul dintre cei mai mari proprietari de pămînt, salutînd guvernul, a spus: „Rînduiala nouă dă proprietății mari nădejdea că de data aceasta i se va recunoaște însemnătatea și existența ei va fi necesară pentru viitorul statului". Ca răspuns la această nădejde, Consiliul superior economic, prezidat de un satrap al muncitorimii, Argetoianu, considera că, dată fiind necesitatea sporirii producției agricole, trebuie neapărat să se încadreze Ministerului Agriculturii, moșierii mari, pentru că, „suprafața exploatărilor mari și mijlocii reprezintă jumătatea din suprafața arabilă a țării, iar proprietarii lor sînt mai apți de a primi și executa sfaturile celute pentru ridicarea producției".

Iau ființă o serie de instituții fasciste, printre care așa-zisele „gărzi naționale" și „străjeria". Ce erau gărzile naționale? Ele erau organizații politico-teroriste, după modelul bandelor hitleriste S.S. In conformitate cu statutul lor, ele trebuiau să colaboreze „cu Straja țării sau ori ce altă instituție de stat, siguranța, poliția, jandarmeria, în general sau într-o anumită măsură" [1]. Ele erau înzestrate cu arme și supuse disciplinei militare. Erau formate din elemente declasate, vechi agenți electorali, oameni fără de nici un căpătîi.

[1] «Straja țării». Decret regal publicat în M. Of., nr. 233 din 8 octombrie 1937, p. 1—12.

www.dacoromanica.ro

„Străjeria" era concepută după modelul lui Hitlerjugend, avînd ca scop creşterea tineretului în spirit şovin, antidemocrat şi, mai ales, antisovietic. Conducătorii străjeriei făceau parte dintre oamenii de încredere ai regelui, aleşi dintre vlăstarele boiereşti sau foşti legionari notorii Străjeria era dominată de disciplină militară. Plîngîndu-se împotriva regimului de la străjerie, un părinte din judeţul Botoşani scria Inspectoratului şcolar-Iaşi că „noi am constatat că la străjerie nu se face decît militărie absolută" [1].

Toţi funcţionarii erau obligaţi să se înscrie în „Frontul Renaşterii Naţionale" şi să poarte uniformă. Inafară de funcţionarii superiori, masa largă a funcţionărimii nu lua parte la politica F.R.N., exprimîndu-şi, sub diverse forme, ura împotriva acestui instrument de asuprire.

Cu ocazia zilei regelui Carol, în ţinutul Iaşi am observat — scria rezidentul către prefectul din Iaşi — „că funcţionarii de sub conducerea Dvs. n-au participat nici la Te-deum şi nici la festival" [2]. Prefectul îi răspunde că „funcţionarii sînt tare săraci şi din puţinul pe care-l au abia îşi duc existenţa şi au trebuit să mai facă faţă şi împrejurărilor actuale, concentrări şi altele. Nu au nici uniformă, pentru că ei au pe lună 3000 de lei, în timp ce uniforma costă peste 10.000 lei" [3]. Trebuie remarcat că în toate oraşele din rezidenţă, cu ocazia onomasticii regelui, au lipsit mulţi funcţionari. Există chiar un dosar, la Arhivele Statului din Iaşi, în care se găsesc listele trimise de prefecturi cu toţi funcţionarii care au lipsit. S-a deschis chiar şi o anchetă. Adresîndu-se funcţionarilor în scris, rezidentul arăta: „Funcţionarii trebuie să-şi dea seama că prezenţa sau lipsa lor la atari manifestări capătă o deosebită semnificaţie" [4].

In raportul rezidenţei Iaşi către Ministerul de Interne se arată că „lucrătorii de la C.F.R. sînt foarte nemulţumiţi că s-au întocmit tablouri nominale de toţi cei din ateliere şi au fost înscrişi în bloc în F.R.N." [5].

„Sătenii, raportează rezidenţa, sînt foarte neîncrezători în autorităţi" [6].

„Ţăranii şi-au vîndut ce-au mai rămas din vite. Valul de scumpete abătut a contribuit într-o măsură largă la sărăcirea gospodăriilor rurale. Impozitele sînt de asemenea o cauză foarte importantă a creşterii nemulţumirilor. Trebuie să spunem că lucrările de fortificaţie începute sînt de asemenea o cauză pentru nemulţumirea ţăranilor, dat fiind că săpăturile se fac pe ogoarele lor" [7].

---

[1] Arh. St. Iaşi, Dosar nr. 28.
[2] Ibidem, Confidenţiale, Dosar nr. 85, v. III.
[3] Ibidem.
[4] Ibidem, Dosar nr. 712, 1939, Rezidenţa Iaşi.
[5] Ibidem, Dosar nr. 1748.
[6] Ibidem, nr. 712, 1939.
[7] Ibidem, Dosar nr. 9, Zona Prut.

www.dacoromanica.ro

Creşterea sărăciei ţărănimii era încă un mijloc pentru dictatura regală de a determina, pe de o parte, ca mica proprietate să intre pe mîna chiaburimii, iar pe de altă parte, de a confisca petecele de pămînt care aparţineau minorităţilor naţionale şi a le preda în mîna chiaburimii romîneşti.

„Muncitorii din ţinutul Cluj desfăşoară o intensă activitate de revendicare a doleanţelor lor, manifestîndu-se cu puternice nemulţumiri. Acţiunea ce o întreprind a ţintit pe lîngă probleme de ordin profesional şi obiective care se raportă la dezvoltarea solidarităţii muncitorilor şi întăririi spiritului de luptă. In industria textilă s-au redus orele de lucru, s-a micşorat numărul lucrătorilor, alte fabrici intenţionează să-şi înceteze activitatea. In fiecare fabrică şi atelier se menţine starea de agitaţie. Nemulţumirile la C.F.R.-Nicolina se accentuiază tot mai mult. In ultimul timp li s-au făcut o serie de reţineri pe salarii, ca niciodată. Aproape jumătate de salarii sînt reţineri. Acum a mai venit şi împrumutul de înzestrare. In acest fel starea de spirit este foarte încordată şi în viitor poate duce la nemulţumiri şi mai mari", raportează rezidentul ministerului de interne [1].

„Succesul" împrumutului de înzestrare poate fi lesne văzut din raportul confidenţial al rezidenţei către minister.

„In ce priveşte împrumutul pentru înzestrarea armatei, este de observat, deşi s-au format comitete atît la plăşi cît şi la toate comunele rurale subscrierile nu au atins nici un milion. Lipsa de bunăvoinţă este dovedită" [2].

Toate aceste fapte, care s-au petrecut şi în centrele mai aglomerate şi cu un nivel economic, politic şi industrial mai ridicat decît al Moldovei, vorbesc despre „temeinicia" regimului dictaturii regale, despre şubrezenia lui, precum şi despre contrazicerile puternice de care era subminat.

Dictatura regală a fost falimentară, cu toată teroarea sălbatică dezlănţuită.

Este cunoscut că dictatura regală luase unele măsuri împotriva legionarilor, de natură să salveze anumite aparenţe ale politicii externe şi, mai ales, să poată lovi în lupta maselor populare conduse de Partidul Comunist din Romînia.

In timp ce orice ziar sau publicaţie democratică erau de mult înlăturate, Armand Călinescu, în ordinul nr. 17192 către prefecţii din ţară, scria: „Vă rog să dispuneţi ca în contra ziarelor ce apar la Bucureşti, cum sînt „Buna Vestire", „Porunca Vremii", „Curentul" etc., chiar dacă s-ar părea că au un caracter legionar, să nu se ia nici o măsură de confiscare sau de restricţie decît în urma unui ordin precis venit de la noi" [3]

[1] Arh. St. Iaşi, Dosar nr. 9, 1940.
[2] Ibidem, Dosar, 1940, Starea de spirit a populaţiei.
[3] Ibidem, Confidenţiale, Dosar, v. I, 1938.

www.dacoromanica.ro

Prin ordinul nr. 469 se pune în vedere chesturilor, cenzurilor şi legiunilor de jandarmi că ziarul „Buna Vestire", care apare la Bucureşti, deşi are caracterul pronunţat legionar, este liber la răspîndire" [1]

Armand Călinescu comunică prefecţilor, prin ordin telefonic nr. 180.60 din 1938, că ziarul „Libertatea" care apare la Orăştie, sub direcţia protopopului Moţa, este liber la vînzare" [2]

Toate aceste murdare fituici, care instigau la crimă, jaf şi pogromuri, duceau cea mai sălbatică politică antinaţională şi antidemocratică, precum şi cea mai nerușinată propagandă împotriva Uniunii Sovietice, campanii necesare în aceeaşi măsură dictaturii regale, ca şi legionarilor.

In această perioadă, P.C.R. — arată tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej — a comis cîteva greşeli mari, al căror autor a fost trădătorul Foriş, care se afla pe atunci în conducerea Partidului. Astfel Partidul a dat cuvînt de ordine elementelor democratice care-l urmau să participe la simulacrul de alegeri organizate de dictatura regală şi a lansat lozinca „concentrării forţelor democratice înlăuntrul şi în afara Frontului Renaşterii Naţionale" [3]. Această greşeală a dat reacţiunii ce-i drept, pe un timp scurt, posibilitatea concentrării maselor în mîinile ei; ducînd o luptă deschisă împotriva oricărei activităţi politice, reacţiunea a încercat astfel să izoleze P.C.R.

De ce a mai avut nevoie guvernul dictaturii regale de alegerile din 1 şi 2 iunie şi de parlament? Inafară de scopul diversionist intern — fiind vorba de a cîştiga încrederea capitaliştilor din Anglia, Franţa şi Statele Unite, cărora trebuia oarecum demonstrată „consolidarea regimului" — era nevoie de un parlament, care să ratifice noile împrumuturi proiectate. Dictatura regală încerca să înlăture greutăţile economice prin noi împrumuturi făcute în Anglia, Statele Unite şi Franţa, prin întărirea exportului de cereale, lemne şi, mai ales, petrol. Ajutorul Franţei se arăta foarte slab, iar Anglia nu a acordat Romîniei, în 1938, nici un fel de credit. Dictatura regală întăreşte atunci legăturile economice cu Germania. Ea mergea pe drumul capitulării în faţa hitlerismului. Aceasta coincidea cu perioada următoare cotropirii Austriei de către armatele hitleriste, uşurînd astfel obiectivul Germaniei hitleriste de a transforma Romînia şi celelalte ţări balcanice în avantposturi ale războiului antisovietic. Intărirea legaturilor dintre dictatura regală şi Germania hitleristă s-a făcut cu complicitatea directă a imperialismului american şi englez, care se oferă să respecte în întregime aşa-numita „sferă germană de interese din Europa sud-estică" şi să renunţe la garanţiile date Romîniei şi altor ţări balcanice. Anglo-

[1] Arh. St. Iaşi, Confidenţiale, Dosar, v. I, 1938.
[2] Ibidem.
[3] Gh. Gheorghiu-Dej, Articole şi cuvîntări. Ed. pentru literatură politică, 1952, ed. a III-a, p. 534.

www.dacoromanica.ro

americanii se angajau chiar să convingă Franța să renunțe la legăturile ei cu aceste țări. Anumite cercuri engleze afirmau chiar că extinderea influenței economice a Germaniei în Europa sud-estică „va fi în general în interesul acestor țări și că în consecință ar fi lipsit de rațiune pentru celelalte state occidentale să facă ceva pentru a împiedica Germania" [1].

La sfîrșitul anului 1938, Romînia era deja în orbita Germaniei hitleriste. Aceasta însemna practic, pe de o parte, predarea întregii bogății a țării Germaniei, ceea ce se va realiza câteva luni mai tîrziu prin acordul economic romîno-german, iar pe de altă parte, înrăutățirea situației interne, prin creșterea exploatării și a mizeriei.

Chemînd masele la lupta pentru doborîrea dictaturii regale, P.C.R. sublinia în iunie 1938 că cea mai importantă condiție pentru realizarea acestei sarcini istorice era unitatea de acțiune a clasei muncitoare. Partidul denunța în fața maselor atitudinea șefilor reacționari social-democrați, care au capitulat față de dictatura regală, intrînd chiar în aparatul de stat. Din nou social-democrații trădează, supunîndu-se ordinelor fascismului romîn și încercînd să pună mișcarea sindicală în serviciul lui.

Socotind că „sud-estul Europei și Asia Mică posedă aproape tot ceea ce Germania are nevoie" [2] — așa cum arată dr. Funk—Germania, primind sprijinul fățiș al statelor imperialiste, intensifica, încă cu mult înainte de acordul de la München, ofensiva de acaparare a bogățiilor Romîniei.

In mijlocul anului 1937, țara era invadată de tot felul de delegați, comisii, ingineri, care, sub diferite forme, lucrau de fapt pentru același lucru: pregătirea drumului pentru întărirea și adîncirea subjugării politice și economice a țării. Conștiente de ura cu care erau privite de mase, cercurile fasciste romînești, în colaborare cu cele germane, făceau toate eforturile de a ascunde obiectivele „vizitelor" care aveau loc în țările balcanice. Vorbind, de exemplu, despre vizita ministrului de comerț german în Balcani, ziarul „Völkischer Beobachter", din 12 octombrie 1938, aprecia că „ea nu are nimic de-a face cu obiectivele politice ci are mai mult de-a face cu economia". Cu toate acestea, la Belgrad, ministrul comerțului german a insistat asupra „inocentelor intenții germane", subliniind că „politica economică nu se poate despărți de politica generală" [3].

La începutul anului 1938, presa engleză și, mai ales, cea franceză semnalează prezența unui număr foarte mare de reprezentanți ai Germaniei în Romînia. „In ultimul timp, în Romînia au sosit numeroși agenți ai gestapoului. Unii dintre ei vin în calitate de negustori și ingineri, pretinzînd să li se autorizeze șederea în țară" [4].

[1] «Affaires Danubiennes», martie 1938.
[2] «Wirtschaftsdienst», 40, 1938.
[3] «Times», 5 octombrie 1938.
[4] «Gazette de Lausanne», 29 iunie 1939.

www.dacoromanica.ro

In mai 1938, la Bucureşti, o delegaţie oficială germană, formată din peste o sută de persoane, lucra o parte pentru „cunoaşterea" şi alta pentru „schimbul de produse". Asemenea comisii au lucrat mai tot timpul, pînă la încheierea acordului germano-romîn.

Cercurile guvernamentale romîneşti nu se arătau deloc îngrijorate în privinţa consecinţelor dezastruoase ale înfeudării economiei ţării faţă de Germania, ci erau preocupate de faptul că noilor stăpîni „le face o impresie rea starea înapoiată sub raportul edilitar al unora dintre satele şi oraşele ce se găsesc situate în preajma liniei ferate". Pentru a remedia aceasta, Armand Călinescu cerea de urgenţă prefecţilor „să se ia măsuri ca în dreptul unor asemenea sate sau oraşe să se aşeze perdea de plantaţiune, care să le mascheze" [1].

Cercurile militaro-fasciste erau gata să angajeze bogăţiile ţării Germaniei hitleriste, care preconiza, prin trimişii săi, planul cumpărării în masă a tuturor produselor de export din Jugoslavia, Romînia, Bulgaria, Ungaria şi Grecia. O parte a acestor produse urmau să fie revîndute de Germania altor ţări, care să-i furnizeze materii prime ce nu se găseau în ţările Europei sud-estice. Acest plan a fost expus clar spre sfîrşitul anului 1938, într-un discurs ţinut de Hitler la Königsberg şi exprimat apoi, oarecum mai acoperit, de reprezentantul Germaniei în capitalele ţărilor balcanice.

Partea privitoare la plan, din discursul reprezentantului Germaniei, nici nu a fost publicată în ziare „şi nici nu a fost radio-difuzată. Era vorba de o anumită prudenţă" [2].

In măsura în care fascismul german era din ce în ce mai făţiş sprijinit de imperialismul anglo-franco-american, îndrăzneala lui în felul cum trata statele balcanice şi dunărene devenea din ce în ce mai mare. Cu toate că era cunoscut, de exemplu, că Germania nu putea furniza Greciei alimentele de care avea nevoie, spre sfîrşitul anului 1938, Grecia a fost obligată să importe din Germania atîtea aparate de radio, încît însăşi presa ei scria că Grecia „are mai multe aparate de radio decît zahăr" [3].

Presa internaţională sublinia că Bulgaria importă din Reich „mai mult sau mai puţin din ceea ce are ea nevoie" [4] şi că Ungaria şi Romînia primeau în locul unor preţioase materii prime „muzicuţe, forcepsuri şi jucării" [5]. Cu toate acestea, majoritatea acestor state au fost forţate să încheie acorduri pentru cumpărături globale, pe un termen lung, cu preţul

[1] Arh. St. Iaşi, Confidenţiale, Dosar, v. II, 1938.
[2] «Affaires Danubiennes», martie 1939.
[3] «Les Balkans», 1939, v. XI.
[4] Ibidem.
[5] Ibidem.

www.dacoromanica.ro

așa-zis mare, în schimb Germania furnizîndu-le o serie de produse proaste și fără de folos.

Aceste acorduri au marcat totala înrobire economică și politică a țărilor respective mașinii de război germane.

Acordul economic romîno-german — despre care nu ne ocupăm decît într-o mică măsură — s-a încheiat la 23 martie 1939. Amploarea acestui acord — comentează presa străină — și vastitatea domeniilor pe care le îmbrățișează, poate fi considerată ca un eveniment „ce poate turbura harta Europei și poate fi socotit ca o adevărată supunere economică a Romîniei de către Germania" [1].

Planul de înfeudare a țării, sistematic pregătit de partidele istorice în cîrdășie cu legionarii, avînd în frunte pe rege, a fost rezultatul politicii de concesii făcute Germaniei fasciste de către imperialismul anglo-franco-american, în vederea pregătirii Germaniei pentru războiul antisovietic. Infeudarea economică a Romîniei era preludiul celei politice, al prefacerii țării într-o bază de atac contra Uniunii Sovietice.

Acordul economic ținea cont, în primul rînd, de necesitățile importului german, de nevoile de schimb ale Romîniei cu Germania. El impunea cultivarea de noi produse agricole, valorificarea minereului de crom din Banat, a magneziului din Vatra-Dornei—Broșteni, a zăcămintelor de bauxită, a calcopiritei din Dobrogea. El prevedea intensificarea exploatării petrolului, crearea de zone libere, unde să fie instalate întreprinderi industriale. In aceste zone trebuia să se facă instalații și antrepozite de transbordare pentru navigația germană, se impunea dezvoltarea căilor de comunicație în anumite zone ce interesau Germania. Se impunea, de asemenea, „colaborarea" între băncile romîne și cele germane, pentru finanțarea diverselor afaceri.

Obiectivul prefacerii țării într-o sursă de materii prime pentru mașina de război hitleristă a fost realizat, fascismul reușind să răpească banditește grîul, petrolul, munca poporului și teritoriul țării noastre.

Guvernul dictaturii regale a vîndut astfel bogățiile țării Germaniei hitleriste, capitulînd în fața dușmanului celui mai înverșunat al țării. C.C. al P.C.R. arăta, în 1939, că bogățiile țării sînt folosite de cotropitorii fasciști pentru fabricarea de tunuri și bombe împotriva ostașilor noștri, împotriva femeilor și copiilor noștri, pentru cotropirea Romîniei și chema clasa muncitoare, poporul muncitor să-și apere interesele sociale și libertatea națională.

[1] «Les Balkans», 1939, v. II.

www.dacoromanica.ro

LUPTĂTORUL REVOLUȚIONAR NICOLAI PETROVICI ZUBCU CODREANU

DE

GHEORGHE HAUPT

CANDIDAT ÎN ȘTIINȚELE ISTORICE

— „Murind, sînt adînc mîhnit că nu am avut timpul să fac ceva pentru țară. Speranța este în copiii voștri. Stăruiți ca din ei să nu iasă oameni cari rostesc vorbe frumoase, ci să devină adevărați luptători pentru sfînta cauză a poporului“ [1]. Acestea au fost ultimele cuvinte ale luptătorului revoluționar Nicolae Zubcu Codreanu, rostite pe patul de moarte la 31 decembrie 1878, la Curtea de Argeș.

Crearea cercurilor revoluționare din Romînia, în deceniul al VIII-lea al veacului trecut, lupta lor și răspîndirea ideilor înaintate sînt indisolubil legate de numele revoluționarului democrat N. P. Zubcu Codreanu. Despre el, „sufletul mișcării“ deceniului al VIII-lea, își amintește cu mare dragoste și după zeci de ani tineretul progresist romîn [2].

„Socialismul a venit în România odată cu Zubcu Codreanu“ scriu tovarășii săi de luptă în coloanele primelor reviste socialiste din Romînia la începutul deceniului al IX-lea din secolul al XIX-lea [3]. Natural, aceste cuvinte sînt exagerate, însă ele reflectau rolul pe care l-a jucat Zubcu Codreanu în mișcarea revoluționară din Romînia, exprimau importanța pe care contemporanii au acordat-o activității lui.

Pentru a înțelege just locul lui în mișcarea revoluționară din Romînia e necesar să studiem această problemă în strînsă legătură cu istoricul mișcării revoluționare a deceniului al VIII-lea, în lumina analizei dezvoltării economice, social-politice a Romîniei, care a dat naștere și a determinat caracterul, conținutul de clasă al acestei mișcări.

Istoria mișcării revoluționare din Romînia în perioada anilor 1870—1880 este încă puțin studiată. Din această cauză, în literatura istorică

[1] Zamfir C. Arbore, In exil, Din amintirile mele. Craiova, 1896, p. 418.

[2] Arhiva istorică centrală de Stat din Moscova, fondul departamentului Poliției. Secția specială. Dosarul nr. 3, 115—1898, fila 69.

[3] Revista «Dacia Viitoare», anul I, 1883, nr. 11, p. 168.

www.dacoromanica.ro

se găsesc unele aprecieri asupra acestei mişcări, ca mişcare proletară, socialistă. O astfel de apreciere este nejustă, şi ea provine de la „teoreticienii" oportunişti ai partidului social-democrat, care au prezentat mişcarea din anii 1870—1880 ca o mişcare aproape marxistă, cu scopul de a substitui socialismul ştiinţific prin socialismul mic burghez. O astfel de falsificare are ca rezultat pe de o parte denaturarea adevăratului proces de dezvoltare al mişcării muncitoreşti şi degradarea conţinutului acelei cotituri revoluţionare care a însemnat naşterea socialismului ştiinţific. Pe de altă parte duce la o subestimare a importanţei programului mişcării din anii 1870—1880, la diminuarea conţinutului militant, revoluţionar-democrat al acestei mişcări progresiste pentru vremea lui.

Activitatea lui N. P. Zubcu Codreanu şi a cercurilor revoluţionare din deceniul al VIII-lea s-a desfăşurat în perioada dezvoltării capitaliste a Romîniei, cînd „burghezia a căzut la înţelegere cu moşierimea pentru a înăbuşi lupta poporului. La baza acestei înţelegeri stătea menţinerea marii proprietăţi moşiereşti asupra pămîntului, ceea ce a determinat păstrarea unor puternice rămăşiţe feudale în economia noastră şi înapoierea economică şi socială a ţării. Acest caracter specific al evoluţiei Romîniei a adus suferinţe înzecite clasei muncitoare şi ţărănimii muncitoare" [1].

Legea rurală din 1864 care desfiinţa de sus iobăgia, în realitate a fost numai o concesie minimală făcută ţăranilor de către clasele dominante. După conţinutul ei, ea avea un caracter burghez, paliativ ca şi reforma rusească din anul 1861. Legea rurală a creat posibilităţi mai largi pentru dezvoltarea capitalismului. Dar problema fundamentală a revoluţiei burghezo-democrate din Romînia — problema agrară — a rămas nerezolvată. Marea proprietate funciară s-a menţinut, precum şi dependenţa economică şi juridică a ţărănimii faţă de moşieri.

Cu scopul de a menţine drepturile feudale, de a întări dependenţa economică cu cea juridică, în 1866 moşierii impun legea învoielilor agricole. Această lege profund reacţionară, care întărea rămăşiţele feudale în viaţa economică, în fond legifera înrobirea ţăranilor de către moşieri. Această lege, după cuvintele unui contemporan, deputatul Gr. Peucescu „a hotărît că ţăranii pot fi aduşi cu sila la munca... a introdus din nou în parte claca, lăsînd proprietatea liberă, a aservit din nou munca". Prefecţii şi primarii, pe baza acestei legi, supuneau şi executau la muncă, la moşieri şi arendaşi, pe ţăranii care, din tocmelile agricole, erau prinşi cu munca lor pentru toată viaţa, în condiţii de mizerie la marii proprietari şi arendaşi.

In urma aplicării legii din 1864 Romînia a păşit pe acea cale a

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, Articole şi Cuvîntări. Ed. pentru literatură politică, 1952, ed. a III-a, p. 517.

www.dacoromanica.ro

evoluției agrare capitaliste, pe care Lenin a caracterizat-o ca fiind „calea prusacă" de dezvoltare a capitalismului în economia rurală.

Menținerea rămășițelor puternice iobăgiste, precum și dependența de Turcia, au creat condiții favorabile pentru subjugarea țării noastre de către capitaliștii apuseni. Capitaliștii din apusul Europei, subordonînd viața economică a țării intereselor lor, țineau Romînia în stare de înapoiere, transformînd-o într-o anexă de aprovizionare cu materii prime agricole și debușeu pentru desfacerea mărfurilor lor industriale. Ca rezultat, industria Romîniei, inclusiv pînă la eliberarea ei de sub jugul turcesc în 1877, a rămas puțin dezvoltată și înapoiată din punct de vedere tehnic.

Dar cu toate piedicile care frînau progresul economic, relațiile capitaliste după anul 1864 s-au dezvoltat într-un ritm mai rapid.

O expresie a dezvoltării capitalismului ca în toate țările și în țara noastră era construirea căilor ferate, care, după cuvintele lui Lenin, „oglindea rapiditatea creșterii pieții interne".

După anul 1864, deși din punct de vedere tehnic a rămas înapoiată, crește producția industrială extractivă. Astfel, dacă în anul 1860 extrăgea 1118 tone petrol, în anul 1871 urcă la 12 517 tone, iar în 1880 la 15 900 tone.

In urma dezvoltării capitalismului se accentuiază ruinarea în masa a țărănimii, se întărește procesul de diferențiere a țărănimii, adică pe de o parte întărirea vîrfurilor bogate de la sate, iar pe de altă parte, pauperizarea unei părți însemnate a țăranilor. Lipsa de pămînt din ce în ce mai pronunțată și pierderea totală a loturilor de pămînt de către țărănime, creau un teren favorabil pentru predominarea capitalului cămătăresc la sate și înrădăcinarea formelor de exploatare, crude și nemiloase. Mizeria silea săracimea țărănească să arendeze pămînt în condiții foarte grele. Ca rezultat al pauperizării creștea numărul proletariatului agricol, a cărui situație a fost deosebit de grea.

Legea tocmelilor agricole expunea proletariatul agricol la exploatarea cea mai cruntă și nemiloasă. Samavolnicia arendașilor mergea pînă acolo încît lucrătorilor agricoli, angajați pe trei ani, care au fost ținuți, după cuvintele lor, ca niște robi, la sfîrșitul contractului nu numai că nu le plătea ceea ce li se cuvenea, ci îi scotea pe lucrători datori cu astfel de sume mari pe care „nu trei ani de muncă neîntreruptă ci toată viața noastră de am munci, tot nu ne-am putea plăti de datoria către Dl. Vasile Albu" (numele arendașului. *(Nota Red.)*. Mai departe lucrătorii agricoli în plîngerea lor din 1874 arătau că: „răfuiala ce ne-a făcut Dl. Albu este ca după ce ne-a ținut ca pe făcători de rele, sub pază, în decursul întregului an, apoi în loc să ne dea hrana pe prețuri omenoase, ne-a pus-o în so-

www.dacoromanica.ro

coteală cu prețuri neauzite ; pe lîngă aceasta ne-a pus pe spatele nostru, pe fugiți, morți de moarte bună, și chiar pe cei spînzurați de nevoie" [1].

Dezvoltarea capitalismului avea ca rezultat și la oraș ruinarea micilor proprietari și meșteșugari. Pauperizarea maselor populare a luat proporții mari. In urma exproprierii țăranilor și a micilor meșteșugari creștea vertiginos armata rezervelor de muncă. Dat fiind slaba dezvoltare a industriei și dezvoltarea capitalismului în economia rurală pe calea „prusacă", oferta brațelor de muncă depășea cu mult cererea.

Intr-un articol „Robia modernă" Eminescu, descriind crunta exploatare la care erau supuși lucrătorii din fabrica de tutun din Iași, constată cu amărăciune că proprietarul nu cruță pe lucrător, nu-i pasă dacă moare istovit, dat fiind că, „în locul lui se va găsi întotdeauna altul", „căci nevoia este un bici crud" care silește să primească pe cel care oferă spre vînzare brațul său de muncă în orice condiții [2].

Toate acestea au dus la intensificarea exploatării, scăderea pronunțată a nivelului de trai al celor ce muncesc și la încetinirea procesului de lichidare a formelor iobăgiste de exploatare. Situația mizeră în care se aflau masele populare, foametea, au dus în anii 1860—1870 la creșterea accentuată a mortalității în mijlocul populației. Intr-un raport prezentat la Academie în 1880, dr. Felix arată : dacă în anii 1859—1863 din 100 nou-născuți mureau 68,1, apoi în anii 1874—1878 mureau 88,6.

In țară s-a instaurat sistemul de guvernare burghezo-moșierească, ce avea în fruntea ei monarhia prusacă suprastructura reacționară, care frîna dezvoltarea economică a țării.

Clasele dominante duceau o luptă înverșunată împotriva oricărei manifestări progresiste sau revoluționare. Partidului liberal, cu toate că era eterogen, avînd în sînul său grupări de diferite nuanțe, îi revenea misiunea ca prin demagogie să abată atenția maselor populare și a opiniei publice de la idei progresiste, să denatureze tabloul desfășurării proceselor reale ce aveau loc în țară și să producă iluzia democratismului și a regimului constituțional, ce s-ar fi stabilit în Romînia.

Liberalii au reușit pentru un scurt timp să înșele masele populare prin aplicarea unor reforme mărunte. Dar înseși condițiile de trai în care se găseau masele populare, le îndemnau la luptă. Către deceniul al VIII-lea se resimțea o nevoie tot mai mare de a se lupta împotriva rămășițelor feudale în toate domeniile vieții sociale.

Pe de o parte forma brutală și crudă a exploatării, ruinarea și pauperizarea maselor țărănești, pe de altă parte ruinarea meșteșugarilor, reacțiunea politică a claselor dominante generează în deceniul al VIII-lea

[1] Arh. Stat. Buc. Ministerul de Interne. Dir. Adm. Dos. nr. 4764, f. 4, p. 22
[2] «Telegraful», iunie 1876, nr. 1404 din 5 decembrie, reprodus din «Curierul de Iași», noembrie 1876.

www.dacoromanica.ro

o stare de spirit de revoltă în rîndurile largi ale maselor populare. Începînd cu anul 1866 crește mereu valul protestelor țărănești. Indignarea spontană a țăranilor se revărsa tot mai des în răscoale împotriva moșierilor, împotriva aparatului administrativ. Un mare moșier, Gr. Brătianu la ședința Camerei de la 9 martie 1872 a fost nevoit să recunoască că „s-a stabilit un antagonism adevărat între proprietari și țărani, și dacă acesta din urmă se găsește în poziținea ca să facă un act de împotrivire contra proprietarilor, apoi îl face cu cea mai mare plăcere".

Sub influența mișcărilor de eliberare națională a popoarelor din Balcani, în preajma Războiului de Independență s-au întețit și mai mult răscoalele țărănești. Ziarul „Timpul" din 16 septembrie 1876, în articolul *„Foc și pîrjol în județul Teleorman"*, arată că „...locuitorii nu mai vor să plătească datoriile lor proprietarilor și Statului, din banii și productele cu care i-au împrumutat, în timp de secetă ; s-au lăsat cîmpuri nesecerate și nestrînse, nu mai vor să se ție de angajamente, refuză chiar de a-și plăti contribuțiile... de o săptămînă nu este noapte să nu se dea cîte două trei focuri, atît la proprietari cît și la locuitorii cei mai bogați și cei mai pașnici, mai ales cei care au fost primari și perceptori în timpul trecut..."

Sub influența războiului franco-prusac, și mai ales a Comunei din Paris, s-a intensificat mișcarea antimonarhică, republicană, cuprinzînd înafară de elementele democratice din oraș, ale intelectualității progresiste, și o parte a burgheziei mijlocii. Tendințele revoluționare în deceniul al VIII-lea al veacului trecut se întăreau din ce în ce în legătură cu primele manifestări ale clasei muncitoare. Totuși, din pricina înapoierii economico-sociale în jurul anului 1870, în Romînia abia se zămislea mișcarea muncitorească, și proletariatul lupta împotriva exploatării capitaliste încă în forme primitive de proteste și greve răzlețe. Muncitorimea nu era încă în acel timp o clasă pentru sine.

Datorită ascuțirii contradicțiilor de clasă, pe la mijlocul perioadei 1870—1880 se creează condiții prielnice pentru creșterea mișcării revoluționare democratice, precursoare a mișcării revoluționare muncitorești din Romînia. Au luat naștere cercurile revoluționare secrete, în jurul cărora se grupa tineretul pătruns de spiritul revoluționar.

Faptul că în această perioadă proletariatul nu era încă matur a determinat conținutul de clasă al lagărului democrației revoluționare. Revoluționarii din perioada 1870—1880 exprimau interesele maselor populare și, în primul rînd, interesele păturilor sărace ale țărănimii și ale cercurilor democratice din oraș. Cercurile revoluționare n-aveau încă un caracter proletar, ci democratic-revoluționar. Ei propuneau spre rezolvare cea mai acută problemă a vieții sociale — problema luptei împotriva rămășițelor orînduirii iobăgiste, rezolvarea pe cale revoluționară a problemei agrare și cucerirea libertăților democratice. A lichida rămă-

www.dacoromanica.ro

şiţele iobăgiste în toate domeniile vieţii sociale, a soluţiona problema agrară pe cale revoluţionară, însemna a deschide drumul pentru creşterea rapidă a forţelor de producţie, pentru lupta deschisă între clase. Cercurile revoluţionare din anul 1870 — primele organizaţii socialiste din Rominia — au ridicat stindardul progresului şi al revoluţiei populare.

Apariţia, activitatea şi dezvoltarea acestor cercuri au fost legate organic de mişcarea revoluţionară rusă şi de ideile eliberatoare ale revoluţionarilor democraţi ruşi.

Ideile revoluţionarilor democraţi ruşi au pătruns la noi în ţară încă din deceniul al VI-lea, dar îndeosebi între anii 1870—1880 în Romînia s-au creat condiţii prielnice pentru răspîndirea mai largă a acestor idei înaintate. Propagatorii ideilor marilor revoluţionari democraţi ruşi au fost în parte revoluţionarii care au participat la mişcarea revoluţionară din Rusia, care au desfăşurat activitatea revoluţionară-iluministă şi organizatorică în mijlocul păturii progresiste a societăţii romîneşti.

Prin activitatea lui revoluţionară, N. P. Zubcu Codreanu a legat şi mai puternic mişcarea revoluţionară romînă de cea rusă. Ideile răspîndite de el reprezintă o pagină strălucită din istoria gîndirii social-politice progresiste din Romînia. Prin aceste concepţii despre lume trec ca un fir roşu ideile marilor revoluţionari democraţi ruşi.

Formarea concepţiilor social-politice ale fiului de ţăran sărac din Nisiporeni s-a petrecut în epoca furtunoasă a deceniului al VII-lea al veacului al XIX-lea din Rusia. In seminarul din Chişinău unde învăţa împreună cu alţi tineri, el începe să studieze în taină operele lui Belinski, Dobroliubov, Cernîşevski, Pisarev şi publicaţii ale tipografiei libere ruse ale lui Herţen [1].

Incă din această perioadă el citea cu sete literatura clasică rusă şi sub influenţa revoluţionarilor democraţi ruşi, după cum amintesc contemporanii, se ocupă cu critica literară scriind mici studii [2].

După terminarea seminarului teologic, ateu convins, a renunţat la cariera preoţească şi s-a hotărît să devină medic. In anul 1870 el merge la Petersburg şi se înscrie la Academia de Chirurgie Medicală. Studiile de la Petersburg au avut o importanţă covîrşitoare în lărgirea orizontului său şi a formării sale revoluţionare. In această perioadă Academia de Chirurgie Medicală era unul din focarele mişcării revoluţionare din Rusia.

Engels acorda o înaltă apreciere tineretului revoluţionar rus. „In sînul tineretului revoluţionar rus — scria Engels în 1874 — se întîlnesc,

[1] N. P. Zubcu Codreanu (în limba rusă). Geneva, 1879, p. 9. O pagină din istoria socialismului romîn, Bucureşti, f. a., p. 16; Zamfir C. Arbore, In exil, p. 210.

[2] Autograful inedit, fragmentul din Amintiri despre Nicolae Zubcu al unui contemporan anonim. Copia se află la Arh. Inst. de Ist. al Acad. R.P.R., Bucureşti.

www.dacoromanica.ro

desigur, ca și pretutindeni, oameni de cel mai diferit calibru moral și intelectual. Dar în medie, chiar dacă luăm în considerație toate diferențele dintre epoci și mediul înconjurător diferit, el stă incontestabil mult mai presus decît a stat vreodată tineretul studios german, chiar și în cea mai bună epocă a lui, la începutul deceniului al IV-lea" [1].

La Petersburg, N. Zubcu Codreanu trăind în condiții materiale foarte grele, „setos de cunoștințe el s-a dat cu totul cărții și s-a dedat cu pasiune științei" [2]. După cuvintele unui memorialist, în anii de studiu în Petersburg, Zubcu Codreanu „a devenit un socialist convins"[3]. El a luat nemijlocit parte la mișcarea revoluționară rusă, devenind membru în cercul revoluționar numit — Taganrog [4].

După informațiile Ohranei țariste, la adunările acestui cerc „se citeau cele mai variate cărți interzise primite din străinătate", iar întîlnirile aveau ca scop „dezvoltarea cît mai largă a spiritului revoluționar, pentru a răspîndi apoi cu mai multă energie ideile revoluționare în sînul poporului" [5].

In toamna anului 1874, N. Zubcu Codreanu a primit însărcinarea să organizeze trecerea peste granița romînească a literaturii revoluționare din străinătate, în locul revoluționarului rus Gh. F. Zdanovici, care în vara anului 1874, în legătură cu pregătirea „plecării" în popor, a fost rechemat la Moscova. Sosind la frontieră, Zubcu Codreanu stabilește legătura cu studentul Universității din Iași Eugen Lupu, care participa la acțiunea revoluționarilor ruși de trecere a literaturii revoluționare prin Romînia, încă din 1872 [6]. Prin intermediul acestuia, Zubcu Codreanu s-a străduit să creeze relații trainice cu cercul secret al tineretului înaintat din Iași.

La sfîrșitul anului 1874, din cauza valului de arestări, N. Zubcu Codreanu a fost nevoit să emigreze, pe cale ilegală, în Romînia.

Sosind în Romînia, el continuă activitatea revoluționară. Locuind pînă în primăvară în Iași, cu ajutorul lui Eugen Lupu și al altor studenți romîni cu concepții revoluționare, el a organizat un punct de depozit pentru literatura revoluționară din străinătate, destinată Rusiei. Datorită activității lui, în Romînia se creează un punct puternic de legătură între cercurile revoluționare din Rusia și centrele ruseşti din străinătate, care se aflau în Elveția [7].

---

[1] K. Marx și F. Engels, Opere, ed. rusă, v. 15, p. 242

[2] Zamfir C. Arbore, In exil, p. 213

[3] Ibidem.

[4] Crimele împotriva statului în Rusia, v. III, p. 78. (Materialul procesului celor 183).

[5] Arhiva istorică centrală de stat din Moscova, fondul 109, secția a 3-a, expediția 3, dosarul nr. 144, partea 5-1874, fila 402, verso 2.

[6] Zamfir C. Arbore, op. cit., p. 112—120, N. P. Zubcu Codreanu, Geneva, f.a., p. 11 (în limba rusă).

[7] Memoriile lui N. Kuliabko-Koreţki, Din anii de demult, Moscova-Leningrad, 1931, p. 151—154.

www.dacoromanica.ro

N. Zubcu Codreanu știa încă înainte de sosirea în țară că și în Romînia domnește lipsa de dreptate, asuprirea maselor populare. Dar în timpul ședерii sale în Romînia, în fața lui s-a desfășurat în întregime tabloul așa de trist al relațiilor sociale din regimul burghezo-moșieresc, încît acestea l-au determinat să lupte împotriva acestor orînduiri și l-au făcut să treacă în mod activ pe drumul luptei pentru eliberarea poporului romîn. „Răsări-va oare și pentru Romînia adevăratul soare al regenerării sale?“ [1] — iată problema ce-l frămînta pe Zubcu Codreanu, iată scopul luptei pe care și-a propus-o după venirea lui în țară.

Pe N. Zubcu Codreanu l-a revoltat nu numai crunta asuprire la care a fost expus țăranul romîn, dar și impresia proastă pe care i-a produs-o o parte a intelectualității romîne din acea perioadă, din cauza indiferenței față de ori și ce preocupare socială, științifică, din cauza egoismului cinic, răspîndit în sînul acestora.

In ziarele liberale și conservatoare el poate vedea — după cuvintele biografului său contemporan — „numai vorbe late, șovinism, o desăvîrșită neștiință în toate...“ [2].

M. Eminescu, în articolul său „Bălcescu și urmașii lui“, caracteriza astfel „Viața culturală“ susținută și cultivată de clasele dominante. Bălcescu, scria Eminescu, „s-ar spăimînta văzînd cum a fost să se realizeze pe pămîntul nostru libertatea și lumina. El ar vedea parlamentul de păpuși neroade, universități la care unii profesori nu știu nici a scrie o frază corect, gazetari cu patru clase primare, c-un cuvînt oameni care văzînd că n-au încotro de lipsa lor de idei, fabrică vorbe nouă, risipind vechea zidire a limbii romînești, pentru a părea că tot zic ceva, pentru a simula o cultură care n-o au și o pricepere pe care natura n-a voit să le-o deie“ [3].

Acest tablou se deschidea și în fața lui Zubcu Codreanu. Toate acestea, deși erau o piedică serioasă în drumul activității revoluționare, au întărit și mai mult hotărîrea lui Zubcu Codreanu de a-și închina activitatea luptei pentru fericirea și bunăstarea poporului romîn.

Criticînd intelectualitatea burgheză, lipsa de interes față de masele populare, el credea în forțele creatoare ale poporului și vedea sarcina de a se alătura luptei organizate a elementelor progresiste din Romînia.

După cum spunea Zubcu Codreanu, venind în Romînia el vedea și aci, ca și în Rusia țaristă, „tot aceleași nevoi, tot aceeași minciună socială“ — dar adăuga plin de optimism „...și aici voi găsi eu tovarăși de luptă, că numai prin luptă vom birui minciuna și vom căpăta dreptate“ [4].

[1] O pagină din istoria socialismului romîn, p. 23.
[2] Ibidem, p. 15.
[3] Vezi în N. Bălcescu, Opere. E.S.P.L.A., 1952, p. 26.
[4] O pagină din istoria socialismului romîn, p. 15.

www.dacoromanica.ro

Trebuie să accentuăm că în Romînia, în această perioadă, elementele cu concepție revoluționară, deși puține pe atunci la număr, începeau să-și dea seama nu numai de necesitatea luptei împotriva orînduirii existente, dar au și trecut la o activitate organizatorică. Starea mișcării revoluționare din Romînia în această perioadă a găsit o vie reflectare într-o corespondență fără semnătură, din 5 iunie 1875, sub titlul „Romînia" publicată în ziarul revoluționar rus „Vperiod" [1]. Această corespondență care reprezintă unul din primele documente ce proveneau din cercurile revoluționare din Romînia din deceniul al VIII-lea, zugrăvea nu numai situația social-economică a țării, starea tristă a maselor populare asuprite și exploatate, ci arăta și situația în care se afla mișcarea socialistă, scriind: „Numai revoluția socială ne va putea aduce și pe noi Romînii pe drumul luminos al fericirii și buneistări a muncitorilor [2]; numai ea va smulge din rădăcini și va distruge în sînul națiunii noastre clasa exploatatoare, privilegiații. Spre profunda durere a acelora cari îl iubesc pe muncitorul romîn, aici la noi, în așa numita Romînie „liberă" nu putem găsi nici 5 oameni care să creadă în acest adevăr, care să-l propovăduiască și să acționeze conform lui. Nu avem asemenea oameni... Ei trebuiesc creați".

Această corespondență avea aspectul unui program elaborat de cercul democraților revoluționari din Romînia care își dădeau seama de calea pentru ieșirea din situația existentă. Aceste rînduri cuprindeau și sarcinile care stăteau în fața revoluționarilor romîni din această perioadă, de a trezi din indiferență pe oamenii înaintați din Romînia, de a le deschide ochii asupra a ceea ce se întîmpla în jurul lor, de a le îndrepta privirile spre viitor ca să devină luptători pentru cauza poporului.

Ar fi greșit, desigur, să atribuim numai lui N. Zubcu Codreanu formarea cercurilor revoluționare din Romînia și să credem că înainte de sosirea lui în țară n-ar fi existat elemente revoluționare, n-ar fi existat cercuri secrete din care făceau parte tineri cu concepții revoluționare, n-ar fi existat necesitatea pentru răspîndirea ideilor înaintate. Dimpotrivă, „terenul era propice ideilor progresiste și, pe baza realităților romînești favorabile lor, activitatea lui Nicolae Zubcu Codreanu, nu va întîrzia să dea roade" [3]. Am arătat mai sus că încă de la începutul deceniului al VIII-lea membrii acestor cercuri, ca de exemplu Eugen Lupu, au acordat ajutor mișcării revoluționare ruse pentru transmiterea literaturii revoluționare ruse. Dar la începutul acestui deceniu elementele revoluționare din Romînia nu erau încă bine organizate, cercurile aveau un caracter

[1] «Vperiod», nr. 12 din 4 iulie 1875.
[2] Sub muncitori, autorul corespondenței înțelege țărănimea muncitoare.
[3] M. Roller, Nicolae Petrovici Zubcu, Ed. P.C.R., 1946, p. 14.

www.dacoromanica.ro

vremelnic, instabil şi mai ales nu le era clar scopul luptei. Meritul lui N. Zubcu Codreanu, participant al mişcării revoluţionare din Rusia, era că, ducînd mai departe tradiţia lui N. Bălcescu şi conducîndu-se după ideile revoluţionarilor democraţi ruşi despre necesitatea luptei comune a popoarelor împotriva asupririi sociale şi naţionale, el a devenit organizatorul elementelor revoluţionare din Romînia, contribuind la lămurirea scopului luptei, combătînd influenţa ideologiei liberale, ce se resimţea în rîndurile participanţilor din cercurile revoluţionare. In această privinţă un pas însemnat a fost făcut la începutul anului 1875, cînd împreună cu Eugen Lupu, N. Zubcu Codreanu a închegat un cerc revoluţionar secret la Iaşi. La sfîrşitul anului 1875 N. Zubcu Codreanu, care, în primăvara acestui an s-a înscris la Facultatea de Medicină din Bucureşti, a închegat aici un alt cerc revoluţionar.

Trebuie menţionat şi subliniat faptul că primii membri ai cercurilor revoluţionare din Bucureşti au fost recrutaţi dintre cele mai bune elemente ale studenţimii la care dorinţa de a-şi însuşi ştiinţa, dorinţa de activitate obştească, grija faţă de problemele poporului s-au manifestat cel mai evident. Este vorba de studenţii de la Facultatea de Medicină care la 1 ianuarie 1875 au fondat Societatea studenţilor în medicină. Organizatorii acestei societăţi, după cuvintele lui Alexandru Spiroiu, participant al cercului revoluţionar: „căutară a fugi de starea izolată, de indiferenţa în care din nefericire e cufundată în genere tinerimea romînă. Arzătoarea lor dorinţă de a deveni buni cetăţeni folositori patriei şi umanităţii, dînşii se puseră pe lucru, se strînseră într-un singur corp..." [1], adică în Societatea studenţilor în medicină.

Cu V. Gh. Manicea, C. Stănceanu, I. C. Istrate, Alexandru Spiroiu şi alţii, care au fost membrii fondatori sau membrii cei mai activi ai Societăţii studenţilor în medicină [2], Zubcu Codreanu formă germenul cercului revoluţionar din Bucureşti.

Activitatea cercului revoluţionar nu se mărginea numai în cadrul Societăţii studenţilor în medicină, ci era dusă şi în rîndurile studenţilor din alte facultăţi şi ale intelectualităţii progresiste în general. Dintre primii membri ai cercului revoluţionar făceau parte studenţii de la drept, Paul Scorţeanu, Emil Frunzescu, juristul I. C. Filitis, poetul Nicolae Demetrescu — cunoscut sub pseudonimul Saphir [3] — şi mulţi alţii.

Pentru a întări cercul revoluţionar, la sfîrşitul anului 1875 se încadrează în aceste cercuri şi revoluţionarii emigranţi ruşi ca Dobrogeanu-Gherea, dr. Russel-Sudzilovski, care veniseră în Romînia în de-

[1] «Femeia Romînă», 1 februarie 1879, p. 69.
[2] V. Gomoiu, Istoricul Societăţii studenţilor în medicină, Bucureşti, 1906, p. 15.
[3] Despre poetul Saphir, vezi C. Mille, un poet uitat — N. D. Saphir, în „Adevĕrul", an. 1900 din 5 iunie, p. 5.

www.dacoromanica.ro

cursul anului 1875. Pe de altă parte, Zubcu în intensă corespondență cu emigranții revoluționari ruși din Elveția, îi chema insistent să vină în Romînia unde ar fi de mare folos pentru „cauza comună“ [1].

Pe lîngă cercul revoluționar secret din București și Iași, în decursul anului 1876—1877 apar asemenea cercuri și în Ploești, organizate cu ajutorul lui Dobrogeanu-Gherea, care se mutase din Iași în București și apoi în Ploești, și după toate probabilitățile și în Galați. După mărturia contemporanilor, aceste cercuri erau alcătuite, din punct de vedere organizatoric, după tipul cercurilor revoluționare ruse [2].

Trebuie să menționăm că componența acestor cercuri era foarte eterogenă. Din ele au ieșit primii organizatori ai cercurilor muncitorești, ai ziarelor și cluburilor socialiste. Dar unii membri care în tinerețe au fost în contact cu ideile socialiste au intrat apoi în partidul liberal, au ocupat locuri importante în aparatul de stat burghezo-moșieresc, au devenit dușmanii clasei muncitoare și ai mișcării muncitorești.

Eterogenitatea cercurilor revoluționare s-a resimțit de la bun început. Mai ales la începutul activității cercurilor revoluționare secrete s-a resimțit în mod foarte puternic influența ideologiei liberale și burghezo-naționaliste asupra concepțiilor unor participanți. In sînul cercului revoluționar secret putem distinge mai ales două curente : cel democrat, militant, al lui N. Zubcu Codreanu și al altora, și cel liberal burghez al unor elemente care au aderat la mișcare. Astfel, unii participanți la cercul revoluționar secret, și în primul rînd dr. C. Istrate, deși au resimțit influența unor idei înaintate — idei care îi îndrumau spre însușirea și cultivarea științei, idei care stăteau la baza activității lor științifice — nu au reușit să se elibereze de ideile dușmănoase, liberale și burghezo-naționaliste.

In toamna anului 1875, s-au format în București încă o organizație secretă la care participă Zubcu Codreanu. Este vorba de cercul socialist ruso-bulgaro-polonezo-romîn [3].

Inafară de revoluționarii ruși participau la aceste întruniri și emigranții polonezi care luaseră parte la răscoalele din 1863. Dintre bulgarii care frecventau aceste ședințe ale organizației secrete, era în primul rînd poetul revoluționar bulgar Hristo Botev. Reprezentanții cercului studențesc romîn erau Paul Scorțeanu, V. Gh. Manicea.

Este știut că activitatea lui N. Zubcu Codreanu, Russel și Dobrogeanu-Gherea din acești ani s-a desfășurat în strînsă colaborare cu revoluționarul democrat Hristo Botev. Această trainică prietenie de luptă a contribuit la întărirea relațiilor de prietenie romîno-ruso-bulgară.

[1] M. Roller, op. cit., p. 21.
[2] « Dacia Viitoare », 1883, nr. 11, p. 168
[3] N. P. Zubcu Codreanu, Geneva, p. 12.

www.dacoromanica.ro

Scopul cercurilor revoluționare care au fost organizate în decursul anilor 1875—1876 la București, Iași, Ploești era în primul rînd acela de a crea și educa cadre revoluționare cu ajutorul cărora să se lărgească organizațiile revoluționare, să se înceapă o largă activitate propagandistico-organizatorică revoluționară, pentru mobilizarea maselor la luptă împotriva orînduirii sociale existente. Dar în deceniul al VIII-lea al veacului al XIX-lea activitatea trebuia dusă extrem de prudent, iar propaganda trebuia făcută în ilegalitate. Reacțiunea pedepsea crunt orice manifestare revoluționară și din această cauză cercurile erau secrete și conspirative. Lui Zubcu Codreanu îi erau cunoscute măsurile polițienești luate împotriva elementelor revoluționare, ca arestarea în anul 1872 a revoluționarului rus N. F. Meledin, sau măsurile polițienești luate împotriva lui Hristo Botev.

In București, tineretul revoluționar se strîngea la început în locuința lui N. Zubcu Codreanu din strada Francesca, apoi în căminul Facultății de Medicină.

Intîlnirile secrete aveau loc și la Spitalul Colțea [1] unde lucrau și locuiau membrii activi ai cercului revoluționar secret și unde era și sediul Societății studenților în medicină. Cu prilejul acestor întîlniri secrete se discuta literatură revoluționară, socialistă — material cu care membrii cercului secret erau aprovizionați de N. Zubcu Codreanu. Această literatură consta în primul rînd din publicațiile revoluționare ruse și din cărți de sociologie, economie, istorie etc. Prin intermediul lui Zubcu Codreanu membrii cercului revoluționar secret au făcut cunoștință și cu unele lucrări ale lui Karl Marx, în primul rînd cu „Capitalul".

Un memorialist contemporan sublinia faptul că tinerii încadrați în cercurile revoluționare secrete, sub influența activității lui N. Zubcu Codreanu „...au început a se interesa de literatura științifică în mod conștient" [2].

Dar N. Zubcu Codreanu nu s-a limitat numai la răspîndirea literaturii ilegale, ci a început singur să explice acele fenomene care preocupau în mod intens nu numai mințile tineretului înaintat, ci și cercurile largi ale opiniei publice. Urmînd exemplul revoluționarilor democrați ruși, N. Zubcu Codreanu prezenta lucrări sub formă de scrisori adresate prietenilor săi. Acest fapt ne arată că N. Zubcu Codreanu, asemenea învățătorilor săi, revoluționarii democrați ruși, voia să răspîndească ideile sale nu numai în cercul strîmt al adepților săi, ci și în masele largi populare. Nu este o întîmplare că Zubcu Codreanu, ca și Herzen și Cernîșevski,

[1] Zamfir C. Arbore, op. cit., p. 218.

[2] C. Bacalbașa amintește în Bucureștii de altă dată, București, 1927, v. I, p. 333, că reuniuni secrete, pe lîngă cele de la Spitalul Colțea, au avut loc după 1879 și la Spitalul Filantropia.

www.dacoromanica.ro

a scris multe din lucrările lui sub formă de scrisori, pentru că această formă stabilea legături mai apropiate cu cititorul, producea un interes mai mare, întrucît acel care o citea considera că aceste scrisori îi sînt adresate lui personal.

Unele scrisori au fost tipărite fragmentar și — după părerea noastră — parțial modificate în broșura „O pagină din istoria socialismului romîn" publicată la un an după moartea lui N. Zubcu Codreanu. Tot aici au fost publicate și fragmente din studiul lui Zubcu Codreanu, scris tot în formă de scrisori. „Despre stat, proprietate, familie[1]. Această din urmă lucrare se prezenta sub forma unui răspuns dat de Zubcu Codreanu unui prieten al său, la o întrebare formulată astfel: „Dacă într-adevăr socialiștii, după cum se susține în general, sînt niște distrugători; dacă ei vor să distrugă familia, religiunea, Statul, într-un cuvînt toate bazele societății actuale?". In această scrisoare, Zubcu Codreanu demasca cu pasiune revoluționară și lua în derîdere calomniile claselor dominante împotriva socialiștilor, arătînd caracterul exploatator, de clasă, al statului burghez, cui aparține și la ce servește proprietatea particulară, și înfiera venalitatea și fățărnicia familiei și moralei burgheze.

Această lucrare a lui Zubcu Codreanu în fond nu era o scrisoare particulară ci o broșură scrisă pentru masele populare, în scopul de a crea „o mai bună opiniune" despre socialiști, de a propaga ideile revoluționare. Nu e întîmplător că apariția și răspîndirea broșurii „O pagină din istoria socialismului romîn" unde erau pentru prima oară tipărite și scrisorile lui Zubcu Codreanu, au stîrnit atacul turbat din partea presei conservatoare. Astfel, ziarul conservator „Presa" referindu-se tocmai la această scrisoare, scria cu indignare că scrierea anonimă are „de scop propagarea doctrinelor subversive" și „este creațiunea de secte vătămătoare Statului"[2] și cerea arestarea imediată a celor ce răspîndesc asemenea broșuri.

Activitatea lui Zubcu Codreanu urmărea să lărgească cercul propagandei revoluționare și să atragă cît mai mult tineret în cercurile revoluționare secrete. Pe lîngă Societatea studenților în medicină, propaganda în rîndurile studențimii se făcea și prin Societatea de cultură și solidaritate între studenți, creată la sfîrșitul anului 1876. Despre activitatea acestei asociații am deocamdată informații foarte puține. Din amintirile dr. Gh. Sabin, care după 40 de ani încerca să nege participarea lui din tinerețe la mișcarea revoluționară și din această cauză diminua

[1] O pagină din istoria socialismului romîn, p. 21—43.
[2] «Presa», București, anul 23, din 11 aprilie 1880, p. 3, «Socialismul în Romînia».

www.dacoromanica.ro

activitatea cercurilor socialiste din această perioadă — am aflat numai unele indicații sumare [1]. Din acest material reiese că Societatea de cultură și solidaritate între studenți era semilegală, iar din considerații tactice și conspirative legăturile ei cu cercurile revoluționare erau păstrate în secret. N. Zubcu Codreanu a participat la Societatea de cultură și solidaritate între studenți [2].

După dorința organizatorilor, Societatea trebuia să cuprindă masele largi studențești și în rîndul acestor studenți, membrii cercurilor revoluționare secrete — tot ei fiind și conducătorii Societății — trebuiau să difuzeze ideile progresiste, să facă propagandă în rîndurile studenților și să recruteze de acolo cadre noi pentru organizațiile revoluționare. La Iași cercul revoluționar în frunte cu Eugen Lupu desfășura o largă activitate propagandistică în sînul studențimii în cadrul clubului studențesc [3]. După 1877 Clubul Studențesc din Iași a devenit un focar al propagandei socialiste, cuprinzînd mase largi ale tineretului studios.

N. Zubcu Codreanu era conștient că pentru răspîndirea mai largă a ideilor luministe și revoluționare, pentru crearea mișcării revoluționare de masă este nevoie de un organ, de o presă în jurul căreia să se strîngă elementele progresiste ale țării. După cum își amintesc tovarășii săi emigranți revoluționari ruși, în corespondența lui N. Zubcu Codreanu „cu prietenii" precum și atunci cînd se întîlneau, nu era vorba decît de un singur lucru: de o tipografie, de un organ de presă, socialist, în limba romînă, de crearea unei societăți romîne a socialiștilor [4]. Din păcate informațiile fragmentare și puține la număr de care dispunem nu ne dau posibilitatea să lămurim pe deplin această chestiune deosebit de importantă pe care o cunoșteam numai din amintirile mai sus citate. Dar nu putem să nu vedem o legătură directă între tendințele lui Zubcu Codreanu și apariția la București, la 26 mai 1877, a ziarului „Socialistul [5]. Din datele pe care le avem se poate stabili că acesta era ziarul la care visa Zubcu Codreanu și care trebuia să devină tribuna pentru o largă propagandă socialistă.

„Socialistul" avea în primul rînd sarcina să scoată intelectualitatea din indiferența față de cauza poporului, să îndrepte privirile ei asupra nevoilor maselor populare și să pregătească luptători pentru cauza celor asupriți. Punînd ca scop răspîndirea ideilor înaintate, ziarul a început lupta împotriva șovinismului și ignoranței. In articolul-program, ziarul

[1] Dr. Gh. Sabin, Amintiri din războiul independenței. București, 1912, p. 7—9.
[2] Ibidem.
[3] Sofia Nădejde, Cîteva amintiri. «Adevărul», anul 49, nr. 15.671 din 14 februarie 1934, p. 3.
[4] N. P. Zubcu Codreanu, Geneva, 1879, p. 12.
[5] «Socialistul», ziar bihebdomadar, București, Str. Cazărmei, nr. 12.

www.dacoromanica.ro

„Socialistul" arată că are intenția de a deveni „o tribună puternică făcliei rațiunii, care să alunge întunericul și să distrugă ignoranța". In încheiere, articolul de fond al ziarului „Socialistul" făcea apel la intelectualitatea romînă scriind: „Străduiți-vă, în sfîrșit,... să aveți principii" [1].

Desigur că întrucît cunoaștem numai primul număr al ziarului „Socialistul", nu putem să ne formăm o opinie generală asupra conținutului lui. Fapt este că apariția unui ziar cu un titlu ce inspira frică cercurilor conducătoare: „Socialistul", a atras imediat atenția guvernului burghezo-moșieresc.

Politica cercurilor conducătoare din Romînia de a sugruma socialismul în față și-a găsit expresia vie în acțiunea primului ministru de atunci I. C. Brătianu, care a vrut să lichideze fără prea multă gălăgie acest ziar „Socialistul" înainte de a deveni popular în rîndurile maselor largi. După apariția primului număr din ziarul „Socialistul", I. C. Bratianu a cerut schimbarea titlului ziarului, avertizîndu-i prin poliție pe organizatori că în caz contrariu ziarul „Socialistul" va fi suspendat. După această amenințare, ziarul apare sub titlul „Cuvîntul". Dar s-a dovedit că o asemenea pretenție de a se schimba numele ziarului „Socialistul" nu era decît o mască pe care guvernul liberal și-o punea în fața opiniei publice. Liberalii, cărora le plăcea să se laude în mod demagogic că sînt apărători ai Constituției și libertății presei, văzînd că nici după această măsură redacția ziarului „Socialistul" nu se sperie și continuă să tipărească ziarul sub alt titlu, au interzis, de data aceasta fățiș, apariția ziarului „Cuvîntul", organ al revoluționarilor democrați.

Interzicerea acestui ziar face parte din campania întreprinsă de guvernul liberal imediat după începerea Războiului pentru Independență, pentru a curma orice manifestare a forțelor înaintate și de a preveni posibilitatea transformării avîntului patriotic produs de război într-o mișcare populară pentru rezolvarea problemelor sociale.

Tot în această perioadă, în mai 1877, prefectul poliției, Radu Mihai, prin intermediul unui provocator, aflînd că Societatea de cultură și solidaritate între studenți este o „Asociație nihilistă" dispune arestarea membrilor ei și dizolvarea acestei asociații [2].

In acest timp Zubcu Codreanu, la sfîrșitul anului 1876, de îndată ce și-a terminat Facultatea de medicină, după propriile sale cuvinte, este „aruncat ca medic de plasă" în județul Tutova, în comuna rurală Pușești, care se afla pe marginea șoselei județene Bîrlad-Bacău, la 25 km spre nord-vest de orașul Bîrlad [3].

[1] «Socialistul», nr. 1, articolul de fond.
[2] Dr. Gh. Sabin, op. cit., p. 9.
[3] Marele dicționar geografic, București, 1902, p. 125—126.

www.dacoromanica.ro

Deşi copleşit de muncă şi apăsat de greutăţi materiale, N. Zubcu Codreanu conducea şi de departe cercurile revoluţionare. După cum îşi aminteşte un contemporan rus, „din Pueşti el trasa sarcini şi planuri concrete de viitoare lucrări în folosul Romîniei“ [1]. Prin scrisori i se comunicau lui Zubcu Codreanu ştiri în legătură cu activitatea cercurilor revoluţionare secrete şi i se cereau sfaturi [2].

In acelaşi timp Zubcu Codreanu ducea o muncă de propagandă şi aici, în fostul judeţ Tutova. In scrisorile lui către tovarăşi el arată că speră că în oraşul Bîrlad va reuşi să găsească „cunoştine“ [3] — adică să creeze un cerc socialist.

Aici, în Pueşti, Zubcu Codreanu — după cum scria un contemporan — „studia profund situaţia poporului“, „citea pe autorii preferaţi din literatura romînă“ [4] care, dupa cum se vede din carnetul lui de însemnări, erau Haşdeu, Alecsandri şi Bolintineanu [5].

Izbucnirea Războiului pentru Independenţă punea probleme noi în faţa forţelor revoluţionare democratice. Măsurile poliţieneşti întreprinse de guvernul liberal nu au putut stăvili lupta începută de elementele revoluţionare, deşi ele au fost puse într-o situaţie grea.

In problema cuceririi independenţii, elementele revoluţionare democrate au luat cea mai înaintată poziţie a vremii. Ziarul „Socialistul“, în articolul intitulat „Resbelul“, care era îndreptat împotriva uraganului de şovinism întreprins de clasele dominante, care demasca tendinţele claselor dominante de a se îmbogăţi în Războiul pentru Independenţă pe spinarea maselor şi conţinea o chemare la luptă împotriva oricăror asupritori, împotriva orînduirii existente pe atunci, în numele cercurilor revoluţionare s-a solidarizat cu Războiul de Neatîrnare, socotindu-l ca un război just. In acest articol „Socialistul“ menţiona: „...Azi e timpul că Romînii, în avîntul şi entuziasmul suvenirilor trecute, iau armele pentru a apăra independenţa“.

Incă la 2 mai 1877, Zubcu Codreanu adresa din Pueşti o scrisoare tovarăşilor săi arătînd că: „Ori cum ar fi, ţara noastră se află în rezboiu cu unul din mulţii sei inamici: Ideia despre datoria ce trebuie acum îndeplinită către ţară, pune pe gînduri şi neliniştește nu numai pe oamenii de omenie, dar mai pe toţi de-a rîndul. M-am gîndit şi eu, neapărat despre ceea ce trebuie să facem în împrejurările de faţă ale ţerei noastre; în ce chip să mă arăt că sînt vrednic de un adevărat fiu al naţiunei Romîniei; de aceea iată că m-am hotărît să părăsesc cîteva vreme, serviciul de

[1] N. P. Zubcu Codreanu, Geneva, p. 12.
[2] «Calendarul Muncii», 1913, p. 54.
[3] O pagină din istoria socialismului romîn, p. 21.
[4] N. P. Zubcu Codreanu, Geneva, p. 12.
[5] Arh. Inst. de Istorie a Partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.

www.dacoromanica.ro

medic de plasă și să mă duc acolo unde armata inamicului, sau mai binc zis barbaria omenirei sdrobește viețe tinere..." [1].

Peste cîteva luni, cu ajutorul prefectului de Argeș, Racoviță, Zubcu Codreanu s-a încadrat voluntar în rîndurile „Crucii Roșii", și la mijlocul lunii septembrie îl găsim ca medic la „Crucea Roșie", la Pitești, unde face serviciu la spitalul pentru răniți, aflat în gară.

Tot în aceeași perioadă s-au încadrat voluntari în armata romînă și alți membri ai cercurile revoluționare; Alexandru, Spiroiu, Stăuceanu și alții. Ei au organizat din rîndurile studențimii progresiste grupa „celor 14" studenți în medicină care s-au încadrat voluntar, cu ajutorul generalului Davila, în Serviciul Sanitar al Armatei, îndeplinindu-și cu eroism misiunea lor pe cîmpul de luptă, în Bulgaria. Astfel, elementele revoluționare din țara noastră condamnînd războiul ca fiind un rău pentru omenire, socoteau totuși pe drept cuvînt că războiul pentru independența Romîniei este un război just. La baza acestei aprecieri statea patriotismul lor, ura în fața oricărei asupriri, fără a ajunge însă la o înțelegere marxistă a cauzelor războaielor și a caracterului lor.

Din primele zile ale războiului, Zubcu Codreanu, pătruns de un puternic sentiment umanitar, a luptat împotriva curentului șovin pornit de guvernul liberal. El vede dușmanul nu în poporul turc ci în asupritorul și tiranul lui — în puterea Sultanului. „Pentru mine sîngele care va curge în șiroaie, fie el turcesc, romînesc sau rusesc, e tot sînge, — sînge al omului..." scria Zubcu Codreanu la 2 mai 1877.

Dar prin „om" el nu înțelegea omul în general, ci omul muncitor, pentru eliberarea căruia, fie el rus, romîn sau turc, lupta el.

Zubcu Codreanu înțelegea ca dorința popoarelor de a trai în pace și fericire nu se va realiza atîta timp cît va exista asuprirea, atîta timp cît va exista subjugarea națională. Pentru aceasta el considera că cucerirea independenței este un pas spre libertate. Dar el vedea clar că prin cucerirea independenței fără rezolvarea problemelor sociale, nu va lua sfîrșit mizeria care domnea în România. El nu despărțea lupta pentru independența națională de rezolvarea problemelor sociale, ci dimpotrivă socotea rezolvarea acestor probleme esența luptei pentru independență. Un astfel de program exprima năzuința maselor populare, ale țărănimii, pentru care independența însemna nu numai libertatea națională a țării, dar de ea era legată rezolvarea unui vis secular: pămînt pentru toți, în măsură să le asigure existența.

[1] O pagină din istoria socialismului romîn, p. 21.

www.dacoromanica.ro

Iată de ce Zubcu Codreanu considera ca o datorie a sa patriotică participarea la lupta pentru independenţa ţării, tinzînd să folosească în acelaşi timp situaţia creată pentru întărirea luptei împotriva tuturor tiranilor.

Fiind un duşman înverşunat al oricărei tiranii, deci şi al autocraţiei ţariste împotriva căreia luptase plin de abnegaţie ca participant al mişcării revoluţionare din Rusia, în timpul Războiului pentru Independenţă, Zubcu Codreanu, amînînd încadrarea sa voluntară în „Crucea Roşie" pînă în septembrie, a desfăşurat în cadrul cercului revoluţionar o propagandă revoluţionară pe o scară largă, în unul din bastioanele cele mai importante ale autocraţiei, în armata ţaristă.

Datorită activităţii lui N. Zubcu Codreanu şi a celorlalţi participanţi ai cercurilor revoluţionare secrete din Romînia, din deceniul al VIII-lea, în timpul Războiului pentru Independenţă, Romînia a devenit unul din cele mai importante puncte ale propagandei revoluţionare ruse care se desfăşura în rîndurile armatei. La această activitate, sub îndrumarea lui Zubcu Codreanu au luat parte toţi membrii cercurilor revoluţionare secrete: Eugen Lupu la Iaşi, C. Stăuceanu la Bucureşti, Dobrogeanu-Gherea la Brăila, dr. Russel la Spitalul militar din Ploeşti. Această activitate a devenit cunoscută şi în străinătate. In 1879 ziarul „La France" scria că „în timpul şederii armatei ruse în Romînia ziarele şi pamfletele interzise, publicate prin Elveţia şi prin alte părţi au fost vîndute ofiţerilor ruşi în Bucureşti şi că de aici ei le-au adus cu dînşii în ţara lor..." [1].

Acest fapt se datora unei reuşite metode aplicate de cercurile revoluţionare care au inundat cu publicaţii revoluţionare toate librăriile din Capitală şi provincie. In modul acesta ofiţerii şi ostaşii ruşi puteau să găsească această literatură revoluţionară expusă în librăriile din Romînia.

Ohrana ţaristă începînd cercetările, le-a găsit urma în 1878. Nicolae Zubcu Codreanu, a reuşit să se ascundă, dar Dobrogeanu-Gherea, arestat la Galaţi în octombrie 1878, a fost transportat în Rusia şi închis în fortăreaţa Petru Pavlovsk, iar apoi trimis pe cale administrativă la Mezen.

Datorită faptului că Războiul pentru Independenţă se desfăşura sub conducerea moşierimii şi a burgheziei, el a reprezentat pentru aceştia un mijloc de jaf şi de cîştig şi a dus la accentuarea ruinii maselor populare. Toate greutăţile şi sacrificiile Războiului pentru Independenţă le-au suportat în primul rînd masele populare, ţărănimea.

Cercurile conducătoare din Romînia, dîndu-se în mod demagogic

[1] «Binele public», 1 ianuarie 1879, nr. 15, p. 2, coloana 2.

www.dacoromanica.ro

drept „patrioți", aruncau — prin declarații patriotarde false — praf în ochii opiniei publice romînești și mondiale. Prin aceasta, cercurile conducătoare din Romînia voiau să ascundă crunta mizerie în care masele populare au fost aduse în timpul războiului de către burghezia și moșierimea hrăpăreață.

N. Zubcu Codreanu a smuls masca sub care se ascundea această minciună. Exprimînd starea de spirit a maselor populare care au suportat toate jertfele războiului, el a luat apărarea acestor mase populare, demascînd cu patimă revoluționară caracterul prădalnic al acțiunilor claselor dominante din timpul războiului. Neavînd posibilitatea să-și tipărească articolele sale în presa din Romînia, el a fost nevoit să și le publice în coloanele presei revoluționare din străinătate, în februarie 1878, în ziarul francez „Le Travailleur" și în revista revoluționară rusă „Obșcina" sub pseudonimul N. Dragoș. Aceste articole au fost scrise din județul Argeș, unde din octombrie 1877 Zubcu Codreanu lucra ca medic de plasă.

Trăind în mijlocul poporului, el a putut să seziseze mai adînc și să observe mizeria și greutățile care au apăsat pe umerii poporului muncitor în timpul războiului.

In aceste articole Zubcu Codreanu a arătat că: 1. — jertfele războiului au fost făcute de sărăcimea satelor care a suportat toate greutățile; 2. — a demascat fățărnicia orînduirii pseudoconstituționale, politica antipopulară a partidului liberal în special și a claselor dominante în general care au înșelat și de această dată poporul; 3. — a arătat învățăturile care trebuie trase din acest război de poporul însuși cît și de socialiștii romîni, și 4. — a căutat să arate și calea de ieșire din situația grea, adică cea de distrugere a orînduirii existente.

„Poporul care a suferit atît de mult — scria Zubcu Codreanu — și noi, puținii socialiști romîni care încercăm acum să ne organizăm nu vom uita prin al cui sînge, prin ale cui lacrimi, prin a cui sărăcire a fost cîștigată independența țării".

Situația creată în Romînia în timpul și după Războiul pentru Independență a ridicat în fața cercurilor revoluționare, așa cum se vede din articolele sus citate, sarcina intensificării propagandei și a muncii organizatorice.

N. Zubcu Codreanu a pășit la îndeplinirea acestor sarcini cu toată energia ce-l caracteriza. In primăvara anului 1878 părăsi postul de medic de plasă și se mută din nou în București unde, pe strada Teilor nr. 20, încă din primăvara anului 1877, avea locuință permanentă, care servea cercurilor revoluționare, pentru depozitarea materialului propagandistic sau pentru ținerea întrunirilor secrete.

www.dacoromanica.ro

In vara anului 1878 întreprinde o călătorie în centrele mai impor-

tante ale țării pentru lărgirea și activizarea luptei revoluționare. „S-a întors din această calatorie foarte mulțumit și plin de încredere — își amintește un contemporan — deoarece întemeierea Societății Social-Democratice și a unui ziar erau, pare-se, aproape realizate“ [1].

Dar Zubcu Codreanu nu a reușit să-și realizeze planurile. Arestarea lui Dobrogeanu-Gherea și intensificarea urmăririi lui Zubcu Codreanu de către Ohrana țaristă au dat lovituri grele cercurilor revoluționare secrete, care au fost silite să se îngrijească de munca conspirativă și de apărarea organizațiilor existente.

Lipsurile și permanenta rătacire din loc în loc, de care Zubcu Codreanu a avut parte din copilărie, îi zdruncină sănătatea și la Curtea de Argeș — unde el se retrage pentru a evita arestarea sa — moare în vîrstă de 28 de ani.

★

Activitatea lui Zubcu Codreanu a decurs în condițiile persecuțiilor și ale urmaririlor atît din partea poliției țariste cît și din partea autorităților romîne burghezo-moșierești. Urmărirea ideilor lui nu a slăbit nici după moartea sa. Dimpotrivă această urmărire s-a întețit.

Metodele de lupta ale cercurilor dominante din Romînia împotriva cercurilor revoluționare erau variate. La început forurile conducătoare au trecut sub tăcere existența unor asemenea cercuri revoluționare. Iar în coloanele ziarelor liberale și conservatoare „arătau“ imposibilitatea apariției și existenței în România a unei mișcări socialiste.

In același timp guvernul liberal recurgea și la „metode mai eficace“, la represiuni polițienești, la urmărirea în secret a elementelor revoluționare.

In condițiile creșterii nemulțumirii maselor populare după războiul de Independență, cu scopul de a stăvili avîntul și lărgirea mișcării revoluționare, forțele reacționare au trecut la atac direct împotriva elementelor revoluționare.

Reacțiunea a folosit înmormîntarea lui N. Zubcu Codreanu ca un pretext de începere a unei campanii de provocare, de calomnii și injurii la adresa socialiștilor.

Ascultînd de ultima dorință a acestui ateu convins, prietenii au vrut să-l înmormînteze fără ceremonie religioasă și fără preoți. La 3 ianuarie 1879 tovarășii de luptă ai lui Zubcu Codreanu s-au strîns pentru a-l conduce la locul de veci.

Folosind acest fapt, episcopul de Curtea de Argeș, cu ajutorul subprefectului și al jandarmilor, a depus toate eforturile pentru interzicerea

[1] N. P. Zubcu Codreanu, Geneva, p. 15.

www.dacoromanica.ro

acestei înmormîntări. După mărturisirea contemporanilor, popii și jandarmii, „folosind forța fizică au pus stăpînire pe rămășițele pămînteşti ale aceluia care a fost un dușman de moarte al popilor și al dumnezeului creștinilor, terminînd înmormîntarea printr-o ceremonie religioasă, calcînd astfel ultima dorință a defunctului".

Timp de șase săptămîni înmormîntarea lui N. Zubcu Codreanu a fost obiectul discuției largi în parlament, în presă și a opiniei publice. Partidul conservator a început o campanie turbată impotriva socialiștilor, „nihiliștilor" (așa cum începe să-i numească pe revoluționari, în legatură cu activitatea teroristă a narodniciștilor din Rusia), speriind opinia publică prin amenințarea cu „pericolul nihilist" în Romînia.

Prietenii lui Zubcu Codreanu, zece intelectuali romîni, membri ai cercurilor revoluționare din București, publică un protest [1], care demasca minciunile și calomniile reacționarilor, care susțineau că adepții și propagandiștii ideilor înaintate din România ar fi numai „străinii".

Indignarea cercurilor înaintate față de campania murdară a reacțiunii i-a silit pe liberali să ia poziție împotriva acestor calomnii. Pe de altă parte, liberalii voiau să atragă atenția opiniei publice înaintate de la esența problemei înmormîntării lui Zubcu Codreanu și să estompeze caracterul politic al campaniei reacțiunii. Liberalii afirmau în coloanele presei lor că problema înmormîntării lui N. Zubcu Codreanu nu este o chestiune politică, ci numai o chestiune religioasă, particulara [2].

Totodată guvernul liberal a destituit pe prefectul Racoviță, care a luat poziție față de samavolnicia episcopului și a subprefectului, luînd în apărare drepturile democratice.

In ultimă analiză, campania în jurul înmormîntării lui Zubcu Codreanu s-a terminat printr-o înfrîngere a reacțiunii și prin victoria moral-politică a elementelor înaintate din Romînia. Această lovitură a avut importanță mare pentru dezvoltarea mișcării revoluționare. Apariția numelui lui N. Zubcu Codreanu și a numelui celorlalți revoluționari în coloanele presei, precum și înfrîngerea reacțiunii, au arătat elementelor înaintate că există o organizație revoluționară în Romînia, despre existența căreia multe din elementele progresiste nu știau. Nu degeaba aminteau socialiștii romîni că înmormîntarea lui Zubcu Codreanu a fost „prima manifestare socialistă în Romînia" [3].

Dar desigur că nu înmormîntarea lui Zubcu Codreanu, ci activitatea lui revoluționară, exemplul și chipul său de luptător plin de abnegație pentru fericirea poporului, precum și ideile înaintate răspîndite de el, au

[1] Protestul sub titlul Libertatea conștiinței a fost publicat în « Romînul » din 25 ianuarie 1879 și în ziarul « Romînia liberă ».

[2] « Romînul » din 7 februarie 1879, p. 1.

[3] « Dacia Viitoare », 1879, nr. 6, p. 93.

www.dacoromanica.ro

avut o influenţă asupra dezvoltării ulterioare a mişcării revoluţionare. Dragostea fierbinte şi respectul prietenilor şi adepţilor săi şi-au găsit expresia în cuvîntarea ţinută de dr. Russel la mormînt. Vorbind de Zubcu Codreanu, Russel arată că: „Din tot sufletul său el iubea poporul, şi inima sa bătea tare pentru suferinţele oamenilor care muncesc toată viaţa lor nu pentru dînşii dar pentru alţii... cari se cred că au dreptate de a trăi pe socoteala aceluia care în ochii lor nu este decît o maşină însufleţită, destinată la munca grea şi veşnică pentru acei cari nu fac nimica şi sug sîngele poporului“ [1].

Apărînd memoria lui Zubcu Codreanu de atacurile murdare ale reacţiunii, prietenii săi, zugrăvind în articolul-protest din presă chipul luptătorului şi gînditorului, totodată subliniau marea dragoste a lui Zubcu Codreanu pentru poporul romîn. „Noi admirăm întotdeauna profunditatea şi inima generoasă a acestui om care dorea să facă atît de multe pentru poporul romîn pe care-l iubea din fundul inimii sale şi care devenise obiectul principal al preocupărilor sale“ [2].

Prietenii şi tovarăşii săi de luptă, revoluţionarii ruşi, au reacţionat şi ei faţă de moartea lui Zubcu Codreanu publicînd un necrolog în revista revoluţionară „Obşcina“, subliniind că Zubcu Codreanu şi-a închinat viaţa propagandei socialiste în Romînia şi „stabilirii unei legături strînse cu socialiştii din Rusia de sud“ [3]. Emigranţii revoluţionari ruşi de la Geneva au publicat în anul 1879 şi o broşură în limba rusă închinată vieţii şi activităţii revoluţionare a lui Nicolae Petrovici Zubcu Codreanu, broşură care a fost tradusă mai tîrziu şi editată şi în Bulgaria.

Amintirea luminoasă a socialistului Zubcu Codreanu, care după cuvintele revistei socialiste „Emanciparea“: „a luptat şi a murit uitat, urmărit şi persecutat în viaţă, calomniat şi batjocorit după moarte“ [4], a îmbărbătat pe participanţii la mişcarea socialistă din deceniul următor. Iar în primul număr al revistei „Dacia Viitoare“ în anul 1883 — socialiştii care au fost apropiaţi de Zubcu aminteau că „era şi el din acei reflectori ai societăţii cari priveau cu hotărîre în viitor“ [5].

Contemporanii aminteau adesea în paginile primelor reviste socialiste despre viaţa şi lupta lui N. Zubcu Codreanu. In 1883 revista „Dacia Viitoare“ a deschis o colectă pentru ridicarea unui monument lui Zubcu Codreanu, în Bucureşti.

Importanţa activităţii revoluţionare a lui Zubcu Codreanu şi a influenţei concepţiilor sale social-politice asupra dezvoltării mişcării revo-

[1] Arh. Inst. de Istorie a Partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.
[2] «Romînul», 25 ianuarie 1879.
[3] «Obşcina», 1879, p. 56.
[4] «Emanciparea», 1883, nr. 2, p. 15.
[5] «Dacia Viitoare», 1883, nr. 1, p. 1.

www.dacoromanica.ro

luționare romînești, precum și drăgostea pe care i-o purtau lui N. Zubcu Codreanu revoluționarii romîni, și-au găsit expresia caldă și profundă în poezia „Nicolae Zubcu Codreanu", scrisă în 1880 de poetul Constantin Mille [1], în această perioadă participant la mișcarea socialistă. Luminoasa figură a luptătorului revoluționar Zubcu Codreanu a trăit viu în sînul mișcării muncitorești. Pe lîngă numeroase memorii ale contemporanilor săi în care se vorbea de Zubcu Codreanu, apar despre el articole și materiale, în coloanele presei socialiste, ale ziarelor „Munca", „Lumea Nouă", „Romînia Muncitoare", în „Calendarul Muncii" etc. Memoria lui era adeseori evocată în discursurile și articolele fruntașilor mișcării muncitorești, ca de exemplu: I. C. Frimu [2]. Despre Zubcu scria în articolele sale acad. B. Lăzăreanu.

Partidul Comunist din Romînia continuînd cele mai bune tradiții naționale și revoluționare ale poporului romîn, a cinstit în coloanele organului Comitetului Central „Scînteia" amintirea acestui revoluționar devotat și a popularizat în sînul maselor muncitoare personalitatea și activitatea lui Zubcu Codreanu, ca unul dintre „luptătorii pentru libertatea poporului romîn" [3].

★

Zubcu Codreanu a desfășurat nu numai o activitate de organizator și iluminist revoluționar, dar a fost și conducătorul ideologic al mișcării revoluționare, propagatorul unor idei înaintate pentru timpul său.

V. I. Lenin [4] arăta: „Acolo unde nu există mase populare în suferință nu poate exista nici mișcare democratică, iar mișcarea democratică se deosebește de simpla „revoltă" tocmai prin faptul că ea se desfășoară sub steagul unor anumite idei politice radicale".

Ideile politice radicale după care s-au călăuzit revoluționarii din anul 1870 și-au găsit întruchiparea în concepțiile social-politice ale lui N. Zubcu Codreanu.

Socialistul N. Zubcu Codreanu a continuat orientarea revoluționară a gîndirii social-politice din Romînia, în noile condiții istorice.

Caracterul progresist și totuși în același timp mărginit al concepțiilor social-politice ale lui N. Zubcu Codreanu rămîn neînțelese fără dezvăluirea rădăcinilor de clasă ale ideologiei sale, neabordînd probleme în strînsă legătură cu caracterul mișcării revoluționare din perioada sa.

---

[1] C. Mille, Versuri din caietul roșu. Iași, 1883.

[2] De exemplu: Calendarul Muncii pe anul 1916, București, 1915, p. 44.

[3] In colecția Luptătorii pentru libertatea poporului romîn, editat de P.C.R., în 1946 a apărut broșura: Nicolae Petrovici Zubcu, scrisă de M. Roller.

[4] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, t. 16, p. 410.

www.dacoromanica.ro

Prin caracterul său de clasă, mişcarea revoluţionară din Romînia din anii 1870 este analoagă cu mişcarea revoluţionară din celelalte ţări balcanice şi Rusia. In aceşti ani istoria mişcării revoluţionare din Rusia, după cum o caracterizează V. I. Lenin, era „nu istoria mişcării de eliberare muncitoreşti, proletare, ci a mişcării de eliberare democratice în general [1].

La fel ca şi învăţătorii săi, revoluţionarii democraţi ruşi, la fel ca şi contemporanii sai Hristo Botev în Bulgaria, Svetozar Marcovici în Serbia, N. Zubcu Codreanu a fost, în ultimă analiză, ideologul revoluţiei ţărăneşti. El exprima interesele micului producător rural, interesele ţăranilor ce se pauperizau şi ale cercurilor democratice orăşeneşti. Aceasta însă nu exclude ca în concepţiile sale să-şi fi găsit deja oglindire lupta clasei muncitoare, care se năştea. El a încercat chiar să-şi lege lupta sa de lupta clasei muncitoare din occident, dar el nu a fost încă în stare să înţeleaga rostul istoric mondial al proletariatului.

Zubcu Codreanu sublinia întotdeauna că el vorbeşte în numele „lucrătorului" şi „proletariatului" dar prin proletar şi lucrător, după cum explica el însuşi, el înţelegea atît pe muncitor, cît şi pe ţăran, cît şi intelectualitatea „lucratoare" [2], socotind că intelectualii participă în aceeaşi măsură cu muncitorii şi ţăranii în procesul de producţie.

Simpatizînd profund cu lupta proletariatului din occident [3], N. Zubcu Codreanu nu-şi dădea seama de deosebirea calitativă dintre lupta clasei muncitoare din ţările industriale şi lupta ţăranilor din ţările agrare înapoiate, cum era Romînia.

Meritul istoric al lui N. Zubcu Codreanu constă tocmai în aceea că el a înţeles şi a exprimat cele mai esenţiale dorinţe şi năzuinţe ale maselor populare asuprite, care voiau să rezolve problema agrară în spirit revoluţionar, să scape de monarhia birocratică şi să cucerească libertăţile democratice.

Scopul lui N. Zubcu Codreanu era de a pregăti revoluţia populară care urma să realizeze în mod radical, fără nici un fel de compromis, lichidarea tuturor rămăşiţelor iobage, înfăptuind prin aceasta în mod practic legea economică a concordanţei obligatorii a relaţiilor de producţie cu caracterul forţelor de producţie progresiste.

Acest program revoluţionar, democratic în esenţă, este caracteristica de bază a concepţiei lui Zubcu Codreanu despre lume.

Dar luptînd pentru realizarea acestei sarcini, revoluţionarul N. Zubcu Codreanu pusese în faţă şi idealuri socialiste îndepărtate, care au

---

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 20, p. 247.

[2] Vezi N. P. Zubcu Codreanu, Despre stat, proprietate, familie, publicat ca anexă în: O pagină din istoria socialismului romîn.

[3] Ibidem.

www.dacoromanica.ro

căpătat — și nu au putut sa nu capete în condițiile realității din Romînia din acele timpuri — un caracter utopic.

Cu toate acestea, visurile socialiste ale lui Zubcu Codreanu au fost un fenomen inevitabil și totdeodată progresist. El milita în epoca dintre anii 1860—1880, cînd, după cum spunea V. I. Lenin, „democrația și socialismul se contopeau într-un tot indivizibil".

Dar N. Zubcu Codreanu, utopist-socialist este de nedespărțit de democrația revoluționară. El nu numai visa despre un viitor fericit, dar și lupta împotriva răului existent. Trăsătura caracteristica a concepțiilor lui a fost legătura strînsă cu ideile eliberatoare ale revoluționarilor democrați ruși. Cercetînd concepțiile social-politice ale lui N. Zubcu Codreanu, rezolvăm în același timp, parțial, și problema influenței revoluționarilor democrați ruși asupra gîndirii sociale din Romînia. Aceasta influență se manifestă nu numai în asemănarea unor anumite idei și teze ale lui cu una sau alta din tezele lui Cernîșevski sau Herțen, ci își găsește expresia în primul rînd în faptul că concepțiile social-politice ale lui Zubcu Codreanu se întemeiază pe învățătura corifeilor gîndirii filosofice și social-politice ruse premarxiste și sînt pătrunse în întregime de această învățătură.

Și în Romînia, în tot timpul activității sale revoluționare, Zubcu Codreanu studiază lucrările lui Cernîșevski. S-a pastrat carnetul său de însemnări în care există următoarea notă: „Operele lui Cernișevski. cîte un exemplar din ambele volume 3 lei 30 bani" [1].

O trăsătură caracteristică în dezvoltarea concepțiilor lui N. Zubcu Codreanu despre lume este faptul că el cunoștea și a studiat cîteva lucrări ale lui Marx și Engels, cum sînt volumul I din „Capitalul", „Manifestul Partidului Comunist" care se răspîndeau în acești ani în rîndurile revoluționarilor ruși. In scrisorile lui se simțea deja contactul cu operele întemeietorilor socialismului științific, cunoștințe *care s-au rasfrînt asupra activității lui revoluționare,* care i-au permis să aprofundeze democratismul revoluționar și l-au ajutat să găsească o cale mai justă în soluționarea unei serii de probleme sociologice. Dar aceasta nu înseamnă nîtuși de puțin că el a devenit marxist.

V. I. Lenin sublinia că nu avem dreptul să cerem oamenilor din trecut cea ce în condițiile istorice date, nu puteau înfaptui. „Meritele istorice se judecă nu după ceea ce *n-au dat* personalitățile istorice în com-

[1] Arh. Inst. de Istorie a Partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.

www.dacoromanica.ro

paraţie cu cerinţele contimporane, ci după ceea ce *au dat nou,* în comparaţie cu predecesorii lor", scria V. I. Lenin [1].

Starea de înapoiere social-economică a Romîniei era condiţia obiectivă care nu a permis lui Zubcu Codreanu să se ridice pînă la marxism şi el a rămas pe poziţiile revoluţionare democrate şi ale socialismului premarxist.

Totodată trebuie luată în seamă şi altă condiţie care-l împiedica în dezvoltarea sa ideologică. In această perioadă în mişcarea revoluţionară din Rusia domnea narodnicismul. In prima sa fază narodnicismul era revoluţionar. Dar, deşi narodnicii revoluţionari luptau eroic, cu abnegaţie, pentru popor, teoriile lor, teoriile lui Bacunin, Tcacev, Lavrov erau false, şi erau o piedică în răspîndirea socialismului ştiinţific [2]. Aceste teorii cu toate că nu au lăsat urme mai adînci în concepţia lui Zubcu Codreanu despre lume — totuşi l-au împiedicat a intra în esenţa învăţăturii socialismului ştiinţific.

Dar trebuie subliniat că în modul cum a rezolvat el problemele fundamentale ale vieţii sociale nu a existat nimic specific narodnic. Dimpotrivă, marile cuceriri ale gîndirii sociale premarxiste ale lui Cernîşevski şi Dobroliubov ca : 1. — ideea luptei de clasă, 2. — necesitatea participării la luptă a maselor populare înseşi, 3. — revoluţia ca unic mijloc pentru îmbunătăţirea situaţiei maselor, erau idei apropiate lui Zubcu Codreanu, idei pe care el şi le-a însuşit.

Trăsăturile caracteristice ale concepţiilor social-politice ale lui Zubcu Codreanu au fost : dragostea fierbinte pentru masele asuprite, ura faţă de asupritori, chemarea revoluţionară la desfiinţarea exploatării pentru eliberarea poporului. El a fost un critic intransigent al orînduirii social-politice a Romîniei burghezo-moşiereşti, care nu s-a mulţumit să dezvăluie numai tabloul îngrozitoarei mizerii a maselor populare şi a falsităţii regimului pseudoconstituţional, ci a supus unei critici nimicitoare clasele stăpînitoare. N. Zubcu Codreanu sublinia caracterul ireconciliabil al contradicţiilor de clasă, arătînd că : „In Romînia ca şi pretutindeni — există, pe de o parte o masă exploatată, care munceşte, suferă, degenerează şi moare, iar pe de altă parte o minoritate exploatatoare care nu munceşte, care parazitează" [3].

Luptînd împotriva tuturor piedicilor care se puneau în calea victoriei maselor populare, bazîndu-se pe experienţa revoluţionarilor democraţi ruşi, Zubcu Codreanu a atacat cu deosebită mînie pe liberali, soco-

---

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 2, p. 173.

[2] vezi Cursul scurt de Istorie a Partidului Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice. Ed. P.M.R., 1952, p. 13.

[3] «Obşcina», 1878, p. [illegible]

www.dacoromanica.ro

tindu-i, cu drept cuvînt, cei mai primejdioși dușmani ai maselor populare. In articolele și scrisorile sale el își bate joc de pălăvrăgelile domnilor liberali despre progres, popor, patriotism, arătînd că „liberali cu graiul dulce" fac mare zarvă cu acestea pentru a arunca praf în ochi, dar ei de fapt sînt indiferenți față de popor. „Liberalii noștri, acum la putere, n-au făcut nimic pentru îndreptarea răului, și după cum i-am văzut în Cameră, ei nici nu sînt capabili de a face ceva. Puținele persoane oneste din numărul lor se pierd ca picăturile de ploaie în mare, fără nici un folos pentru națiune și țăran..." scria Zubcu Codreanu [1].

Dezvăluind adevărata natură a liberalilor, el arăta în articolul său din revista „Obșcina" că, în fond, liberalii, care țipau în gura mare despre patriotism în timpul războiului, erau de fapt străini de interesele naționale, erau gata să comită orice trădare numai ca să-și umple buzunarele [2].

Nu reforme, modificări mărunte, vor schimba situația socială existentă. Această idee trece ca un fir roșu în scrierile lui Zubcu Codreanu care își însușește din plin concluziile revoluționarilor democrați ruși, care afirmau că situația maselor populare poate să fie îmbunătățită numai pe cale revoluționară. Iată de ce Zubcu Codreanu sublinia că poporul romîn își va obține eliberarea lui numai pe calea luptelor.

N. Zubcu Codreanu a fost un revoluționar și aceasta este cea mai importantă trăsătură a concepției sale politice. Deviza sa revoluționară era deviza tineretului revoluționar rus lansată de N. A. Serno Solovievici: „pe lîngă cuvînt trebuie și faptă". Și tocmai în problemele revoluției și ale metodei de luptă se vede limpede divergența dintre concepțiile politice ale narodnicilor și cele ale lui Zubcu Codreanu. La el nu există nici măcar aluzie la tactica teroarei individuale, nu există idealizarea narodnicistă a țărănimii. Ca și revoluționarii democrați ruși, N. Zubcu Codreanu consideră că revoluția o pot face numai masele populare. De asemenea el nu a exagerat importanța unor manifestări izolate și disperate ale țăranilor împotriva moșierilor, văzînd în ele doar revolte spontane care pot fi ușor reprimate [3].

Bazîndu-se pe lucrările lui Cernîșevski și Dobroliubov, el înțelege just că țărănimea, deși activă, nu este capabilă să se ridice pînă la o revoluție împotriva exploatatorilor dacă nu va fi condusă și ajutată. Dar N. Zubcu Codreanu nu a văzut — și în condițiile de atunci ale Romîniei, nici nu a putut să vadă — că forța conducătoare și hotărîtoare, capabilă să conducă revoluția țărănească, poate fi numai proletariatul. Ca și marii revoluționari democrați ruși, își îndreaptă privirile către oamenii înaintați

[1] O pagină din istoria socialismului romîn, p. 2.
[2] «Obșcina», 1878, p. 46.
[3] Ibidem.

www.dacoromanica.ro

din rîndurile intelectualității uniți într-o organizație revoluționară, crezînd că ei vor fi capabili să organizeze și să conducă masele populare în lupta împotriva exploatării. Aceasta era o utopie. Dar în condițiile de atunci trezea atenția intelectualității romîne față de situația maselor populare, chemînd-o la însușirea științei, la lupta alături de popor împotriva asupririi și a stării de înapoiere — ceea ce constituie un fenomen progresist în istoria mișcării revoluționare din Romînia.

Fiind dușman al tiraniei, al oricărei asupriri, fie ea națională sau socială, a exploatării muncii sub orice formă, N. Zubcu Codreanu a demascat nu numai orînduirea din Romînia boierească, dar a criticat cu ascuțime întregul sistem economic capitalist din occidentul burghez.

In anii 1870—1880 critica sistemului capitalist avea o mare importanță în Romînia în lupta împotriva liberalismului burghez. Liberalii idealizau în fel și chip occidentul capitalist, arătînd numai laturile pozitive ale capitalismului, refuzînd a vedea cele negative. Mai mult: ei răspîndeau în rîndurile oamenilor muncii iluzia că odată cu introducerea orînduirilor apusene în Romînia, va sosi epoca armoniei între clase[1].

In opoziție cu liberalii, Zubcu Codreanu a arătat că în apus domnește exploatarea nemiloasă a oamenilor muncii, și „sub egida egalității în drepturi, în așa numitele țări constituționale cum sînt Anglia sau S.U.A. muncitorii sînt molestați și toate drepturile aparțin de fapt, la fel ca și în Romînia, unui pumn de exploatatori“ [2]. „Dela răsărit pîna la miază-zi, se ridică tot aceleași gemete de apărare, tot aceleași vaete de disperare...“ [3]

El sublinia că între muncitori și capitaliști nu există nici un fel de armonie de interese, ci, dimpotrivă, între ei există un antagonism de neîmpăcat, „Interesul fabricantului este ca lucrătorul să primească o plată cît de mică, muncind de s-ar putea 24 ore pe zi. Ce admirabilă armonie a intereselor!“ exclama cu ironie N. Zubcu Codreanu [4].

Demascînd atît orînduirile regimului burghezo-moșieresc cît și orînduirile din apus, bazat pe exploatarea muncitorilor de către capitaliști și moșieri, Zubcu Codreanu visa vremea cînd poporul muncitor își va făuri o viață liberă și fericită. In aceasta se găsește explicația de ce gîndirea sa social-politică nu poate fi separată de concepțiile sale socialiste. Dîndu-și seama de esența exploatatoare a sistemului capitalist și văzînd totodată că și viața țăranilor ruși și romîni din acel timp este numai

[1] De exemplu D. Rosetti-Tezeanu, în ziarul «Muncitorul», anul I, din 13 martie 1879, p. 3—4.

[2] N. P. Zubcu Codreanu, Despre stat, proprietate, familie (în: O pagină din istoria socialismului romîn), p. 36.

[3] N. P. Zubcu Codreanu, Scrisoare din paștele anului 1877, O pagină din istoria socialismului romîn, p. 19.

[4] N. P. Zubcu Codreanu, Despre stat, proprietate, familie, p. 37.

www.dacoromanica.ro

mizerie și ruină, el a devenit socialist în mod firesc. Dar traind în Romînia înapoiată în care proletariatul încă nu păşise pe arena luptei politice, el nu şi-a dat seama că revoluția țărănească pentru care în fond el lupta, nu putea fi o revoluție socialistă, care să ducă la victoria orînduirii socialiste pe care el o visa, ci o revoluție burghezo-democrată. Socialismul său utopic era în fond o expresie a năzuințelor țăranimii în legatură cu împărțirea generală a avuțiilor, cu împărțirea pămînturilor, și a avut o mare importanță revoluționară în condițiile de atunci.

Cu tot caracterul ei utopic, convingerea socialista a lui Zubcu Codreanu constituie un important pas înainte în dezvoltarea gîndirii sociale din Romînia dinaintea apariției marxismului.

Socialismul utopic reprezenta o demascare evidentă a feudalismului și capitalismului, trezea proteste împotriva asupririi maselor și ură împotriva acelor ce exploatează munca altora. Trebuie sa subliniem că teoriile socialiste ale revoluționarilor democrați ruși trezeau — spre deosebire de cele ale utopiștilor apuseni — nu numai visuri în legatură cu o orînduire nouă, ci ridicau pe oamenii înaintați la lupta activa, plină de abnegație, pentru instaurarea acelei noi orînduiri sociale în care nu va mai exista exploatarea omului de către om.

Dar în condițiile relațiilor de clasă nedezvoltate din Romînia în perioada dintre anii 1848—1880, Zubcu Codreanu, ca și conducătorii mișcarii revoluționare democrate din Rusia, în condiții similare, nu a putut gasi forța socială capabilă că făurească această nouă orînduire socială. Lenin scria că „socialismul utopic n-a putut însă să arate care este adevărata ieșire. El nu a fost în stare nici să explice esența robiei salariate sub capitalism, nici să descopere legile dezvoltării acestuia, nici să găsească *forța socială* în stare să devină creatoarea unei noi societăți“ [1].

Dar clasicii marxismului n-au arătat numai mărginirea utopiștilor, dar au dezvăluit și importanța acestora pentru lupta proletariatului, arătînd că socialismul utopic „...era „fals“ în sens economic formal...“, „ a avut *însă dreptate* în sens universal, căci el a fost simptomul, interpretatorul, precursorul clasei căreia capitalismul i-a dat naștere și care s-a dezvoltat acum, către începutul secolului al XX-lea ca o forță de masă capabilă să pună capăt capitalismului, țel către care se îndreaptă în mod irezistibil“ [2].

Dominația în Romînia a ideilor reacționare sădite de clasele stăpînitoare după revoluția din 1848, răspîndirea a tot felul de absurdități și calomniile lor l-au silit pe N. Zubcu Codreanu să combata aceste idei și

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 19, p. 78.
[2] Ibidem, v. 18, p. 329.

www.dacoromanica.ro

să arate părerea socialiştilor asupra problemelor fundamentale ale vieţii sociale.

Este locul aici să citäm fraza lui Engels care bătîndu-şi joc de bacuniniști şi de Tcacev arată: „...cînd vrei să te ocupi de această propaganda (de cea revoluţionară, — *Gh. H.*), cînd vrei să recrutezi tovarăşi de idei, simplele declaraţii sînt insuficiente, trebuie să te ocupi de fundamentarea lor şi deci să tratezi problema teoretic, adică, în ultimă instanţă, ştiinţific“ [1].

Lucrarea lui N. Zubcu Codreanu „Despre stat, proprietate şi familie“ era consacrată explicării teoretice a necesităţii de a restructura viaţa socială. Ideea fundamentală a acestei lucrări a lui Zubcu Codreanu era teza bine cunoscută pentru el a lui A. I. Herţen că: „socialismul neagă cu desăvîrşire întreaga stare veche de lucruri, cu drepturile şi cu sistemul ei de represalii, cu biserica şi cu justiţia ei, cu codul ei civil şi penal“ [2].

N. Zubcu Codreanu în această lucrare a demascat orînduirea burgheză, instituţiile ei, a scos la iveală profunda falsitate a legilor burgheze, a parlamentului, a armatei, a poliţiei burgheze, falsitatea moralei şi căsătoriei burgheze.

Se înţelege că N. Zubcu Codreanu nu a fost în stare să explice toate aceste fenomene în mod ştiinţific, nefiind înarmat cu cunoaşterea marxistă, a fenomenelor sociale, dar cu toate acestea problemele sociologice puse de el au avut o mare importanţă politică şi socială în această vreme. Aceste idei nu au fost numai un mijloc de critică, dar au şi mobilizat tineretul progresist la lupta împotriva instituţiilor existente, făcîndu-i să caute în cursul acestei lupte soluţia justă, ştiinţifică a problemelor ridicate.

Problema statului, a proprietăţii, a familiei, a religiei, a ştiinţei, a progresului, pusă de Zubcu Codreanu a căpătat locul principal în propaganda socialistă după anul 1878.

N. Zubcu Codreanu nu a fost singur, ci a fost reprezentantul cel mai proeminent al curentului revoluţionar al gîndirii sociale din Romînia în deceniul al VIII-lea, care avea adepţii lui. Astfel, unele idei ale lui N. Zubcu Codreanu sînt viu oglindite în lucrarea lui Alexandru Spiroiu: „Superioritatea vieţii sociale asupra vieţii individuale“, în tezele de doctorat ale lui G. V. Manicea şi C. Stăuceanu, în unele articole ale lui Paul Scorţeanu, Sofia Nădejde, în broşurile socialiste din Iaşi din anii

[1] K. Marx şi Fr. Engels, Opere, ed. rusă, v. XV, p. 246.
[2] A. I. Herţen, Opere, ed. rusă, v. V, p. 494.

www.dacoromanica.ro

1879 — 1881. Aceste idei își găsesc reflectarea în unele poezii ale lui Nicolae Demetrescu-Saphir, Constantin Mille etc.

Nu este o întîmplare faptul că atunci cînd a început răspîndirea marxismului în Romînia, prima lucrare a clasicilor care a fost tipărită în revista „Contemporanul" era lucrarea lui Engels „Origina familiei, a proprietății private și a statului".

Analiza concepțiilor social-politice ale lui N. Zubcu Codreanu ne arată că ele au însemnat un considerabil pas înainte în dezvoltarea gîndirii sociale romînești. N. Zubcu Codreanu nu numai că a pus în fața gîndirii sociale ideile pe care nu au putut să le pună premergătorii săi, dar a mers mai departe decît aceștia în rezolvarea unor probleme, în înțelegerea lor mai precisă. Pentru el problema socialismului devine deja o problemă hotărîtoare a vieții sociale. El nu se mărginește să viseze la viitor, dar și pregătește revoluția populară care urma să lichideze exploatarea și asuprirea.

Meritul istoric al lui N. Zubcu Codreanu constă în faptul că, răspîndind ideile înaintate pentru vremea sa, el a pregătit terenul pentru pătrunderea și răspîndirea marxismului în Romînia.

Pe de altă parte, lupta lui era o contribuție mare în întărirea prieteniei și legăturilor revoluționare ale poporului romîn cu marele popor rus. Fiind un adept și discipol al revoluționarilor democrați ruși, el a legat mișcarea progresistă din țara noastră cu mișcarea revoluționară din Rusia, nu numai din punct de vedere organizatoric, dar și din punct de vedere ideologic.

Deși Zubcu Codreanu a jucat un rol însemnat în dezvoltarea mișcării de eliberare revoluționară din Romînia, totuși el nu a devenit — și nu putea să devină — conducătorul mișcării revoluționare a maselor populare. Ideile revoluționare răspîndite de el au cuprins numai un cerc relativ îngust al intelectualității revoluționare și nu au ajuns pînă la masele largi populare. El nu a înțeles, cu toată simpatia profundă pentru proletariat, că „numai dezvoltarea capitalismului și a proletariatului este în stare să creeze condițiile materiale și forța socială pentru înfăptuirea socialismului" [1].

Pentru aceasta, concepțiile sale despre lume aveau totuși un caracter mărginit și nu aveau nici perspectivele reale ale luptei revoluționare. Acest lucru a fost pe deplin firesc. „Unei producții capitaliste nemature, unei relații de clasă nemature le corespund și teorii nemature; rezolvarea problemelor sociale învăluită încă în ceața unor relații economice nedezvoltate trebuie inventată, creată din cap" — scria Fr. Engels [2].

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 17, p. 97.
[2] K. Marx și Fr. Engels, Opere, ed. rusă, v. 4, p. 512.

www.dacoromanica.ro

Numai în marxism-leninism, în marea cucerire și armă ideologică a proletariatului, oamenii muncii din Romînia au căpătat o adevărată teorie revoluționară care arată calea pentru nimicirea exploatării omului de către om, pentru construirea socialismului.

Numai în avantgarda clasei muncitoare, în partidul de tip nou, oamenii muncii din Romînia au găsit forța cu adevărat revoluționară care a putut să organizeze și să conducă lupta pentru răsturnarea orînduirii bazată pe exploatarea omului de către om.

Partidul Muncitoresc Romîn realizează tendințele de veacuri ale poporului romîn, visurile unor astfel de revoluționari adevărați cum au fost Nicolae Bălcescu, Nicolae Zubcu Codreanu, care prin lupta lor au pregătit terenul pentru lupta proletariatului revoluționar, pentru răspîndirea în țara noastră a marilor idei atotbiruitoare ale socialismului științific.

www.dacoromanica.ro

LENIN ŞI COEXISTENŢA PAŞNICĂ ÎNTRE CELE DOUĂ SISTEME SISTEMUL SOCIALIST ŞI CEL CAPITALIST

DE

GAVRIL VAIDA

Numele marelui Lenin este indisolubil legat de crearea şi dezvoltarea primului stat socialist din lume, al Uniunii Sovietice, şi, în consecinţă, de politica externă a primului stat socialist. Lenin a jucat un rol de frunte în determinarea obiectivelor tacticii Statului Sovietic în domeniul politicii externe, a îndrumat personal activitatea în acest sens a organelor sovietice competente. Lenin a urmărit cu deosebită atenţie şi pasiune schimbările intervenite în situaţia internaţională şi a indicat imediat cu clarviziune genială sarcinile ce reveneau în orice moment Uniunii Sovietice. Discursurile, rapoartele, observaţiile scurte făcute de Lenin atrăgeau atenţia oamenilor muncii din Uniunea Sovietică, că, construirea socialismului nu este doar o problemă care depinde numai de condiţiile interne.

Nu trebuie uitat nici un moment, arăta Lenin, că uriaşa sarcină a construirii socialismului se realizează în condiţiile încercuirii capitaliste, în condiţiile duşmăniei făţişe manifestate de către cercurile imperialiste războinice faţă de orice pas nou, faţă de orice succes al Statului Sovietic, al regimului socialist. Desfăşurarea situaţiei internaţionale — ne învaţă Lenin — are o deosebită înrîurire şi influenţă asupra construirii socialismului.

In politica lor externă principială şi consecventă, P.C.U.S. şi Statul Sovietic, precum şi ţările de democraţie populară, inclusiv ţara noastră, se călăuzesc de principiile stabilite de Lenin în domeniul politicii externe. Unul din principiile călăuzitoare ale politicii externe a Statului Sovietic este şi astăzi ca şi în trecut, învăţătura leninistă cu privire la posibilitatea coexistenţei îndelungate şi a întrecerii paşnice între cele două sisteme, cel socialist şi cel capitalist.

Presa imperialistă, discursurile multor oameni politici din statele capitaliste cuprind adeseori „citate", fraze falsificate şi ciuntite ale lui Lenin, prin care aceşti purtători de cuvînt ai intereselor cercurilor războinice ar vrea chipurile să dovedească că marele conducător al Statului Sovietic considera imposibilă coexistenţa paşnică între cele două sisteme şi pornea de la inevitabilitatea războaielor între ele. Nimic nu este mai

www.dacoromanica.ro

fals. Oamenii muncii din Uniunea Sovietică și din țările de democrație populară, precum și opinia publică democratică din lumea întreagă cunosc ce se ascunde în dosul acestor fraze ale avocaților cercurilor războinice. S-a vorbit mult și cu foarte puțin efect de către cercurile războinice despre un pretins pericol de agresiune din partea Uniunii Sovietice, despre așa numita amenințare sovietică îndreptată împotriva „popoarelor libere" și așa mai departe. In astfel de ocazii se scoate în evidență ca „dovadă" uriașa forță a Uniunii Sovietice, potențialul ei militar. Insă atunci cînd Uniunea Sovietică face un pas concret în vederea apărării și menținerii păcii — și acest lucru se întîmplă foarte des — atunci imperialiștii războinici vorbesc de tactică, de semn de slăbiciune, de necesitatea de a răspunde prin politica de forță, prin noi pregătiri de război la acțiunile Uniunii Sovietice. Este deci limpede că pălăvrăgelile de acest fel în legătură cu pretinsele aprecieri ale lui Lenin și ale celor lalți conducători ai Statului Sovietic despre așa numita imposibilitate a coexistenței pașnice între cele două sisteme social-economice, ascund tocmai dorința și politica cercurilor războinice de a împiedica destinderea în încordarea internațională, de a pune mereu și mereu noi piedici în calea înțelegerii pe arena internațională. Ei sînt aceia care nu vor coexistența pașnică și care elaborează teorii peste teorii despre inevitabilitatea războaielor între cele două sisteme. Lenin a sezisat clar adevăratul conținut al campaniei de calomnii îndreptate împotriva Statului Sovietic. In perioada Congresului al X-lea al Sovietelor din întreaga Rusie, această campanie de minciuni a dobîndit la un moment dat o amploare nemaipomenită. In presa imperialistă, în fiecare zi apăreau știri „senzaționale" că pe Kremlin flutură drapelul alb, că în Petrograd e „revoluție", că Lenin și conducătorii guvernului sovietic au fugit etc. In toiul acestei campanii, Lenin a scos în evidență publicarea unei știri foarte semnificative. Intr-o astfel de situație, spuneau unele ziare burgheze, cercurile de afaceri americane consideră riscantă reluarea legăturilor comerciale cu Rusia. Ce s-a întîmplat realmente? Necesitatea economică cerea ca statele capitaliste să intre în legături comerciale cu U.R.S.S. Au sosit capitaliști în Uniunea Sovietică, începeau tratativele cu reprezentanții Guvernului Sovietic. Cercurile războinice, tot așa ca și astăzi, aveau tot interesul de a submina aceste tratative și reușita lor. Intr-o scrisoare adresată ziarului „Pravda" și „Izvestia" în 9 mai 1921, în legătură cu un articol apărut într-un ziar al gardiștilor albi și menit să împiedice normalizarea raporturilor economice cu țările capitaliste, Lenin scria: „Este necesar ca în mod sistematic să se indice articole și observații asemănătoare, ele apar în masă, trebuie să le sintetizăm și trebuie să facem ca conducătorii noștrii, masele de cititori ale muncitorilor și țăranilor să înțeleagă că burghezia gardiștilor albi este conștientă de faptul ce importanță are pentru Puterea Sovietică comerțul și concesiunile și de aceea și-a propus ca *scop principal* să zădărnicească tratativele comerciale ale R.S.F.S.R. cu statele străine, să zădărnicească politica concesiunilor" [1]. Lenin, cel mai mare geniu revoluționar al tuturor timpurilor, și-a exprimat în repetate rînduri convingerea sa adîncă, bazată și izvorîtă din cunoașterea legilor de dezvoltare a societății, că victoria revo-

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, a 35-a, p. 417.

www.dacoromanica.ro

luţiei pe plan mondial este inevitabilă şi nu există forţă în lume care să o poată împiedica. Această convingere era firul conducător în activitatea lui Lenin în orice moment al vieţii sale. „Să nu uităm că sîntem revoluţionari" spunea el întotdeauna clasei muncitoare de pretutindeni. In acelaşi timp, Lenin a fost acela care a descoperit legea obiectivă a dezvoltării inegale şi în salturi a capitalismului. In capitalism şi mai ales în imperialism — ne învaţă Lenin — n-au existat şi nici nu pot exista treceri egale, nici armonie, nici proporţionalitate. Pornind de la aceasta lege de bază a dezvoltării capitalismului, Lenin şi-a fundamentat teoria despre posibilitatea revoluţiei într-o singură ţară sau în cîteva ţări, dezvoltînd mai departe astfel tezele marxismului privitoare la această problemă, în conformitate cu noua şi ultima etapă a capitalismului, imperialismul. Lanţul capitalismului se va rupe acolo unde contradicţiile inerente ale capitalismului sînt mai puternice, în ţara care este veri a cea mai slabă a acestui lanţ. Analizînd profund situaţia Rusiei ţariste şi scoţînd în evidenţă că în Rusia se înodau toate contradicţiile, Lenin a ajuns la concluziai a cărei justeţe a fost dovedită de realitatea însăşi, că înfăptuirea revoluţiei socialiste în Rusia este pe deplin posibilă şi necesară. Din aceste teze ale lui Lenin cu privire la revoluţia socialistă şi posibilitatea înfăptuirii ei într-o singură ţară sau în cîteva ţări se desprinde concluzia firească, că legile de dezvoltare a societăţii cer coexistenţa celor două sisteme, cel socialist şi cel capitalist. Invăţătura leninistă scoate în evidenţă deci că coexistenţa celor două sisteme este o necesitate obiectivă de care trebuie să ţină cont politica externă a Statului Sovietic. Dacă imperialiştii nu trebuie să uite nici un moment — spunea Lenin — ca, în ciuda unei campanii de intervenţie care a durat mai mult de trei ani de zile, n-au fost în stare să sugrume tînărul Stat Sovietic, pe de altă parte şi guvernul sovietic trebuie să recunoască starea de fapt, existenţa capitalismului în alte ţări. Intrebarea care s-a pus în faţa lui Lenin, în faţa guvernului sovietic a fost : dacă pornind dela necesitatea coexistenţei celor două sisteme este oare posibilă coexistenţa paşnică între ele. Fără îndoială, răspunsul lui Lenin este afirmativ la această întrebare, care constituie problema de bază a vieţii internaţionale contemporane. Care sînt factorii a căror existenţă şi acţiune îndreptăţeşte acest răspuns afirmativ ? Lenin, natural, n-avea nici un fel de iluzii în ceea ce priveşte dorinţa de pace a imperialiştilor. Imperialiştii vor să ne sugrume, vor să ne distrugă, repeta mereu Lenin, scoţînd în evidenţă necesitatea întăririi vigilenţei revoluţionare a muncitorilor din Rusia şi din lumea întreagă. Lenin a demascat mereu caracterul şi conţinutul politicii externe a imperialiştilor. Politica internaţională a capitalismului financiar, sublinia Lenin, dă naştere inevitabil la noi şi noi războaie imperialiste al căror obiectiv este asuprirea altor popoare de către imperialiştii „înaintaţi", jaf, tîlhărie.

Politica externă a imperialismului în general are inevitabil un conţinut expansionist războinic, care izvorăşte din esenţa de clasă a statelor imperialiste, din scopul producţiei capitaliste. Fiecare provocare nouă a imperialiştilor, fiecare încercare de a dezlănţui războiul împotriva Statului Sovietic a fost pe larg analizată şi adusă la cunoştinţa maselor de către marele conducător al Statului Sovietic.

www.dacoromanica.ro

In ciuda acestor fapte de netăgăduit, analizînd situația internațională de după terminarea intervenției imperialiste, Lenin constată că a intervenit un oarecare echilibru, încă nestabil, între cele două tabere. Prin ce se caracterizează situația internațională după înfrîngerea intervenției? Inainte de toate, prin întărirea situației internaționale a Statului Sovietic sub toate aspectele. Vorbind la 6 noembrie 1921 în fața muncitorilor de la fabrica de textile Prohorov, cu ocazia celei de a patra aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, Lenin a spus: „In cei patru ani care au trecut. noi am realizat o minune nemaivăzută; o țară înfometată, slabă, pe jumătate distrusă a dobîndit victoria asupra dușmanilor ei, cele mai puternice țări capitaliste. Ne-am cucerit o situație internațională stabilă, nemaivăzută și neașteptată de nimeni" [1].

Victoria poporului sovietic asupra intervenționiștilor a făcut ca, în ciuda persistării intențiilor războinice manifestate de cercurile imperialiste influente, Lenin să spună: „Am cucerit condiții în care putem exista alături de puterile capitaliste nevoite acum să intre în legături comerciale cu noi. Avem nu numai un răgaz, avem o nouă etapă în care în linii generale existența noastră internațională în rețeaua statelor capitaliste este cucerită" [2]. Lenin în repetate rînduri a subliniat că înfrîngerea intervenției imperialiste, constituie un punct de cotitură în relațiile Statului Sovietic cu statele capitaliste. Statul Sovietic, prin victoria sa asupra intervenționiștilor, a trecut peste cele mai mari piedici care se puneau în calea realizării coexistenței pașnice între cele două sisteme. Este de conceput — întreba în acest moment istoric Lenin — ca o republică socialistă să poată exista în condițiile încercuirii capitaliste, în condițiile unui mediu dușmănos, provocator, plin de ură față de socialism, față de statul dictaturii proletariatului? Din punct de vedere militar și politic este posibil și aceasta s-a și adeverit și după intervenție a devenit un fapt. In ciuda blocadei imperialiste îndreptate împotriva Statului Sovietic, Lenin a văzut clar că și din punct de vedere economic-comercial se va întîmpla același lucru.

Ce a determinat pe Lenin să insiste asupra unor astfel de aprecieri? Repet că nu e vorba aici de schimbarea sentimentelor dușmănoase ale imperialiștilor, nu e vorba despre o dorință subiectivă de pace a conducătorilor statelor capitaliste, ci e vorba de acțiunea unor factori obiectivi și subiectivi deosebit de puternici și influenți, care permit, fac posibilă realizarea coexistenței pașnice.

In această ordine de idei, trebuie subliniate în primul rînd, așa cum face și Lenin, consecințele adînci ale înfrîngerii campaniei de intervenție. Imperialiștii au trebuit să recunoască că Statul Sovietic, în ciuda uriașelor greutăți economice și politice prin care a trecut în prima perioadă a existenței sale, în ciuda izolării lui pe plan internațional, în ciuda blocadei economice puse în aplicare de către imperialiști, este o forță de neînvins. Lenin a arătat că dacă facem socoteli aritmetice pur formale, nici nu încape îndoială că cele mai puternice state imperialiste, stăpînii lumii întregi, înarmați pînă în dinți, sînt mai puternice decît Statul Sovietic. Dar, spunea Lenin, în martie 1922, fiecare muncitor și țăran

[1] V. I. Lenin, Opere, vol. [illegible], p. 22.
[2] 50 de ani de existență a P.C. al Uniunii Sovietice. 1903—1953.

www.dacoromanica.ro

din Statul Sovietic ştie că a luptat şi a învins aceste puteri, care au iniţiat, au sprijinit, au finanţat şi au participat activ în rebeliunile contrarevoluţionare ale gardiştilor albi. Acest fapt de netăgăduit dovedeşte tăria uriaşă a Statului Sovietic, scoate în evidenţă că factorul moral, atît de important în deciderea soartei războaielor, era de partea Statului Socialist şi arată încă în această perioadă superioritatea sistemului socialist faţă de cel capitalist. Imperialiştii, în campaniile lor intervenţioniste, pornite de două ori, de trei ori, de patru ori, împotriva puterii muncitorilor şi ţăranilor, s-au izbit de zidul de netrecut al hotărîrii de luptă a maselor muncitoare din Rusia, care au apărat pînă la capăt revoluţia socialistă. Lenin scoate în evidenţă aici şi un alt factor deosebit de important. In această luptă gigantică, cu ocazia primului contact între cele două sisteme social-economice opuse, n-a învins numai tăria morală şi politica Statului Sovietic, ci şi frăţia, solidaritatea şi alianţa internaţională a oamenilor muncii de pretutindeni. Revoluţia din Octombrie a avut o uriaşă semnificaţie şi influenţă internaţională. Muncitorii din lumea întreagă au recunoscut în Statul Sovietic nou născut, apărătorul intereselor lor, întruchiparea năzuinţelor şi visurilor lor. De aceea muncitorii au sărit în apărarea Statului Socialist, au opus politicii intervenţioniste a stăpînilor capitalului, forţa şi lupta lor revoluţionară. Greve, manifestări uriaşe au acoperit lumea capitalistă, muncitorii au cerut pretutindeni cu insistenţa şi forţa necesară: „jos labele de pe Statul Sovietic", „încetaţi intervenţia antisovietică". Nu se poate uita nici un moment — spunea Lenin — ce rol uriaş a jucat refuzul soldaţilor englezi, francezi, americani şi ai altor naţiuni de a urma porunca imperialiştilor, în zădărnicirea planurilor imperialiste de a sugruma republica sovietică. Această luptă pentru apărarea Statului Sovietic, pentru pace, n-a cuprins numai zecile de milioane de muncitori, ci şi masele din ce în ce mai largi ale micii burghezii din lumea întreagă. Imperialiştii nu puteau fi orbi, nici ei nu puteau să nu vadă acţiunea acestor factori, nu puteau să nu ţină cont de ei. Dispuneau de putere uriaşă, de arme şi muniţii, de poziţii strategice răspîndite pe tot globul pămîntesc, de „aliaţi" care, din punct de vedere economic şi politic erau subordonaţi imperialiştilor, puternici, dar cînd masele oamenilor muncii au refuzat direct şi făţiş lupta împotriva statului născut în urma revoluţiei socialiste, atunci ducerea războiului devenea imposibilă. „Antanta s-a fript în acest război" spunea simplu, dar concludent Lenin. Desfăşurarea evenimentelor istorice a arătat că în ciuda urii lor faţă de Statul Socialist, imperialiştii îşi dau seama că un război împotriva U.R.S.S. este o afacere deosebit de riscantă şi, cum a arătat I. V. Stalin, pune în joc însăşi existenţa capitalismului. Masele muncitoare din lumea întreagă consideră şi astăzi ca o datorie sfîntă internaţionalistă, apărarea Statului Sovietic ale cărui interese şi a cărui politică se confundă cu interesele oamenilor muncii, ale oamenilor iubitori de pace din lumea întreagă. Nu este uşor să-ţi bagi ghiarele în trupul Statului Sovietic, spunea Lenin, şi sublinia că muncitorii din statele capitaliste îşi cunosc datoria de a se ridica la război revoluţionar împotriva capitalismului în cazul unui nou război, în cazul cînd imperialiştii încearcă din nou să treacă la agresiune împotriva Statului Sovietic. Cel de al doilea război mondial, desprinderea unor noi serii de state din Europa şi Asia din lanţul capitalismului, care azi nu mai ascultă de ordinele imperialiş-

www.dacoromanica.ro

tilor puternici, pot servi drept învățătură clară pentru toți acei care vor să iasă din greutățile economice și politice din ce în ce mai apăsătoare pe calea unui nou război îndreptat împotriva lagărului păcii și socialismului.

Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a dat un avînt încă ne mai întîlnit în istoria mișcării de eliberare națională și socială a popoarelor din țările dependente și coloniale, a ridicat pe o treaptă superioară, precum arăta Lenin, mișcarea revoluționară a Orientului. Acest factor a făcut imposibil imperialiștilor de a exploata și de a jefui nestînjenit, prin vechile metode, popoarele oprimate din țările dependente și coloniale. Țările dependente și coloniale au devenit astfel, dintr-o rezervă din cele mai importante ale imperialismului, un factor revoluționar activ și influent. Răspunzînd acelora care subapreciau forța și influența mișcării revoluționare din colonii și țările dependente, Lenin a spus: „Și este desăvîrșit de clar că în bătălia hotărîtoare a revoluției mondiale ce va veni, mișcarea majorității populației globului pămîntesc care, la început, se desfășura sub semnul eliberării naționale, se va întoarce împotriva capitalismului și imperialismului și poate că va juca un rol revoluționar mai mare decît s-ar crede“ [1]. Întărirea mișcării de eliberare din țările coloniale și dependente, apărarea drepturilor acestor popoare de către Statul Sovietic, și solidaritatea lor cu Statul Sovietic, a întețit ura imperialiștilor împotriva primei republici socialiste. Dar, în același timp, acest factor a slăbit mult puterea și pozițiile imperialismului mondial, și în mod obiectiv a îngrădit posibilitățile lui de a porni războiul împotriva Uniunii Sovietice. Întărirea continuă a acestui factor atît de important al vieții internaționale contemporane, a avut și are influență adîncă asupra posibilității realizării în practică a coexistenței pașnice între cele două sisteme

Politica leninistă a U.R.S.S. față de statele dependente de imperialiști a întărit mișcarea de eliberare națională, socială, antiimperialistă a popoarelor din aceste țări. Lenin a apreciat mult din acest punct de vedere tratatul încheiat în 1921 de către Statul Sovietic cu Persia (Iranul) prin care Statul Sovietic a renunțat la toate concesiile, favorurile și privilegiile dobîndite de Rusia țaristă în Persia. Rusia Sovietică, pe bază de deplină egalitate, a recunoscut independența fără condiți a Iranului. Aceeași politică a urmat U.R.S.S. față de marea Chină, cotropită de imperialiști, față de Mongolia, Afganistan și Turcia.

Analizînd acțiunea tuturor acestor factori, Lenin scoate în evidență rolul hotărîtor al maselor populare în făurirea istoriei.

Lenin acordă de asemenea o mare importanță contradicțiilor imperialiste, a căror acțiune din ce în ce mai profundă după Revoluția din Octombrie a slăbit mult forțele imperialismului, a contribuit ca raportul de forțe să se schimbe mereu în favoarea statului sovietic și a aliaților ei — oamenii muncii — exploatații și oprimații din lumea întreagă. Lenin a arătat că învățămintele primului război mondial au scos la iveală cu deosebită claritate că imperialiștii n-au reușit să rezolve contradicțiile dintre ei, că s-au luat la luptă aprigă pentru împărțirea prăzii, că tratatul de jaf și cotropire de la Versailles de asemenea n-a rezolvat nimic,

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 32, p. 458.

www.dacoromanica.ro

că împingerea Germaniei într-o stare cvasicolonială nu va putea sa dureze prea mult, şi aşa mai departe. Lenin a indicat cu claritate ca legea inevitabilităţii războaielor între imperialişti nu şi-a pierdut efectul, şi a prevăzut că între imperialiştii americani şi cei japonezi se va ajunge la război şi acelaşi lucru se va întîmpla şi în ceea ce priveşte relaţiile dintre Anglia şi Japonia care, pe atunci încă, erau legate printr-o alianţă strînsă. Din acest punct de vedere, adevăraţii marxişti, sublinia Lenin, au apreciat just situaţia internaţională, consecinţele războiului. „Aceasta este o situaţie politică obiectivă, independentă de victoriile noastre care arată că noi am apreciat şi am cîntărit mai just ca oricînd profunzimea contradicţiilor legate de războiul imperialist, mai just ca celelalte puteri, care, în ciuda tuturor victoriilor şi a întregii lor forţe, pînă azi n-au găsit şi nu găsesc calea de ieşire" spunea Lenin la congresul al IX-lea al Sovietelor din întreaga Rusie. „Aceasta este esenţa situaţiei internaţionale care dă explicaţia celor ce vedem acum. E un echilibru în cea mai mare măsură nestabil, dar totuşi, fără îndoială, fără discuţie, s-a realizat un oarecare echilibru" [1].

Teza leninistă este clară. Ascuţirea contradicţiilor între statele capitaliste, apariţia şi ascuţirea diferitelor grupuri de contradicţii în lumea capitalistă împiedică unirea sau mai bine zis unirea trainică a imperialiştilor şi este o lege obiectivă de neînlăturat a lumii capitaliste. Acest factor a avut un rol important şi în ceea ce priveşte înfrîngerea intervenţiei antisovietice. Existenţa U.R.S.S. şi politica ei consecventă de pace, de înţelegere şi de colaborare între state, creşterea prestigiului ei internaţional, iar pe de altă parte ascuţirea crizei generale a capitalismului a contribuit şi mai mult la acţiunea acestor factori. Sezisarea contradicţiilor între statele capitaliste, folosirea lor în vederea apărării păcii, în vederea împiedicării războaielor, nu numai a celor îndreptate împotriva U.R.S.S. dar şi a celor între statele capitaliste, a rămas, pe baza indicaţiilor leniniste, o sarcină de frunte a politicii externe sovietice. In pragul conferinţei de la Genova, din 1922, cînd delegaţii Rusiei Sovietice participau pentru prima oară la o conferinţă internaţională, Lenin scria: „Se înţelege că atunci cînd mergem la Genova ca negustători nu ne este indiferent dacă avem de-a face cu acei reprezentanţi ai taberei burgheze, care tind să rezolve chestiunea printr-un război, sau cu acei reprezentanţi ai acestei tabere care tind spre pacifism, oricît de nesatisfăcător ar fi acest pacifism şi oricît de puţin ar rezista el privit prin prisma comunismului, chiar a unei umbre de critică. Ar fi totuşi nepriceput acel negustător care n-ar sezisa această deosebire şi nu ar adapta în consecinţă tactica pentru a atinge scopuri practice" [2]. Atitudinea Statului Socialist faţă de contradicţiile imperialiste este limpede. Statul Sovietic se foloseşte şi astăzi de aceste contradicţii la O.N.U., în lupta împotriva armatei europene, în lupta împotriva pactului agresiv al Atlanticului de Nord, în lupta împotriva înrobirii economice şi politice a diferitelor state capitaliste de către S.U.A. tocmai pentru a izola pe aţîţătorii la un nou război, pentru a îngrădi posibilităţile cercurilor războinice, pentru a face ca planurile

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 33, p. 121—122.
[2] V. I. Lenin, Opere alese. Ed. P.M.R., 1949, v. II, partea a II-a, p. 576—577

www.dacoromanica.ro

lor sa eşueze, pentru a realiza deci în practică principiul coexistenţei paşnice.

Contradicţiile între imperialişti, ce se manifestă în etapa actuală între S.U.A. şi Anglia pe teren economic sau în problema Orientului apropiat, mijlociu şi îndepărtat, contradicţii ce se ascut mereu între Franţa şi S.U.A. în problema reînarmării Germaniei occidentale revanşarde şi imperialiste, contradicţiile între Franţa şi Germania occidentală, prezintă posibilitatea pentru diplomaţia sovietică de a lupta şi ma imult pentru izolarea forţelor războinice, pentru destinderea încordării internaţionale, pentru restabilirea relaţiilor normale între diferite state. In acest sens lupta U.R.S.S. este conformă, aşa cum a arătat Lenin, cu interesele naţionale ale unui şir întreg de state capitaliste. Astăzi, de exemplu, poziţia U.R.S.S. faţă de armata europeană, faţă de problema germană corespunde întru totul intereselor naţionale ale Franţei, ameninţate de renaşterea imperialismului german aliat cu cel american. Acest fapt nu poate fi negat nici de o bună parte a fruntaşilor politici burghezi din Franţa. Politica U.R.S.S., spunea Lenin în 1920, grupează în jurul Statului Sovietic acele state capitaliste pe care imperialismul încearcă să le sugrume. Ocupîndu-se de marea însemnătate a tratativelor sovieto-turceşti din anul 1921, Lenin sublinia că baza apropierii între cele două state este faptul că ambele ţări au suferit din cauza imperialiştilor şi sînt ameninţate de imperialişti. Politica imperialiştilor a stîrnit împotrivirea unui şir întreg de state care privesc cu speranţă şi cu simpatie lupta Uniunii Sovietice. Exemplul de azi al Indiei, al Indoneziei şi al unor serii de state din Orientul mijlociu şi apropiat, este deosebit de edificator în această privinţă. Aceste state se ciocnesc cu imperialiştii, puternici în realizarea şi apărarea independenţei lor naţionale pe plan politic şi economic. Ele recunosc în cadrul acestor contradicţii, în cadrul acestei lupte, în multe ocazii justeţea propunerilor sovietice, politica de pace şi de colaborare internaţională practicată de U.R.S.S., iar în unele cazuri la conferinţe internaţionale, la O.N.U., sprijină chiar poziţia Uniunii Sovietice.

Un factor deosebit de important care contribuie într-o măsură însemnată la realizarea în practică a coexistenţei paşnice este politica de pace a U.R.S.S. In focul Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie apare pentru prima dată în istoria omenirii un stat, care pune la baza politicii sale externe principiul păcii. Dacă imperialismul poartă în sine mereu pericolul unor noi războaie, însăşi structura socială a Statului Socialist, obiectivele de bază ale clasei muncitoare, ca clasă dominantă, determină o politică de pace, de apărare şi menţinere a păcii. Lenin a subliniat în repetate rînduri că construirea socialismului este o sarcină din cele mai grele, că mai greu chiar decît dobîndirea puterii este menţinerea ei şi construirea noii societăţi, a societăţii socialiste. Această sarcină măreaţă necesită toate forţele creatoare ale oamenilor muncii din Rusia Sovietică.

Avînd în vedere conţinutul, structura sa de clasă, Statului Sovietic îi este străină orice politică de expansiune, de cotropire, de război. Nu este deloc întîmplător faptul că a doua zi după înfăptuirea revoluţiei, cuvintele Decretului asupra Păcii, întocmit de Lenin, declară în mod solemn, adresîndu-se tuturor popoarelor şi guvernelor, că obiectivul de frunte al guvernului sovietic este pacea pe scară mondială a unei

www.dacoromanica.ro

păci generale, a unei păci juste şi democratice. Guvernul sovietic proclamînd Decretul asupra Păcii — şi acesta a devenit programul de politică externă a Statului Sovietic, valabil pe deplin şi în zilele noastre — va întreprinde fără întîrziere toate acţiunile necesare în vederea acestui scop. Guvernul sovietic proclamă atunci marele principiu călăuzitor al tuturor oamenilor iubitori de pace, şi anume, că războiul imperialist este cea mai mare crimă împotriva omenirii. Imperialiştii au refuzat propunerile sovietice. Dar Statul Sovietic a reînnoit mereu şi mereu, cu deosebită perseverenţă, propunerile sale de pace. Este foarte caracteristic faptul că încă în toiul intervenţiei, pentru a înşela masele populare din ţările lor, pentru a dovedi „nedorinţa" de pace a guvernului sovietic, imperialiştii Antantei au „invitat" toate „guvernele" existente pe teritoriul Rusiei pe o insulă pustie din Marea Marmara, pe insula Principe. Guvernul Sovietic n-a primit nici măcar o invitaţie directă. In ciuda acestui fapt a arătat că este dispus să participe la o astfel de conferinţă, pentru a realiza pacea. Răspunsul afirmativ al guvernului sovietic a făcut însă ca imperialiştii să-şi părăsească repede intenţiile „paşnice" şi să pornească mai departe pe calea sprijinirii, aruncării în luptă a gardiştilor albi împotriva Statului Sovietic, să recunoască pe Kolceak ca „stăpînul" Rusiei. Guvernul sovietic a continuat însă lupta pentru pace. Lenin spunea pe drept cuvînt că „am dus cu energie extremă războiul pentru pace" [1]. In 1919 — 1920 eforturile guvernului sovietic au dus la rezultate, la tratatele de pace cu ţările baltice. La conferinţa de la Genova (1922) reprezentanţii guvernului sovietic au arătat din nou că o conferinţă internaţională nu poate să nu se ocupe de cea mai arzătoare problemă a omenirii, de problema păcii şi de modalitatea asigurării ei. Fiecare act al statului sovietic oglindea adevărul cuprins în cuvintele leniniste: vrem să trăim în pace, să consacrăm toate eforturile noastre construcţiei paşnice. Muncitorii şi ţăranii apreciază mai mult ca oricine binefacerile păcii şi acest lucru îl spun deschis, sincer fără posibilităţi de interpretare răuvoitoare, spunea marele conducător al Statului Sovietic.

Lenin a arătat că toate eforturile Statului Sovietic sînt îndreptate în vederea trecerii de la relaţii războinice la relaţii paşnice cu statele capitaliste. Dar ar fi o greşeală fundamentală dacă am confunda dorinţa şi politica de pace a guvernului sovietic cu pacifismul burghez, al social-democraţilor de dreapta. Politica de pace a Uniunii Sovietice nu înseamnă nicidecum capitulare în faţa pretenţiilor imperialiste, ci este o politică de pace de o adîncă principialitate ce se îmbină armonios cu revoluţionarismul clasei muncitoare, este o politică activă, de luptă pentru realizarea unei păci juste, corespunzătoare intereselor oamenilor muncii de pretutindeni. La Congresul al IX-lea al Sovietelor din întreaga Rusie, Lenin spunea: „Războiul imperialist ne-a apăsat atît de greu, cum după toate probabilităţile n-a apăsat nici un popor. După aceasta a trebuit să purtăm povara grea a războiului civil, în care am fost forţaţi de către reprezentanţii claselor dominante, care apărau Rusia emigranţilor, Rusia moşierilor şi a capitaliştilor. Ştim, foarte bine ştim, ce suferinţe nemărginite înseamnă războiul pentru muncitori şi ţărani. De aceea

[1] V. I. Lenin, Opere alese, Ed. P.M.R., 1949, vol. II, partea a II-a, p. 295.

www.dacoromanica.ro

trebuie să mînuim această problemă cu cea mai mare prudență și precauție. Sîntem dispuși de a face cele mai mari concesii și sacrificii pentru a menține pacea, pentru care am plătit un preț atît de scump. Sîntem dispuși la cele mai mari concesii și sacrificii, dar nu la concesii și sacrificii de orice fel și fără sfîrșit" [1]. Acest apel era îndreptat în special către partidele războinice ale Poloniei, Rominiei și Finlandei și însemna un serios avertisment împotriva politicii lor aventuriste, puse în slujba cercurilor războinice din apus. Acest avertisment a fost repetat cu ocazia diferitelor provocări îndreptate împotriva integrității și suveranității Statului Sovietic. Trebuie subliniat — spunea Lenin — că dacă actele banditești și aventuriere nu vor fi sistate „dacă vor împiedica și pe mai departe munca noastră pașnică, întregul nostru popor se va ridica ca un singur om la război și va nimici pînă la ultimul pe toți care participă la banditisme și aventuri" [2].

Exprimînd dorința și politica de pace a Statului Sovietic, Lenin sublinia dreptul acestuia de a răspunde prin măsuri cuvenite și lesne de înțeles la provocările imperialiste. Vrem pace, dar pe bază de egalitate și reciprocitate, aceasta este lozinca lui Lenin. La 22 iulie 1920, cînd ministrul de externe al Angliei, Curzon, amenința Statul Socialist, în perioada cînd Armata Roșie a dobîndit mari succese împotriva armatei intervenționiste a panilor polonezi, Lenin dădea următoarele instrucțiuni Comisariatului Poporului pentru afacerile externe: „Lui Curzon trebuie să i se răspundă peste două zile (nu mai repede, decе să-l alintăm)... cu politeță cordială, trebuie răspuns astfel: dacă Anglia (plus Franța, plus? plus?) dorește o pace generală, adică *adevărată,* noi o *vrem* de mult. Atunci să fie ordonată retragerea lui Vranghel, căci acesta e al lor, el îl sprijină și noi imediat începem tratativele. Dacă Polonia dorește pacea, noi sîntem *de acord,* am spus acest lucru clar și repetăm, numai să o propună" [3]. Poziția U.R.S.S. este limpede și așa cum a formulat-o Lenin, este valabilă și pentru ziua de azi. Uniunea Sovietică păzește pacea prin toate eforturile sale, dar există o limită peste care nu poate trece. De aceea Lenin sublinia necesitatea întăririi continue a capacității de apărare a Statului Sovietic, prin dezvoltarea continuă a Armatei Roșii, ale cărei baionete constituie cea mai bună garanție a apărării cuceririi revoluționare a poporului sovietic într-o lume dușmănoasă. Astfel, Statul Socialist, spunea Lenin, va putea să dea ca răspuns la fiecare lovitură încercată de imperialiști, două lovituri. Lenin considera de asemenea necesar ca masele populare, cetățenii Statului Sovietic, să fie educați în spiritul vigilenței revoluționare, ca aceasta să se îmbine mereu cu dorința de pace sinceră și profundă a popoarelor sovietice. Din partea noastră e nevoie de cea mai mare prudență, spunea Lenin. „Prima poruncă a politicii noastre, primul învățămînt al activității noastre de guvernare de un an, pe care fiecare muncitor și țăran trebuie să-l însușească, sună astfel: Trebuie să fim vigilenți, nu trebuie să uităm, că ne înconjoară oameni, clase, guverne care arată deschis că ne urăsc fără margini. Să nu uităm că mereu un fir de păr ne desparte ca

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 33, p. 122.
[2] Ibidem, p. 114.
[3] Ibidem, v. 35, p. 387.

www.dacoromanica.ro

să sară asupra noastră. Facem tot ceea ce putem pentru a preveni aceasta" [1].

Politica de pace a U.R.S.S., corespunzînd intereselor tuturor oamenilor iubitori de pace de pretutindeni, este o uriaşă forţa morală şi politică, care mobilizează opinia publică democratică din lumea întreagă împotriva forţelor războinice. Ea scoate în evidenţă, demascînd calomniile imperialiste, sincera şi concreta dorinţă de pace a Statului Sovietic şi deschide astfel largi posibilităţi pentru înfrîngerea şi izolarea adevăraţilor aţîţători la un nou război, largi posibiltăţi pentru traducerea în practică a indicaţiilor leniniste despre posibilitatea coexistenţei paşnice între cele două sisteme. Astăzi importanţa politicii de pace a U.R.S.S. iese şi mai mult la iveală. Paşii făcuţi de Statul Sovietic pentru apărarea păcii în problema germană, în rezolvarea paşnică a problemei coreene, în privinţa discutării problemelor litigioase de către cele cinci mari puteri inclusiv R. P. Chineză, în privinţa încetării goanei înarmărilor şi a încheierii unui acord între marile puteri, în privinţa interzicerii necondiţionate şi a controlului internaţional efectiv al armelor de distrugere în masă, produc un larg şi profund ecou pretutindeni şi întăresc poziţia acelor cercuri internaţionale care se pronunţă pentru coexistenţa paşnică, pentru destinderea situaţiei internaţionale. Nu trebuie să se uite nici un moment că eficacitatea acestor măsuri este sprijinită azi de tăria economică, morală şi politică mereu crescîndă a Statului Sovietic şi a întregului lagăr socialist, de uriaşa forţă economică şi politică a Uniunii Sovietice, a Chinei populare, de unitatea de neclintit a lagărului socialist. Politica de pace a U.R.S.S. bazată pe această forţă uriaşă, fără îndoială trebuie să pună pe gînduri pe conducătorii principalelor state imperialiste. Aceasta reiese de altfel şi din relatările presei burgheze.

Intre factorii a căror acţiune face posibilă coexistenţa paşnică a celor două sisteme social-economice, Lenin a acordat tot timpul o deosebită importanţă relaţiilor economice, relaţiilor comerciale între Statul Socialist şi statele capitaliste. Şi aici, ca întotdeauna, Lenin a pornit de la analiza factorilor, legilor obiective ale capitalismului, ale stadiului său imperialist. Avînd în vedere gradul de dezvoltare a forţelor de producţie în capitalism, avînd în vedere trăsăturile caracteristice ale modului de producţie capitalist ajuns în faza imperialistă, avînd în vedere interesele vitale ale capitaliştilor mînaţi de dorinţa profitului maximal, puternicele state capitaliste nu pot să nu ţină cont de o şesime a globului pămîntesc, nu pot admite ca această şesime să fie exclusă din comerţul mondial. Reluarea şi dezvoltarea relaţiilor comerciale cu Statul Sovietic, era deci inevitabilă. „Este o forţă mai mare decît dorinţa, voinţa şi hotărîrile oricăreia din clasele sau guvernele duşmane şi această forţă o constitue relaţiile economice mondiale generale, care silesc să păşească pe această cale a legăturilor cu noi" [2]. Lenin a văzut clar semnele vădite ale descompunerii economiei capitaliste, a văzut clar că blocada imperialiştilor Antantei, iniţiată de imperialiştii americani trebuie ridicată deoarece statele capitaliste au nevoie de comerţ cu Rusia Sovietică. In 1920, Anglia, interesată deosebit de mult în lărgirea comerţului ei exterior, de

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 33, p. 122.
[2] Ibidem, p. 129.

www.dacoromanica.ro

altfel aceasta este și astazi problema principală a politicii comerciale engleze, ridica blocada. Anul 1921, așa cum arată Lenin, este anul cotiturii și în comerțul exterior al Statului Socialist. Apar capitaliștii străini în U.R.S.S., se oferă credite și așa mai departe. In trecut, spunea Lenin în 1921, lozinca imperialiștilor era: „Te împușc și-ți iau totul pe gratis". Acum se pune problema comerțului și capitaliștii siliți de legile economice implacabile trebuie să acționeze împotriva voinței și sentimentelor lor și să intre în legaturi cu Statul Sovietic. In 1918—1919—1920, deci în trei ani, importul Statului Sovietic a totalizat 17 milioane puduri, iar exportul, tot în acești trei ani — 2 milioane puduri. In 1921, deci într-un singur an, importurile s-au urcat la cifra de 50 milioane de puduri, iar exporturile la 11.500.000 de puduri.

Guvernul sovietic, condus de Lenin, a făcut tot posibilul pentru a desvolta schimbul de mărfuri între lumea capitalistă și Rusia Sovietică, considerînd reluarea legăturilor comerciale normale cu apusul ca veriga principală în vederea asigurării coexistenței pașnice. Comerțul și concesiile, spunea Lenin în 1921, înseamnă coexistența, convenție scrisă, direct formală cu cel mai civilizat capitalism occidental. Adresîndu-se reprezentanților Puterii Sovietice din Caucaz, Lenin arată că Caucazul poate să stabilească mai repede și mai ușor o „coexistență" și un schimb de mărfuri cu occidentul capitalist și datoria guvernelor de aici este să ducă această politică pe o scară întinsă cu fermitate și pricepere. Lenin a biciuit deosebit de aspru toate manifestările de birocrație și de lipsă de răspundere manifestate de unele organe de stat ale Rusiei Sovietice în acest domeniu. La Congresul al XI-lea al Partidului Comunist, Lenin povestește un caz cînd un capitalist francez a venit în Rusia Sovietică să vîndă conserve de carne. Lenin spunea că nu știe dacă o făcea în interesul politicii internaționale, cu știrea conducătorilor Antantei, a Parisului și a lui Poincaré. A lămuri această problemă este sarcina istoricilor sovietici, dar a cumpăra conservele cît mai repede și fără ca Biroul Politic să trebuiască să se ocupe cu această chestiune, este sarcina organelor de comerț ale Rusiei Sovietice. Trebuie eliminate, arată Lenin, piedicile birocratice din calea contactului comercial cu statele capitaliste.

Greutățile economice mereu crescînde ale statelor capitaliste le-au silit, în sfîrșit, ca pe baza recunoașterii măcar formale a egalității celor două sisteme social-economice, pe baza necesității intensificării legăturilor economice, să invite guvernul sovietic la conferința de la Genova (1922). Lenin a arătat că guvernul sovietic salută convocarea acestei conferințe și va participa la ea. Insă guvernul sovietic își dădea foarte bine seama de intențiile imperialiștilor de a folosi conferința pentru a exercita o nouă presiune asupra Statului Socialist, în sensul să-l oblige să plătească mari despăgubiri pentru naționalizarea firmelor străine, să-și asume obligația de a plăti datoriile contractate de guvernele țariste și de guvernul provizoriu, de a se supune unor condiții și concesii economice înrobitoare. Despre aceasta, statele mari imperialiste au vorbit pe față. Statul Sovietic a respins de la început aceste pretenții. Era doar bine știut că pagubele pricinuite de imperialiști prin războiul de intervenție, prin jefuirea aurului, flotei, materialului de transport al Rusiei întrecea cu mult „pagubele" cauzate de guvernul sovietic prin naționa-

www.dacoromanica.ro

lizarea întreprinderilor aflate în mîna capitaliştilor străini, ceea ce de altfel era un drept suveran al Statului Sovietic. Esenţa problemei era însă alta. Delegaţia sovietică instruită de Lenin a primit sarcina de a merge la Genova în calitate de negustători pentru a obţine modalităţi cît mai avantajoase pentru dezvoltarea comerţului „care a început, care se dezvoltă şi care chiar dacă cineva ar reuşi să-l întrerupă în mod forţat pe un timp oarecare, va continua totuşi să se dezvolte inevitabil şi după această întrerupere“ [1].

Lenin a indicat delegaţilor sovietici să se folosească de contradicţiile economice între statele capitaliste, de contradicţiile între marile monopoluri internaţionale şi capitaliştii individuali. Călăuziţi de indicaţiile leniniste, respectînd cu sfinţenie principiile comuniste de bază şi enunţînd că Statul Sovietic recunoaşte pentru o etapă istorică necesitatea existenţei celor două sisteme social-economice, unul alături de celalalt, şi că expresia acesteia trebuie să fie colaborarea economică între ele, reprezentanţii Statului Sovietic au reuşit să încheie tratatul de la Rapallo cu Germania, care, pe lîngă altele, prevede normalizarea raporturilor economice pe baza recunoaşterii monopolului de stat al comerţului exterior sovietic şi pe baza acordării reciproce a clauzei naţiunii celei mai favorizate. De atunci şi pînă astăzi guvernul sovietic a pus la baza relaţiilor sale economice cu alte state principiul egalităţii şi al respectării intereselor reciproce.

In ciuda faptului că conferinţa de la Genova a rămas, în general, fără rezultat, în privinţa reglementării raporturilor economice între statele capitaliste ale Antantei şi Rusiei Sovietice, a ieşit clar la iveală că: „Interesele urgente, vitale şi practice ale tuturor statelor capitaliste, interese ce au ieşit în mod accentuat la iveală în ultimii ani, impun dezvoltarea, reglementarea şi extinderea comerţului cu Rusia. Or, din moment ce asemenea interese există, putem discuta, ne putem chiar certa, ne putem despărţi în cazul unor diferite combinaţii, este chiar foarte probabil că va trebui să ne despărţim (e vorba de Genova şi perspectivele ei — *Nota Red.*) şi totuşi pînă la urmă această necesitate economică esenţială îşi va croi singură drum. Cred că în această privinţă putem fi liniştiţi. Nu garantez vreun termen, nu garantez reuşita, dar tocmai la această adunare se poate spune cu destulă certitudine că între Republica Sovietică şi restul lumii capitaliste vor continua inevitabil să se dezvolte relaţii comerciale normale“ [2]. Aceste cuvinte ale lui Lenin sînt pe deplin valabile şi pentru condiţiile de astăzi. Nici un fel de restricţiuni îndreptate împotriva U.R.S.S. şi a ţărilor de democraţie populară, nici un fel de blocadă îndreptată împotriva Chinei populare, nici şantajul şi ameninţările cercurilor războinice din S.U.A. nu pot împiedica dezvoltarea din ce în ce mai largă a relaţiilor economico-comerciale între statele lagărului socialist şi cele ale lagărului capitalist. Acesta e cerut de interesele economice vitale ale statelor capitaliste şi le oferă o posibilitate de a uşura situaţia lor economică deosebit de gravă. In acelaşi timp, contactul comercial, economic nemijlocit între ţările ce aparţin celor două sisteme social-economice

[1] V. I. Lenin, Opere alese. Ed. P.M.R., 1949, v. II, partea a II-a, p. 578.
[2] Ibidem, p. 577.

www.dacoromanica.ro

opuse nu poate să nu aibă o influență binefăcătoare asupra destinderii internaționale, asupra rezolvării pașnice a problemelor litigioase. In anul care s-a scurs, s-au înregistrat importante rezultate în acest domeniu. U.R.S.S. a încheiat un acord economic și de plăți pe trei ani cu Franța, un acord economic care prevedea schimb de mărfuri în valoare de 150 milioane dolari cu Argentina, acorduri economice cu țările scandinave, cu India, cu Afganistan și cu multe alte țări. Se fac în prezent pași importanți în vederea intensificării raporturilor economice cu Anglia, Franța etc. Pe această cale, importante succese au înregistrat țările de democrație populară, inclusiv țara noastră. Marea Chină și organele sale economice au încheiat convenții cu firme engleze și franceze, cu țările Asiei de sud-est și așa mai departe. Previziunea și indicațiile leniniste și-au arătat pe deplin valoarea și justețea lor.

V. I. Lenin a prevăzut clar că în ciuda izolării diplomatice și politice a Uniunii Sovietice, reluarea și normalizarea relațiilor economice și comerciale va atrage după sine în mod necesar și recunoașterea de drept a Statului Sovietic, restabilirea relațiilor diplomatice și politice cu statele capitaliste. Un rol însemnat jucau în acest sens puternicele contradicții între statele imperialiste, contradicțiile între puterile Antantei și Germania înrobită prin tratatul de la Versailles, contradicțiile între Anglia și Franța manifestate în Orientul mijlociu și apropiat, contradicțiile între statele mici și slabe mereu amenințate în independența și suveranitatea lor și marile state imperialiste, precum și contradicțiile între statele formal independente dar în fapt dependente de imperialiști și dintre statele colonialiste. Firește, nu trebuie uitat nici un moment — și Lenin insista asupra acestui fapt — că consolidarea și întărirea economică, politică, morală și militară a republicii sovietice a avut un rol de frunte în restabilirea relațiilor politico-diplomatice cu statele capitaliste. Statul Sovietic, guvernul sovietic a dat toată atenția și a depus toate eforturile pentru normalizarea raporturilor cu statele capitaliste în toate domeniile. In această privință Lenin a acordat deosebită atenție relațiilor Rusiei Sovietice cu marile puteri imperialiste: S.U.A., Anglia, Franța și Germania. In mai multe ocazii și-a exprimat părerea de rău că din cauza atitudinii net dușmănoasă a cercurilor războinice ale Statelor Unite ale Americii nu s-au putut încheia relații comerciale și politice între cele două state, subliniind că aceasta nu este nicidecum vina Rusiei Sovietice. Guvernul sovietic încă în perioada intervenției, la 24 octombrie 1918 a adresat o notă lui Wilson, președintele S.U.A., demascînd fățărnicia și frazele mieroase ale acestuia despre „dragostea" sa față de poporul rus și despre necesitatea recunoașterii dreptului poporului rus de a-și determina propria lui soartă. Nota guvernului sovietic arată că toate aceste declarații ticluite n-au de-a face nimic cu realitatea care arată clar că conducătorii Statelor Unite ale Americii duc o politică fățișă de intervenție militară directă, de inițiere și sprijinire a tuturor acțiunilor dușmănoase îndreptate împotriva Statului Sovietic, menite să calce în picioare în mod brutal și fățiș lupta popoarelor sovietice pentru a-și crea un regim social-economic corespunzător aspirațiilor și dorințelor lor. In ciuda acestei atitudini dușmănoase, în ciuda faptului, spunea nota guvernului sovietic, că în S.U.A. nicidecum nu poate fi vorba de existența unui guvern al comisarilor poporului, ci dimpotrivă de un guvern al magnaților capitalului, Rusia Sovietică nu vrea război cu S.U.A.,

www.dacoromanica.ro

ci doreşte şi consideră posibilă realizarea unor relaţii paşnice între cele două state. „Capitaliştii americani să ne lase în pace. Noi îi vom lăsa în pace", spunea Lenin [1]. Demascînd dușmănia cercurilor conducătoare americane faţă de tînăra republică sovietică, Lenin nu uita să sublinieze marea importanţă pe care o prezentau manifestările de prietenie ale opiniei publice democratice din S.U.A. şi, înainte de toate, a muncitorilor americani faţă de Statul Sovietic, manifestări ce au primit forme concrete prin ajutorarea regiunilor înfometate din Rusia Sovietică, prin declaraţii şi acţiuni de solidaritate cu oamenii muncii din republica sovietică.

Lenin s-a ocupat în de aproape de relaţiile Rusiei Sovietice cu Anglia şi Franţa. Răspunzînd întrebărilor corespondentului ziarelor engleze „Observator" şi „Manchester Guardian", Farbman, la 27 octombrie 1922, Lenin a subliniat că nu consideră de loc că neînţelegerile între Anglia şi Rusia Sovietică nu pot fi înlăturate şi arăta că normalizarea relaţiilor între cele două ţări este şi în interesul guvernului englez. In aceleaşi răspunsuri, vorbind despre vizita lui Herriot în Rusia Sovietică, Lenin arată că primirea conducătorului politic francez — care de altfel şi astăzi joacă un rol important în viaţa politică a Franţei şi se opune lichidării independenţei ei prin crearea aşa numitei armate europene — reflectă că orice apropiere a Rusiei Sovietice faţă de Franţa este mult dorită de guvernul sovietic. Lenin sublinia că relaţiile pe deplin prieteneşti între Rusia Sovietică, Franţa şi Anglia sînt întru totul posibile şi constituie ţelul guvernului sovietic. Injghebarea unor astfel de relaţii corespunde intereselor just înţelese ale Angliei şi Franţei. Imbunătăţirea relaţiilor cu Franţa nu reprezenta nicidecum, adaugă Lenin, o schimbare în relaţiile cu Anglia, scoţînd în evidenţă că relaţiile amicale ale Franţei şi Angliei cu Rusia Sovietică constituie o garanţie şi a relaţiilor prieteneşti între ele. Aceste cuvinte de mare însemnătate ale lui Lenin şi-au păstrat actualitatea şi în zilele noastre.

In privinţa relaţiilor cu Germania e de o deosebită importanţă tratatul de la Rapallo încheiat în 1922 cu guvernul Wirth-Rathenau. Pe lîngă clauzele economice deja amintite, tratatul prevedea recunoaşterea de drept a Statului Sovietic de către Germania şi restabilirea relaţiilor diplomatice şi consulare normale între cele două ţări. Desigur, tratatul de la Rapallo, care s-a folosit de contradicţiile între Germania şi puterile Antantei pentru a întări situaţia internaţională a Statului Sovietic, pentru a ieşi din izolarea diplomatică şi politică, înseamnă o mare victorie şi un important succes al diplomaţiei sovietice. Germania este prima mare putere care a recunoscut Rusia Sovietică şi era clar că nici celelalte mari puteri imperialiste nu pot amîna mult timp recunoaşterea Statului Sovietic, deoarece se temeau ca Germania să nu obţină anumite privilegii în domeniul relaţiilor comerciale cu Rusia Sovietică. In acelaşi timp, tratatul de la Rapallo era un important şi efectiv ajutor acordat poporului german în lupta sa împotriva condiţiilor înrobitoare ale tratatului de pace de la Versailles.

Lenin acordă o deosebită atenţie acestui tratat apreciindu-l ca un instrument foarte eficace şi corespunzător pentru realizarea coexistenţei paşnice între cele două sisteme. In proiectul de rezoluţie pe care l-a întocmit pentru Comitetul Executiv al întregii Rusii în legătură cu ra-

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 30, p. 340.

www.dacoromanica.ro

portul întocmit de delegația sovietică care a participat la Genova, Lenin spunea: „Singur tratatul de la Rapallo fixează egalitatea de fapt a celor două sisteme de proprietate, chiar dacă numai ca o situație provizorie pînă cînd toată lumea n-a trecut de la proprietatea privată și de la haosul economic și războaiele generate de aceasta la un sistem de proprietate superior. De aceea, Comitetul Executiv al întregii Rusii acceptă cu bucurie tratatul de la Rapallo, ca singura cale de ieșire justă din greutăți, din haos și din pericolul războaielor pînă cînd există cele două sisteme de proprietate și între ele proprietatea capitalistă atît de învechită" [1]. In același proiect Lenin arată că republica sovietică va considera normale, în privința relațiilor ei cu statele capitaliste, numai tratate de acest tip și Consiliul comisarilor poporului, precum și Comisariatul poporului, pentru afacerile externe trebuie să-și desfășoare activitatea în acest sens.

Lenin s-a ocupat în de aproape și cu realizarea unor relații de bună vecinătate cu statele limitrofe Rusiei. Din acest punct de vedere e suficient dacă citâm eforturile sale în legătură cu îmbunătățirea relațiilor cu Turcia, cu Finlanda, Țările Baltice, Polonia, și Romînia. Lenin a arătat că poziția Statului Sovietic corespunde și intereselor naționale ale acestor țări. Tratatul cu Turcia încheiat în 1921 și poziția Rusiei Sovietice la conferința de la Lausanne în privința strîmtorilor urmărea și satisfacerea, apărarea revendicărilor naționale și a drepturilor Turciei. Lenin sublinia că poziția adoptată de Rusia Sovietică în problema strîmtorilor Mării Negre, poziție care apăra drepturile și interesele Statului Sovietic corespunde în același timp și intereselor legale ale celorlalte state din jurul strîmtorilor. Vorbind despre poziția Rusiei Sovietice față de Romînia, Polonia și Finlanda și după ce subliniază că în urma situației fără de ieșire a burgheziei romîne au crescut și tendințele ei de provocare față de U.R.S.S. și de subordonare a ei față de imperialiștii puternici, constată că „trebuie spus că noi, în deplină măsură contăm nu numai pe sentimentele pașnice ale muncitorilor și țăranilor acestor țări, ci și pe cele ale marii majorități a reprezentanților lucizi ai burgheziei și guvernelor" [2].

Lenin a subliniat de asemenea posibilitatea și necesitatea schimbului cultural, științific, schimbului de experiență între diferite state.

In lucrările lui V. I. Lenin găsim și clarificarea unui alt aspect important al problemei coexistenței pașnice între cele două sisteme. Statul Sovietic este pentru coexistența pașnică, și manifestă mereu dorința sa sinceră în acest sens, dar în așa fel încît, nu renunță la nici un gram al principialității comuniste. Pentru a traduce în realitate principiul coexistenței pașnice, sînt necesare anumite condiții pe care ambele părți trebuie să le respecte cu sfințenie, deoarece tocmai respectarea acestora creează baza raporturilor pașnice între statele ce aparțin diferitelor sisteme social-economice. Dintre aceste condiții, Lenin a amintit în repetate rînduri principiul neintervenției în treburile interne ale altor state, corolar al principiului respectării dreptului la autodeterminarea națiunilor, a popoarelor. Față de practica intervenționistă, de încălcarea continuă a dreptului popoarelor la autodeterminare practicată de imperialiști, Decretul leninist

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 33, p. 320.
[2] Ibidem, p. 114.

www.dacoromanica.ro

asupra Păcii proclama acest principiu ca condiţie necesară a unei păci juste, trainice, a unei păci fără contribuţii şi anexiuni.

Uniunea Sovietică a pus în aplicare acest principiu din primele zile ale existenţei sale, în politica sa faţă de Finlanda de pildă, faţă de Turcia, Persia, Mongolia etc. Lenin spunea: „Ar trebui arătat în mod amănunţit în ce măsură am arătat noi prin fapte că respectăm autodeterminarea popoarelor ca şi relaţiile paşnice cu statele ce au făcut parte din imperiul rus" [1]. In activitatea sa, Statul Sovietic atît în trecut cît şi astăzi, se străduieşte pentru ca principiul neintervenţiei în treburile interne ale altor state să devină îndeobşte recunoscut şi respectat pe arena internaţională. Lenin, în convorbirile sale cu Bullitt în 1919, sublinia deja acest principiu. El s-a declarat dispus să înceteze operaţiunile militare şi să discute o serie de alte puncte cu Bullitt, însă cu condiţia categorică ca trupele neruse să fie retrase imediat din Rusia şi Antanta să nu mai dea sprijin nici unui guvern contrarevoluţionar. Scoţînd la iveală poziţia sovietică în această problemă, Lenin a răspuns în 1919 la întrebarea corespondentului ziarului „Chicago Daily News", dacă Statul Sovietic este dispus să garanteze că nu va interveni în treburile interne ale altor state: „Noi sîntem dispuşi să garantăm aceasta" [2]. In practica sa politică, statul sovietic, timp de 36 ani, a rămas întotdeauna fidel acestui principiu leninist. In vederea realizării coexistenţei paşnice, Lenin sublinia necesitatea sincerităţii depline a ambelor părţi. Firesţe, din acest punct de vedere există o deosebire fundamentală între Statul Sovietic şi statele capitaliste. Diplomaţia veche capitalistă, bazată pe minciună şi înşelăciune nici nu-şi poate închipui ca cineva să vorbească deschis şi sincer, spunea Lenin. Lenin, în convorbirile sale cu Bullitt, în februarie 1919, a declarat fără înconjur că aşa numitele guverne contrarevoluţionare îşi datorează existenţa lor etemeră numai şi numai baionetelor imperialiste şi vor fi răsturnate de mînia poporului imediat ce imperialiştii vor retrage trupele şi ajutorul lor. Desigur, aceste cuvinte sincere au făcut o impresie ciudată şi penibilă asupra imperialiştilor: dar cuvintele lui Lenin s-au adeverit întocmai. U.R.S.S., în politica sa externă spune răspicat, deschis şi sincer ceea ce doreşte, tocmai datorită faptului că n-are de ce să se teamă de dezvăluirea obiectivelor sale, deoarece aceste obiective, această politică e sprijinită şi însuşită de oamenii muncii din U.R.S.S. şi din lumea întreagă, ea corespunde şi intereselor oamenilor muncii din alte ţări şi le apără aceste interese. De problema sincerităţii se leagă şi problema respectării angajamentelor luate, a respectării cuvîntului dat. Cum se poate, întreba Lenin, că Statul Sovietic a reuşit să atragă ţările mici şi burghezia ţărilor asuprite de imperialişti? Lenin însuşi dă răspunsul la această întrebare ocupîndu-se de încheierea tratatelor de pace cu Ţările Baltice, Finlanda şi Polonia. „Dacă toate aceste ţări mici s-ar fi întors împotriva noastră, deoarece au primit mai multe sute de milioane de dolari, cele mai bune tunuri şi armament, au avut instructori englezi care dispuneau de experienţa de război — deci dacă s-ar fi întors împotriva noastră, nu încape nici cea mai mică îndoială că am fi suferit o înfrîngere... Dar nu s-au îndreptat împotriva noastră deoarece au recunoscut că bolşevicii sînt mai

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 33, p. 114.
[2] Ibidem, v. 30, p. 32.

www.dacoromanica.ro

cinstiți ca ceilalți. Atunci cînd bolșevicii spun că recunosc independența fiecărui popor, că Rusia țaristă s-a bazat pe oprimarea altor popoare dar bolșevicii niciodată n-au stat, nu stau și nu vor sta pe poziția unei astfel de politici, că bolșevicii niciodată nu pornesc război pentru a oprima alte popoare, cînd bolșevicii spun acest lucru atunci ei sînt crezuți, iar acest lucru nu-l știm de la bolșevicii letoni sau polonezi, ci dela burghezia letonă, polonă, ucraineana etc" [1]. In aceasta s-a exprimat, conclude Lenin, importanța internațională a politicii externe bolșevice. Chiar și unii politicieni burghezi, dușmani ai Statului Sovietic, sînt siliți să recunoască faptul că Uniunea Sovietică și-a respectat întotdeauna cu deosebită scrupulozitate angajamentele sale internaționale, atît pe plan economic, cît și pe plan politic sau militar. Nimeni nu poate acuza Statul Sovietic de încălcarea angajamentelor luate.

Lenin a scos în evidență de asemenea, importanța principiului respectării egalității statelor mici și mari. Legînd principiul egalității națiunilor cu coexistența pașnică, Lenin motiva atitudinea negativă a Rusiei Sovietice față de Liga Națiunilor prin faptul că aceasta este departe, sub toate aspectele ei „de realizarea efectivă a egalității în drepturi a națiunilor și de perspectivele reale ale conviețuirii pașnice între ele" [2]. Politica sovietică a pornit și pornește întotdeauna de la acest principiu. Tratatul încheiat în 1921 între uriașa Rusie Sovietică și Afganistanul înapoiat, prevede de exemplu recunoașterea reciprocă a celor două state și a egalității lor. Aplicarea consecventă a acestui principiu leninist se reflectă în relațiile U.R.S.S. cu țările de democrație populară, cu țara noastră de exemplu.

Lenin a arătat că conferințele internaționale, tratativele directe prezintă un mijloc corespunzător pentru a rezolva pe cale pașnică diferendele internaționale. Dar aceste tratative și conferințe trebuie să țină cont de interesele părților, de egalitatea lor. Reprezentanții sovietici, instruiți de Lenin, subliniau la Genova că Statul Sovietic nu se autoamăgește în privința posibilității eliminării cauzelor războiului în condițiile cînd mai există imperialism, dar e dispus să participe la conferințe internaționale cu scopul de a preveni pericolul iminent al unor noi războaie. Vorbind despre conferința de la Lausanne și despre planurile de rezolvare a problemelor Orientului apropiat, Lenin a arătat că Statul Sovietic nu poate fi exclus dela aceste conferințe, că în general Statul Sovietic nu poate fi ținut la o parte în rezolvarea problemelor mondiale. Atragerea Statului Sovietic la rezolvarea problemelor internaționale mărește sorții de succes ai cauzei păcii, deoarece prezența Rusiei Sovietice la conferințele internaționale constituie un puternic factor pacificator — spunea Lenin.

In ducerea tratativelor cu statele capitaliste, Statul Sovietic nu pune condiții ultimative și este gata întotdeauna să examineze și propunerile celeilalte părți, să realizeze compromisuri, natural compromisuri principiale, care să corespundă intereselor proletariatului revoluționar. Decretul asupra Păcii subliniază acest principiu arătînd că propunerile de pace ale Statului Sovietic nu poartă un caracter ultimativ. Aceeași poziție a adoptat delegația sovietică și la Genova în privința dezarmării

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 25, p. 54.
[2] Ibidem, v. 33, p. 350.

www.dacoromanica.ro

generale. In acelaşi timp însă, Lenin a arătat de mai multe ori că din partea lui, nici statul sovietic nu este dispus să discute sau să accepte propuneri ultimative, dictatul imperialist. Cu ocazia răspunsului sovietic la „invitaţia" imperialistă pentru conferinţa proiectată pe insula Principe, Lenin spunea că guvernul sovietic este dispus să înceapă tratativele, dar nu să îndeplinească toate condiţiile imperialiste. Statul Sovietic, şi aceasta e pe deplin valabil şi pentru condiţiile actuale — nu înţelege deloc limbajul dictatului şi al ameninţărilor cu tunurile imperialiste. „Nu ne înspăimîntă ameninţarea acestora. Vă rugăm domnilor diplomaţi europeni, nu uitaţi de aceasta" [1] — spunea Lenin la consfătuirea fracţiunii comuniste a metalurgiştilor, în 6 martie 1922. Lenin arată că problema prestigiului e foarte importantă pentru burghezi, dar le atrăgea atenţia că tocmai cel care ameninţă îşi pierde prestigiul. Intr-adevăr, ameninţările cercurilor războinice americane nu pot să întărească deloc prestigiul S.U.A., dimpotrivă, declaraţiile plîngăreţe ale reprezentanţilor oficiali americani recunosc deschis, în ultimul timp, scăderea catastrofală a prestigiului american în toată lumea capitalistă.

Indicînd calea pe care trebue s-o urmeze diplomaţia sovietică în vederea realizării coexistenţei paşnice, Lenin n-a uitat să insiste asupra faptului că aceasta nu înseamnă că statul sovietic va renunţa la apărarea drepturilor oamenilor muncii, a celor oprimaţi, de pretutindeni. Statul Socialist, spunea Lenin, nu se ocupă numai de propria lui apărare, ci tinde să devină o forţă capabilă să influenţeze situaţia internaţională în orice loc şi în orice moment în favoarea oamenilor muncii, în favoarea popoarelor oprimate. Tocmai în interesul apărării păcii Statul Sovietic n-a renunţat nici un moment la demascarea acţiunilor războinice ale imperialiştilor, la demascarea politicii lor cotropitoare, anexioniste, intervenţioniste. Lenin a demascat mereu caracterul şi conţinutul tratatului dela Versailles, conţinutul reacţionar al Ligii Naţiunilor, războiul imperialist şi pregătirea lui. „Trebuie să li se arate oamenilor — spunea în 1922 — situaţia reală, trebuie să li se explice cît de mare este taina care înconjoară naşterea unui război şi cît de neputincioasă este organizarea obişnuită a muncitorilor chiar dacă îşi zice revoluţionară faţă de un război într-adevăr iminent" [2]. Analiza leninistă a factorilor de bază a situaţiei internaţionale, respectarea cu principialitate comunistă a condiţiilor amintite, a servit ca busolă Statului Sovietic în politica sa de realizare a coexistenţei paşnice cu statele capitaliste. Statul Sovietic s-a pronunţat întotdeauna cu căldură pentru coexistenţa paşnică, pentru întrecerea paşnică între cele două sisteme. Lenin a arătat că regimul socialist nu se instaurează prin violenţa din afară, nu prin baionetele ostaşilor Armatei Roşii, nu printr-o forţă exterioară, nu prin export de revoluţie, ci datorită condiţiilor interne ale statelor capitaliste, datorită faptului că capitaliştii nu mai pot menţine dominaţia lor, datorită luptei revoluţionare a maselor conduse de clasa muncitoare, care nu mai poate suporta exploatarea capitalistă. Lenin a văzut clar că întrecerea paşnică între cele două sisteme scoate în evidenţă mereu superioritatea sistemului socialist faţă de capitalismul falimentar şi muribund. Pacea deschide o

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 33, p. 190.
[2] V. I. Lenin, Opere alese, Ed. P.M.R., 1949, v. II, partea a II-a, p. 649.

www.dacoromanica.ro

cale de o sută de ori mai mare influenței noastre, spunea Lenin. Întărirea continuă, înflorirea economică și culturală a Statului Sovietic, realizările lui măreţe în toate domeniile de activitate, tăria morală a omului sovietic, frăţia de nezdruncinat a popoarelor sovietice, precum şi politica externă a U.R.S.S. constitue un stimulent, un imbold deosebit de preţios şi eficace pentru oamenii muncii din ţările capitaliste, pentru cei asupriţi din ţările coloniale şi dependente de a ridica şi mai sus steagul luptei împotriva exploatării, împotriva înrobirii, împotriva războaielor imperialiste. „Am realizat statul de tip sovietic şi prin aceasta întreaga omenire a făcut un pas înainte", spunea Lenin în martie 1922. Statul Sovietic — aşa cum arată Lenin — a realizat astfel, pe această cale, maximul ce se poate realiza într-o singură ţară, pentru dezvoltarea şi sprijinirea revoluţiei în toate ţările. Desfăşurarea istoriei în ultimii 36 de ani dovedeşte că Uniunea Sovietică n-are de ce să se teamă de întrecerea paşnică între cele două sisteme. Cu atît mai mult a ieşit şi iese la iveală o astfel de teamă la cercurile războinice ale unor state capitaliste. Lenin a arătat încă în 1919 că aşa numitele state democratice, adică statele imperialiste ale Antantei, care, din punct de vedere militar, dominau lumea întreagă, se tem cît se poate de mult de „molima" ideologică a comunismului. „Capitaliştii" — arată Lenin — au făcut un adevărat complot al tăcerii căci de nimic nu se tem atît ca de răspîndirea ştirilor adevărate despre republica sovietică în general şi a documentelor ei oficiale în special" [1]. In raportul său cu ocazia celei de a 30-a aniversări a morţii lui Lenin, P. N. Pospelov a scos în evidenţă teama imperialiştilor, oglindită şi în presa lor, de întrecerea paşnică, de succesele construcţiei paşnice a U.R.S.S.

Invăţătura lui Lenin despre coexistenţa paşnică între cele două sisteme, cel socialist şi cel capitalist călăuzeşte azi lupta sutelor de milioane de oameni în vederea menţinerii şi apărării păcii. Oamenii iubitori de pace îşi pun azi cu îngrijorare întrebarea pusă de Lenin, dacă poate fi evitată ciocnirea armată între cele două sisteme. Răspunsul nu este simplu: „Cred, că la această întrebare trebuie să se răspundă în sensul că soluţia depinde de un prea mare număr de factori şi că rezultatul întregii lupte în general poate fi prevăzut numai ţinîndu-se seama de faptul că imensa majoritate a globului pămîntesc este instruită şi educată în vederea luptei chiar de capitalism" [2] — spunea Lenin subliniind rolul hotărîtor al maselor populare de pretutindeni în lupta pentru menţinerea păcii.

Acţiunea factorilor ce permit traducerea în viaţă a coexistenţei paşnice între cele două sisteme, analizaţi profund de Lenin, s-a întărit, s-a adîncit incomparabil în a doua etapă a crizei generale a capitalismului. Uniunea Sovietică a construit socialismul, a devenit o forţă uriaşă din punct de vedere economic, politic, moral şi militar. Azi, în faţa cercurilor războinice nu se pun doar învăţămintele războiului de intervenţie, ci învăţămintele celui de al doilea război mondial, care s-a soldat cu înfrîngerea deplină a celui mai pregătit, organizat şi experimentat agresor al istoriei, de către Armatele Sovietice, de către Statul

[1] V. I. Lenin, Opere alese. Ed. P.M.R., 1949, v. II, partea a II-a, p. 176.
[2] Ibidem, p. 693.

www.dacoromanica.ro

Sovietic condus de Partidul Comunist al lui Lenin, de discipolul şi continuatorul operei lui Lenin, I. V. Stalin. Statul Sovietic azi nu mai este singur. Alături de el se află uriaşa Chină populară, statele de democraţie populară din Europa şi Asia, Republica Democrată Germană. Solidaritatea oamenilor muncii din lumea întreagă cu Statul Sovietic şi cu lagărul socialist în general a căpătat proporţii nemaicunoscute pînă azi. Iniţiativele, propunerile şi succesele U.R.S.S. au jucat un rol de seamă în naşterea frontului organizat al păcii care cuprinde sute de milioane de oameni, şi în componenţa căruia intră şi pături mic burgheze, şi chiar reprezentanţi ai burgheziei diferitelor ţări, interesaţi în menţinerea păcii. Leninismul a devenit steagul luptei întregei omeniri progresiste împotriva imperialismului, pentru pace, pentru prietenie între popoarele tuturor ţărilor. In cadrul dimensiunilor îngustate ale lumii capitaliste se ascut mereu contradicţiile între imperialişti, descompunerea economică şi mizeria maselor din ţările capitaliste devin din ce în ce mai pronunţate. In ciuda încercărilor disperate ale statelor imperialiste, lupta de eliberare naţională şi socială creşte mereu atingînd atît din punctul de vedere al combativităţii ei, cît şi din punctul de vedere al maselor pe care le cuprind, un nivel încă nemaicunoscut în istorie Aceşti factori fac ca şi în sînul unor cercuri conducătoare din statele capitaliste să se întărească tendinţa spre destindere internaţională, frica de consecinţele dezastruoase ale unui nou război. Nu trebuie să uităm însă că paralel cu înrăutăţirea situaţiei statelor capitaliste, datorită situaţiei lor fără de nădejde, creşte şi tendinţa unor cercuri imperialiste războinice de a provoca un conflict mondial în care văd singura posibilitate de scăpare. Este nevoie deci, aşa cum ne învaţă Lenin, de vigilenţă sporită şi continuă, de întărirea unităţii de nezdruncinat a oamenilor muncii de pretutindeni.

Previziunea leninistă a pătruns secretul deceniilor ce urmau să vină. „Rezultatul luptei — spunea Lenin — depinde în ultima analiză de faptul că Rusia, China etc. formează imensa majoritate a populaţiei globului pămîntesc. Şi tocmai această majoritate a populaţiei este antrenată neobişnuit de repede în ultimii ani în lupta pentru eliberarea sa, în această privinţă nu poate exista nici o umbră de îndoială asupra sfîrşitului luptei duse pe plan mondial. In acest sens victoria definitivă a socialismului este absolut şi pe deplin asigurată“ [1].

[1] V. I Lenin, Opere alese. Ed. P.M.R., 1949, v. II, partea a II-a, p. 693.

www.dacoromanica.ro

ÎNVĂȚĂTURA LENINISTĂ DESPRE TRANSFORMAREA REVOLUȚIEI BURGHEZO-DEMOCRATICE ÎN REVOLUȚIE SOCIALISTĂ — CĂLĂUZĂ ÎN LUPTA PARTIDULUI NOSTRU PENTRU FĂURIREA REGIMULUI DE DEMOCRAȚIE POPULARĂ

DE

M. LUPAN și GR. SMEU

Cei 30 de ani care au trecut de la moartea marelui Lenin, bogatele și măreţele evenimente cuprinse în acest timp au reliefat cu o deosebită vigoare forţa și invincibilitatea leninismului, care a înarmat mișcarea muncitorească și revoluționară internațională cu perspectiva luminoasă a drumului ei spre izbînda deplină, spre revoluția victorioasă. Lenin este creatorul unei noi teorii asupra revoluției proletare, teorie izvorîtă din condiţiile istorice care s-au creat după moartea lui Marx și Engels în epoca imperialismului și a revoluțiilor proletare.

Folosind tezele lui Marx asupra revoluției neîntrerupte și asupra necesității de a se uni mișcările țărănești cu lupta proletariatului, Lenin a făurit o concepție nouă asupra raportului dintre revoluția burghezo-democratică și cea socialistă — teoria transformării revoluției burghezo-democratice în revoluție socialistă. Oportunismul internațional și sucursala lui din Rusia — menșevismul — au ascuns aceste teze ale lui Marx cu scopul de a dezarma proletariatul și de a frîna lupta lui revoluționară. El a pus în schimb în circulație o teorie putredă și antiproletară, străină și dușmană spiritului marxismului revoluționar, teorie care apără ideea hegemoniei burgheziei liberale în revoluția burghezo-democratică și limitează revoluția prin toate mijloacele. Tezele lui Marx, al căror miez revoluționar stîrnea furia reformiștilor, Lenin le-a dezvoltat într-o teorie armonioasă, care a devenit un bun al proletariatului internațional. Teoria leninistă dezvoltă ideea hegemoniei proletariatului în revoluția burghezo-democratică și fundamentează necesitatea alianței dintre clasa muncitoare și țărănime ca o condiție indispensabilă a victoriei revoluției. „Luptător consecvent pentru democrație — scrie Lenin — poate fi numai proletariatul. Luptător victorios pentru democrație el

www.dacoromanica.ro

poate deveni numai cu condiţiunea ca la lupta lui revoluţionară să se asocieze masa ţărănimii" [1].

Subliniind caracterul absurd şi semianarhist al ideilor care considerau cu putinţă săvîrşirea nemijlocită a revoluţiei socialiste, care ignorau necesitatea anumitor condiţii obiective şi subiective, Lenin a arătat nevo a obiectivă a săvîrşirii şi desăvîrşirii revoluţiei burghezo-democratice. Conţinutul burghez al acestei revoluţii se exprimă prin sarcina curăţirii raporturilor sociale existente de tot ce au ele medieval, de feudalism, de iobăgie. Fără a limita însă amploarea mişcării revoluţionare la cadrul îndeplinirii acestor sarcini, Lenin arată că revoluţia burghezo-democratică în care proletariatul deţine rolul de hegemon trebuie să fie prologul revoluţiei socialiste, primul pas către revoluţia socialistă. A încerca să ridici un zid chinezesc artificial între una şi cealaltă — avertiza Lenin — aceasta înseamnă denaturarea marxismului şi liberalism, înseamnă a deschide drum apărării reacţionare a burgheziei împotriva proletariatului. Unicul raport just între revoluţia burghezo-democratică şi revoluţia socialistă este transformarea celei dintîi în cea de a doua, consolidarea de către revoluţia socialistă a operei revoluţiei burghezo-democratice. Formulînd în geniala sa operă „Două tactici ale social-democraţiei în revoluţia democrat'că" principiile tacticii marxiste în perioada trecerii de la revoluţia burghezo-democratică la revoluţia socialistă, Lenin arată că sarcina proletariatului este de a conduce mai întîi întregul popor, şi mai ales ţărănimea spre revoluţia democratică, de a conduce apoi în lupta pentru socialism pe toţi cei ce muncesc şi sînt exploataţi.

Învăţătura leninistă asupra revoluţiei a fost călăuza sigură a partidului nostru în mobilizarea maselor populare din Romîn'a pentru desăvîrşirea revoluţiei burghezo-democratice şi este călăuză pentru realizarea măreţelor sarcini ale revoluţiei socialiste. In lupta comună împotriva claselor asupritoare şi a imper'alismului, s-a închegat alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare sub conducerea clasei muncitoare, s-a făurit şi s-a consolidat sub conducerea partidului acea forţă socială de nebiruit care duce la victorie lupta de secole a poporului nostru împotriva exploatării, care dă viaţă visului pentru care au militat şi s-au jertfit cei mai buni fii ai poporului nostru.

I

In viaţa partidului nostru şi în întreaga desfăşurare a luptei pentru desăvîrşirea revoluţiei burghezo-democratice în ţara noastră, Congresul al V-lea al Partidului din 1932 a marcat un moment de cotitură. Congresul a constituit o strălucită folosire a tezelor leniniste cu privire la revoluţie, în analiza perspectivelor mişcării revoluţionare în ţara noastră, a sarcinilor, caracterului şi forţelor ei motrice. Numai folosirea creatoare a leninismului a permis Congresului să descopere şi să analizeze în mod ştiinţific posibilităţile obiective ce permiteau Romîniei desăvîrşirea revoluţiei burghezo-democratice şi smulgerea ei din lanţul ţărilor imperialiste. Aplicarea fidelă a leninismului a dat putinţă Congresului să respingă cu hotă-

[1] V. I. Lenin, Opere alese. Ed. P.M.R., 1949, v. I, partea a II-a, p. 53.

www.dacoromanica.ro

rîre acele poziții ce denaturau marxismul în problema stabilirii etapei revoluționare în fața căreia se afla țara noastră. A fost respinsă teoria burghezo-liberală, antileninistă, a neiobăgiei, potrivit căreia Romînia ar sta în fața revoluției burghezo-democratice, al cărei conducător trebuia să fie burghezia. Această poziție, pătrunsă de teoria gheristă menșevică, ducea în fapt la o tactică de transformare a proletariatului într-un jalnic apendice al burgheziei. Pretinzînd că proletariatul este puțin numeros la noi iar țărănimea este lipsită de orice capacități revoluționare, Gherea a susținut ideea, după care alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare ar fi lipsită de sens, proletariatul urmînd să secondeze ascultător burghezia în acțiunile ei și să amîne punerea problemei revoluției pînă după victoria socialismului în occident, poziție tipic oportunistă, demascată și zdrobită la timpul ei de către Lenin. In același timp a fost respinsă o altă teză, la rîndul ei profund antileninistă, și anume teza sectaristă „de stînga", potrivit căreia în fața Romîniei ar sta nemijlocit sarcina revoluției socialiste Această poziție însemna în practică izolarea proletariatului de restul maselor exploatate și asuprite, aventurism și înfrîngere inevitabilă.

Aprecierea leninistă a situației social-economice proprie Romîniei a permis Congresului să stabilească în mod just că în fața Romîniei stă etapa desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. Congresul a arătat că în Romînia se înnoadă toate contrazicerile sistemului capitalist, însă aceste contraziceri sînt înăsprite din cauza unei structuri social economice specifice. Romînia s-a dezvoltat pe calea capitalismului într-o epocă în care capitalismul e copt în ansamblul său pentru a fi doborît și revoluția se pune tot mai net la ordinea zilei. Atitudinea burgheziei romîne a ilustrat întru totul teza lui Lenin asupra faptului că teama burgheziei de spiritul de acțiune al poporului întrece cu mult aspirațiile ei spre libertate, împregnîndu-i un caracter contrarevoluționar. In lupta hotărîtoare dintre moșieri și țărani, burghezia romînă a trecut de partea moșierilor, încheind acea coaliție monstruoasă care își va lăsa nefasta sa amprentă asupra întregii dezvoltări economice a țării, menținînd o stare de înapoiere în economie și împiedicînd timp de un veac să fie realizate însăși cerințele revoluției din 1848. Contrazicerile căpătau însă în Romînia o ascuțime deosebită datorită faptului că formele precapitaliste și resturile feudale din agricultură, menținute pe baza înțelegerii dintre burghezie și moșierime, erau greîate pe forme avansate ale proprietății și exploatării capitaliste, tipice imperialismului. Asemenea forme se dezvoltă rapid în Romînia după primul război mondial, cînd se produce o rapidă concentrare și centralizare a capitalurilor, cînd crește mult rolul cartelurilor și trusturilor, al societăților pe acțiuni și al capitalului financiar. In primii patru ani după război, capitalul societăților industriale din Romînia crește de opt ori. In 1921, trei instituții bancare controlau 108 întreprinderi industriale. In 1938, 94 carteluri controlau aproape 50 % din numărul societăților industriale, ajungînd să controleze 98 % din industria metalurgică. Această altoire a unor forme economice imperialiste pe forme precapitaliste și rămășițe feudale accentua slăbiciunea Romîniei în lanțul statelor imperialiste, întregea posibilitatea obiectivă a ruperii ei din acest lanț și a rezolvării revoluționare a principalelor contradicții sociale din țara noastră: contradicțiile dintre burghezie și proletariat, dintre moșierime și țărănime și cele de ordin național.

www.dacoromanica.ro

Stabilind că Romînia se află în fața desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, Congresul al V-lea al Partidului a arătat că problema revoluției în Romînia constă în doborîrea cu forța a puterii de stat burghezo-moșierești și în instaurarea dictaturii revoluționar-democratice a proletariatului și țărănimii, acțiune ce va fi înfăptuită nu sub hegemonia burgheziei, ci sub hegemonia proletariatului, fără burghezie și împotriva burgheziei, folosind însă contradicțiile dintre diferitele grupări burgheze, așa cum învață Lenin mișcarea revoluționară.

Congresul al V-lea a trasat Partidului, ca principală sarcină, crearea alianței dintre proletariat și țărănimea muncitoare sub conducerea proletariatului; făcînd o analiză marxist-leninistă a raporturilor de clasă la țară, Congresul a arătat că în politica la sate, proletariatul se sprijină pe elementele proletare și semiproletare, duce cu el ca aliat păturile sărace și cele mai de seamă pături mijlocașe, duce lupta necruțătoare împotriva burgheziei sătești. Partidul Comunist Romîn și-a asumat de la început răspunderea istorică de a închega alianța dintre proletariat și țărănime, de a duce pînă la capăt lupta maselor țărănești pentru pămînt. Numai după triumful leninismului în mișcarea muncitorească, după făurirea Partidului Comunist Romîn, începe lupta organizată pentru închegarea acestei alianțe. Partidul s-a călăuzit după învățătura leninistă asupra capacității revoluționare a țărănimii — capacitate pe care o dezvăluiau în țara noastră frecvența și tăria răscoalelor țărănești — și asupra nevoii de a fi folosită și condusă această capacitate de către proletariatul revoluționar, linie exprimată la Congresele sale, în chemările și manifestele sale. Congresul al V-lea are meritul de a fi primul congres în care problema țărănească a țării noastre este dezbătută pînă la capăt de pe poziții leniniste ferme, consecvente.

Congresul a atras atenția asupra faptului că etapa de dezvoltare a avîntului revoluționar se caracterizează prin dezvoltarea și creșterea simultană a luptei de clasă a proletariatului, a țărănimii, a luptei național-revoluționare și a mișcării micii burghezii orășenești. Partidul a condus lupta general-democratică a maselor largi populare pe care regimul burghezo-moșieresc le-a înlănțuit în Romînia ca într-o adevărată temniță, călcînd în picioare drepturile și libertățile cetățenești. Partidul a condus în același timp lupta patriotică a întregului popor împotriva înrobirii lui de către puterile imperialiste, pentru păstrarea independenței naționale, îndreptînd această luptă în sensul contopirii tuturor forțelor într-un șuvoi unic revoluționar. In același sens a fost îndreptată și lupta minorităților naționale din Romînia împotriva dublului jug pe care îl aveau de suportat, pentru deplina egalitate în drepturi In felul acesta, folosind variate forme și mijloace de luptă, învățînd din experiența P.C.U.S. în unirea formelor legale de luptă cu cele ilegale, Partidul activa în direcția împletirii tuturor mișcărilor ce se opuneau regimului burghezo-moșieresc, pe platforma largă a luptei pentru realizarea consecventă a revendicărilor burghezo-democratice.

Avînd drept călăuză învățătura leninistă asupra transformării revoluției burghezo-democratice în revoluție socialistă, Partidul nostru nu considera însă realizarea consecventă a revendicărilor burghezo-democratice drept țelul final al acestei lupte, ci doar ca o etapă în drumul spre revoluția socialistă. Congresul al V-lea a arătat că, ducînd pînă la capăt lupta pen-

www.dacoromanica.ro

tru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, clasa muncitoare din Romînia, condusă de Partid, deschide prin aceasta porțile în spre revoluția socialistă.

Justețea analizei leniniste pe care Congresul al V-lea a făcut-o problemelor revoluției în țara noastră și-a găsit confirmarea în desfășurarea ulterioară a evenimentelor din țara noastră. Pe măsura intensificarii pregătirilor pentru războiul antisovietic, burghezia romînă trădează în mod definitiv cauza libertăților burghezo-democratice; ea crește și încurajează diverse formațiuni fasciste, patronează instaurarea dictaturii carliste, iar în preajma imediată a războiului antisovietic, ea instaureaza dictatura fascistă antonesciană care desființează ultimele drepturi și libertăți cetățenești și tîrăște Romînia în războiul antisovietic. În fața trădării naționale săvîrșite de către toate partidele vieții politice burghezo-moșierești, sarcina de a conduce lupta patriotică de eliberare națională a revenit Partidului Comunist, care cheamă și mobilizează forțele democratice la realizarea unui front unic național împotriva robiei hitleriste, pentru doborîrea regimului antonescian și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste S-a vădit astfel în mod limpede că unica forță consecventă în stare să conducă lupta pentru păstrarea independenței țării și pentru eliberarea poporului este clasa muncitoare în frunte cu partidul ei marxist-leninist.

Războiul antisovietic în care a fost tîrîtă Romînia, împotriva dorințelor și intereselor poporului nostru, a determinat o serie de schimbări în situația internă a țării, de natură cu totul contrarie celor scontate de către inițiatorii lui. Războiul a amplificat la maximum suferințele maselor, prin jaful hitleriștilor și al lacheilor lor autohtoni, prin bombardamentele distrugătoare și mulțimea victimelor omenești. El a adîncit la maximum prapastia dintre clasele exploatatoare, ce se îmbogățeau din vinderea bogățiilor țării și de aceea doreau continuarea războiului, și masele largi, care duceau tot greul și doreau terminarea lui. Războiul a determinat în țara noastră acele schimbări obiective în situația internă pe care Lenin le indică drept simptomele unei situații revoluționare. El a împins clasele stăpînitoare la neputința de a-și menține dominația, declanșînd o criză politică generală, provocînd o spărtură prin care revolta și nemulțumirea maselor răbufneau cu toată tăria. În urma situației create, nici clasele exploatatoare nu mai puteau trăi ca înainte, nici masele nu mai voiau să pună mai departe capul lor în jug. Războiul a înăsprit neobișnuit de profund saracia și mizeria claselor asuprite. El a făcut să crească într-o măsură însemnată spiritul combativ al maselor și le-a împins să acționeze independent pe arena istoriei. Întărirea partidului în această etapă, prin demascarea și zdrobirea agenturii burgheze strecurate la conducerea sa în frunte cu Foriș, a asigurat capacitatea clasei muncitoare de a întreprinde acțiuni revoluționare, a determinat îmbinarea schimbărilor obiective cu acele schimbari subiective corespunzătoare unei situații revoluționare.

În condițiile prielnice create de prăbușirea frontului hitlerist în Romînia și prin eliberarea țării de către Armata Sovietică, dată fiind existența unei situații interne obiectiv-revoluționare, forțele populare și patriotice conduse de partidul Comunist au doborît dictatura fascistă antonesciana, au organizat și înfăptuit actul de la 23 August care a deschis mișcării revoluționare din țara noastră drumul democrației și socialismului.

www.dacoromanica.ro

II

Eliberarea ţării noastre de către Armata Sovietică a influenţat întregul curs al dezvoltării ei istorice, creînd toate premisele necesare unei largi desfăşurări a luptei revoluţionare a poporului. Fără ca Congresul al V-lea al Partidului să fi putut prevedea formele concrete în care va avea loc desăvîrşirea revoluţiei burghezo-democratice, sarcinile istorice puse de el au găsit, după eliberarea ţării, condiţii favorabile realizării lor. Aceste condiţii, care au dus la apariţia regimului de democraţie populară într-o serie de ţări erau pregătite şi create de către întreaga desfăşurare a evenimentelor ce au urmat Marii Revoluţii Socialiste din Octomb.ie, de creşterea şi întărirea Statului Sovietic, de victoria Uniunii Sovietice de însemnătate istorico-mondială repurtată în ultimul război şi de schimbările survenite pe arena internaţională în urma acestei măreţe victorii.

Prima etapă a revoluţiei democrat-populare — arată tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej — a fost etapa revoluţiei agrare, antifeudale şi antiimperialiste. Obiectivul principal al acestei etape era desăvîrşirea revoluţiei burghezo-democratice, lichidarea rămăşiţelor feudale şi în deosebi înfăptuirea revoluţiei agrare, precum şi scuturarea definitivă a lanţului robiei imperialiste. Sarcina istorică de a fi în fruntea întregului popor, de a fi hegemonul revoluţiei democrat-populare în ţara noastră a revenit clasei muncitoare, condusă de partidul ei de avantgardă.

Imensul prestigiu pe care i l-a adus rolul de iniţiator al doborîrii dictaturii antonesciene şi de organizator al acţiunii forţelor democratice, largirea influenţei lui în mase au permis partidului să înfăptuiască o largă muncă de mobilizare şi activizare politică a maselor. Direcţia loviturii principale în acest timp a fost în primul rînd mobilizarea poporului în vederea realizării politicei „Totul pentru front, totul pentru victorie", nimicirea organizaţiilor legionaro-fasciste, demascarea şi izolarea partidelor burghezo-moşiereşti şi a socialiştilor de dreapta, organizarea alianţei dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare sub conducerea clasei muncitoare pentru a desăvîrşi revoluţia burghezo-democratică şi a trece apoi la revoluţia socialistă. Poporul nostru păstra vii în memoria sa acţiunile dureroase pentru el ale partidelor burghezo-moşiereşti. Aceste acţiuni aveau o deosebit de puternică forţă demascatoare, ele duceau acum la o accelerată izolare a partidelor burghezo-moşiereşti de mase şi făceau să crească considerabil încrederea poporului în singura forţă politică ce exprima pînă la capăt interesele sale — Partidul Comunist Romîn.

Platforma liniei tactice urmată de partid — concretizată în platforma F.N.D. — urmărea în primul rînd să asigure prin toate mijloacele mobilizarea forţelor în războiul antihitlerist şi efectuarea acelor transformări revoluţionare care ţineau de desăvîrşirea revoluţiei burghezo-democratice.

Imediat după ieşirea sa din ilegalitate, Partidul a ridicat steagul luptei pentru lichidarea imediată a proprietăţii moşiereşti printr-o reformă agrară pe cale revoluţionară. Înţelegerea dintre burghezie şi moşierime determinase în agricultură o stare de deplorabilă înapoiere, rezervînd ţăranimii jugul economic şi îndepărtarea de la viaţa politică, incultura şi degradarea biologică. Chiar statisticile burgheze sînt obligate să reflecte această stare de lucruri din agricultură. Ele recunosc că în anul 1937, existau în agri-

www.dacoromanica.ro

cultura țării noastre peste 700.000 pluguri de lemn, aproape 1,5 milioane grape de lemn și doar 27 mașini de treierat-secerat. Statisticile burgheze arată că în 1938 circa un milion de gospodării țărănești nu aveau măcar un plug. Datele statistice referitoare la repartizarea pământului, culese în diferitele etape ale dezvoltării economice a țării, demonstrează invariabila contradicție dintre un număr infim de moșieri, care stăpînește mari proprietăți agricole, și majoritatea țărănească lipsită de pământ și înglodată în relații feudale. Recensămîntul din 1930 arată că 18,6 % din totalul exploatărilor agricole au sub un hectar de pămînt și dețin abia 1,6% din suprafața totală a țării, în timp ce proprietarii a peste 100 hectare, totalizînd abia 0,4% din totalul exploatărilor agricole, dețin 27,7% din suprafața agricolă a țării. In perioada imediat premergătoare războiului, statistica oficială arată că 0,64% din gospodăriile agricole posedă 47,7% din suprafața arabilă a țării, în timp ce 99,36% stăpîneau abia 52,3%.

După eliberarea țării de către Armata Sovietică, mișcarea țărănească pentru pămînt, de atîtea ori înfrîntă datorită lipsirii ei de un conducator consecvent, își avea de data aceasta victoria asigurata prin faptul că în fruntea ei stătea clasa muncitoare condusă de Partid, care nu mai permitea înșelarea țăranimii ca în 1918—1920 printr-o combinație burghezo-moșierească. Partidul cheamă masele să treacă cu *de la sine putere,* deci în mod revoluționar, la înfăptuirea reformei agrare, peste capul guvernelor reacționare, împotriva opoziției aparatului de stat și a partidelor reacționare. In elaborarea acestei linii, Partidul s-a inspirat din indicațiile lui Lenin asupra necesității de a fi lansate asemenea lozinci care, exprimînd interesele cele mai arzătoare ale maselor, să descătușeze și să organizeze inițiativa lor revoluționară, să paralizeze aparatul puterii de stat. Chemînd masele țărănești să înfăptuiască cu de la sine putere reforma agrară, partidul urma tactica leninistă de înfăptuire revoluționară a transformarilor democratice la sate, tactică a cărei însemnătate deosebită stă în aceea ca învața masele nu să țina seama de autoritatea puterii de stat reacționare și de legile ei, ci să le calce și să le sfarme, înlocuindu-le cu noi stari de lucruri. Acest procedeu tactic nou, indicat de Lenin, paraliza aparatul puterii burghezo-moșierești în țara noastră, dădea frîu liber activității și inițiativei creatoare a maselor, le împingea la acțiune și organizare revoluționară. Comitetele țărănești de reformă agrară — înființate la chemarea P.C.R. ca instrument al realizarii revoluționare de către țărănime a transformărilor agrare — au primit un imens ajutor din partea numeroaselor echipe de muncitori care, mobilizate la sate de către Partid, s-au pus în fruntea maselor țărănești, confiscînd și împărțind pămînturile moșierești nu pe calea întemeierii legale a acțiunii lor, ci pe cale revoluționară. Forțele populare au înfrînt împotrivirea burgheziei și moșierimii aflate pe poziții comune față de reforma agrară, care întrebuințau fie tactica unei opoziții tăișe — *intruniri moșierești* amenințătoare, asasinate etc. — fie tactica terg versărilor și a ipocritei amînări postbelice. Inversunata rezistență pe care o opuneau burghezia și moșierimea înfăptuirii reformei agrare, disperatele lor eforturi pentru păstrarea vechii stări de lucruri urită de popor erau în permanență alimentate și încurajate de către cercurile imperialiste din străinătate. Rezolvarea problemei agrare de către revoluție în această etapă era cu neputință, fără îndreptarea tăișului ei și în direcția înfrîngerii manevrelor imperialiștilor dinafară. Din această cauză, prima

www.dacoromanica.ro

etapă a revoluției democrat-populare a avut și un pronunțat caracter antiimperialist. Luptînd în comun, împotriva burgheziei și moșierimii și a imperialiștilor aflați în spatele lor, pentru realizarea reformei agrare și eliberarea țăranimii de obligațiile feudale, s-a închegat în această etapă alianța trainică dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare sub conducerea clasei muncitoare, s-a afirmat rolul conducător al clasei muncitoare în lupta întregului popor.

In toată această perioadă, lupta pentru transformări agrare revoluționare s-a împletit cu lupta pentru democratizarea țării și cucerirea unor însemnate poziții în aparatul de stat, pentru făurirea unei dictaturi revoluționar-democratice a proletariatului și țărănimii. Majoritatea reacționară a guvernelor ce s-au succedat la conducerea țării în această etapă a revoluției democrat-populare, urmărea — prin sabotarea prevederilor armistițiului, prin menținerea elementelor fasciste în aparatul de stat, prin reprimarea adesea sîngeroasă a acțiunilor de masă etc. — să facă imposibilă înfăptuirea transformărilor revoluționare și să restaureze dictatura burghezo-moșierească. Fără a putea recurge la război civil și la intervenția armată străină — de care ne-a ferit eliberarea țării de către Armata Sovietică — clasele exploatatoare au folosit însă rolul lor precumpănitor în guvernele acestei perioade a revoluției și pozițiile din aparatul de stat pentru a desfășura forme ascuțite ale luptei de clasă, mergînd pînă la încercarea de a da o lovitură de stat bazată pe forța armată. Toate aceste încercări au suferit însa un total eșec dat fiind că, rolul precumpănitor al partidelor reacționare în guvern era în contradicție flagrantă cu scăderea necontenită a influenței acestora și cu izolarea lor de mase, cu infima minoritate pe care o reprezentau și se puteau sprijini ele. Dimpotrivă, minoritatea partidului în guvernele acestei perioade se sprijinea pe creșterea necontenită a bazei lui de masă, pe forța imensei majorități a poporului pe care o organiza și o conducea la luptă. Opoziția de o amploare uriașă pe care o năsteau în masă acțiunile majorității reacționare din guvern dovedea că puterii de stat reacționare, burghezo-moșierești, i se opune puterea maselor populare conduse de Partidul Comunist. Această situație exprima momentul dezvoltării mișcării revoluționare. Se zămislea în focul luptei conduse de clasa muncitoare în frunte cu partidul ei, ceva în genul unei dictaturi la care se referea Lenin, definită de el ca o dictatură a cărei putere se bizuie direct pe cuceririle revoluționare, pe inițiativa directă de jos a maselor populare. Compoziția de clasă a acestei dictaturi este proletariatul și masele țărănești; izvorul ei de putere este inițiativa de jos și locală a maselor populare.

Ieșirea în stradă a maselor a căror contribuție și combativitate creștea cu putere și repeziciune în aceste zile, valul demonstrațiilor de masă care străbătea întreaga țară a impus în mod revoluționar venirea la putere, la 6 Martie 1945, a unui guvern democratic în care clasa muncitoare avea rol conducător. Rolul conducător cucerit de către clasa muncitoare în guvern însemna o importantă victorie a ei. O sarcină însemnată ce a stat în fața guvernului democratic a fost continuarea războiului antihitlerist, legiferarea reformei agrare, a cărei aplicare se desfășurase înainte în mod revoluționar — sarcină ce a fost îndeplinită prin legea reformei agrare din 23 martie 1945. Reforma agrară a zdrobit puterea economică a moșie-

www.dacoromanica.ro

rimii, lichidînd-o ca clasă. Legiferarea reformei agrare a întărit încrederea țărănimii muncitoare în forța și consecvența clasei muncitoare, contribuind la închegarea strînsei alianțe între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare sub conducerea clasei muncitoare. Pe linia lichidarii rămășițelor feudale în agricultură s-a legiferat apoi și desființarea dijmei.

In cadrul desăvîrșirii transformărilor burghezo-democratice, guvernul instaurat la 6 martie a început o acțiune hotărîtă de democratizare a țării. Pentru lichidarea tuturor urmărilor regimului dictatorial fascist și asigurarea drepturilor și libertăților cetățenești, printr-o serie de decrete au fost amnistiați toți cei prigoniți pentru activitatea lor progresistă și au fost supuși judecății toți cei vinovați de crime împotriva poporului. In timp ce regimul burghezo-moșieresc a urmărit privarea totală a minorităților naționale de drepturile lor, politica guvernului democrat în problema națională a urmărit realizarea în fapt a totalei egalități în drepturi, ceea ce s-a concretizat prin: egala îndreptățire a țăranilor muncitori în reforma agrara indiferent de naționalitate, participarea efectivă și în egalitate de drepturi a minorităților naționale la viața politică, crearea unor condiții favorabile pentru dezvoltarea vieții culturale a minorităților naționale.

In timp ce regimul burghezo-moșieresc nu acordase niciodată pînă la capăt un elementar drept burghezo-democratic cum e dreptul de vot, guvernul democrat, prin prima sa lege electorală, acordă în mod real, pentru prima oară în istoria țării noastre, votul universal, prevăzînd condiții care să asigure exercitarea acestui drept de către toți cetățenii majori, inclusiv femeile și militarii. Alegerile ce au avut loc în 1946 — cînd cei aproape 7 milioare de cetățeni puși pentru prima dată în situația de a desemna liberi reprezentanții lor, au ales un parlament format în majoritatea sa din muncitori, țărani și intelectuali progresiști — demonstrau democratismul popular pe care-l introducea noua putere, și arătau că, în ciuda existenței pentru încă o perioadă de timp a democrației parlamentare, noua putere, avînd asigurată o majoritate stabilă în parlament, smulgea din rădăcini putredul parlamentarism burghez.

Infăptuind consecvent opera de desăvîrșire a revoluției burghezo-democratice, regimul democrat nu considera aceasta un scop în sine ci, așa cum prevedeau rezoluțiile Congresului al V-lea al Partidului, ca o deschidere a drumului larg în spre revoluția socialistă. Hegemonia clasei muncitoare în desfășurarea revoluției democrat-populare trebuia să constituie și a constituit germenele dictaturii proletariatului; această hegemonie trebuia să se transforme și s-a transformat în lupta împotriva elementelor capitaliste în hegemonia clasei muncitoare în revoluția socialistă. Trecerea de la prima etapă a revoluției democrat-populare, a cărei sarcină esențială era desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, la a doua etapă a ei — în cursul căreia s-a ridicat în mod nemijlocit problema lichidării puterii politice a burgheziei și instaurării dictaturii proletariatului — este imposibil de marcat printr-o dată fixă care să le separe; această trecere a constituit un proces în care încep treptat să precumpănească elementele celei de a doua etape a revoluției democrat-populare. Ridicarea maselor populare la lupta pentru înfăptuirea sarcinilor celei de a doua etape a revoluției democrat-populare era imposibilă fără o luptă aprigă împotriva forțelor reacțiunii burgheze în economie și fără zădărnicirea manevrelor reprezen

www.dacoromanica.ro

tanţilor burgheziei în guvern. Participarea anumitor reprezentanţi ai burgheziei — grupul lui Tătărescu — într-un guvern în care clasa muncitoare deţinea rolul conducător, constituia o trăsătură a desfăşurării revoluţiei democrat-populare în ţara noastră, impusă de raportul forţelor de clasă şi de ansamblul cerinţelor tactice ale etapei revoluţionare. Această participare reprezentase un factor pozitiv, lărgind baza politică a guvernului într-un moment cînd se impunea folosirea oricăror contradicţii din tabăra duşmană, cu scopul dislocării şi înfrîngerii sistematice a forţelor ei. Acest act reprezentase un exemplu de mînuire de către partidul nostru a tacticii leniniste, cu privire la folosirea de către clasa muncitoare a contradicţiilor din interiorul burgheziei pe baza principialităţii revoluţionare. Contradicţiile răbufneau însă la tot pasul, ele exprimîndu-se de pildă în încercarea reprezentanţilor burghezi de a ciunti reforma agrară, de a impune o altă politică financiară şi de a obţine aderarea ţării la înrobitorul „plan Marshall".

In domeniul economic, guvernul democratic a preluat puterea moştenind o situaţie dezastruoasă de pe urma războiului. Sarcina scoaterii economiei naţionale din această stare şi a împingerii ei înainte era imposibilă însă fără a se îndrepta ascuţişul politicii economice şi împotriva elementelor capitaliste. Guvernul democratic avea de înfruntat şi de înfrînt în această direcţie sabotajul forţelor burgheze. Aceste forţe, în tot timpul cît deţinuseră un loc precumpănitor în guvern, au sabotat orice încercări de refacere economică a ţării, pentru ca după pierderea bătăliei pe plan politic să-şi concentreze forţele pe plan economic, în scopul de a înfrînge guvernul pe acest plan.

Indeplinirea perspectivelor în activitatea economică pe care le indicase în aceste condiţii Conferinţa Naţională a P.C.R. din octombrie 1945, presupunea o serie de măsuri de evidenţă şi control din partea statului, măsuri ce ţineau — după cum arată Lenin — de transformarea revoluţiei burghezo-democratice în revoluţie socialistă, ele depăşind cadrul unei revoluţii burghezo-democratice. Crearea Oficiilor Industriale, care permiteau statului să ţină evidenţa şi să controleze activitatea economică a întreprinderilor particulare, etatizarea Băncii Naţionale a Romîniei şi folosirea ei ca mijloc important de dirijare şi controlare a creditului de către stat — toate acestea făceau parte dintr-un ansamblu de măsuri ale statului, imperios necesare pentru lichidarea dezorganizării din economie; ele au avut drept rezultat o îngrădire a capitalismului, însemnau deci depăşirea sarcinilor revoluţiei burghezo-democratice. Referindu-se la asemenea măsuri, Lenin scria că ele nu înseamnă „dictatura proletariatului" şi „introducerea" socialismului, dar sînt totuşi paşi temeinici spre socialism. Acest conţinut anticapitalist al activităţii guvernului democratic s-a adîncit şi mai mult în timpul şi după înfăptuire a reformei monetare din august 1947, în cursul înfăptuirii programului de activitate industrială cuprins în propunerile P.C.R. din iulie 1947 pentru îmbunătăţirea situaţiei economice şi financiare a ţării.

In analiza procesului de transformare a revoluţiei burghezo-democratice în revoluţie socialistă în ţara noastră, trebuie să se ţină seama şi de contradicţiile dintre ţărănimea muncitoare şi chiaburime. Atît în timpul cît şi în urma reformei agrare s-au manifestat puternice contradicţii între ţărănimea muncitoare — aliatul clasei muncitoare — şi chiaburimea — duşmanul clasei muncitoare. Pe lîngă aceasta, proprietarilor moşierilor era interesată

www.dacoromanica.ro

întreaga țărănime, inclusiv chiaburimea, opoziția de interese dintre aceasta și țărănimea muncitoare a reieșit cu claritate. Ea s-a exprimat în tendința chiaburimii de a folosi reforma agrară ca mijloc de întărire a exploatării pe seama țărănimii sărace, iar în anii secetei și ai haosului economic, această opoziție a reieșit din manevrele chiaburimii pentru deposedarea țaranimii muncitoare de pămîntul cucerit. Acestor mașinațiuni chiaburești li s-au opus însă măsurile guvernului democratic, care, prin legea circulației bunurilor agricole, prin anularea vînzărilor de pămînt făcute de țărani sub imperiul foametei, prin stabilirea dreptului de preemțiune al statului în cumpărarea pămîntului, a determinat eșuarea lor, întărindu-se alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare sub conducerea clasei muncitoare. Se vede deci că întreaga politică a guvernului democrat din aceasta etapă a revoluției democrat-populare avea și un conținut anticapitalist, care era obiectiv determinat de poziția și de raportul forțelor de clasă și oglindea faptul că revoluția democrat-populară nu se oprește la cadrul burghezo-democratic, ci se desfășoară larg spre revoluția socialistă. Deși esența etapei era desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, sarcinile acestei revoluții s-au împletit strîns cu sarcinile revoluției socialiste, așa cum etapa următoare, deși în esența ei era revoluția socialistă, desăvîrșea definitiv opera revoluției burghezo-democratice.

Intreaga desfășurare a revoluției democrat-populare a avut în țara noastră, ca și în restul țărilor de democrație populară, un puternic conținut antiimperialist, acesta manifestîndu-se în toate problemele pe care le rezolva revoluția și constituind o particularitate distinctă a ei. In spatele tuturor acțiunilor contrarevoluționare ale cercurilor burghezo-moșierești se aflau cercurile imperialiștilor străini, a căror dușmănie față de transformările revoluționare din țara noastră îmbrățișa toate domeniile de la cel politic și diplomatic pînă la cel economic și ideologic. După ce eforturile imperialiștilor de a înlocui eliberarea țării de către Armata Sovietică prin ocuparea ei de către forțele lor armate au dat greș, cercurile imperialiste și-au intensificat presiunile. Pe plan economic, ele au încercat să șantajeze starea precară în care se zbătea economia țării, legînd admiterea relațiilor comerciale de condiții înrobitoare și livrîndu-ne produse inutilizabile la prețuri de speculă. Pe plan politico-diplomatic, presiunile s-au concretizat în contestarea bazei juridice a activității guvernului democratic, în cererea de a se revizui legea electorală, în inspirarea acțiunilor dușmănoase ale regelui și partidelor istorice față de guvern etc. Dușmănia cercurilor imperialiste față de realizările poporului nostru și-au găsit un prilej de amplă și fățișă manifestare la Conferința de Pace de la Paris, unde ele au încercat să impună țării noastre grele condiții economice și politice. O asemenea atitudine constantă a cercurilor imperialiste a făcut ca fiecare pas înainte al revoluției democrat-populare să însemne și o dejucare și înfrîngere a intențiilor acestor cercuri.

Țara noastră a putut să reziste cu succes acestor presiuni numai pentrucă ea s-a bucurat în permanență de sprijinul și ajutorul frățesc al Uniunii Sovietice. Eliberarea țării de către Armata Sovietică a dat peste cap intențiile imperialiste de cotropire a țării în vederea menținerii stării ei de înfeudare, a ferit poporul nostru de pericolul și suferințele unui război civil sîngeros și de intervenția armată, a constituit condiția hotărîtoare pentru descătușarea forțelor revoluționare în țara noastră. Existența, spri-

www.dacoromanica.ro

jinul şi ajutorul Uniunii Sovietice au permis poporului nostru să înfăptuiască trecerea de la realizarea sarcinilor revoluţiei burghezo-democratice la sarcinile revoluţiei socialiste într-un timp deosebit de scurt. Ajutorul Uniunii Sovietice s-a vădit în respingerea hotărîtă a oricăror încercări imperialiste de imixtiune în treburile interne ale ţării noastre şi a clauzelor înrobitoare pe care imperialiştii voiau să ni le impună prin tratatul de pace, în sprijinirea constantă a guvernului democratic de la tribuna diferitelor conferinţe internaţionale. Ajutorul Uniunii Sovietice s-a făcut simţit pe plan economic imediat după eliberarea ţării, cînd clasele exploatatoare, în înţelegere cu forţele imperialiste, foloseau puterea lor economică drept o armă de luptă împotriva forţelor democrate. Acordurile economice încheiate cu Uniunea Sovietică încă în anul 1945 au asigurat desfăşurarea integrală a activităţii şi îndepărtarea pericolului şomajului în industria textilă, metalurgică etc. Sutele de mii de tone de cereale împrumutate de U.R.S.S. ţării noastre în anii 1945—1946 au salvat ţărănimea şi întreg poporul de urmările grelei secete din aceşti ani, urmări pe care cercurile imperialiste încercau să le speculeze întocmai ca în anii 1918—1920. Ajutorul sovietic a cuprins toate domeniile construirii vieţii noi în ţara noastră.

Avîntul patriotic de muncă al maselor, sprijinul şi ajutorul neprecupeţit al Uniunii Sovietice, au permis poporului nostru ca, sub conducerea partidului, să frîngă sabotajul capitalist sprijinit de forţele imperialiste, să demaşte şi să zădărnicească manevrele reprezentanţilor burghezi în guvern, sa ducă la bun sfîrşit opera de lichidare a haosului economic şi financiar. In anii 1945—1947 s-a întărit şi mai mult alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare, guvernul şi clasa muncitoare acordînd sprijinul lor frăţesc ţărănimii lovite de secetă. Cimentarea mai departe sub conducerea partidului a acestei forţe sociale însemna că acţiunile partidului găsesc răspunsul şi totala aprobare a maselor populare din ţara noastră. Acesta a fost un izvor principal al succeselor deosebite obţinute în această perioadă pe plan economic. Transpunerea în viaţă a propunerilor P.C.R. din iulie 1947 a scos economia noastră din stagnarea în care era forţat menţinută de către capitalişti. Faptul că în toate acţiunile măreţe iniţiate şi îndeplinite în aceşti ani, forţa călăuzitoare şi însufleţitoare a întregului popor a fost Partidul clasei muncitoare, a determinat o mai largă întărire a influenţei partidului în mase, schimbarea raportului de forţe în favoarea clasei muncitoare şi a aliaţilor ei.

Rolul de conducător al luptei întregului popor pe care şi l-a asumat P.C.R. era însă stînjenit de lipsa unei unităţi politice, ideologice şi organizatorice a clasei muncitoare, de existenţa şi activitatea unei agenturi burgheze în sînul mişcării muncitoreşti şi anume a social-democraţiei de dreapta. Partidul a dus în mod constant şi neabătut între cele două războaie o luptă intransigentă împotriva social-democraţiei de dreapta care, purtătoare a ideilor oportunismului internaţional în Romînia, urmărea să abată poporul nostru de pe calea leninistă a luptei revoluţionare şi să-l ducă la remorca burgheziei. Continuînd după eliberarea ţării politica lor trădătoare, conducătorii social-democraţiei de dreapta de teapa lui Titel Petrescu au secondat fără rezerve cercurile reacţionare în acţiunile lor îndreptate împotriva forţelor democrate, demascîndu-se cu totul. Luptînd neîntrerupt împotriva acestei agenturi şi a încercărilor ei de a înşela masa muncitorilor, atrăgînd în

www.dacoromanica.ro

același timp pe social-democrații de rînd și cinstiți într-un front unic de jos pe baza clarificării lor ideologice și politice, partidul urmărea întemeierea unui partid unic marxist-leninist al clasei muncitoare, unicul ei detașament de avantgardă. Această luptă smulgea pături ale muncitorilor de sub influența reformistă și le aducea sub steagul marxismului revoluționar, completînd schimbarea raportului de forțe în dauna cercurilor reacționare. Această luptă a fost, în același timp, o parte integrantă a acțiunilor ce pregăteau trecerea la revoluția socialistă, știut fiind că proletariatul nu poate atrage și conduce masele muncitoare în construirea socialismului atît timp cît nu este condus de către un partid unic marxist-leninist.

Politica dusă de P.C.R. în desfășurarea revoluției democrat-populare a fost justă pentru că ea se baza pe temelia de granit a științei marxist-leniniste, pe cunoașterea și folosirea legilor obiective de dezvoltare socială și a tezaurului de experiență a P.C.U.S. Ea a fost invincibilă, înfrîngînd toate forțele reacționare pentru că, pornind de la interesele vitale ale poporului și slujind credincios acestor interese, se baza pe încrederea și forța maselor, singura forță în stare să doboare regimul burghezo-moșieresc și să pornească la construirea unei noi orînduiri. Pe temelia acestei politici juste, s-au creat condițiile obiective ale intrării în faza revoluției socialiste. A devenit posibilă izgonirea ultimilor reprezentanți burghezi din guvern, ceea ce a însemnat o fundamentală schimbare în caracterul guvernului. A devenit posibilă răsturnarea monarhiei — păstrătoarea unei părți însemnate din puterea de stat și cel mai mare moșier al țării; faptul că acest vestigiu feudal a continuat să existe în cursul desfășurării revoluției democrat-populare din țara noastră, a constituit o particularitate a acestei desfășurări, impusă de cerințele unei tactici juste, care se baza pe aprecierea concretă a raportului forțelor de clasă în cadrul revoluției. A devenit acum posibilă proclamarea Republicii Populare Romîne. Izgonirea ultimilor reprezentanți ai burgheziei din guvern, răsturnarea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Romîne — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — au marcat victoria clasei muncitoare și a țărănimii muncitoare asupra claselor exploatare, desăvîrșirea sarcinilor revoluției burghezo-democratice și trecerea la înfăptuirea sarcinilor revoluției socialiste.

Cucerirea puterii de către clasa muncitoare nu constituie scopul și capătul luptei ei, ci punctul de plecare al luptei pentru construirea unui nou mod de producție, superior, socialist. In condițiile țării noastre, cînd stadiul atins de dezvoltarea capitalismului permitea în industrie exproprierea mijloacelor de producție și trecerea lor în proprietate socială, dar menținea în agricultură fărîmițarea între numeroșii proprietari — producători mici și mijlocii — partidul a îndreptat ferm țara noastră pe calea leninistă de construire a socialismului. Planul leninist de construire a socialismului, înfăptuit pentru prima dată cu succes în Uniunea Sovietica, prinde viață și în țara noastră, ceea ce se exprimă în succesele obținute de poporul nostru în opera de industrializare socialistă, de transformare socialistă a agriculturii, de construire a culturii noi, de întărire a statului de democrație populară. Legea supremă în activitatea partidului și statului nostru în construirea socialismului este satisfacerea nevoilor materiale și culturale mereu crescînde ale poporului nostru muncitor. Plenara Comitetului Central al P.M.R. din 19—20 august 1953, analizînd succesele obținute de poporul nostru în construirea socialismului, precum și lipsurile și greșelile ce s-au

www.dacoromanica.ro

făcut simțite în activitatea noastră economică, a arătat că în etapa actuală, preocuparea de căpetenie trebuie să fie îndreptarea politicii economice și a elaborat un program de măsuri a cărui îndeplinire cu succes va duce în viitorul apropiat la o serioasă îmbunătățire a condițiilor de trai ale poporului nostru.

★

Desfășurarea și victoria revoluției democrat-populare în țara noastră constituie o minunată confirmare a justeței și forței teoriei leniniste a revoluției, justeței și forței întregii politici și tactici leniniste a partidului nostru. Transformările revoluționare petrecute în țara noastră între 23 August 1944 și 30 decembrie 1947, treptele parcurse de poporul nostru în spre revoluția socialistă corespund pe deplin aprecierii lui I. V. Stalin asupra desfășurării specifice a revoluției în țările cu o dezvoltare capitalistă mijlocie, de tipul celei din țara noastră, țări care au de parcurs mai repede sau mai încet unele trepte intermediare în drumul spre dictatura proletariatului. Această perioadă constitue o pildă de aplicare creatoare, pe baza respectării condițiilor concrete și a particularităților specifice, de aplicare, străină de orice dogmatism, a învățăturii leniniste asupra revoluției. Este un merit uriaș al partidului nostru acela de a fi reușit să descopere la timp și de fiecare dată acele verigi principale și particularități pe care viața, cu manifestările ei concrete și diverse, le impunea procesului de transformare revoluționară a țării noastre.

După victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, desfășurarea și victoria revoluției democrat-populare în țările de democrație populară în perioada ce a urmat celui de al doilea război mondial, instaurarea și statornicirea definitivă a regimului de democrație populară, au constituit o întruchipare strălucită a teoriei leniniste asupra revoluției, au dovedit întru totul că leninismul, este un model de tactică pentru toată lumea.

www.dacoromanica.ro

ÎMBUNĂTĂŢIREA „MANUALULUI DE ISTORIE A R.P.R.", O SARCINĂ DE CINSTE A ISTORICILOR *

DE

N. CREŢU, M. FRUNZA şi GH. HAUPT

Ştiinţa istoriei constituie un sector important al frontului ideologic de luptă pentru construirea socialismului. Ea ajută la formarea conştiinţei comuniste a oamenilor muncii, la educarea tineretului şcolar în spiritul patriotismului socialist şi al internaţionalismului proletar.

A studia istoria Patriei noastre înseamnă a dezvălui acţiunea legilor obiective de dezvoltare a societăţii în diferitele formaţiuni social-economice care au existat în trecut pe teritoriul R.P.R., a studia trecutul de luptă al poporului pentru libertate şi progres, rădăcinile de veacuri ale prieteniei sale cu diferitele popoare vecine, şi în primul rînd cu marele popor rus, înseamnă a studia experienţa de luptă a maselor populare prin cunoaşterea căreia pot fi pătrunse cu mai multă profunzime şi înţelese năzuinţele şi lupta lor prezentă.

Partidul nostru acordă atenţie ştiinţei istoriei şi manifestă totodată faţă de istorici exigenţe înalte. In munca de înarmare a tineretului cu cunoştinţe de istorie un rol important îl are „Manualul de istorie a R.P.R.", alcătuit de un colectiv de autori sub redacţia academicianului Mihail Roller. Acest manual are o mare însemnătate nu numai pentru şcoli, ci şi pentru pregătirea marxist-leninistă a cadrelor de partid şi de stat. Apariţia primei ediţii a manualului, în 1947, a adus o serioasă contribuţie în desfăşurarea revoluţiei culturale din ţara noastră. In 1952 a apărut ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, a manualului, ediţie care a luat în consideraţie o serie de observaţii critice apărute în presă, observaţiile făcute de învăţători şi profesorii de istorie şi critica făcută de istoricii sovietici cu ocazia editării în limba rusă a acestui manual în U.R.S.S.

Manualul de istorie a R.P.R. reprezintă prima lucrare care tratează de pe poziţiile materialismului istoric istoria milenară a poporului romîn şi a minorităţilor naţionale din ţara noastră, în care se dă un tablou sintetic al dezvoltării societăţii în R.P.R. Cercetînd un imens material faptic, străduindu-se pentru prima oară să scoată la iveală rolul maselor populare în istorie, al mişcării muncitoreşti, autorii s-au lovit de numeroase probleme, care, ori au fost voit ignorate de istoricii burghezi, ori au fost falsificate în lucră-

* Din „Lupta de clasă", seria a V-a, anul XXXIV, nr. 3, martie 1954.

www.dacoromanica.ro

rile lor cu scopul de a subordona studierea istoriei intereselor regimului burghezo-moșieresc. Trădînd tradițiile progresiste ale istoriografiei noastre care se mîndrește cu numele cronicarilor sau cu nume ca D. Cantemir, M. Kogălniceanu, N. Bălcescu și alții, istoricii burghezi stînd pe poziții idealiste, neștiințifice, antipopulare n-au putut și nici n-au vrut să dea o explicație științifică dezvoltării istoriei poporului nostru. „Burghezia — a scris F. Engels — transformă totul într'o marfă și prin urmare și istoria. In virtutea naturii ei însăși, în virtutea condițiilor ei de existență, ei îi este proprie falsificarea oricărei mărfi : ea a falsificat și istoria. Doar cel mai bine este plătită acea lucrare în care falsificarea istoriei corespunde cel mai mult intereselor burgheziei" [1].

In mîinile istoricilor burghezi manualele școlare au fost în primul rînd o marfă cu ajutorul căreia ei au corupt conștiința tineretului. O particularitate caracteristică a manualelor alcătuite în trecut de istoriografia burgheză o constituie dușmănia față de masele populare, exagerarea artificială a rolului „marilor personalități", ura față de mișcarea muncitorească a carei istorie a fost ignorată în mod conștient. Manualele de istorie au fost folosite pentru răspîndirea în rîndurile teneretului a rasismului, obscurantismului, naționalismului, a dușmăniei față de poporul rus, față de Uniunea Sovietică, față de celelalte popoare vecine. Unul din meritele „Manualului de istorie a R.P.R." constă în faptul că, datorită apariției sale, au fost scoase din circulație manualele burgheze, antiștiințifice, șovine care otrăveau conștiința tineretului.

Autorii „Manualului de istorie a R.P.R." au depus eforturi mari pentru a combate falsele interpretări ale istoriografiei burgheze. Ei au trebuit să dea răspuns la multe probleme nestudiate încă în lumina învățăturii marxiste. Iată de ce autorii manualului n-au putut să se mulțumească cu sintetizarea documentelor și cercetărilor existente, ci au ridicat o serie de probleme nerezolvate încă în știința istoriei din țara noastră și au indicat calea unor cercetări viitoare. Datorită lucrărilor efectuate între timp de colectivele de arheologi și istorici din țara noastră, autorii au putut în ediția a II-a a manualului să trateze mai pe larg o serie de probleme privind societatea comunei primitive, sclavagistă, feudală care au existat pe teritoriul Patriei noastre, privind istoria modernă și contemporană, istoria mișcării muncitorești etc.

Manualele burgheze n-au încercat și n-au putut să rezolve din punct de vedere științific problema periodizării istoriei Patriei. Recunoașterea caracterului progresiv al dezvoltării societății ar fi însemnat implicit recunoașterea caracterului trecător al orînduirii capitaliste (burghezo-moșierești). Manualul de istorie a R.P.R. a dat pentru prima oară în istoriografia noastră o periodizare științifică a istoriei Patriei. Pornind de la învățătura marxist-leninistă, manualul deosebește în istoria R.P.R. cinci formațiuni social-economice : orînduirea comunei primitive, sclavagistă, feudală, capitalistă (burghezo-moșierească) și socialistă în curs de construire. Autorii au pus la baza trecerii de la o formațiune socială la alta dezvoltarea modului de producție ca factor determinant al dezvoltării societății. In paginile manualului autorii subliniază rolul hotărîtor al maselor populare —

[1] Arhiva Marx-Engels, v. X, p. 104.

www.dacoromanica.ro

producătorii tuturor bunurilor materiale — în istoria Patriei și se opresc amănunțit asupra momentelor însemnate din istoria luptelor de clasă : răscoalele dacilor, Bobîlna, răscoalele țăranilor de sub conducerea lui Doja, răscoalele populare care au avut loc sub conducerea lui Horia, Tudor Vladimirescu, luptele revoluționare din 1848 etc. In manual sînt tratate în mod amănunțit asemenea momente importante din lupta țărănimii ca răscoalele din 1888 și 1907 și sînt subliniate învățămintele ce se trag din aceste răscoale, faptul că țărănimea muncitoare numai în alianță și sub conducerea clasei muncitoare, avînd în frunte partidul marxist-leninist, a putut să-și cucerească drepturile și să-și împlinească revendicările ei de veacuri. In manual este înfățișată mișcarea revoluționară a clasei muncitoare din Romînia, condițiile apariției și dezvoltării ei, se arată cum, sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, în focul luptelor revoluționare ale proletariatului din țara noastră, după înfrîngerea grevei generale din 1920, s-a format Partidul Comunist din Romînia, care a condus lupta oamenilor muncii pentru libertate, pentru instaurarea democrației populare.

Manualul are merite deosebite în restabilirea adevărului privitor la istoria poporului nostru între cele două războaie mondiale, în epoca crizei generale a capitalismului, pe care istoricii burghezi s-au străduit cu un zel deosebit s-o falsifice. Desfășurarea evenimentelor în această perioadă arată deosebit de limpede contradicțiile de neîmpăcat care măcinau regimul burghezo-moșieresc din Romînia, putreziciunea lui, lupta impetuoasă a maselor sub conducerea partidului clasei muncitoare pentru răsturnarea regimului de exploatare. Manualul descrie eroicile lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933. Bazîndu-se pe un bogat material faptic, autorii dezvăluie caracterul prădalnic al capitalului străin, care a înrobit țara noastră și care a transformat-o cu ajutorul burgheziei autohtone într-o țară dependentă de imperialiștii din Occident. Pentru prima oară manualul a reușit să dea o periodizare a istoriei Patriei între cele două războaie mondiale.

Autorii manualului au dezvăluit, pe baza faptelor, prietenia de veacuri dintre poporul romîn și marele popor rus, Este arătat rolul slavilor în formarea poporului romîn, influența statului kievean asupra procesului de formare și dezvoltare a relațiilor feudale pe teritoriul țării noastre, este subliniat ajutorul pe care Rusia l-a acordat poporului romîn în lupta împotriva înrobitorilor turci, pentru independența Patriei. Manualul demască politica șovină și cosmopolită a burgheziei, demască politica antisovietică a regimului burghezo-moșieresc, arată cît de potrivnică era această politică intereselor fundamentale ale poporului romîn și educă pe elevi în spiritul patriotismului și internaționalismului proletar, al prieteniei și dragostei față de Uniunea Sovietică, arătînd rolul Uniunii Sovietice în eliberarea Patriei noastre, ajutorul uriaș pe care ni-l acordă Țara socialismului victorios în opera de construire a socialismului și de apărare a independenței țării noastre.

In ansamblul lui, manualul joacă un rol pozitiv în dezvoltarea învățămîntului de istorie și în răspîndirea cunoștințelor științifice în rîndurile oamenilor muncii din țara noastră. Cu toate că are unele lipsuri, după cum subliniază în prefață înșiși autorii, „Manualul de istorie a R.P.R." este fundamental deosebit, superior tuturor manualelor întocmite de istoricii burghezi, și poate fi pe drept cuvînt considerat o cucerire a științei noastre

www.dacoromanica.ro

istorice. Manualul constituie totodată o etapă importantă pe calea creării unei lucrări de istorie a R.P.R. cu adevărat științifice. Din păcate, istoricii din țara noastră au acordat pînă în prezent un ajutor prea mic în vederea îmbunătățirii manualului. N-au apărut pînă azi recenzii critice asupra ultimei ediții a manualului, deși autorii au cerut acest ajutor în repetate rînduri. Partidul ne învață că nici o ramură a științei nu se poate dezvolta cu succes fără desfășurarea criticii și a luptei de opinii. In același timp manualul poate servi pentru istorici ca o serioasă bază de discuții într-o serie de probleme pe care autorii, din lipsa cercetărilor monografice, nu le-au putut rezolva pînă la capăt.

In recenzia de față ne vom opri asupra cîtorva din lipsurile cu caracter principial ale manualului în vederea intensificării muncii istoricilor noștri pentru îmbunătățirea lui și dezvoltarea cercetărilor istorice în general.

★

In analiza unui manual de istorie — după cum arată experiența istoriografiei sovietice — atenția criticii trebuie să fie îndreptată în primul rînd asupra structurii și conținutului materialului expus și în special asupra problemelor metodologiei și periodizării științifice. Calitățile unui manual depind în mare măsură de structura sa, care trebuie să fie bazată pe o periodizare științifică, marxist-leninistă, a procesului istoric.

Autorii manualului de istorie a R.P.R. nu au reușit să rezolve întru totul problema justei periodizări a istoriei Romîniei, deși aceasta constituie una din problemele nodale ale înțelegerii istoriei Patriei. In unele capitole din manual nu reies criteriile pe baza cărora a fost stabilită în mod concret limita cronologică între o formațiune social-economică și alta.

In manual este tratată neclar trecerea de la formațiunea feudală la cea capitalistă în istoria R.P.R. Clasicii marxism-leninismului au considerat că limita cronologică care desparte o formațiune social-economică de alta o constituie lichidarea caracterului dominant al vechilor relații de producție și al vechilor clase și victoria noilor relații de producție și a noilor clase. Astfel, Marx considera revoluția burgheză din Franța de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea, care a lichidat relațiile feudale și a adus la putere burghezia, drept sfîrșitul orînduirii feudale în Franța și începutul orînduirii capitaliste. De asemenea V. I. Lenin a delimitat în mod precis Rusia dinainte de reforma din 1861, care a desființat iobăgia, deși „de sus", de Rusia de după reformă, și a deosebit perioada de *apariție* a relațiilor burgheze în sînul orînduirii feudale de perioada victoriei lor. V. I. Lenin a arătat că „emanciparea" țăranilor la 1861 a înlocuit plusprodusul feudal prin plusvaloarea burgheză.

Autorii manualului consideră drept graniță dintre feudalism și capitalism în țara noastră uneori anul 1821, adică răscoala populară de sub conducerea lui Tudor Vladimirescu (pag. 10), alteori întreaga perioadă dintre 1821 și 1848. Ambele soluții comportă multe discuții. După părerea noastră, ele nu rezistă unei analize științifice și arată că autorii manualului confundă perioada descompunerii relațiilor feudale și a formării și dezvoltării rela-

www.dacoromanica.ro

țiilor capitaliste în sînul vechii formațiuni cu victoria modului de producție capitalist, identificînd această perioadă cu formațiunea capitalistă propriu-zisă.

In manual se arată just că în țara noastră, în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea și la începutul celui de al XIX-lea — în parte ca rezultat al victoriilor repurtate de Rusia în războaiele cu turcii — se creează condiții favorabile pentru o dezvoltare economică mai rapidă, dezvoltare care fusese mult frînată de jugul otoman. In această perioadă formațiunea feudală continuă să existe, dar în sînul ei apar noi relații de producție, capitaliste. In Moldova, Țara Romînească, Transilvania, apar primele manufacturi capitaliste, se dezvoltă micile meșteșuguri la sate, a căror creștere exprimă „primii pași în dezvoltarea capitalismului" (Lenin). Sistemul capitalist al muncii salariate începe să se introducă nu numai în manufacturile capitaliste, dar treptat și în sfera producției agricole. Dezvoltarea noilor relații de producție, superioare, este însă împiedicată de menținerea orînduirii feudale, a iobăgiei, de jugul otoman și habsgurgic. Datorită adîncirii contradicției dintre vechile relații de producție feudale și întreaga orînduire feudală, pe de o parte, și forțele de producție noi precum și noile relații de producție capitaliste, noile clase care se ridica, pe de altă parte, modul de producție feudal intră într-o stare de criză. Această perioadă, care se caracterizează în istoria țării noastre prin transformarea producției de mărfuri simplă în producție de mărfuri capitalistă, este perioada de descompunere a modului de producție feudal. Ascuțirea extremă a contradicțiilor din sînul orînduirii feudale a dus la izbucnirea revoluției din 1848 și în cele din urmă la desființarea iobăgiei. Perioada de după răscoala condusă de Tudor Vladimirescu, pe care autorii manualului o consideră granița care desparte capitalismul de feudalism, nu este decît o perioadă de adîncire a gradului de descompure a orînduirii feudale datorită dezvoltării producției capitaliste. Fără îndoială că răscoala din 1821 a dat o lovitură serioasă orînduirii feudale, dar țelurile ei antifeudale n-au fost atinse. Puterea a rămas în mîinile boierilor feudali, iar relațiile de producție feudale au rămas dominante și după 1821. Exploatarea feudală a poporului s-a înăsprit chiar în deceniul următor, cînd boierii feudali au reușit să impună introducerea în „Regulamentul organic" a unor articole care îngreuiau enorm jugul clăcii și al dependenței iobage. Marx, din aceste motive, numește „Regulamentul organic", „codice al muncii de clacă". De aceea răscoala de la 1821 nu poate fi considerată ca marcînd sfîrșitul orînduirii feudale în țara noastră.

Sarcina desăvîrșirii scopurilor răscoalei din 1821, precum a subliniat încă N. Bălcescu, și-a pus-o și revoluția din 1848 din Țara Romînească, dar care de asemenea nu a dus la răsturnarea orînduirii feudale. După cum se știe, din cauza trădării unei părți însemnate a burgheziei, în frunte cu Eliade, Brătianu etc., principalele țeluri antifeudale și naționale ale revoluției, formulate în „Proclamația de la Izlaz", n-au fost realizate; n-a fost rezolvată problema agrară, adică desființarea iobăgiei și împroprietărirea țăranilor, n-a fost realizată nici unirea Țărilor Romîne, pas însemnat pe calea cuceririi independenței naționale. Relațiile feudale, iobăgia și claca, au rămas dominante în Țara Romînească și Moldova; puterea a rămas de asemenea în mîinile boierilor feudali. Deci părerea după care revoluția de

www.dacoromanica.ro

la 1848, rezultat al ascuțirii contradițiilor din sînul orînduirii feudale, ar putea fi considerată ca început al orînduirii capitaliste în Țara Romînească și Moldova nu este suficient argumentată.

Unii istorici, pornind de la faptele care arată inegalitatea dezvoltării Moldovei, Țării Romînești și Transilvaniei, susțin că începutul unei noi orînduiri sociale ar putea fi considerată în Transilvania și Țara Romînească revoluția de la 1848, iar în Moldova — perioada 1859—1864. In 1848, în Țara Romînească se văd germenii „monstruoasei coaliții" ce se formează mai tîrziu. Alți istorici au argumentat părerea după care limita cronologică care desparte orînduirea feudală de cea burghezo-moșierească trebuie considerată în ceea ce privește Țara Romînească și Moldova — orînduiri sociale ar putea fi considerată în Transilvania și Țara Romînească — act care stă la baza statului național romîn — cînd moșierii au fost siliți să cedeze o parte a puterii reprezentanților unor pături ale burgheziei și cînd clasele dominante au fost silite, sub presiunea răscoalelor țărănești, să înfăptuiască legea agrară prin care a fost desființată „de sus" iobăgia. Deși reforma din 1864, fiind realizată de clasele dominante, a menținut puternice rămășițe feudale, ea, desființînd „prin lege" iobăgia, a înlăturat, deși nu complet, baza economică feudală în Moldova și Țara Romînească, și o dată cu ea modul de producție și orînduirea social-economică feudală.

Prin urmare, una din principalele probleme ale periodizării istoriei R.P.R., aceea a limitei cronologice dintre orînduirea feudală și cea capitalistă (burghezo-moșierească) n-a fost rezolvată încă de istorici. Sarcina istoricilor este să dezbată și să rezolve, pe baza unor cercetări temeinice a istoriei social-economice a țării, această problemă.

De cele mai multe ori autorii nu și-au pus problema determinării perioadelor principale din sînul fiecărei orînduiri sociale. Aceasta se referă în primul rînd la istoria orînduirii comunei primitive și sclavagiste pe teritoriul R.P.R. Paragraful consacrat, de pildă, descompunerii comunei primitive și apariției statului sclavagist (pag. 22—23) conține teze teoretice generale, fără a aduce material faptic concret, care să desvăluie trăsăturile specifice ale acestui proces pe teritoriul Patriei noastre. Trebuie spus că în această problemă o vină mare poartă și arheologii noștri, care n-au sintetizat suficient pînă astăzi bogatul material descoperit în ultimii ani datorită sprijinului primit din partea statului democrat-popular.

Din cauza lipsei unei analize concrete a dezvoltării condițiilor vieții materiale a societății, nu există în manual o subîmpărțire științifică în perioade a formațiunii feudale. Deși în manual se citează caracterizarea leninistă a perioadelor de dezvoltare a societății feudale, autorii nu merg mai departe și nu aplică aceste indicații teoretice la istoria țării noastre, lăsînd problema deschisă. Din această cauză unele capitole poartă o denumire formală și care nu are nici o semnificație din punct de vedere al periodizării istoriei R.P.R., ca, de pildă, „Țara Romînească și Moldova în secolul al XIV-lea pînă la începutul secolului al XV-lea", „Moldova și Țara Romînească în secolele XVII, XVIII etc.". N-au fost în mod creator aplicate la specificul istoriei țării noastre nici tezele teoretice marxist-leniniste referitoare la periodizarea istoriei capitalismului între cele două războaie mondiale. Se știe că în Romînia criza economică mondială din 1929—1933 a

www.dacoromanica.ro

început mai de vreme ; trebuie cercetat dacă perioada stabilizării relative a capitalismului n-a început de asemenea mai de vreme decît în 1923. De această problemă istoricii nu s-au ocupat.

Obiecții serioase întîmpină și tratarea din manual a istoriei R.P.R. după 23 August 1944. Documentele partidului nostru conțin indicații prețioase, care ajută pe istorici să lămurească problema periodizării luptei poporului nostru după eliberare. Se știe că încă în 1928 I. V. Stalin a arătat că în condițiile unei țări ca Romînia cu un capitalism slab dezvoltat, cu rămășițe feudale, cu o problemă agrară specială de tip antifeudal nu se poate trece direct la revoluția socialistă și la dictatura proletariatului, că revoluția trebuie să treacă printr-o serie de trepte intermediare care vor duce în cele din urmă la dictatura proletariatului. Sarcina științei istorice, a manualului de istorie a R.P.R. era de a arăta cum s-au petrecut evenimentele în mod concret, care au fost aceste trepte intermediare, prin ce se caracterizează ele și cînd au avut loc. Autorii manualului s-au limitat, însă, la cîteva considerațiuni generale (vezi pag. 670—671) pe care nu le-au mai adîncit și concretizat în tratatrea propriu zisă a materialului istoric concret.

Autorii manualului nu au analizat profund schimbarea radicală survenită în conținutul puterii de stat ca rezultat al luptelor populare desfășurate după 23 August 1944, în condițiile favorabile create de eliberarea țării noastre de către Armata Sovietică. In manual nici nu există o caracterizare serioasă a rezultatelor acestor lupte, a puterii de stat instaurate la 6 Martie 1945, a sarcinilor care stăteau în fața ei, pentru a fi clar elevilor ce înseamnă în mod concret desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice. Subcapitolul întitulat „6 Martie 1945. Inscăunarea guvernului democratic în care clasa muncitoare are un rol precumpănitor" se ocupă de alte probleme și este superficial redactat. In manual nu se arată prin fapte concrete procesul de adîncire a transformărilor democratice în țara noastră în anii 1945—1947, forțele motrice ale acestui proces ; nu se arată suficient creșterea rolului conducător în viața poporului al clasei muncitoare în frunte cu P.C.R., întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, sub conducerea clasei muncitoare, adică procesul de făurire a forței sociale care a dus mai departe transformările democrat-populare din țara noastră și a asigurat instaurarea regimului de democrație populară, ca formă a dictaturii proletariatului.

Ultima partea a manualului suferă de o structură nereușită, de o împărțire arbitrară și nesemnificativă din punct de vedere al procesului istoric a capitolelor în diferite subcapitole. Fapte strîns legate între ele, care nu pot fi înțelese izolat, sînt tratate în subcapitole separate, ca, de pildă : „Lupta P.C.R. contra guvernelor Sănătescu și Rădescu" (corect ar fi fost „Lupta maselor populare sub conducerea P.C.R. contra guvernelor Sănătescu și Rădescu") într-un capitol, iar „6 Martie 1945. Instaurarea guvernului democratic etc." în alt capitol

Multe neajunsuri prezintă din punct de vedere al structurii și capitolul XXXIV „Proclamarea Republicii Populare Romîne — 30 Decembrie 1947".

Urmărind să respecte ordinea cronologică a evenimentelor, diferite după caracterul lor, autorii manualului au renunțat de a le mai sistematiza

www.dacoromanica.ro

și sintetiza, ceea ce dă acestui capitol un caracter factologic. In manual problemele industrializării socialiste a țării sînt tratate mai întîi în subcapitolele III—IV, apoi se revine asupra lor în subcapitolele IX—X, problemele construirii bazei socialiste sînt amestecate cu problemele construirii suprastructurii etc. Trebuie spus că nici titlul capitolului nu este bine ales. Titlul capitolului trebuie să se refere la întreaga perioadă istorică pe care o tratează și nu se poate rezuma la un anumit eveniment — oricît de important ar fi el — sau la o anumită dată istorică. Un titlul mai indicat ar fi fost „R.P.R. pe drumul construirii socialismului".

Din cauza neadîncirii periodizării, istoria din ultimul deceniu a poporului nostru cea mai importantă și mai minunată parte a istoriei sale, este tratată la un nivel scăzut, care nu contribuie la justa înțelegere a legilor de dezvoltare a societății în R.P.R. în zilele noastre.

★

In introducere la manual se subliniază că autorii se străduiesc să pornească de la înțelegerea marxistă a istoriei, dela faptul că dezvoltarea societății este determinată de dezvoltarea condițiilor vieții materiale a socității, de dezvoltarea modului de producție; prima sarcină a științei istorice, se arată în introducere, este deci studierea și dezvăluirea legilor producției, a legilor de dezvoltare a forțelor de producție și a relațiilor de producție, a legilor de dezvoltare economică a societății. In expunerea materialului concret însă, autorii nu au urmărit întotdeauna acest principiu fundamental al materialismului istoric. Dezvoltarea economică a societății, mai ales în capitolele „feudalism" și „capitalism" pînă la epoca imperialismului ,joacă mai mult rolul unor scurte părți introductive la istoria politică, expusă de obicei mult mai detaliat. Dezvoltarea forțelor și relațiilor de producție, fără de care nu poate fi înțeleasă istoria politică, se bucură de o atenție mult prea mică din partea autorilor manualului.

Paragrafele consacrate istoriei economico-sociale sau sînt foarte schematice, încît produc impresia unui conspect, sau au un caracter pur descriptiv, predominînd descrierea fenomenelor particulare, fără generalizările și concluziile necesare. Nu se poate găsi în manual fundamentarea concretă și precisă a trecerii la feudalism în țara noastră, a condițiilor în care au apărut, s-au consolidat și au devenit dominante relațiile de producție feudale; în manual nu se arată cum s-au dezvoltat forțele de producție — în primul rînd uneltele de producție — care au determinat victoria relațiilor de producție feudale. Caracteristica relațiilor de producție — baza ornînduirii feudale — este limitată la o simplă enumerare a trăsăturilor generale ale orînduirii feudale, fără ca autorii să scoată în evidență particularitățile concrete, caracteristice pentru orînduirea feudală din țara noastră (vezi pag. 62—63). Analiza profundă a dezvoltării relațiilor feudale este înlocuită prin descrierea fenomenelor suprastructurii, ca, de pildă, organizarea politico-administrativă a Țărilor Romîne (pag. 82—83). Formele concrete ale rentei feudale sînt analizate de abia în capitolul referitor la secolul XVI, cînd ar fi trebuit să se arate ce a adus nou acest secol în dezvoltarea relațiilor feudale față de perioadele anterioare.

www.dacoromanica.ro

Descompunerii feudalismului și dezvoltării capitalismului îi sînt consacrate atît capitolul XVI din partea a V-a, cît și întreaga parte a VI-a. De fapt problema nașterii relațiilor capitaliste în sînul orînduirii feudale a rămas nerezolvată în manual. Din materialele expuse în manual (pag. 233—239 și 304) nu se vede și nu reiese procesul de descompunere a feudalismului și de apariție și dezvoltare a relațiilor capitaliste, ci cel mult dezvoltarea manufacturilor de tip feudal întemeiate de diferiți domnitori și boieri. Afirmațiile autorilor privitoare la dezvoltarea muncii salariate și a producției de mărfuri capitaliste nu sînt susținute cu fapte concrete. Din această cauză cititorul nu poate trage o concluzie privitoare la ivirea conflictului dintre noile forțe de producție și vechile relații de producție feudale.

De asemenea în manual nu sînt desvăluite principalele caracteristici ale dezvoltării capitalismului în Romînia pînă la 1917. Paragrafele închinate dezvoltării economice în această perioadă cuprind mai mult o înșiruire de diferite fapte, care, nefiind generalizate, nu dezvăluie cum s-a dezvoltat în mod concret capitalismul în Romînia, ritmul și caracterul dezvoltării industriei, procesul de înlocuire a muncii manuale cu mașini, esența căii prusace de dezvoltare a capitalismului în agricultură etc. In schimb cititorul găsește în unele paragrafe materiale semiprelucrate, încărcate cu detalii de prisos (vezi pag. 350—352).

Mai bine realizată este istoria dezvoltării economico-sociale a Romîniei în epoca imperialismului mai ales între 1917—1944. Dar manualul clarifică totuși slab acțiunea legilor de dezvoltare a orînduirii burghezo-moșierești din țara noastră în epoca imperialismului și mai ales în anii ce urmează după victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Partea a IX-a a manualului, care se intitulează „Romînia după victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, pînă la 23 August 1944", este lipsită de o introducere în care să fie tratate științific noile condiții obiective în care s-a desfășurat viața economică și politică a Romîniei în perioada crizei generale a capitalismului. De obicei, autorii încearcă să rezolve analiza concretă a acțiunii legilor obiective de dezvoltare a societății în țara noastră, a istoriei dezvoltării economice a țării prin redarea de pasaje întregi din lucrările clasicilor marxism-leninismului sau din documentele de partid.

Deși manualul a acordat istoriei politice a societății o importanță și un spațiu mult mai mare decît istoriei economice, totuși și în această privință există unele capitole concepute și realizate nereușit, în care se resimte încă metoda antiștiințifică de personificare a istoriei. Istoria politică a feudalismului este uneori expusă după voievozi (vezi pag. 77—80, 155—157, 206—212, 251—252 etc.). Numai în paginile 155—157 sînt enumerate numele a peste zece domnitori. In același timp, autorii manualului nu arată semnificația acestor permanente schimbări de domnii. Se resimt lipsuri și la tratarea acelor domnii mai importante unde autorii au încercat să dea o caracterizare .Reformele și acțiunile domnitorilor sînt expuse nu în legătură cu istoria dezvoltării economice a societății în care trebuie să căutăm cheia pentru explicarea polticii lor. In unele capitole, pentru a aminti „în ordine cronologică" despre cutare sau cutare domnitor, se întrerupe o întreagă problematică și se scapă din vedere evenimente legate organic între ele, așa cum s-a întîmplat, de pildă, cu problema privitoare la influența răs-

www.dacoromanica.ro

coalei populare condusă de Tudor Vladimirescu asupra dezvoltării mișcărilor de eliberare din țara noastră.

Uneori autorii manualului acordă o atenție exagerată unor momente nesemnificative din istoria poporului nostru în dauna lămuririi problemelor importante. De exemplu, formării statelor feudale pe teritoriul țarii noastre i se acordă 7 rînduri (pag. 75) atît cît ocupă informația privitoare la activitatea mănăstirească sub Vlaicu I și mult mai puțin decît ocupă descrierea tuturor peripețiilor în legătură cu sfințirea mitropolitului Iosif (pag. 77). Referindu-se la istoria Romîniei din cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea se enumeră toate guvernele, fără să se facă economie de amănunte (vezi pag. 392—393, 395), în schimb despre mișcarea antimonarhică și republicană din deceniile 7—8 ale secolului al XIX-lea se amintește doar în treacăt (pag. 394), iar problema formării națiunii romîne burgheze lipsește cu desăvîrșire. Amanuntele prea numeroase fac să se piardă esențialul problemei tratate și îngreuiază înțelegerea acțiunii concrete a legilor de dezvoltare a societății în istoria Romîniei.

★

In dezvăluirea rolului maselor în istorie, manualul are succese incontestabile, mai cu seamă în capitolele închinate momentelor importante ale luptelor de clasă din istoria poporului nostru. Totuși în manual au mai rămas în această privință goluri serioase. Trebuie să subliniem că autorii manualului au întîmpinat cele mai mari greutăți tocmai în studierea acestei probleme, deoarece n-au avut la îndemînă cercetări speciale privitoare la dezvoltarea economică a țării și la o serie de momente ale luptei de clasă a poporului nostru, ei fiind nevoiți să se adreseze primelor izvoare ale arhivei. Aceasta face să fie cu atît mai valoroase succesele realizate.

In prezentarea luptei dusă veacuri de-a rîndul de poporul romîn împotriva cotropitorilor străini, manualul nu subliniază suficient principala forță activă a acestei lupte — poporul. Este palid arătat eroismul și spiritul de abnegație al poporului în lupta împotriva exploatatorilor autohtoni, a cotropitorilor străini, și cruzimea, josnicia vîrfurilor societății feudale și capitaliste. Excepție fac, de pildă, paginile închinate războiului pentru independență din 1877—1878, în care autorii au reușit să caracterizeze viu atît eroismul maselor populare, cît și josnicia claselor dominante, ceea ce constituie un succes al colectivului care a lucrat această parte a manualului.

Autorii manualului au desfășurat o muncă intensă pentru a urmări lupta pe care a dus-o în decurs de multe veacuri țărănimea împotriva asupririi feudale, cît și lupta proletariatului împotriva capitalismului. Totuși, pentru clarificarea acestor probleme, munca trebuie continuată și intensificată.

N-au fost lămurite încă în istoriografia noastră o serie de probleme importante ca, de pildă, care sînt forțele sociale care au luat parte la răscoala de la Bobîlna si la aceea condusă de Doja, care grupări sociale au trădat răscoala și din ce cauze, ce curente existau în sînul acestor mișcări; lipsesc din manual răscoalele țărănești din primele decenii ale secolului al XIX-lea care au culminat cu răscoala populară din 1821, cît și influența acestei răscoale asupra creșterii mai departe a luptei maselor țărănești în prima

www.dacoromanica.ro

jumătate a secolului al XIX-lea. In genere, desfășurarea luptei de clasă în epoca feudală este expusă oarecum monoton, fără să se arate creșterea, ascuțirea acestei lupte, formele noi pe care ea le căpăta pe măsura intensificării exploatării feudale. Trebuie mai adînc studiat rolul orășenilor în mișcările sociale din secolele XVIII și XIX, apariția diferitelor straturi sociale în orașe, procesul de formare a burgheziei, luptele în cadrul breslelor și rolul lor etc.

Nu sînt încă rezolvate numeroase probleme în legătură cu revoluția din 1848 ca, de pildă, ce forțe sociale au participat la revoluție și care au fost scopurile lor, ce poziție au avut diferitele pături ale burgheziei, ce curente au fost în sînul conducerii revoluției și lupta dusă între ele, raporturile de forțe dintre clase și diferite grupuri sociale după revoluția de la 1848, precum și procesul concret al formării „monstruoasei coaliții".

Lipsa unei documentări suficiente a constituit o piedică pentru autorii manualului în rezolvarea satisfăcătoare a problemei luptei pentru unirea națională. Manualul nu arată că în jurul căilor de realizare a unirii naționale s-a dus o luptă ascuțită între masele populare și o parte a burgheziei, pe de o parte, și burghezia reacționară și boierii liberali de cealaltă parte, care împiedicau desfășurarea unei mișcări largi de eliberare națională, căutînd rezolvarea unirii cu ajutorul combinațiilor diplomatice. Minunatele articole ale lui Karl Marx, contemporan al evenimentelor, în care este dată o analiză profundă a situației din Moldova și Valahia, nu au fost folosite de autori. Marx, analizînd situația din Europa în deceniul al VI-lea, a remarcat simptomele revoluției în Moldova și Valahia și a subliniat acel rol uriaș pe care îl poate juca poporul în înfăptuirea unirii [1]

Vorbind despre legea agrară din anul 1864, autorii manualului afirmă just că aceasta a fost înfăptuită sub presiunea luptei țăranilor (pag. 371). Dar această afirmație nu este sprijinită de material concret care să demonstreze că, în esență, mișcarea țărănească din deceniile 6—7 ale secolului al XIX-lea a răsturnat orînduirea feudală și a constrîns clasele dominante să accepte legea agrară. In cele zece pagini în care se vorbește despre lupta pentru legea agrară, mișcarea țărănească ocupă în total 8 rînduri (pag. 368), în care se amintește superficial un episod din frămîntările țărănești din deceniul al 7-lea. Nu este lămurită în manual nici poziția diferitelor pături al burgheziei față de legea din 1864. Ca rezultat, manualul, vorbind despre legea agrară din 1864, nu a reușit să pună față în față lupta revoluționară, revendicările maselor populare și paleativele reformiste ale burgheziei.

In manual nu se amintește despre mișcarea țărănească crescîndă din deceniul al 8-lea împotriva rămășițelor iobăgiei, nu se arată cum a crescut după războiul pentru independență ura țărănimii înșelate în timpul războiului de către clasele dominante, nu se arată cu date concrete că puternica răscoală din anul 1888 a fost precedată de un val de răscoale țărănești în decursul întregului deceniu.

Subliniind că în manual este —în esență — expusă pentru prima dată o schiță științifică a istoriei mișcării muncitorești din țara noastră, trebuie totodată să arătăm că capitolele închinate primelor etape ale miș-

[1] K. Marx și Engels, Opere complete, ed. rusă, v. IX, X, XI.

www.dacoromanica.ro

cării muncitorești nu pot satisface pe deplin pe cititori. Cea mai serioasă lipsă a manualului în explicarea acestei probleme constă în faptul că nu se arată procesul de naștere și dezvoltare a clasei muncitoare, dinamica numărului și compoziției sale în strînsă legătură cu dezvoltarea industriei capitaliste din Romînia. Or, fără acest lucru nu se poate explica în esență nici ritmul de dezvoltare a mișcării muncitorești, nici rădăcinile sociale ale oportunismului care a frînat atîția ani dezvoltarea ei (deși în manual se arată rolul nefast jucat de oportuniști), nici alte numeroase probleme esențiale ale dezvoltării mișcării muncitorești în Romînia.

In manual se aduce un material faptic restrîns privitor la începuturile luptei clasei muncitoare, la mișcarea grevistă din deceniile 8—9. Nu se arată rolul grevelor și al frămîntărilor muncitorești în procesul cristalizării conștiinței politice a clasei muncitoare, lupta elementelor revoluționare din rîndul clasei muncitoare împotriva agenților burghezo-liberali care puseseră mîna pe conducerea partidului social-democrat al muncitorilor din Romînia.

Slab este arătat rolul maselor în perioada crizei generale a capitalismului, adică tocmai în perioada cînd ele devin mai conștiente și rolul lor în istorie crește. Vrînd să scoată în evidență lupta clasei muncitoare și a partidului ei în această perioadă, autorii manualului folosesc o metodă greșită care împiedică expunerea justă a luptei proletariatului și a maselor asuprite, înțelegerea rolului hotărîtor al acestei lupte în desfășurarea istoriei patriei din ultimele trei decenii și jumătate. Există în manual subcapitole care tratează separat „viața politică" a țării într-o anumită perioadă, „viața socială", „politica internă și cea externă", fără să se arate suficient legătura între aceste diverse fenomene, iar lupta clasei muncitoare și a P.C.R., care reprezintă în fond conținutul principal al vieții politice a țării, este tratată izolat de „viața politică", în subcapitole separate la sfîrșitul fiecărei perioade. Aceasta îngreuiază enorm înțelegerea marxist-leninistă a istoriei Romîniei, duce la traatrea izolată a evenimentelor istorice, rupte din înlănțuirea lor organică, la confuzii, uneori la o simplă descriere factologică a evenimentelor.

Istoria contemporană a Romîniei poate fi înțeleasă numai dacă, în fiecare perioadă, în centrul vieții politice și sociale a țării se pune lupta clasei înainte, a proletariatului împotriva burgheziei, principala contradicție a societății, principalul motor al dezvoltării istoriei în această etapă. Numai în felul acesta va putea fi scos la iveală adevărul că masele sînt făuritorul istoriei. Politica burgheziei și moșierimii, schimbările de guvern, manevrele claselor exploatatoare, legile elaborate de ele, politica lor externă nu poate fi înțeleasă independent de desfășurarea luptei de clasă a proletariatului în Romînia și în lumea capitalistă în general, independent de creșterea impetuoasă a puterii Uniunii Sovietice și adîncirea crizei generale a capitalismului.

Capitolul al XXVIII-lea, de pildă, se intitulează „Romînia în perioada avîntului creat sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie". De fapt, despre acest avînt, despre lupta clasei muncitoare, care constituie, după cum se vede și din titlul capitolului, trăsătura caracteristică a întregii perioade, se vorbește de-abia în ultimele subcapitole, după ce pe un spațiu apreciabil sînt tratate alte probleme și evenimente,

www.dacoromanica.ro

ca, de pildă, intervenția Romîniei împotriva Revoluției din Octombrie, pacea de la Buftea, reluarea ostilităților împotriva Germaniei, reforma agrară de după primul război mondial și altele, evenimente care nu pot fi înțelese decît în lumina desfășurării avîntului luptei clasei muncitoare. Subcapitolul care tratează schematic și fără sprijinul faptelor însemnătatea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie nu explică de loc izvoarele, cauzele avîntului mișcării muncitorești de la noi din țară în perioada 1917—1923. Autorii manualului ar fi trebuit să înceapă capitolul cu o analiză a crizei prin care trecea sistemul capitalist în ansamblul lui în această periadă, să arate înăsprirea și adîncirea contradicțiilor capitalismului, creșterea mizeriei maselor ca urmare a războiului, în sfîrșit situația revoluționară creată de război și mai ales de victoria revoluției ruse în general și la noi în țară în special. In felul acesta ar fi reieșit mai limpede marea importanță a Revoluției din Octombrie pentru țara noastră, forța loviturii date de proletariatul rus capitalismului mondial și implicit regimului burghezo-moșieresc din Romînia, forța exemplului dat proletariatului din întreaga lume, inclusiv proletariatului din țara noastră. De pe o astfel de bază teoretică s-ar fi putut explica cauzele avîntului revoluționar al mișcării muncitorești din Romînia anilor 1917—1923. După o asemenea introducere, în mod necesar se impune tratarea avîntului propriu-zis al mișcării muncitorești din Romînia și formele lui de manifestare cu expresie a maturizării muncitorimii romîne și a influenței Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. In lumina luptelor maselor, a scopului ce și-l propuneau, ar fi reieșit mai limpede și politica reacționară a burgheziei și moșierimii în condițiile acestui avînt al mișcării muncitorești, uneltirile lor împotriva poporului, slăbiciunile proletariatului și folosirea lor de către burghezie și moșierime

Politica burgheziei și moșierimii în problema agrară, marea deosebire dintre promisiunile demagogice făcute țărănimii în 1917 și caracterul ciuntit, antițărănesc al reformei agrare din 1921, nu poate fi, de asemenea înțeleasă în afara avîntului și descreșterii mișcării muncitorești de la noi din țară; ea poate fi înțeleasă numai dacă este analizată în strînsă legătură cu lupta și poziția clasei muncitoare în problema agrară, cu faptul că proletariatul, lipsit de un partid marxist-leninist, nu reușise atunci să realizeze o alianță a clasei muncitoare cu țărănimea, nu reușise să unească lupta clasei muncitoare pentru pace și un trai mai bun cu lupta țărănimii pentru pămînt și pace. Autorii își dau seama de acest luvru, de acee în legătură cu avîntul mișcării muncitorești sînt nevoiți să revină încă o dată asupra reformei agrare. Astfel întîlnim în manual multe repetări inutile, rezultat al despărțirii artificiale și a ruperii mișcării muncitorești (a luptei maselor în general) de viața social-politică a țării.

Această greșeală se repetă în mai mică sau mai mare măsură în alte capitole. In capitolul despre stabilizarea relativă a capitalismului în Romînia, o serie de evenimente politice, ca, de pildă, abolirea votului cenzitar, votarea constituției, sînt tratate de asemenea independent de lupta proletariatului, de teama ce inspira burgheziei această luptă și de felul cum a reușit burghezia să se folosească de reflexul valului revoluționar pentru a porni la ofensivă împotriva poporului și a drepturilor cucerite de acesta. Felul cum este tratată perioada stabilizării capitalismului în Ro-

www.dacoromanica.ro

mînia nu arată suficient că aceasta a fost totodată o perioadă de pregătire a proletariatului, de acumulare de forțe pentru noi lupte. De aceea n-au putut fi expicate în manual cauzele care au determinat noul avînt al luptei maselor între anii 1926 și 1927. Nu se arată suficient nici contradicțiile dintre grupările burghezo-moșierești, venirea P.N.Ț. la guvern în anul 1928 nu este înfățișată ca o manevră a burgheziei și moșierimii în lupta lor contra poporului, ca o încercare demagogică a claselor exploatatoare de a opri radicalizarea maselor și creșterea influenței partidului comunist în rîndul lor. Perioada stabilizării relative este concepută în manual ca o perioadă uniformă, nediferențiată, în care nu s-a produs schimbări. O astfel de tratare nedialectică se datorește faptului că autorii n-au adîncit particularitățile dezvoltării social-economice a țării noastre.

Lipsa metodologică amintită mai sus, cît și tratarea nediferențiată a perioadei stabilizării relative a capitalismului în Romînia, duce la prezentarea luptei P.C.R. în acești ani ruptă de condițiile obiective social-economice. Numai astfel se explică trecerea, cu totul nejustă, de la Congresul al III-lea al P.C.R. la Congresul al IV-lea fără analiza condițiilor istorice interne și externe deosebite în care ele au avut loc. Cele două congrese au avut loc unul la începutul perioadei de stabilizare, în condițiile refluxului mișcării muncitorești și ale ofensivei burgheziei și moșerimii împotriva muncitorilor și țăranilor, iar al doilea la sfîrșitul acestei perioade, cînd apar semnele crizei economice, în condițiile unui nou avînt al luptei proletariatului și ale accentuării pericolului unui nou război. Hotărîrile și rezoluțiile celor două congrese, justețea lor nu pot fi înțelese decît în lumina situațiilor deosebite în care ele au fost luate.

Situarea luptei proletariatului în centrul vieții social-politice a țării ne-ar fi permis să explicăm clar care erau cele două linii politice complet opuse de dezvoltare ulterioară a Romîniei, pe care le preconizau clasa muncitoare pe de o parte și burghezia și moșierimea de cealaltă parte: politica de pace și progres social, de prietenie cu Țara Sovietelor și de independență față de imperialism, cerută de clasa muncitoare, politică ce corespunde intereselor vitale ale poporului, și politica antipopulară și antinațională a claselor exploatatoare, de intensificare a teroarei și exploatării, de menținerea stării înapoiate a țării, de vînzare a intereselor țării imperialismului mondial și de intervenție împotriva Uniunii Sovietice. In acest fel manualul ar fi fost scutit și de alte lipsuri: ar fi fost mai bine demonstrat rolul social-democrației de dreapta în fascizarea țării și în declanșarea războiului antisovietic, caracterul profund dușmănos poporului al politicii partidelor burghezo-moșierești — P.N.Ț. și P.N.L. Participarea P.N.Ț. și P.N.L. la pregătirea și dezlănțuirea criminalului război antisovietic, greaua lor răspundere pentru aservirea Romîniei imperialismului străin trebuie să reiasă din întreaga lor politică.

★

Un merit incontestabil al autorilor manualului este că au căutat să expună istoria poporului romîn în legătură cu istoria minorităților naționale din țara noastră și a popoarelor frățești din U.R.S.S. și țările de democrație populară. P.M.R. [illegible] în spiritul internaționa-

www.dacoromanica.ro

lismului proletar, în spiritul prieteniei între popoare și duce o luptă necruțătoare împotriva șovinismului și naționalismului burghez. Lacheii diplomați ai burgheziei s-au străduit să aţîţe și pe calea falsificării istoriei ura între popoare și totodată să otrăvească conștiința oamenilor muncii, să-i împiedice de la lupta comună pentru desființarea asupririi omului de către om. In regimul democrat-popular se întărește prietenia oamenilor muncii de toate naționalitățile, se întărește prietenia de nezdruncinat cu popoarele din lagărul păcii și socialismului.

Naționaliștii burghezi, atît cei romîni cît și cei maghiari și nemți, au denaturat cu zel istoria Transilvaniei. „Manualul de istorie a R.P.R." a dat o lovitură naționaliștilor burghezi. Totuși el nu a reușit să scoată pe deplin la iveală particularitățile de dezvoltare a Transilvaniei, create în virtutea condițiilor istorice specifice. Manualul nu tratează procesele economico-sociale adînci care s-au petrecut în Transilvania în secolele XVI — XVII : procesul acumulării primitive a capitalului, al dezvoltării manufacturilor și a meșteșugurilor. Manualul nu tratează luptele sociale care s-au desfășurat în această perioadă sub un înveliș religios, nu scoate la iveală dezvoltarea culturii, literaturii, gîndirii progresiste.

In expunerea istoriei Transilvaniei, uneori atenția autorilor manualului s-a concentrat mai ales asupra istoriei populației romîne, dînd mai puțină atenție istoriei populației maghiare și germane. Aceasta a dus la o superficială caracterizare a problemei naționale a Transilvaniei. In unele capitole din manual se arată foarte vag cum au luptat umăr la umăr oamenii muncii romîni și maghiari împotriva asupritorilor comuni, cum s-au apropiat aceștia în lupta comună. Manualul tratează insuficient luptele eroice duse de către muncitorii și țăranii transilvăneni mai ales în perioada anilor 1917—1920. Nu se acordă atenția cuvenită demascării activității josnice desfășurate de burghezia romînă și maghiară, care se străduia să aţîţe vrajba națională între oamenii muncii romîni și maghiari.

Istoricii burghezi, cuprinși de frică și de ură de moarte față de Țara socialismului, s-au străduit din toate puterile să treacă sub tăcere tradiția de veacuri a prieteniei dintre poporul romîn și marele popor rus. Autorii manualului au înțeles just uriașa însemnătate politică și științifică pe care o are dezvăluirea rădăcinilor acestei prietenii. Totuși relațiile romîno-ruse din secolele XV—XVII sînt limitate la relații politice, militare și diplomatice, fără să se arate suficient strînsele legături de prietenie dintre poporul nostru și popoarele rus și ucrainean în lupta contra asupririi feudale, contra iobăgirii de către boieri a țărănimii.

Capitolul al XVII-lea al manualului poartă denumirea „Războaiele ruso-turce și, însemnătatea lor în lupta contra jugului otoman". De fapt capitolul se limitează la o enumerare sumară a războaielor ruso-turce din secolul al XVIII-lea, el fiind consacrat în cea mai mare parte domnitorilor din acel timp. Nu sînt date nici un fel de concluzii, de aprecieri ; nu se arată că în mod obiectiv aceste războaie au slăbit imperiul otoman și au contribuit la eliberarea poporului nostru de jugul otoman, au creat condiții favorabile pentru dezvoltarea economică, socială și culturală a țării. Armata rusă a acordat un ajutor uriaș poporului romîn, care nu o dată s-a răsculat împotriva turcilor. Nu se arată suficient în manual cum s-a întărit prietenia romîno-rusă în aceste războaie, nu se subliniază că poporul romîn a

www.dacoromanica.ro

participat activ la lupta pentru eliberarea sa națională, că mii de țărani români au luptat de partea și în cadrul armatei ruse contra jugului otoman.

Lipsesc din manual o serie de momente care mărturisesc prietenia istorică a poporului nostru cu popoarele polonez, ceh, sîrb și bulgar, In manual nu se amintește decît vag faptul că în secolul al XIX-lea țara noastră a fost unul din centrele de emigrație ale revoluționarilor polonezi și bulgari, că în capitala patriei noastre au trăit, au luptat și au organizat, cu ajutorul romînilor progresiști, lupta pentru eliberarea poporului lor de sub jugul turcesc revoluționari-democrați bulgari ca Vasili Levski, Hristo Botev și alții.

★

Insuficient este arătat în manual istoria culturii, științei, dezvoltarea gîndirii politice-sociale și filozofice. Deși la începutul manualului se arată, teoretic, rolul maselor populare ca făuritor al valorilor spirituale, paragrafele ulterioare închinate culturii sînt o simplă enumerare de nume și fapte, rupte de mersul istoriei, fără a fi analizate și caracterizate. Unele formulări din manual creează impresia că monumentele culturii, artei, palatele, bisericile etc. ar fi fost create de domnitori și nu de popor. Aducînd material concret cu privire la dezvoltarea culturii în țara noastră, manualul ar fi dat o lovitură puternică concepțiilor antipatriotice, cosmopolite ale istoricilor burghezi, care au negat dezvoltarea independentă a culturii noastre, au trecut sub tăcere realizările științei romînești, au negat originalitatea gîndirii politico-sociale progresiste din țara noastră.

In manual nu se arată de asemenea dezvoltarea gîndirii social-politice și rolul ideilor înaintate în lupta forțelor progresiste pentru dezvoltarea societății. Istoria gîndrii noastre sociale progresiste este bogată și variată și ea a influențat activ mersul dezvoltării Romîniei.

Lupta pe tărîmul ideologiei și al culturii între forțele reacțiunii și ale progresului în epoca imperialismului lipsește. Cele cîteva paragrafe extrem de sărace din partea a IX-a a manualului, care se referă la dezvoltarea culturală, nu scot la iveală lupta ascuțită dintre cele două culturi, nu scot la iveală putreziciunea culturii burghezo-moșierești, oglindită în răspîndirea catastrofală a analfabetismului, în literatura și arta decadentă, antipopulară și antirealistă, în filozofia cosmopolită, „gîndiristă" și mistică, în „știința" idealistă predicată în universități. Manualul nu arată nici elementele democratice, patriotice, păstrătoare ale adevăratei culturi naționale, care se ridicau împotriva „culturii" oficiale.

In manual se mai găsesc formulări obiectiviste, ceea ce dovedește că nu au fost învinse deficiențele ediției anterioare. De pildă, la pag. 549 chiaburimea este caracterizata astfel: „In afară de moșieri există la sate chiaburii, al căror număr a crescut după primul război mondial. Aceștia își lucrează pămîntul cu ajutorul (?) țăranilor săraci, în relații de dijmă, sau cu ajutorul (!) salariaților agricoli (argați)". Autorii manualului ar fi trebuit să folosească caracterizarea leninistă a chiaburimii și să arate adevărata față a acestui sîngeros exploatator al maselor populare.

Manualul mai are și o serie de deficiențe în ce privește stilul. Deși mai bun față de ediția anterioară, stilul ediției de față nu este încă destul de

www.dacoromanica.ro

îngrijit. Ținînd seama că se adresează mai cu seamă elevilor, stilul cărții trebuie să fie mult mai simplu, mai atrăgator și în primul rînd clar. Proporțiile manualui mai trebuie reduse serios în dauna acelor părți care nu fac decît să încarce fără folos memoria elevilor.

★

Alcătuirea unei lucrări științifice, marxist-leniniste, a istoriei țării noastre este sarcina de cinste a istoricilor din R.P.R. Toate realizările lor în îndeplinirea acestei sarcini trebuie să se oglindească în „Manualul de istorie a R.P.R.". Colectivul de autori al manualului, împreună cu Institutul de istorie al Academiei R.P.R., în strînsă colaborare cu catedrele de istorie din învățămîntul superior, trebuie să ia măsuri în vederea organizării muncii pentru îmbunătățirea manualului. In primul rînd trebuie studiată și folosită mai temeinic experiența bogată a istoriografiei sovietice în domeniul alcătuirii manualelor pentru învățămîntul mediu și superior. Ar fi necesară organizarea unor dezbateri largi cu cadrele din învățămîntul superior și mediu, din învățămîntul de partid, în colaborare strînsă cu Institul de cercetări economice al Academiei R.P.R. și cu catedrele de istorie a economiei naționale, pentru lămurirea problemelor nerezolvate, pentru ca istoricii să poată contribui efectiv la îmbunătățirea manualului. Dacă unele probleme au fost rezolvate sau puse în linii generale, acum sarcina este adîncirea lor. Ar trebui eșalonate sarcinile în așa fel, încît problemele grele, nestudiate încă, cum sînt de pildă cele referitoare la dezvoltarea economică a țării să fie cercetate în colective speciale și rezolvate științific.

Cu toate lipsurile sale, „Manualul de istorie a R.P.R." rămîne un însemnat ajutor în studierea istoriei Patriei. Fără îndoială că eforturile istoricilor în vederea îmbunătățirii manualului vor fi încununate de succes. Chezășie sînt rezultatele obținute de istoricii noștri în ultimii ani, rezultate care demonstrează că știința istorică din țara noastra nu stă pe loc, ci e o știință vie în continuu progres.

www.dacoromanica.ro

M. A. BARG: *Cromwell şi epoca sa*

(Ed. de Stat pentru literatura ştiinţifică, Bucureşti, 1953, 322 p.)

Cartea lui M. A. Barg «Cromwell şi epoca sa», apărută la Moscova în 1950, sub redacţia prof. C. D. Scazkin şi tradusă de curînd în romîneşte, deşi are un caracter de popularizare a ştiinţei, tratează o serie de probleme din revoluţia burgheză din Anglia într'o lumină nouă.

Această revoluţie, prima revoluţie burgheză «de anvergură europeană», după cum o caracterizează Marx, a avut o importanţă deosebită prin faptul că a zguduit din temelii regimul feudalo-absolutist din Anglia, deschizînd astfel calea dezvoltării capitalismului în această ţară.

Cu toate acestea, burghezia engleză din zilele noastre priveşte propria ei revoluţie de acum 300 de ani ca «o mare rebeliune», refuzînd să vadă caracterul ei popular, imprimat de participarea maselor largi ale ţărănimii şi ale sărăcimii de la oraşe.

Este adevărat că masele populare nu au dat dovadă de maturitate politică şi din această cauză nu au jucat decît rolul unei «forţe de şoc», după cum spune I. V. Stalin, dar tocmai această participare constituie tradiţiile glorioase care mai sînt şi astăzi vii în sînul poporului englez.

In lucrarea sa, M. A. Barg urmăreşte în mod deosebit, pe baza documentelor contemporane faptelor, lupta poporului de jos împotriva exploatării.

Prin însuşi titlul cărţii, autorul elimină ideea unei biografii, mai mult sau mai puţin romanţate, a principalului erou din revoluţia engleză. Nu este deci surprinzător pentru cititori că o bună parte din volum este consacrată unei perioade, anterioară revoluţiei, în care figura lui Cromwell este absentă.

Respectîndu-se, prin urmare, acest principiu de a nu se subordona evenimentele unei personalităţi, ci dimpotrivă, de a căuta să se explice existenţa personalităţii respective prin complexul împrejurărilor sociale care o crează, se pot distinge în lucrarea sovietică trei părţi: prima, în care se prezintă viaţa economică şi socială a Angliei în epoca de dinaintea revoluţiei, a doua parte o formează descrierea vieţii şi activităţii lui Cromwell şi, în sfîrşit, a treia e formată din evenimentele revoluţiei propriu-zise, pe care este axată activitatea lui Cromwell. Toate aceste trei părţi contribuie la lămurirea unei epoci şi la descrierea unei personalităţi.

După cîteva pagini introductive, în care se arată principial cauzele, importanţa şi urmările revoluţiei engleze în lumina tezelor marxist-leniniste, scriitorul sovietic trece la descrierea sub toate aspectele a vieţii societăţii engleze premergătoare acestei revoluţii. Evident, aspectul principal care reţine pe autor mai mult este aspectul social-economic.

Economia rurală engleză de caracter feudal, a suferit transformări în urma a două împrejurări: creşterea cererii de lînă şi acapararea domeniilor confiscate de la mănăstiri de către proprietarii laici. Prima dintre acestea, creşterea cererii de lînă pe piaţa europeană, a determinat acel fenomen care a uimit pe scriitorii şi filozofii contemporani în frunte cu Th. Moore şi care a aruncat în ghiarele mizeriei aproape întreaga ţărănime. Printr-un proces lent, care a durat zeci de ani, pămîntul bun de agricultură a devenit păşune, iar în locul micilor proprietari de pămînt liberi — a acelei «yeomanry» — au apărut turmele de oi.

Cea de a doua împrejurare a apărut în urma reformei bisericii engleze de către Henric al VIII-lea care a confiscat pămînturile acesteia. Cum regele era înconjurat de curteni numeroşi, a căror fidelitate trebuia să fie răsplătită, curînd aceste averi au trecut în mîinile particulare. In felul acesta, ţăranii de pe fostele domenii ale bisericii împărtăşesc aceeaşi soartă

www.dacoromanica.ro

tristă: ei sînt izgoniți, merg la orașe ca muncitori sau devin vagabonzi.

Urmarea acestor transformări, care au durat mai multă vreme, a fost că pe la jumătatea secolului al XVIII-lea țărănimea engleză a dispărut aproape ca clasă.

Inainte de a face descrierea societății engleze între anii 1600—1640, istoricul sovietic revine asupra înfățișării satului englez. Cu acest prilej se insistă asupra faptului că promotorul tendințelor capitaliste din acea vreme nu era atît orașul, cît mai ales satul. Pornind de la această premisă, autorul descrie amănunțit felul cum arată un « manor » domeniul unui senior, cum a suferit transformări din cauza « împrejurărilor » și cum, în genere au apărut în agricultura engleză elementele capitaliste.

Dacă pînă în secolul al XVII-lea se exporta lîna, ca materie primă — prelucrarea ei nerezistînd concurenței făcute de țesăturile produse în Țările de Jos — după anul 1600 se fac încercări din ce în ce mai insistente de a se interzice exportul de postav nevopsit sau semifabricat. Dezvoltarea intensă a creșterii oilor a avut ca urmare, deci dezvoltarea industriei la domiciliu și manufacturii. Acestea se dezvoltă în centre rurale, și Manchester este un exemplu tipic de transformare a unui sat într-un mare centru industrial.

Vechile corporații de meșteșugari se transformă în așa numitele « Companii ale livrelelor », iar în sînul acestora se produce o sensibilă diferențiere, distingîndu-se meșteșugari îmbogățiți, care se ocupau numai cu conducerea, breslașii de rînd și calfele. O diferențiere se produce nu numai în interiorul breslei, ci chiar între bresle, cele din ramurile mai importante subordonîndu-și-le pe celelalte. Deoarece mai importante erau, în general, cele care se ocupau cu finisatul produselor, era normal ca tot ele să se ocupe și cu desfacerea mărfurilor, ceea ce ne face să credem că, în realitate, aceste corporații aveau un caracter mai mult negustoresc decît meșteșugăresc. Așa și explică autorul condițiile deosebit de grele pentru admiterea ucenicilor și prezența în aceste corporații a multor fii de gentlemeni și de « squiri ».

Dezvoltarea industrială a făcut din Anglia una din principalele țări exportatoare de produse fabricate. Favorizată și de așezarea geografică, ea își creă în curînd una din cele mai întinse rețele comerciale. Infrîngerea « Invincibilei Armade » a Spaniei în anul 1588 înlătură definitiv pe cel mai periculos adversar. Flota rămînea nestingherită. Urmarea a fost înflorirea acelei piraterii întreținută de navigatori, a cărei expresie tipică o reprezintă figura aventurierului John Smith.

Căutînd să explice cît mai concret goana englezilor după o extindere cît mai mare a rețelei comerciale, M. A. Barg descrie în continuare înființarea diferitelor companii, printre care, nu cîa mai puțin importantă, a fost cea moscovită.

Pentru a da posibilitatea cititorului să urmărească cît mai ușor desfășurarea revoluției engleze și să înțeleagă interesele categoriilor sociale în luptă, autorul acordă un loc important prezentării societății engleze de la începutul secolului al XVII-lea.

Societatea engleză se împărțea în trei stări: clerul, nobilimea și așa numita « prostime », care grupa tot restul populației țării. Aceste clase sociale nu erau însă unitare ; în cadrul fiecăreia existau categorii cu moduri de viață și interese deosebite. Așa de pildă, nobilimea număra foarte puțin aristocrați de origină veche — urmașii celor care scăpaseră cu viață de pe urma războiului exterminator al celor două roze — dar grupa în cadrul ei pe nobilii mici și mijlocii, care aveau un fel de viață cu totul deosebit de cel al adevăraților nobili feudali de pe continent și care se apropiau, de fapt, mai mult de burghezie decît de nobilime. Nobilimea mică și mijlocie s-a adaptat în cea mai mare măsură noilor condiții și membrii ei, după cum îi caracterizează Marx din « cavaleri ai spadei » au devenit « cavaleri ai profitului ». De asemenea burghezia era formată din cîteva sute de cămătari grupați în City, pe de de o parte și de mii de patroni de ateliere și mici negustori, pe de altă parte. In lupta ei pentru eliberarea de toate îngrădirile impuse de societatea medievală, nu va avea ca adversar întreaga nobilime — cum s-a întîmplat cu 150 de ani mai tîrziu în Franța — ci numai o parte a acestei nobilimi rămasă încă parazitară. In fine, celelalte categorii care formau « prostimea », erau în realitate în afara societății oficiale și de ea s-a servit fiecare pretendent la cucerirea sau menținerea puterii, înșelînd-o totdeauna în speranțele ei într-o viață mai bună.

O forță deosebit de importantă în timpul evului mediu a constituit-o, după cum arată autorul, biserica. Devenind din ce în ce mai reacționară, ea a început să fie zguduită de mișcări reformatoare. Dar « reforma » nu a însemnat numai expresia unor nemulțumiri de ordin religios, ci ea ascundea nemulțumiri de natură social-economică. Că noile idei nu erau cu totul întîmplătoare, că ele reprezentau suprastructura unei baze noi, capitaliste, o dovedește deplina concordanță între doctrina

www.dacoromanica.ro

calvină și principiile capitalismului. De aceea calvinismul a fost îmbrățișat cu deosebită căldură tocmai acolo unde înflorea capitalismul: în Țările de Jos, Anglia, Franța, Elveția. Afară de aceasta setea de bogăție specifică burgheziei, o împiedică pe aceasta să privească cu indiferență la scurgerea unor averi nemăsurate spre Roma, fără niciun rost, numai doar din pioșenie.

Biserica din Anglia a suferit și ea — e drept, într-o măsură mai mică — de pe urma noilor curente. Primul semnal de nesupunere față de Roma l-a dat însuși regele Henric al VIII-lea și urmarea a fost confiscarea averilor bisericii catolice. Noua « biserică anglicană » nu se deosebea prea mult de vechiul catolicism, dar apariția protestanților cu deosebitele lor secte va face ca, în timpul revoluției, dispunerea forțelor să aibe loc — chiar numai la suprafață — și după criteriul firmelor religioase, deși acestea ascundeau, după cum am arătat, interese sociale.

O descriere a vieții parlamentare din Anglia, a domniei lui Iacob I Stuart, a raporturilor dintre acesta și parlamentul englez care anticipează viitorul conflict, completează tabloul — atît de viu prezentat de autor — al vieții societății engleze înainte de marile transformări pe care urma să le sufere.

Trecînd la partea a doua a lucrării sale, M. A. Barg prezintă originea și mediul în care a crescut Oliver Cromwell. Fiu de proprietar de mînă a doua dintr-un orășel tipic al Angliei rurale, Huntingdon, Cromwell s-a născut în pragul noului secol, la 25 aprilie 1599. Primește acasă și în școala elementară o educație conformă cu principiile părinților săi puritani. La vîrsta de 17 ani se înscrie la universitatea Cambridge dar după un an, din cauza morții tatălui său, este nevoit să se întoarcă acasă pentru a ajuta la conducerea gospodăriei. După doi ani merge la Londra pentru a studia dreptul, care însă se pare că nu-l captivează. La vîrsta de 21 ani se căsătorește cu fiica unui bogat negustor și se retrage la țară începînd să ducă viața unui « squire » rural (« Squiri » era un titlu de noblețe — între simplu gentlemen și cavaler care se da proprietarilor funciari). Între 1620—1628, cînd viața politică începuse deja să fie agitată, Cromwell nu făcea altceva decît să-și administreze singur domeniul său și să-și risipească energia în vînători, chefuri și curse de cai. După dizolvarea primului său parlament în 1625, nemulțumirea generală crescînd și ruina financiară accentuîndu-se, Carol I Stuart s-a văzut nevoit să convoace un nou parlament care să-i voteze impozitele, în anul 1626.

Cum Cromwell în acești ani își căpătase oarecare reputație în regiunea sa, ca un om pios și energic, reușește să fie trimis în parlamentul din 1628. Dela această dată își începe cariera politică propriu zisă, deși nu a reușit să se facă remarcat chiar de la început. El însă va fi dintre aceia care, la 10 martie 1629, au refuzat să se supună voinței regelui cînd acesta disolva din nou parlamentul, inaugurînd în felul acesta, acea perioadă de 11 ani de domnie absolută.

Autorul sovietic intitulează capitolul care descrie anii aceștia: « Inainte de furtună ». Pe bună dreptate, căci regele, ajutat de Wentwort (contele Strafford) în treburile laice și de episcopul Laud în cele bisericești, întronă politica arbitrariului. Dizolvînd parlamentul, el avea nevoie în primul rînd de bani, pe care nu-i putea obține decît prin măsuri abuzive. Se instaură o stare de teroare, se impuseră amenzi nejustificate. Dar banii tot nu veneau. Atunci — în 1634 — regele introduse « taxa vamală » (Ship money). Aceasta stîrni cea mai mare nemulțumire. Exponentul acestei nemulțumiri populare s-a făcut John Hampden, care va deveni o figură foarte cunoscută în acești ani.

Tocmai cînd se credea că regele a reușit să devină nu stăpîn absolut, izbucnește răscoala în Scoția. Semnînd « Covenant »-ul (« Legămîntul »), scoțienii refuză să se mai supună regelui. Războiul pe care îl pornește Carol I îi este nefavorabil în 1639 și urmarea acestui fapt este convocarea parlamentului în 1640, care a intrat în istorie sub numele de « parlamentul scurt », deoarece n-a durat decît trei săptămîni, după care a fost dizolvat de rege. Dar, în curînd, regele suferă o nouă înfrîngere și nevoia de bani îl determină să convoace un nou parlament. Parlamentul care se deschide la 3 noembrie 1640 a fost numit « parlamentul cel lung » și în el au pătruns multe elemente ostile regelui, printre care și J. Hampden. Printre sarcinile principale ale acestui parlament era aceea de a pedepsi pe foștii sfetnici ai regelui — ceea ce și face cu contele Strafford și episcopul Laud care sînt condamnați — și să ia măsurile necesare pentru a împiedica repetarea în viitor a politicii regelui.

Parlamentul interzice de asemenea dreptul regelui de a-l putea dizolva.

Prin acest act, remarcă autorul sovietic, a început revoluția burgheză în Anglia.

Activitatea « parlamentului lung » care durează pînă în aprilie 1653, reflectă

www.dacoromanica.ro

poziția clasei dominante față de mersul revoluției. In primii ani forța lui a constat în ajutorul pe care l-a primit din partea maselor populare. Izbucnirea răscoalei în Islanda, punînd problema creării unei armate, atinge implicit chestiunea prerogativelor regelui, căruia parlamentul nici nu se gîndea măcar să-i acorde comanda supremă. Pentru a-și asigura succesul, opoziția întocmește faimoasa « mustrarea cea mare », un lung șir de obiecțiuni aduse guvernării lui Carol I. Este semnificativ pentru compoziția parlamentului că această « mustrare » nu a fost votată decît cu o majoritate de 11 voturi. Refuzul regelui de a lua în considerație « mustrarea », pun masele populare din Londra în mișcare împotriva lui și a episcopilor.

Acum și cu acest prilej se delimitează cele două tabere care în curînd vor genera războiul civil și tot acum apar nomenclaturile de « cavaleri » (partizanii regelui) și « capete rotunde » (partizanii parlamentului).

Războiul civil care izbucnește are particularitatea curioasă că la început niciunul din adversari nu avea armate regulate, ci numai adepți. In curînd însă, atît regele cît și parlamentul găsesc forțele necesare, primul în nobilime, iar cel de-al doilea în masele populare. Prima ciocnire are loc în octombrie 1642 la Edgehill, unde adversarii sînt, numericește, de forțe egale, dar faptul că Essex, comandantul trupelor parlamentului era lipsit de cavalerie, face ca rezultatul acestei bătălii să fie favorabil regelui, care intră triumfător în Oxford.

In fața acestei situații, Cromwell își ia sarcina să formeze nucleul armatei lui, din călărime. De acum datează faimoasele « coaste de fier », organizate și conduse de el, care asigură victoria în lupta următoare dela Winseby.

Ridicarea prestigiului militar al lui Cromwell și îndrăzneala de a folosi entuziasmul maselor deschiseră ochii membrilor conservatori ai parlamentului. Acum se conturează în sînul parlamentului partidul majorității (presbiterienii), reacționar, care vroia să pactizeze cu regele împotriva maselor populare și partidul independenților, format din revoluționari burghezi credincioși lui Cromwell, care deveni șef real după moartea lui Hampden.

Destrămarea unității parlamentului ar fi avut urmări și asupra armatei dacă nu ar fi fost energia lui Cromwell. De aceea în celebra bătălie de la Marston-Moor (2 iulie 1644), « coastele de fier » obțin o victorie desăvîrșită, succes însă care nu a putut fi exploatat din cauza retragerii trupelor pedestre ale parlamentului din fața regelui, în Sud, înainte de a da lupta

Războiul părea astfel că se tărăgănează iar cauza revoluției să fie amenințată de pieire. In decembrie 1644, Cromwell vine la Londra și în fața parlamentului cere reorganizarea armatei după un « model nou », care prevedea în primul rînd, o disciplină foarte severă.

« Noul model » aprobat, nu întîrzie să-și arate roadele. Bătălia următoare fu decisivă pentru rege. La Naseby, armata regelui fu literalmente distrusă; dar regele nu se va recunoaște înfrînt decît după doi ani mai tîrziu cînd se va preda scoțienilor.

Urmează o nouă etapă de dezvoltare a revoluției, în care contradicția fundamentală va fi nu între rege și popor, ci între clasele coalizate ce puseseră mîna pe putere și oamenii muncii. Aceștia din urmă, care constituiseră grosul armatei parlamentului așteptau acum roadele victoriilor lor, dar burghezia nu era dispusă să împartă cîștigul cu masele populare.

In timpul războiului civil, paralel cu luptele armatelor organizate, țăranii trecuseră la acte revoluționare, cum erau de pildă, în comitatele apusene, acele detașamente de autoapărare formate din clubmeni (« ciomăgași ») împotriva cărora va trebui să meargă — și acesta este faptul cel mai semnificativ — însuși Cromwell. Dar conflictul principal se va desfășura între armata cu caracter popular care nu mai era necesară burgheziei și parlament, care după ce triumfase, era stingherit de armata populară. In armată încep să apară comitetele de « răzvrătitori » formate din elementele cele mai revoluționare.

Parlamentul, care reprezenta în cea mai mare parte burghezia, exprima poziția reacționară a acesteia, teama ei de masele populare. Această trădare a burgheziei avu ca urmare apariția unui partid nou « levelleri » (egalitariști) care întrunea aspirațiunile păturilor de jos și ale soldaților.

Autorul sovietic consacră un capitol întreg activității acestui partid condus de Lilburne, programul său (« Acordul Poporului ») în care revendicarea cea mai importantă, era dreptul de vot universal, precum și poziției pe care a avut-o Cromwell, față de această mișcare, de care a știut numai să se folosească, pentru ca, pînă la urmă s-o înnăbușe. Acest din urmă fapt s'a întîmplat cu prilejul evadării regelui din castelul Hampton-Court, cînd Cromwell a fost învinuit de trădare de către levelleri, care ridicară din nou steagul revendicărilor lor, exprimate prin acel « acord ».

Cromwell nu ezită să pedepsească cu moartea pe răzvrătiți; această purtare a avut urmări neplăcute pentru Cromwell, care trebuia să lupte din nou cu armata regelui.

www.dacoromanica.ro

De aceea în lupta hotărîtoare de la Preston, armata lui nu număra decît 8500 de oameni, ceea ce i-ar fi adus o înfrîngere sigură, dacă nu ar fi existat greşelile adversarului. Victoria lui Cromwell de la Preston, determină parlamentul să devină iarăşi conciliant faţă de rege. Dar Cromwell nu era de această părere şi ajutat din nou de levelleri determină Camera Comunelor la un act revoluţionar: la 4 ianuarie 1649 ea se declară exponenta puterii supreme din Anglia, anunţînd că poporul este izvorul oricărei puteri legale. Prin acest act Anglia devine republică. Rezultatul acestor evenimente a fost judecarea şi condamnarea regelui. Republica triumfase şi cu prilejul proclamării ei (la 12 mai) se spuseră multe cuvinte frumoase la adresa «naţiunii». In curînd însă ele aveau să fie uitate de conducătorii burghezi, iar masele populare aveau să constate cu amărăciune că au fost înşelate, că în realitate nu s-a petrecut decît o schimbare de stăpîni. Foştii tovarăşi de luptă ai lui Lilburne începură să fie persecutaţi, iar Lilburne zăcea în închisoare de multă vreme. In urma unei răscoale din armată, trei «instigatori» au fost împuşcaţi din ordinul lui Cromwell.

Autorul sovietic descrie în continuare curentele progresiste care au existat în această vreme, arătînd atît lipsa de conţinut logic al doctrinei «egalitariştilor». cît şi utopia concepţiei lui Winstanley. care vedea schimbarea societăţii prin dragoste şi răbdare.

Dar punctul culminant al revoluţiei din Anglia l-a marcat mişcarea «diggerilor» (săpători), care au schiţat pe vremea aceea, ceea ce am numi noi astăzi un început de expropiere forţată. Mişcarea lor a fost însă repede anihilată.

Evenimentele care au urmat după 1649 au fost de natură să mărească gloria militară a lui Cromwell şi, în felul acesta, să-i uşureze drumul către dictatură. Războiul împotriva Scoţiei şi Irlandei, episoadele dela asediul Droghedei, trecerea Irlandei prin foc şi sabie, miraculoasa victorie împotriva scoţienilor conduşi de Leslie în lupta dela Dunbar, bătălia de la Workester, toate acestea constituie evenimente descrise cu un deosebit dramatism de către autor.

Declinul republicii începe, după părerea istoricului sovietic, înainte chiar de dizolvarea «parlamentului lung», cînd, încununat de atîtea succese militare, Cromwell începuse să se simtă stingherit de acest parlament. De altfel, hotărîrile pe care le ia parlamentul în acest timp, cum ar fi de pildă, expulzarea lui Lilburne, sînt de natură să arate cît de repede şi de mult se depărtase republica de promisiunile făcute în 1649.

In ce priveşte politica externă dusă de republică în această vreme, celebrul «Act de navigaţie», prin importanţa lui pentru dezvoltarea ulterioară a Angliei, ca cea mai mare putere maritimă, pune în umbră pe toate celelalte, cum ar fi războaiele purtate cu Franţa şi Olanda.

Anul 1652 înregistrează sfîrşitul «parlamentului lung». Dizolvarea lui de către Cromwell, dat fiind renumele prost pe care şi-l făcuse în ultimul timp, a făcut ca poporul să primească cu satisfacţie această măsură, iar Cromwell să treacă iarăşi drept omul cel mai popular.

Neavînd curajul să se încoroneze singur rege, acesta după multe ezitări, se hotărăşte să convoace o adunare legislativă, formată din oameni devotaţi. «Micul parlament», cum i s-a spus, alcătuit din oameni pioşi, din «sfinţi», nu s'a dovedit totuşi atît de docil, precum se aştepta Cromwell, întrucît el a luat în discuţie printre alte probleme şi problema desfiinţării zeciuelii. Speriat, Cromwell îl disolvă.

Dizolvarea «Micului parlament» marchează sfîrşitul republicii, care lasă locul unui regim de dictatură burghezo-nobiliară. Cu ajutorul unui simulacru de constituţie numit «instrumentul de guvernămînt» şi elaborat de generalul Lambert, Cromwell devine stăpînul Angliei. Cît de burghez era «instrumentul de guvernămînt» se poate vedea din drepturile electorale, care nu erau acordate decât acelora care aveau un venit anual de 200 lire. In sfîrşit, încoronarea acestei politici o reprezintă ungerea lui Cromwell în funcţie de «lord protector», la 16 februarie 1654 In această calitate. el săvîrşeşte unul dintre cele mai importante acte de politică internă, hotărînd alipirea Scoţiei şi Irlandei la Anglia, iar pe plan extern încheie pace cu Olanda, impunîndu-i actul de navigaţie.

«Parlamentul liber» convocat în 1654 durează pînă în 1656, cînd este înlocuit cu altul, care în 1657 hotărăşte să-l roage pe Cromwell să primească titlul de rege. Dar dacă accepta să devină rege, pierdea mult din puterea lordului protector. De aceea Cromwell refuză.

In ultimele pagini ale cărţii, M. A. Barg, după ce insistă asupra ordonanţei din 1656 referitoare la desfiinţarea posesiunilor senioriale care dau o lovitură de moarte ţărănimii engleze, descrie sfîrşitul guvernării lui Cromwell şi trage concluziile generale asupra revoluţiei engleze.

Este de remarcat că, într-o recenzie asupra lucrării lui M. A. Barg (Voprosî Istorii, nr. 8, 1951, p. 142), istoricul sovietic Semionov, enumerînd unele lipsuri care

www.dacoromanica.ro

există în această carte, consideră că M. A. Barg greşeşte cînd, în concluziile sale, spune că «revoluţia politică de la mijlocul secolului al XVII-lea a croit drum revoluţiei sociale dela mijlocul secolului al XVIII-lea» (A se vedea p. 321), neputînd fi vorba numai despre o revoluţie politică.

Lucrarea istoricului sovietic se opreşte la anul morţii lui Cromwell. Scopul autorului a fost să arate procesul istoric de dezvoltare a Angliei în ajunul revoluţiei burgheze şi desfăşurarea acestei revoluţii, al cărei motor a fost lupta maselor populare împotriva nobilimii şi regalităţii exploatatoare şi promotor Oliver Cromwell.

Am semnalat chiar de la început meritul autorului de a nu se fi lăsat copleşit de personalitatea lui Cromwell, în dauna împrejurărilor care, de fapt, au fost cele care au creat această puternică personalitate; de a fi urmărit nu numai evenimentele în sine, ci şi stabilirea cauzelor care au determinat aceste evenimente.

Lucrarea fiind destinată în primul rînd profesorilor de istorie din şcolile medii este lipsită de aparatul critic, probabil pentru a nu îngreuia accesibilitatea lui maselor largi de cititori, cărora desigur le este destinată orice carte în Uniunea Sovietică. De altfel autorul a ştiut să păstreze pe tot parcursul povestirii o notă de cursivitate literară, care atrage nu numai pe istoric, dar şi pe cititorii cu alte preocupări. Acest aspect literar al cărţii — necesar oricărei lucrări de popularizare a ştiinţei, cum este în cazul nostru — se bizuie pe adevărul ştiinţific.

Avînd la bază concepţia marxist-leninistă asupra istoriei societăţii şi învăţăturile directe ale clasicilor marxism-leninismului privitor la revoluţia engleză. M. A. Barg a reuşit să dea cititorului o scriere istorică de bună calitate.

De aceea traducerea lucrării lui M. A. Barg «Cromwell şi epoca sa», în limba română, reprezintă un serios ajutor dat nu numai istoricilor din ţara noastră — dar şi tuturor cititorilor romîni care doresc să se adape la izvorul ştiinţei celei mai înaintate din lume, ştiinţa sovietică.

Nic. Copoiu

TREI STUDII NOI DESPRE REVOLUŢIA HUSITĂ

Husitismul este, fără îndoială, una din marile mişcări revoluţionare din istoria evului mediu. Istoriografia cehă a scos în evidenţă — şi pe bună dreptate — că mişcarea husită este una din cele mai glorioase pagini din trecutul atît de frămîntat al poporului ceh. Pornită din zbuciumul unor adînci contradicţii sociale, caracteristice epocii de la începutul secolului al XV-lea, însufleţită de crezul revoluţionar al lui Jan Hus şi consacrată definitiv de martirajul acestuia pe rugul de la Constanţa (1415), mişcarea husită a trezit la viaţă forţele poporului ceh, într-o vreme cînd biserica şi nobilimea erau încărcate cu mănoase privilegii feudale. Amploarea acestei mişcări şi idealurile ei profund democratice au avut răsunet cu mult dincolo de fruntariile ţărilor cehe şi au creat pretutindeni condiţii favorabile unor mişcări asemănătoare. De aceea, o seamă de studii şi cercetări istorice scot acum în relief caracterul popular şi democrat al husitismului şi caută să lege firul tradiţiei revoluţionare cu mişcarea de acum o jumătate de mileniu. Din aceste studii, apărute în jurul acestor probleme de puternică actualitate, noi vom aminti deocamdată numai trei contribuţii datorită istoricului Josef Macek.

★

Primul studiu[1] a fost publicat cu prilejul împlinirii a 500 ani de cînd oraşul Tábor a capitulat în faţa oştilor lui Gheorghe de Podebrad. Ne aflăm la 1452, adică abia la 32 ani de la întemeierea acestei cetăţi, devenită apoi bastionul de rezistenţă al husiţilor. Cum a fost posibil, se întreabă autorul, ca această cetate, care umpluse lumea cu faimă şi despre care se vorbea pretutindeni ca despre un inexpugnabil «cuib de eretici», într-o bună zi să-şi deschidă porţile, în faţa atacatorului, fără nici o urmă de rezistenţă? Pentru a răspunde la această întrebare, care de fapt formează cheia studiului de faţă, prof. J. Macek întreprinde, pe baza mărturiilor istorice, o analiză a diferenţierii claselor sociale înăuntrul societăţii taborite,

Oraşul Tábor a luat fiinţă în primăvara anului 1420, cînd valurile răscoalei populare s-au ridicat să înlăture. puterea feudalilor. Chiar de la început, cetatea devenise centrul forţelor revoluţionare ale husiţilor, adică al unei lumi nevoiaşe de lucrători,

[1] Josef Macek, Konec lidoveho Tábora, 500 vyroci podrobeni Tábora Jirim z Podebrad (1. zari 1452). «Cesky lid», Praga, XXXIX (1952), 5—6, p. 97—107.

www.dacoromanica.ro

țărani săraci, meșteșugari sărmani, argați etc. Ei vroiau să realizeze o nouă ordine socială, unde «nimic nu-i al meu și nici al tău, ci toți sînt deopotrivă înlăuntrul comunității». La Tábor s-a făcut deci, încă de acum 500 de ani și mai bine, «o încercare de socializare a proprietății și de realizare a principiului egalității tuturor» [1].

Aceasta înseamnă că cetatea era în mîinile celor săraci și numai ei căutau să înfăptuiască societatea fără clase antagoniste. Și acest Tábor a devenit puterea și izvorul rezistenței revoluționare. De aici se recrutau ostași pentru oștile husite și tot de aici porneau spre cîmpurile de luptă scule și arme, fățuite de meșteșugarii rămași înăuntrul cetății. Numai că între oștile husite permanente și cei rămași acasă, în cetate, se conturează o distincție, pe care autorul o subliniază chiar de la început. Cît timp se mai găseau la Tábor meșteșugari săraci și oameni nevoiași, aceștia încă mai porneau spre cîmpurile de bătaie; de îndată ce orașul a intrat pe mîna negustătorilor și meseriașilor înstăriți, care se înghesuiau la conducere, elanul luptelor a început să scadă din ce în ce mai mult. Intr-un practic din 1426, episcopul Mikulas Biskupec descria astfel situația de la Tábor: «Cît timp au fost oameni săraci, niciodată sau numai rareori doreau să se odihnească acasă, în oraș, de îndată ce și-au umplut însă pungile chimirele și săculețele cu galbeni la cel dintîi prilej pleacă din oștire .., le plac ospățurile, se îmbată, se îmbracă cu haine de lux, se căsătoresc și devin iubitori de cele lumești».

Cu toate acestea, în fața amenințărilor dinafară, taboriții, conduși de Jan Jijca și de Procop Veliký, au repurtat victorii răsunătoare în luptele cu cruciații și feudalii germani. Orășenii înstăriți își dădeau seama că o izbîndă a acestora ar însemna sfîrșitul vieții lor de belșug, și de aceea, în fața aceleeași primejdii, se solidarizau cu oștile de pe cîmpurile de bătălie. Numai că în lupta de la Lipan față de care orașele din Uniunea taborită au avut o atitudine de rezervă, a căzut eroic Prokop Veliký împreună cu floarea revoluționarilor taboriți (30 mai 1434). Cu această luptă se încheie o perioadă de glorie a mișcării husite.

De acum înainte, procesul de diferențiere a claselor sociale se adîncește și mai mult. Pe de altă parte, catolicii își schimbă tactica de luptă față de taboriți. Chiar la Tábor se aud acum tot mai des glasuri, care strigă după o pașnică înțelegere cu feudalii, cu biserica și cu Sigismund. In felul acesta, autorul urmărește evenimentele interne și externe din viața taboriților pînă în 1452, cînd interesele clasei-conducătoare erau altele decît cele ale poporului. La această dată, Tábor nu se mai deosebea în structura lui economică și socială de celelalte orașe. Spiritul revoluționar fusese aproape lichidat. Eneas Sylvius Piccolomini, care vizitează orașul Tábor, în 1451, notează că cele cîteva mii de locuitori ai orașului trăiau ca și ceilalți meșteșugari și negustori de aiurea. «Altă dată, spune el, voiau să trăiască după obiceiurile bisericii primitive. Aveau totul în comun și se ajutau unul pe altul ca frații. Cînd unul se afla în lipsă, găsea ajutor la celălalt. Acum însă fiecare trăiește pentru sine — unul de pildă e înfometat, altul e băut...».

Așadar, la mijlocul secolului al XV-lea odată cu năvălirea la putere a negustătorilor înstăriți și a micii nobilimi, ideea oricărei rezistențe se mistuie cu totul. Pe la sfîrșitul lui august 1452, Gheorghe de Podebrad, după ce-și întărise pozițiile în Cehia sudică și după ce ocupase Praga în 1448, ajunge cu oștile în fața orașului Tábor. Ideea luptei, care altă dată însuflețise miile de taboriți, nimeni nu mai e în stare s-o susțină acum și astfel, în dimineața zilei de 1 septembrie 1452, oștile lui Gheorghe de Podebrad intră nestingherite în cetate. Ce a urmat după aceea vom spune cu Frantișek Palacký, «a fost numai besnă și suferință» [2].

★

In al doilea studiu pornind de la o lucrare mai veche — și anume despre «Arta militară în timpul lui Jijka și Prokop» [3] prof. J. Macek combate atitudinea unor istorici cehi, care au luat poziție negativă față de posibilitățile militare ale taboriților. Vechea istoriografie cehă admisese că, înafară de cunoscuta pravilă militară a lui Jijka, husiții n-au cunoscut altceva. De aceea, autorul își propune să arate că, înainte de Jijka, deci înainte de 1423, husiții au avut la îndemînă o seamă de reguli militare, izvorîte din nevoile luptelor purtate de ei.

[1] Josef Macek, op. cit., p. 97.

[2] Josef Macek, Nejstarsi husitský bojový rad «Historie a vojenstvi». Praga, 1953, 2, p. 61—81.

[3] H. Toman, Husitské vá ečnictví za doby Zizkavy a Prokopovy. Praga, 1898.

www.dacoromanica.ro

Pentru aceasta, autorul se ocupă de evenimentele mai importante care au avut loc după moartea lui Hus. Printre altele, este vorba şi de luptele care au izbucnit la Praga în iunie 1419 şi, după moartea lui Vaclav al IV-lea, în lunile august şi noembrie ale aceluiaşi an. In tabăra răsculaţilor intrau clasele asuprite, care se ridicau cu violenţă împotriva clerului, patricienilor germani şi feudalilor. Atmosfera era turbure şi situaţia orecum complicată, în sensul că burghezia din Praga în mîinile căreia intraseră bunurile patricienilor şi prelaţilor germani izgoniţi, nici nu voiau să audă de revendicările răsculaţilor. De aceea, la începutul anului 1420, cînd problema continuării luptelor devenise acută, un nobil necunoscut s-a adresat atunci Universităţii din Praga, ca unei înalte autorităţi, să-şi spună cuvîntul în această privinţă. Cu alte cuvinte, Universitatea a fost pusă în faţa problemei: dacă să se continuie luptele sau nu şi dacă se continuă, în ce condiţii? Răspunsul Universităţii, care a fost dat la 17 februarie 1420, este cunoscut în istorie ca «răspunsul maeştrilor Universităţii» şi el formează punctul de plecare în studiul de faţă.

Prof. J. Macek analizează atitudinea Universităţii din Praga faţă de problemele răscoalelor populare din aceea vreme, tocmai pe baza principiilor şi regulilor formulate în răspuns. Atitudinea maeştrilor Universităţii este aproape identică cu poziţia nobililor şi burgheziei din Praga. Aşadar, Alma Mater era împotriva idealurilor revoluţionare ale poporului. Faţă de regulile stabilite de Universitate, autorul situiază alte principii de luptă, scoase din cuprinsul a două manuscrise ale timpului. In total, este vorba de 14 articole cu reguli, pornite din necesităţile oştilor taborite. Sînt printre aceste dispoziţii cîteva, care ar merita să fie cunoscute. Se spune, de pildă, că prădăciunile să se facă numai după ce duşmanul e complet doborît, iar prada să se împartă egal între membrii comunităţii. Se atrage apoi atenţia husiţilor să nu primească în sînul oştilor oameni care ar ierta pe bogaţi, din cauza legăturilor de rubedenie, cunoştinţe sau simpatie trupească. Un alt articol vorbeşte de cei care pornesc la luptă mînaţi de sentimentul măririi personale, iar prin articolul IX taboriţii sînt sfătuiţi să nu distrugă fără nici o socoteală tot ce le iese în cale, ci să se întrebe, dacă printre necredincioşi nu sînt cumva şi credincioşi.

In continuare, prof. J. Macek face o comparaţie între această veche pravilă militară şi cunoscuta pravilă de luptă a lui Jiika. Deosebirile sînt evidente. In pravila lui Jijka ideile sînt formulate mult mai concret şi mai detaliat. Lipsesc din ea şi ultimile urme ale concepţiei chiliastice, precum şi două articole cu tendinţe antifeudale, pentrucă oastea lui Jijka mai cuprindea şi mică nobilime. Deci ideile din prima pravilă aparţin unor forţe revoluţionare mai vechi. Ele se înrudesc cu principiile taboriţilor, şi de aceea, prof. J. Macek admite că ele au fost formulate pentru oştirile husite, plecate de la Tábor în mai 1420, spre a da ajutor oraşului Praga, ameninţat de cruciaţii lui Sigismund. După autor, pravila a fost alcătuită de hatmanii şi predicatorii taboriţi în mai 1420 pentru nevoile oştirilor şi ca o contribuţie la discuţia purtată la Universitatea din Praga, în legătură cu războiul şi condiţiile de luptă [1].

★

De astă dată este vorba de o lucrare mai întinsă, care încearcă să pună mişcarea revoluţionară husită în adevărata ei lumină. Deşi în legătură cu această problemă există o întreagă literatură istorică, totuşi prof. J. Macek şi-a luat sarcina nu atît de uşoară, de a da o interpretare marxistă uneia din cele mai interesante epoci din istoria poporului ceh — husitismul. Cum e şi firesc, lucrarea de faţă îmbrăţişează un timp mult mai mare decît chenarul istoric, înăuntrul căruia s-a zbătut mişcarea husită.

Autorul întreprinde o analiză a situaţiei economice şi sociale din Cehia prehusită. Această epocă a secolului al XIV-lea şi începutul secolului următor conţine toate condiţiile favorabile care au dus la izbucnirea mişcării revoluţionare husite. Criza adîncă a feudalismului, lupta aprigă dintre diferitele clase sociale, decadenţa clerului catolic, existenţa latifundiilor bisericeşti şi exploatarea crîncenă a oamenilor nevoiaşi şi lipsiţi, toate au dus la formarea unei largi coaliţii husite împotriva bisericii catolice. Deci, la începutul secolului al XV-lea, terenul era pregătit pentru o mişcare revoluţionară, care s-a ridicat cu toată tăria împotriva celui mai puternic feudal al timpului, biserica. Este oarecum paradoxal, dar nu mai puţin adevărat, că husitismul, mişcare socială prin excelenţă, a pornit din preajma amvonului împotriva amvonului. Şi prof. J. Macek se ocupă de cîteva figuri de mari predicatori: K.

[1] Josef Macek, Husitske revolucni hnuti Praga, 1952, p. 206.

www.dacoromanica.ro

A. Waldhauser, Jan Milic z Kromerize, Matei z Janova, a căror activitate a deschis drum ideologiei husite. Apariția lui Jan Hus nu înseamnă altceva decît dinamizarea unor idei sociale, care erau înrădăcinate în popor. De fapt este așa cum arată autorul că atacul împotriva feudalismului, care avea ideologia sa în biserica catolică, a trebuit să îmbrace o formă religioasă. Numai la cinci ani de la arderea pe rug a lui Hus (1415), flacăra răscoalei a cuprins Țările cehe. Poporul s-a ridicat cu arma în mînă să împlinească prin fapte testamentul lui Hus. De cealaltă parte se aflau demnitarii bisericii, boierii și patricienii germani, care căutau sprijin la regele Sigismund, fratele lui Vaclav al IV-lea. Deși în tabăra revoluționară se afla majoritatea poporului, totuși se manifestă și aici o varietate de tendințe și interese, pe care prof. J. Macek le grupează astfel, în timp:

1. — perioada cînd predomină sărăcimea (1419—1421),
2. — perioada cînd predomină opoziția orășenească (1421—1434),
3. — bătălia de la Lipany și înfrîngerea mișcării revoluționare husite (1434—1437).

In alte două capitole (III și IV) autorul urmărește, în primul rînd, calea spre marile izbînzi ale husiților — în fruntea cărora se aflau cei lipsiți, nevoiași — începînd cu răscoalele populare din orașele cehe, pornite încă înainte de arderea lui Hus și pînă la fundarea orașului Tábor, în 1420, iar în al doilea rînd, stăruie asupra perioadei dominate de opoziția burgheză și două mari figuri de luptători, Jan Jijka și Prokop Veliký. Infrîngerea de la Lipany, din 30 mai 1434, unde pe lîngă Prokop Veliký își găsește moartea partea cea mai dezvoltată a oștilor taborite, pune capăt mișcării revoluționare husite. Tragedia însă nu e terminată. Resturile taboriților, conduse de ultima căpetenie husită, Jan Roháč z Dubé, fac ultimele încercări de a reînvia gloria militară a mișcării. Sînt însă pretutindeni înfrînți de feudali și de mercenarii lui Sigismund. Zadarnic încearcă Roháč să convingă orașul Tábor pentru noi acțiuni, noi lupte, în decembrie 1434. Un cetățean, Simon potcovarul, luînd cuvîntul în sfatul orașului, a spus atunci: «Tu ne sfătuiești să începem luptele, ceea ce e foarte greu pentru noi, fiindcă s-a îndepărtat de noi comunitatea și mai ales muncitorii, pe care i-am doborît cu dările. Chiar și micii nobili, care trăiesc de pe urma expedițiilor militare și care erau alături de noi, sperînd să capete daruri și libertăți, s-au îndepărtat și ei».

Potcovarul dela Tábor spunea mai mult decît adevărul. Clasele de jos au fost îndepărtate de la idealurile de luptă tocmai prin jocul de interese și contradicții din sînul societății cehe. A urmat apoi trădarea de la Tábor și înțelegerea cu Sigismund, care acordă orașului o seamă de privilegii. In 1436, Sigismund se încoronează ca rege al Cehiei și anul următor, ultimele resturi ale taboriților sînt asediate la Sion, lîngă Kutná Hora. Jan Roháč cade prizonier împreună cu tovarășii săi de luptă, iar la 7 septembrie același an au fost spînzurați în piața veche a orașului Praga.

Privită în ansamblu, mișcarea revoluționară husită ne apare ca cea mai impresionantă luptă de clasă din cursul orînduirii feudale. Nu s-a terminat cu moartea prin ștreang a lui Jan Roháč și a celorlalte căpetenii taborite. Ideologia husită a trecut dincolo de fruntariile cehe, chemînd clasele oprimate la lupta împotriva feudalității. Ideile revoluționare husite au influențat dezlănțuirea mișcărilor asemănătoare în Picardia, lupta lui Gilles Mersault, în Germania la Bamberg și Magdeburg, în Polonia, în Slovacia, în Ungaria, în Romînia (Transilvania), la Bobîlna, 1437 și în alte părți din Europa centrală. Aria răspîndirii ideilor revoluționare husite e foarte întinsă, tocmai pentrucă pretindeni, la acea epocă, masele țărănești și orășenești erau exploatate și asuprite de marea nobilime feudală și înaltul cler.

Prof. J. Macek n-a dat o prea mare dezvoltare acestui capitol, deoarece faptele acestea sînt în deobște cunoscute. El a mai adăugat însă un capitol în care dezvoltă legătura dintre husitism și spiritul mișcărilor revoluționare de mai tîrziu. Cu această contribuție, studiile husite se îmbogățesc cu o lucrare de o netăgăduită valoare științifică. Conținutul cărții a fost presărat cu o seamă de scene din viața taboriților, reproduse din opera unor pictori cehi. Lucrarea bine documentată din punct de vedere științific a fost distinsă cu premiul de stat al Republicii Cehoslovace.

Tr. I.-N.

www.dacoromanica.ro

A. V. MIŞULIN: *Spartacus*

(Ed. de Stat pentru literatura ştiinţifică, Bucureşti, 1953)

Lucrarea profesorului A. V. Mişulin reprezintă un studiu de popularizare a răscoalei lui Spartacus. Ediţia a II-a a acestei lucrări a apărut în Editura ştiinţifico-pedagogică de stat a Ministerului Învăţămîntului din R.S.F.S.R., sub îngrijirea lui S. L. Utcenko, doctor în ştiinţele istorice, care, într-un scurt articol introductiv, face o analiză critică a concepţiei cercetătorului şi a felului în care acesta tratează problema.

Autorul prezintă situaţia grea a sclavilor din Roma antică, încercările lor de a se elibera de crunta exploatare a stăpînilor, precum şi grandioasa răscoală condusă de Spartacus, eveniment care a zguduit statul roman şi a pregătit prăbuşirea regimului sclavagist.

Lucrarea începe prin a ne înfăţişa Roma sclavagistă şi începuturile luptei duse de clasele de jos. Referindu-se la scriitorii antici, Dionisios din Halicarnas, Titus Livius etc., cercetătorul sovietic vorbeşte despre o serie de conspiraţii şi răscoale, care încep cu aceea dintre anii 501—499 î.e.n. Apoi el arată aspectele şi proporţiile sclaviei, precum şi felul în care erau priviţi sclavii de către Romani. Citînd părerea lui Cicero, care spune că meseriaşii, zilierii şi sclavii sînt «nişte lepădături ale oraşului», autorul arată de asemenea tratamentul la care erau supuşi sclavii, subliniind condiţiile mizere în care trăiau aceştia, şi care-i făcea să se revolte, întrucît pentru ei «mai rău nu putea fi». Prin numărul mare de sclavi pe care-l deţineau proprietarii, se creează toate premisele necesare unor mişcări de masă.

A. V. Mişulin trece apoi la expunerea modului în care erau înrobiţi şi negociaţi sclavii. Arătînd felul antiştiinţific şi inuman în care istoricii burghezi, ca Gibbon, Boissier, Meyer etc., justifică această stare de lucruri, autorul demască interesul ştiinţei istorice burgheze de a nu da în vileag situaţia reală a sclavilor, deoarece prin aceasta ar fi arătat şi cauzele răscoalelor şi ar fi trebuit să dea exemple din lupta de eliberare pe care au dus-o cei asupriţi. Apoi face o analiză ştiinţifică-marxistă a situaţiei pe care o deţineau sclavii în cadrul producţiei. El arată că Aristotel de pildă, împărţea inventarul unui proprietar de sclavi în două categorii: unelte însufleţite şi unelte neînsufleţite, nefăcînd nici o distincţie între sclav, bou sau catîr.

Cercetătorul sovietic se ocupă apoi de răscoalele sclavilor care au [illegible] revolta lui Spartacus şi descrie mişcările sclavilor din Sicilia, răscoalele lui Eunous şi Cleon, arătînd solidaritatea de clasă a sclavilor răsculaţi. După ce prezintă o serie de răscoale mai puţin însemnate din punct de vedere al amploarei lor, aminteşte răscoala lui Aristonicos din Pergam, răscoala condusă de Vetius, care a izbucnit în Capus (Sicilia), cea a lui Atenion, revolta sclavilor din regatul Bosporan şi ajunge la răscoala condusă de Spartacus, arătînd astfel legătura dintre cauzele diferitelor răscoale.

Trecînd la răscoala lui Spartacus, autorul dă date biografice cu privire la conducătorul mişcării şi arată originea numelui «Spartacus». El relatează apoi începutul răscoalei şi condiţiile istorice în care a avut loc, punînd printre cauzele imediate ale izbucnirii răscoalei, foametea care a bîntuit în anul 74 î.e.n., anul în care începe mişcarea.

După aceea expune lupta dusă de Roma împotriva lui Spartacus şi arată creşterea necontenită a armatei acestuia. Din relatările istoricului Sallustius, reproduse de autor, vedem că, înafară de calităţile de comandant ale lui Spartacus şi vitejia cu care luptau sclavii răsculaţi, victoria lor asupra armatelor romane se datora şi moralului extrem de scăzut al soldaţilor romani, care nu voiau să lupte împotriva viteazului conducător al sclavilor. După doi ani de la începerea răscoalei, armata lui Spartacus devenise o forţă uriaşă, care reprezenta o permanentă ameninţare pentru Roma. «Acum Spartacus e foarte puternic şi de temut şi faptul că senatul, cuprins de îngrijorare, a trimis în anul 72 î.e.n. pe ambii consuli împotriva sclavilor, n-a avut drept cauză numai ruşinea pricinuită de răscoală», citează A. V. Mişulin după Plutarh.

In continuare, autorul se ocupă de neînţelegerile dintre cei doi conducători ai răscoalei, Spartacus şi Crixos, arătînd că, în timp ce primul voia să treacă Alpii, iar sclavii să se reîntoarcă în patriile lor, cel de-al doilea insistă să continue lupta împotriva Romei, făcînd o expediţie împotriva cetăţii, şi să se treacă la exproprierea proprietarilor de pămînturi din regiunile stăpînite de Romani. Această neînţelegere a făcut ca Spartacus să se îndrepte spre nord, iar Crixos, cu un detaşament de Germani, să rămînă în Sud. Crixos este zdrobit de consulul Lucius Gellius, iar [illegible] pe lîngă Roma, îndrep-

www.dacoromanica.ro

tîndu-se în grabă înspre Alpi. Din cauza acestor divergențe, Romanii au putut să înfrîngă, pe rînd pe Crixos și pe Oinamaos (alt conducător al armatei sclavilor) și să-și concentreze forțele împotriva lui Spartacus care, grație talentului său militar, învinge pe ambii consuli. Crassus preia comanda expediției împotriva sclavilor răsculați și, după cîteva înfrîngeri, cheamă în ajutor pe Pompeius, care urma să se reîntoarcă din Spania, unde condusese expediția împotriva lui Sertorius. Curînd după aceea — spune Appian—Luculus care se înapoiază din Tracia, debarcă la Brundisium, pentru a veni și el în ajutorul lui Crassus. Spartacus încearcă să-și treacă trupele în Sicilia, dar fiind înșelat de pirați și nereușind să treacă strîmtoarea, caută să intre în tratative cu Crassus, cu scopul de a cîștiga timp. In cele din urmă, după ce izbutește să străpungă într'o noapte întăriturile lui Crassus, el pornește spre nord, pînă în Lucania și de aici se îndreaptă spre portul Brundisium, unde este nevoit să dea lupta decisivă cu Crassus, în ajutorul căruia venea Lucullus. Spartacus este învins de forțele mult superioare din punct de vedere numeric ale lui Crassus și cade ca un erou. Represaliile romanilor au fost foarte crude; șase mii de sclavi care căzuseră prizonieri, au fost răstigniți de-a-lungul drumului dintre Capua și Roma.

După ce precizează împrejurările în care a pierit eroul și arată erorile diferiților autori antici în ceea ce privește relatarea morții lui, autorul trece la lupta dusă de partizanii lui Spartacus după moartea comandantului lor. Din relatările lui Cicero, se vede că unul din micile detașamente rămase din armata lui Spartacus, a reușit să reziste în orășelul Temesa (Brutium), de unde a continuat lupta, cucerind diferite orașe din sudul Italiei.

Mișcarea s-a extins apoi și în Sicilia, după cum reiese dintr-o cuvântare a lui Cicero împotriva lui Verres, fostul guvernator al Siciliei, în care îl acuză pe acesta pentru faptul că întreaga regiune de pe litoralul sudic al Italiei este sub controlul sclavilor și al piraților, cu care primii aveau de mult legături.

Abia în anul 62 î.e.n., Caius Octavius, în fruntea unui detașament, reușește să distrugă ultimele rămășițe ale armatei de răsculați și, în felul acesta, ia sfîrșit lupta eroică de eliberare purtată sub conducerea lui Spartacus, luptă care, cu toate că a fost înăbușită, a provocat prefaceri adînci în regimul politic al republicii, făcînd de neînlăturat apropiata ei prăbușire. Intr-adevăr, în scurt timp după răscoala lui Spartacus, reacțiunea devine activă și luptă pentru instaurarea dictaturii stăpînilor de sclavi. Astfel, după primul triumvirat, puterea trece integral în mîinile lui Iulius Caesar, de care se leagă introducerea unei dictaturi militare ce pune capăt vechii organizări a republicii.

Autorul arată că răscoala condusă de Spartacus prezintă trei particularități, care o deosebesc de alte mișcări ale sclavilor. In primul rînd, avem de-a-face cu o luptă organizată, care apare ca o formă deosebită de luptă socială. In al doilea rînd, trebuie să ținem seama de proporțiile mișcării și de structura socială a răsculaților. In sfîrșit, a treia particularitate constă în programul social și politic al răscoalei. Cercetătorul sovietic subliniază faptul că atinge aceste probleme, dar că nu are pretenția să le epuizeze, întrucît izvoarele sunt prea sărace pentru a-i îngădui să tragă concluzii definitive.

După ce se ocupă de componența armatei lui Spartacus, autorul trece la problema «programelor» lui Spartacus și Crixos demonstrînd că, în opoziție cu afirmația istoricului german Mommsen, divergențele dintre capii răscoalei nu se datorau deosebirii de naționalități. Mommsen afirmă că Spartacus ar fi fost comandantul grecilor, iar Crixos al galilor și germanilor. Autorul arată că această concluzie este eronată și afirmațiile istoricului german nu corespund realității, întrucît din relatările lui Plutarh, vedem că sub comanda lui Spartacus erau nu numai greci, ci și gali. De altfel, chiar dacă s-ar putea presupune că în rîndurile sclavilor existau anumite dezbinări pe considerente de ordin «național» sau religios, acestea treceau pe plan secundar atunci cînd era vorba de dușmanul comun.

Dovada acestei afirmații o putem găsi analizînd mișcările care au avut loc în Sicilia. Diodor, vorbind de situația din tabăra răsculaților, în cursul primei răscoale din Sicilia, amintește de speranțele pe care le nutreau proprietarii de sclavi într-un eventual conflict dintre sirianul Eunous și celălalt comandant, cilicianul Cleon. Dar, după cum spune același Diodor, sclavii de diferite naționalități «s-au unit în ciuda așteptărilor» spre nespusa dezamăgire a stăpînilor de sclavi. Desigur că și în cazul răscoalei lui Spartacus, lucrurile ar fi stat tot așa; de altfel din relatările diferiților istorici, vedem că aceste «dezbinări naționale» sînt mai mult prezumptive decît reale. După cum afirmă, în mod just, cercetătorul sovietic, dezbinările aveau un substrat social, aspirațiile celor două grupuri fiind diametral opuse.

In continuare, autorul arată că lupta lui Spartacus, în condițiile Romei sclava-

www.dacoromanica.ro

giste, capătă un caracter cu adevărat revolutionar, dacă este privită în lumina observației lui Engels, care, în prefața la «Manifestul Partidului Comunist», scrie: «Sclavul se poate elibera înlăturînd din toate instituțiile proprietății private sclavajul în urma cărui fapt el va deveni proletar. Proletarul însă poate să se elibereze numai înlăturînd proprietatea privată în general».

In încheiere, cercetătorul sovietic se ocupă de locul pe care-l detine Spartacus în literatură. El arată că istoricii burghezi au evitat, în majoritatea cazurilor să vorbească de Spartacus, deoarece ar fi făcut clasa dominantă să-și amintească de răscoalele muncitorești și de lupta de clasă a proletariatului.

In tratatele generale de istoria antică — Drumann, Mommsen — se fac încercări de a prezenta figura lui Spartacus și răscoala condusă de el. Pentru noi însă sînt de o mare importanță izvoarele contemporane, care ne dau o imagine vie a felului cum era privit Spartacus și ni-l prezintă ca pe un «adevărat reprezentant a proletariatului antic» (Marx). Peste treizeci de scriitori antici, greci și romani, au socotit necesar să relateze faptele atît de caracteristice privind personalitatea marelui revolutionar și răscoala ce o conducea. Astfel, în secolul I î.e.n., în perioada războiului lui Spartacus, s-au ocupat de el: Sallustius, Titus Livius, Cicero, Horatius, Diodor din Sicilia și Varro. Tacit, descriind răscoala lui Tacfarinas, care a avut loc în Africa, în anul 22 al e.n. nu poate nici el să nu amintească de Spartacus. Prin repetatele lor relatări despre marele revolutionar antic Velleius Paterculus, Plinius cel Bătrîn, Frontinus, Lucanus și Plutarh oglindesc situația turbure din acea epocă.

Nici în secolul al II-lea și nici la începutul secolului al III-lea al e.n., perioadă caracterizată printr-o oarecare stabilitate a raporturilor sociale din imperiul roman, numele lui Spartacus nu e totuși uitat; îl întîlnim la Appian, Aulus Gellius, Fronto, Florus și Suetonius (secolul II) și la Atenaios și Ampelius (secolul III).

In secolul al IV-lea, cînd începe un nou avînt al mișcărilor sociale îndreptate împotriva orînduirii sclavagiste, Amnianus, Marcellinus, Eutropius Simmahus, Harisius și altii, descriind situatia încordată din timpul lor, recurg la analogii corespunzătoare, făcînd comparația cu evenimentele legate de Spartacus. Pînă și în secolul al V-lea, «fericitul» Augustin, reflectînd asupra mișcărilor ce au avut loc în imperiul roman, se ocupă și de personalitatea conducătorului sclavilor din Italia.

A. V. Mișulin încheie lucrarea, arătînd felul cum apare figura lui Spartacus în literatura beletristică și amintește cu această ocazie, de romanul lui Raffaelo Givagnoli, «Spartacus», care respectă autenticitatea istorică a faptelor.

Un deosebit interes prezintă aprecierile critice ale lui S. L. Utcenko, care, în articolul său introductiv, face o critică științifică a lucrării. După părerea sa, un merit incontestabil al autorului constă în faptul că acesta demonstrează și argumentează, în mod științific, că răscoala lui Spartacus nu reprezintă un fenomen întîmplător, ci unul inevitabil, reflectînd criza în care intrase sistemul sclavagist. De aceea A. V. Misulin procedează în mod just atunci cînd, înainte de a vorbi de răscoala condusă de Spartacus, face o caracterizare generală a societății sclavagiste romane și analizează cauzele care au dus la o serie de răscoale si de conspiratii, ce au precedat marele «război al sclavilor» (bellum servile), făcînd să apară limpede caracterul inevitabil al grandioasei explozii revolutionare, care a izbucnit în Italia în al VIII-lea deceniu al secolului I î.e.n.

Profesorul A. V. Mișulin acordă o deosebită atentie problemei «programului» acestei răscoale, problemă care reprezintă un punct central în determinarea rolului istoric al acestei mișcări. Problema de mai sus este în strînsă legătură cu lămurirea așa ziselor neînțelegeri care au existat în rîndurile răsculatilor. O serie întreagă de autori din antichitate amintesc despre acestea, dar relatările lor sînt confuze și sumare, lăsînd loc la diferite supozitii și interpretări. Una din aceste interpretări, care domină în istoriografia burgheză, este aceea a lui Mommsen, care afirmă că aceste (neînțelegeri) erau cauzate de amestecul de natiuni din armata lui Spartacus.

Analizînd componența armatei lui Spartacus, Misulin subliniază că a existat în primul rînd o lipsă de omogenitate sub raportul componentei ei sociale. Intr-adevăr, armata răsculaților se compunea din sclavi și mici cultivatori de pămînt ruinați de marea proprietate. Această compozitie făcea ca problema ce stătea în fața mișcării să se complice. Pe de o parte se punea problema satisfacerii intereselor sclavilor răsculati, pe de altă parte realizarea aspirațiilor micilor cultivatori de pămînt. Aceste două interese erau în totală contradicție, sclavii voind să părăsească Italia, iar micii agricultori urmînd să-și recapete proprietățile și să rămînă pe loc. Această contradicție ce se ascutea la fiecare nouă încercare a lui Spartacus de a pleca cu sclavii din Italia, a dus la fragmentarea fortelor armatei lui. A. V. Mișulin e de părere că răscoala lui Spartacus a dat greș

www.dacoromanica.ro

datorită faptului că sclavii care se aflau în primele rînduri ale armatei lui Spartacus nu au ştiut să antreneze pe micii cultivatori de pămînt liberi, care nu înţelegeau că rezolvarea tuturor problemelor legate de mişcarea agrară nu poate fi despărţită de problema lichidării modului de producţie sclavagist.

S. L. Utcenko demonstrează în articolul său introductiv că alianta dintre sclavi şi micii cultivatori era imposibilă, deoarece între ei existau contradicţii antagoniste. După părerea sa, autorul a exagerat numărul micilor proprietari de pămînt, deşi nu exclude posibilitatea ca armatei lui Spartacus să i se fi alăturat elemente declasate din rîndul acestora, un anumit număr de «tovarăşi de drum» cum îi numeşte în mod just Appian. In consecinţă, el susţine că răscoala sclavilor nu a avut două obiective, ci unul singur: eliberarea sclavilor şi prin aceasta, distrugerea în parte a relaţiilor sclavagiste.

In continuare, Utcenko arată că neînţelegerile dintre conducătorii mişcării erau legate de probleme de ordin tactic, militar, iar cauzele înfrîngerii răscoalei trebuiesc căutate în lipsa unui front unic, a unei aliante între sclavi şi sărăcimea liberă.

A. V. Misulin insistă mai ales asupra urmărilor imediate ale răscoalei, subliniind, pe bună dreptate, că mişcarea nu poate fi socotită ca fiind înnăbuşită în clipa în care a pierit Spartacus şi că flăcările răscoalei mai mocneau încă în diferite ţinuturi din Italia sudică, fiind gata să izbucnească din nou şi să se prefacă într-un incendiu uriaş.

Autorul face de asemenea legătură între răscoala lui Spartacus şi adoptarea formelor de dictatură militară de către clasa dominantă din Roma.

După cum susţine şi S. L. Utcenko, concluzia la care ajunge profesorul A. V. Misulin este, fără îndoială justă, dar nu suficientă, întrucît ea omite tocmai acele prefaceri principiale şi adînci ce se produc în baza economică a societăţii sclavagiste romane, transformări pe care avem toate motivele să le considerăm ca un rezultat istoric al răscoalei.

Dintre aceste urmări, face parte, în primul rînd, criza agrară care izbucneşte în Italia în ultimii ani de existenţă a republicii şi care este în strînsă legătură cu adîncile transformări survenite în economia rurală a Italiei. Trecerea la o economie extensivă survenită, secătuirea ogoarelor, fărîmiţarea latifundiilor în parcele mici, date în arendă, iată fenomenele caracteristice din acea perioadă. Tot în această epocă apare termenul de «colon» (colonus) în sensul de mic arendaş; iar situaţia sclavilor se schimbă, o parte din ei fiind eliberaţi, iar proprietarii preferînd sclavi crescuţi în casă (vernae) celor cumpăraţi.

Toate acestea duc la o scădere simţitoare a numărului sclavilor, la încercări de a înlocui munca lor, care devine scumpă şi este de mică productivitate.

In secolul I al e.n., prin punerea în libertate a sclavilor, prin peculiu şi colonat, apar forme noi, oarecum atenuate de exploatare a muncii. Astfel, cu toate că revolta lui Spartacus se soldează cu o înfrîngere, avem toate motivele să spunem că ea a reprezentat una din cele mai puternice zguduiri revoluţionare ale bazelor sistemului sclavagist şi este una din cele mai vii manifestări ale luptei dusă de clasele asuprite.

Figura lui Spartacus a atras de timpuriu atenţia clasicilor marxism-leninismului. Astfel Marx, studiind «Războaele civile romane» ale lui Appian, a menţionat în însemnările sale, impresia ce i-a făcut lupta eroică a sclavilor de sub conducerea lui Spartacus, despre care spune că «... apare ca cel mai minunat bărbat din toată istoria antică. Mare general (dar nu un Garibaldi), înzestrat cu un caracter nobil, era un *real representative*[1] al proletariatului din antichitate»[2].

In prelegerea sa «Despre Stat» Lenin subliniază: «... Spartacus a fost unul din cei mai mari eroi a uneia din cele mai mari răscoale a sclavilor, care a avut loc cam cu două mii de ani în urmă. Timp de mai mulţi ani, atotputernicul — după cum părea — imperiu roman, întemeiat în întregime pe sclavie, a fost zguduit de loviturile unei răscoale uriaşe a sclavilor, care s-au înarmat şi s-au adunat sub conducerea lui Spartacus, formînd o enormă armată».[3]

Studiul de popularizare al profesorului A. V. Mişulin, completat de articolul introductiv al lui S. L. Utcenko, reprezintă o preţioasă contribuţie pentru literatura noastră ştiinţifică. El ne ajută să ne facem o idee justă despre ceea ce a însemnat, pentru lumea antică, răscoala sclavilor, condusă de Spartacus, care «a pornit la război pentru apărarea clasei înrobite»[4] şi a cărui figură a fost inten-

[1] «Adevăratul Reprezentant», A. V. Mişulin, Spartacus, p. 8, n. 1.

[2] K. Marx şi F. Engels, Opere, vol. 23, p. 15; în op. cit., p. 8, n. 2.

[3] V. I. Lenin, Despre Stat. Bucureşti, Ed. P.M.R., 1952, p. 21; în op. cit., p. 8, n. 4.

[4] V. I. Lenin, Opere, vol. 23, p. 192; în op. cit., p. 8, n. 3.

www.dacoromanica.ro

ţionat ignorată, de-a-lungul veacurilor, de istoricii claselor dominante.

Traducerea acestei lucrări dă posibilitate oamenilor muncii din ţara noastră să cunoască un episod important din istoria claselor asuprite, care au dovedit eroism în lupta dreaptă de eliberare de sub jugul claselor exploatatoare.

R. Voropanov

MATERIALE ARHEOLOGICE PRIVIND ISTORIA VECHE A R.P.R., v. I

(Editura Acad. R.P.R., 1953, 815 p., 555 fig., 63 planşe)

Apariţia celui dintîi volum de «Materiale arheologice privind istoria veche a R.P.R.», constituie un eveniment de seamă în literatura noastră arheologică, deoarece împlineşte o aşteptare a maselor largi de cititori şi răspunde unei necesităţi imperioase simţită de cercetători în domeniul istoriei vechi a patriei noastre. Primul volum de «Materiale arheologice» a apărut ca urmare directă a condiţiilor create ştiinţei arheologice de regimul nostru democrat-popular, care a deschis cercetătorilor în domeniul arheologiei şi istoriei vechi orizonturi noi şi posibilităţi de cercetare imense, necunoscute în trecut. Dezvoltarea fără precedent a ştiinţei arheologice din ţara noastră, aşezată tot mai mult pe bazele solide ale materialismului dialectic şi istoric, creează un preţios izvor de informaţie în elucidarea multiplelor probleme de istorie veche. Debarasîndu-se de metoda cercetării izolate a problemelor şi punînd capăt interpretării greşite asupra dezvoltării societăţii umane, ştiinţa arheologică din ţara noastră a început să studieze fenomenele în înlănţuirea lor firească, urmărind dezvoltarea progresivă a societăţii omeneşti. Ea ţine seama de evoluţia forţelor de producţie, de condiţiile oferite de mediu şi de relaţiile dintre diferitele formaţiuni sociale. In trecut, studiul tipologic şi descriptiv al materialului arheologic, lipsit de valorificarea pe plan istoric, era accesibil numai unui cerc restrîns de specialişti şi împiedica cunoaşterea adîncă a vieţii societăţii antice. Pe drumul nou pe care păşeşte arheologia noastră, experienţa obţinută în ultimii ani în R.P.R, şi experienţa bogată a arheologiei sovietice este o călăuză sigură şi de valoare netăgăduită.

★

Acest volum de materiale arheologice cuprinde rezultatele unor săpături izolate terminate înainte de 1948 şi rapoartele asupra cîtorva săpături efectuate în cursul anului 1949, dată la care săpăturile şi cercetările arheologice în ţara noastră au început să se desfăşoare pe baza unei noi orientări în mod sistematic şi organizată de conducerea Academiei R.P.R. Multe lucrări din cuprinsul volumului nu sînt valorificate suficient din punct de vedere istoric, ele mai păstrînd un pronunţat caracter factologic. Dar, supus de cercetători unei interpretări critice, valorosul lor conţinut documentar este de o deosebită utilitate în soluţionarea diferitelor probleme de istorie veche.

Materialele săpăturilor arheologice prezentate aici înfăţişează aspecte interesante din evoluţia societăţii omeneşti de pe teritoriul ţării noastre, începînd cu a doua vîrstă a pietrei (neolitic) din comuna primitivă şi mergînd pînă la sfîrşitul epocii de trecere spre feudalism.

In Moldova de sud şi de mijloc, săpăturile de la Stoicani (Reg. Galaţi) şi cele de la Poieneşti (r. Vaslui) au scos la lumină urme de viaţă omenească din vremea societăţii primitive, a orînduirii sclavagiste şi a destrămării ei, precum şi din epoca de formare a feudalismului. La Stoicani, rămăşiţele arheologice atestă, în neolitic, o populaţie autohtonă care locuia în colibe simple, bordeie săpate în pămînt care formau sate restrînse şi nefortificate în mod artificial. Intre această populaţie şi cea din regiunea de dealuri din Muntenia s-au stabilit legături culturale în decursul vremii, fapt care rezultă din studiul ceramicii. Cu toate că un contact între cultura Gumelniţa şi Ariuşd este neîndoios, totuşi un raport cronologic între faza de început a celei dintîi şi un aspect mai vechi al celei din urmă este stabilit mai mult în mod conjectural şi destul de puţin convingător. La Stoicani s-a făcut observaţia interesantă în ceea ce priveşte raportul cronologic între aspectul cultural al populaţiilor de pe teritoriul ţării noastre cu cele de pe teritoriul Uniunii Sovietice. Astfel, cea mai veche aşezare neolitică de la Stoicani este mai nouă decît aşezările de tip protocucutenian de pe teritoriul U.R.S.S. După cum s-a constatat şi în altă aşezare din Moldova, la Foltesti, elementele caracteristice ale culturii Uşatovo de pe teritoriul sudic al U.R.S.S. nu lipsesc [illegible] patriei noastre. La Stoi-

www.dacoromanica.ro

cani, vestigii care reprezintă această cultură de trecere de la neolitic spre epoca bronzului se constată mai cu seamă în ceramică. Aceasta este o contribuție de valoare pe care o aduc săpăturile de la Stoicani la îmbogățirea materialului documentar referitor la relațiile străvechi dintre populațiile din regiunile noastre și cele de pe teritoriul Uniunii Sovietice. Descoperirile de obiecte scitice din Moldova (o aplică de bronz, două pumnale de fier, un cazan de bronz) adăugate la lista celor cunoscute din alte regiuni ale țării noastre, pe lîngă faptul că reflectă legăturile culturale cu regiunile răsăritene, scot în evidență necesitatea intensificării cercetărilor privitoare la mișcarea triburilor din Europa răsăriteană în regiunile carpato-dunărene. Un aport apreciabil adus de săpăturile de la Stoicani rezidă în stabilirea unei cronologii relative a mormintelor cu ocru roșu. Astfel, se precizează că, aici, acest rit de înhumare este mai nou decît cultura Usatovo sau cel mult contemporan cu ea, verificîndu-se ipoteza după care mormintele cu ocru ar face trecerea spre cultura Monteoru din epoca bronzului. Pînă la îmbogățirea materialului documentar referitor la această problemă, constatările de la Stoicani trebuie considerate ca simple indicii.

In prima epocă a fierului, se constată, la Stoicani existența unor triburi locale sedentare, de caracter pașnic care se ocupă cu pescuitul și creșterea vitelor, avînd legături strînse cu triburile din teritoriul Olteniei, Transilvaniei și Uniunii Sovietice. Cultura materială a acestor triburi se găsește într-un stadiu de evoluție inferior față de cea a triburilor cu care au întreținut legături de schimburi de produse. La triburile de la Stoicani se observă lipsa practicării metalurgiei bronzului în prima epocă a fierului, pe cîtă vreme la triburile de pe teritoriile Transilvaniei, Olteniei și Uniunii Sovietice se constată o dezvoltată activitate metalurgică. Puținele obiecte de bronz descoperite la Stoicani, datînd din prima epocă a fierului, provin pe calea schimbului cu triburile de pe teritoriul U.R.S.S. și din Transilvania. Această lipsă de activitate metalurgică a întîrziat, la Stoicani, despărțirea meseriașilor de agricultori, încetinind astfel procesul de dezagregare a orînduirii gentilico-patriarhale în această regiune.

La autohtonii îngropați în cimitirul din prima epocă a fierului de la Stoicani, pe lîngă faptul că se observă o tradiție mai veche locală, de rit și inventar funerar, se constată lipsa elementelor scitice. Aceasta dovedește că ei încă nu veniseră în contact cu sciții. Schimburile cu triburile din nord-vestul Peninsulei Balcanice, atestate prin prezența obiectelor de fier și bronz din morminte, a fost de natură să contribuie la anumite diferențieri sociale, care se reflectă în morminte cu bogat inventar funerar și morminte fără inventar sau cu inventar mai sărăcăcios. Aceste diferențieri sociale, stabilite pe baza inventarului, au fost sezisate în ambele faze de evoluție a culturii din prima epocă a fierului, în necropola de la Stoicani.

Săpăturile de la Poienești (p. 213—506), reușind să aducă o documentare importantă pentru adîncirea unor probleme de istorie veche care privesc întreg teritoriul Moldovei, constituie cea mai amplă lucrare din cuprinsul volumului. Materialul arheologic documentează pe Măgura de la Poienești o așezare neolitică din faza Cucuteni A, de scurtă durată, după care urmează un hiatus local ce ține pînă în a doua epocă a fierului. O precizare asupra momentului și cauzelor părăsirii așezării încă nu s-a putut face, dar se bănuiește că aceeași turburare care a pus capăt fazei Cucuteni A din mai multe așezări din Moldova, a contribuit și la dispariția înfloritoarei culturi de la Poienești. Dar această discontinuitate de viață umană se limitează numai la teritoriul Măgurii, deoarece în regiune se găsesc urme de locuire destul de intensă. In a doua vîrstă a fierului, în La Tène, constatările arheologice de la Poienești atestă populația autohtonă getică, peste care s-a suprapus o populație străină, care a adus cu sine în podișul Moldovei cultura urnelor negre. Asociindu-se datele arheologice cu știrile literare antice, s-a ajuns la concluzia că populația emigrată din nord, spre sud, în epoca urnelor negre de la Poienești, sînt bastarnii. Geții sînt învinși și alungați din așezare, în timpul lui Oroles, de către bastarni, care își stabilesc aici un «sanctuar funerar» pentru unul din triburile lor. In săpăturile din 1949, nu s-a găsit nici o urmă de locuință care să corespundă cronologic urnelor negre, așa încît o așezare bastarnă la Poienești nu este documentată pe cale arheologică. Nu este exclusă posibilitatea ca bastarnii să fi dus o viață seminomadă și să fi folosit locul adăpostit de la Poienești numai pentru înmormîntări. Săpăturile de la Poienești au dovedit *arheologic*, pentru prima oară, prezența bastarnilor în Moldova, confirmînd astfel o serie de informații antice, privitoare la grupul de triburi în care bastarnii formează nucleul de seamă.

In cursul secolului I î.e.n., bastarnii sînt nevoiți să părăsească regiunea Poienilor, iar Măgura nu mai este locuită

www.dacoromanica.ro

de nimeni (?) pînă în secolul al III-lea e.n., cînd așezarea de aici capătă o extensiune mai mare, fiind intens populată. Acest hiatus de trei secole în așezarea de la Poienești are o importanță limitată la suprafața Măgurii, restul teritoriului, în aceeași vreme bucurându-se de intensă locuire. Asemenea discontinuități în viața așezării infirmă ipoteza mai veche după care Poienești ar putea fi identificat cu Tamasidava, localizată de geograful Ptolemeu la est de Siret, chiar în vremea hiatusului. După acest hiatus se constată la Poienești o așezare de scurtă durată, caracterizată prin elemente de proveniență romană și tipuri tradiționale similare celor de la Poiana. Datarea așezării în secolul al III-lea e.n. este dubioasă, deoarece raportul cronologic între locuințe și mormintele din apropiere se bazează pe observații de natură exclusiv stratigrafică. În plus, coincidența deportărilor masive de populație carpică în timpul lui Galerius, despre care vorbesc unele izvoare antice, cu părăsirea așezării nu este întru totul sigură. Atestarea persistenței culturii getice autohtone în secolul al IV-lea e.n., în Moldova, dovedită și susținută și pentru Transilvania de cercetători competenți, formează un aport valoros pentru istoria veche a patriei noastre.

Inventarul funerar (ceramică, obiecte de metal etc.) cu un caracter deosebit de cel autohton getic face pe autorul săpăturilor să recurgă la interpretări de ordin etnografic greșite, atribuind aceste elemente de factură răsăriteană fie sarmaților (faza mai veche), fie goților, punîndu-se, astfel, din punctul de vedere greșit al arheologiei burgheze. Știința arheologică sovietică a arătat, în schimb, că față de asemenea atribuiri arbitrare, noi trebuie să privim problemele cu mai multă atenție, ținînd seama de prezența, în acest timp, pe teritoriul de la răsăritul țării noastre, a triburilor protoslave. În speță, știința arheologică sovietică a dovedit că necropola de la Cernigov nu aparține goților, ci ea reprezintă cultura autohtonă și este atribuită anților. Astfel, anumite legături stabilite între necropolele de pe teritoriul sud-vestic al U.R.S.S. și cele de pe teritoriul țării noastre, în ceea ce privește atribuirea lor etnică, primesc o deosebită semnificație.

Credem cu totul justă o temeinică revizuire a faimoaselor «teze germane» cu privire la atribuirea culturii din necropolele de la Sîntana de Mureș, Aldeni și altele, din această vreme, goților.

Legăturile comerciale între geții din cîmpia munteană și statul sclavagist roman, la începutul secolului I. e.n., [illegible] cînd stăpînirea romană ajunge pînă la Dunăre, sînt dovedite prin descoperirea a două tezaure de denari romani republicani la Stînțești (fost jud. Teleorman) și Îșalnița (fost jud. Dolj). Dacă îngroparea acestor două tezaure este sigură în jurul anilor 72 și respectiv 38 î.e.n., ca urmare a unor turburări de ordin social intern, nu tot atît de sigur este confirmată ipoteza că tezaurele provin dintr-o așezare getică. Asupra existenței așezării getice pe locul de descoperire a tezaurelor este necesară oarecare rezervă, întru cît această deducție nu este confirmată de descoperirile făcute pînă acum. Astfel, existența unei așezări getice chiar pe locul descoperirii tezaurelor e îndoielnică; deci, ne pare riscată și afirmația autorului că în Dacia, totdeauna, descoperirile de monete republicane romane au avut loc într-o așezare a localnicilor, chiar dacă ea n-a fost constatată prin săpături sistematice.

Pentru studierea izvoarelor arheologice referitoare la dezvoltarea societății umane din regiunea Olteniei de sud-vest și a Porților de Fier, catalogul-inventar al Muzeului arheologic din Turnu-Severin este de mare utilitate. Dacă el ar fi fost însoțit de o bibliografie măcar sumară și dacă varietatea și bogăția de materiale ce cuprinde ar fi fost aranjată în mod riguros pe localități, în cadrul cărora să fi orînduit numerele de inventar, ar fi fost de un folos sporit.

O contribuție nu de mică valoare la reconstituirea unor aspecte ale vieții provinciale în timpul ocupației romane a Daciei, o aduc cîteva descoperiri din Transilvania. Astfel, ferma de la Hobița, din apropierea Sarmisegetuzei, aduce completări în cunoștințele noastre despre vilele rustice și rolul lor în economia sclavagistă, atestînd în secolele al II — III-lea e.n. o formă de exploatare agricolă, bazată pe munca sclavilor și țăranilor ascriși. Un templu la Micia, închinat lui Jupiter Erapolitanus, divinitate de origine siriană, confirmă din nou răspîndirea și înflorirea cultelor orientale în Dacia pe vremea stăpînirii romane. Răspîndite de numeroși sclavi, coloniști, oameni de afaceri și soldați, religiile orientale arată starea de spirit de atunci a lumii romane, în condițiile grele de exploatare sclavagistă. Existența unui templu la Micia, dedicat unei zeități orientale, presupune numeroși credincioși din regiunile răsăritene, veniți în Dacia.

Date noi cu privire la contactul militar și economic între populațiile de la nordul și sudul Dunării, în primele șase secole [illegible], sînt furnizate de cele opt

www.dacoromanica.ro

campanii de săpături (pînă la 1947) de la Sucidava (Celei). Ele oferă material bogat și interesant pentru urmărirea procesului îndelungat de destrămare a societății sclavagiste în sudul și nordul Dunării, precum și pentru apariția elementelor de trecere spre feudalism. Sucidava lămurește un aspect din problema răspîndirii creștinismului în Dacia, înainte de convertirea la această religie a masei populației. O deosebită importanță prezintă apariția ceramicii de factură slavă de la Sucidava, care s-a găsit în cetatea civilă, așezată în imediata apropiere a zidurilor cetății militare. Constatarea că ceramica de factură slavă ar lipsi pe aria cetății militare, după părăsirea ei de garnizoana bizantină în cursul secolului al VI-lea e.n., nu se pare a fi suficient de temeinică, deoarece prezența ceramicii slave chiar în apropierea zidurilor cetății militare nu poate duce la presupunerea lipsei ei totale în interiorul fortificației militare. Sînt necesare noi săpături în așezarea civilă și un studiu mai aprofundat al ceramicii provenite din cetatea militară, pentru lămurirea problemei culturii materiale slave de la Sucidava. Date prețioase s-au adus pe cale arheologică și în privința reconstituirii istoriei cetății de la Celei. Aici, în epoca La Tène, au locuit triburi getice care au dat numele localității. Astfel, se constată prezența populației băștinașe geto-dace, căreia, în timpul războaielor romane de cotropire a Daciei carpatice, i se distruge așezarea, fără ca pe acest platou să se construiască un castru roman. In timpul domniei lui Constantin, la Sucidava se ridică o cetate care va servi ca bază de plecare pentru expedițiile împotriva popoarelor din Dacia. Stăpînirea romană se menține în cetățuia lui Constantin pînă în vremea împăratului Teodosiu al II-lea, cînd, probabil în anul 446, cetatea este distrusă de hunii lui Attila. In prima jumătate a secolului al VI-lea e.n., are loc restaurarea cetății constantiniene, în care trupele bizantine își mențin stăpînirea pînă la sfîrșitul domniei lui Mauriciu Tiberiu cînd cetatea este din nou evacuată sub presiunea avarilor și slavilor. Sucidava este singura așezare care a putut oferi pînă acum un material bogat privitor la reconstituirea felului de trai al soldaților-țărani de pe granița Dunării în contact cu lumea « barbară ».

Pentru problemele specifice mileniului I e.n., vreme în care are loc pătrunderea triburilor slave pe teritoriul țării noastre, cercetările arheologice efectuate în Transilvania, în regiunea Hoghiz-Ungra și Teiuș aduc prețioase informații. La Hoghiz, s-a descoperit un castru cu două faze de construcție și cu zidul de incintă dublat, iar în jurul lui teritoriul a fost locuit și după eliberarea Daciei de sub jugul roman. Atît materialul numismatic, cît și celelalte obiecte (brățări de argint, elemente de inventar funerar, un colan de aur, inele de cataramă etc.) confirmă continuitatea de viață a populației în aceste regiuni, de la sfîrșitul secolului al III-lea e.n. pînă la începutul secolului al VIII-lea e.n. Demnă de relevat este identificarea unei așezări cu ceramică de factură slavă la Ciugud (lîngă Alba Iulia), așezare distrusă de apele Mureșului. Ceramica de aici reprezintă o fază tîrzie a ceramicii de factură slavă din Transilvania, cu motive ornamentale puține, care pregătesc trecerea spre ceramica neornamentată din epoca feudală.

★

Primul volum de « Materiale Arheologice » pe lîngă unele lipsuri de natură tehnică și oarecare inconsecvență în ce privește dispunerea în ordinea cronologică a articolelor, are totuși marele merit de a fi pus la dispoziția specialiștilor și maselor de cititori material documentar nou referitor la diferite probleme de istorie veche. Documentînd arheologic prezența bastarnilor în Moldova, precum și existența populației băștinașe, istoricii noștri, în condițiile noii orientări cu adevărat științifice a cercetărilor istorice, vor contribui în largă măsură la lămurirea fazelor de dezvoltare a societății omenești pe teritoriul țării noastre din cele mai vechi timpuri pînă în epoca feudalismului.

D. P.

www.dacoromanica.ro

· ABONAMENTELE SE FAC LA OFICIILE POŞTALE
PRIN FACTORII POŞTALI ŞI DIFUZORII VOLUNTARI
DIN ÎNTREPRINDERI ŞI INSTITUŢII

www.dacoromanica.ro

DIN PARTEA REDACȚIEI

Redacția revistei „Studii" aduce la cunoștință că stă la dispoziția colaboratorilor și cititorilor revistei, în toate zilele lucrătoare, între orele 17 și 20.

In prima sîmbătă a fiecărei luni, între orele 17 și 20, au loc discuții critice cu privire la conținutul revistei.

Toți colaboratorii și cititorii revistei sunt invitați călduros să participe la aceste desbateri critice.

Sediul redacției se află în București, Bulevardul Generalissimul Stalin Nr. 1, tel. 2.87.43.

www.dacoromanica.ro

INTREPRINDEREA
POLIGRAFICĂ Nr. 4
BUCUREŞTI

C. 369

www.dacoromanica.ro

LEI 5.—